МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

III МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ЗБІРНИК ТЕЗ

ІРПІНЬ
2026

Міністерство фінансів України
Міністерство освіти і науки України
Державний податковий університет, Україна
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна
Університет ім. Яна Кохановського, Польща
Варшавський університет наук про життя, Польща
Університет Миколаса Ромеріса, Литва
Університет «Проф. Д-р Асен Златаров», Болгарія
Ясський університет «Александру Іоан Куза», Румунія
Університет Матея Бела, Словаччина
Державний університет ім. Шота Руставелі, Грузія
Азербайджанський державний економічний університет, Азербайджан
Науково-дослідний інститут органічного сільського господарства, Швейцарія
Державний університет Молдови, Молдова

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тези доповідей
ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених

25 лютого 2026 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь
2026

УДК 336.1(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)26я431
Ф 59

Рекомендовано до розповсюдження в мережі «Інтернет»
Вченою радою Державного податкового університету
(протокол № 13 від 25 березня 2026 року)

Науково-редакційна колегія:
Н. М. Давиденко, доктор економічних наук, професор;
О. Д. Гордей, доктор економічних наук, професор;
Г. О. Скрипник, кандидат економічних наук, доцент.

Ф 59 **Фінансові механізми забезпечення відновлення економіки України в сучасних умовах** [Електронне видання] : збірник тез доповідей ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, м. Ірпінь, 25 лютого 2026 року. – Ірпінь, 2026. – 570 с. – PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний репозитарій.
ISBN 978-966-337-793-3

До збірника внесено матеріали тез доповідей, представлених на науково-практичній конференції, присвяченій актуальним проблемам фінансової теорії з урахуванням світового досвіду та національних особливостей розвитку. У виданні розкрито теоретико-методологічні засади управління державними фінансами та фінансами суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану, а також окреслено специфіку та перспективні напрями розвитку корпоративних фінансів і сучасної податкової системи України в умовах економічної нестабільності. Особливу увагу приділено трансформаційним процесам у бюджетній сфері в період дії воєнного стану.

Матеріали збірника становлять науково-практичний інтерес для представників органів державного управління, фахівців фінансової сфери, науковців, викладачів, аспірантів і студентів.

Мови видання: українська, англійська.

Відповідальність за науковий рівень тез доповідей, обґрунтованість висновків, достовірність результатів несуть автори та їх керівники.

УДК 336.1(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)26я431

ISBN 978-966-337-793-3 © Державний податковий університет, 2026

СПИСОК ОРГАНІЗАЦІЙ УЧАСНИКІВ

Азербайджанський державний економічний університет, Азербайджан

Державний університет ім. Шота Руставелі, Грузія

Державний університет Молдови, Молдова

Університет «Проф. Д-р Асен Златаров», Болгарія

Відокремлений структурний підрозділ Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету, Україна

Вінницький національний аграрний університет, Україна

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Україна

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

Державний біотехнологічний університет, Україна

Державний податковий університет, Україна

Державний торговельно-економічний університет, Україна

Державний університет економіки і технологій, Україна

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Донецький державний університет внутрішніх справ, Україна

Західноукраїнський національний університет, Україна

Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН, Україна

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Україна

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Національна академія Служби безпеки України, Україна

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

Національний технічний університет України «КПІ імені Ігоря Сікорського», Україна

Національний транспортний університет, Україна

Національний університет біоресурсів і природокористування, України

Національний університет «Київський авіаційний інститут», Україна

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, Україна

Національний університет харчових технологій, Україна

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна

Одеський національний економічний університет, Україна

Приазовський державний технічний університет, Україна

Подільський державний університет, Україна

Поліський національний університет, Україна

Полтавський державний аграрний університет, Україна

Сумський державний університет, Україна

Сумський національний аграрний університет, Україна

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, Україна

Українська державна льотна академія, Україна

ФГ «Ірина-О.Т» (фермерське господарство), Україна

Харківський національний університет внутрішніх справ, Україна

Хмельницький національний університет, Україна

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Центральноукраїнський національний технічний університет, Україна

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Agache D.
Performance analysis of the health insurance system in the republic of moldova: a current perspective 24

Goncearuc A.
Funding and quality assurance perspectives in the moldovan healthcare system by 2025 29

Meladze A.
The importance of state incentive mechanisms for the formation and development of the innovation system 33

Masimli N.
Systemic sources of global financial instability 37

Rusu D.
Economic relations between the Republic of Moldova and the Czech Republic 41

Sharashidze L.
Challenges of integrating ai into business entities 46

Арич М. І.
Дослідження актуарної значимості генетичної інформації у сферах страхування життя та страхування на випадок хвороби 49

Безкровний В. П.
Банківське фінансування зеленої енергетики: виклики та можливості сталого розвитку 52

Горецька А. О.
Страхування ризиків ведення бізнесу в Україні: системний аналіз, інституційна трансформація та стратегії економічної стійкості 55

Квасовський О. Р., Тулай О. І., Алексеєнко Л. М.
Парадигма комунікації ринків капіталу
в міжнародному та регіональному вимірах:
теоретико-прикладний дискурс у фінансовій науці 58

Кузьмак А. В.
Фінансові інновації як виклик традиційним підходам 62

Нестерук Г. В., Кот А. М.
Сучасні проблеми фінансової системи України в умовах воєнного часу 65

Новікова Є.
Механізми та інструменти управління ліквідністю
комерційних банків у період воєнного стану..... 68

Остапенко Т. М.
Сутність господарського обліку як механізму контролю..... 71

Погрібний Р. В.
Нормативно-правове регулювання механізму
фінансового розвитку суб'єктів підприємницького
сектору в системі відновлення економіки України 74

Прибула В. П.
Інновації в банківській системі України в умовах воєнного стану 78

Резнік В. С.
Страхові технології як драйвер трансформації страхового ринку України 81

Рим Р. Я.
Роль центральних банків та монетарної політики
в забезпеченні фінансової стабільності: теоретичний аспект 84

Савчук Т. О.
Фінансове моделювання як інструмент прогнозування
озвитку підприємства в умовах економічної нестабільності 87

Тарновецька А. А.
Роль ICAAP та SREP у формуванні ефективної
системи управління ризиками в банківській сфері 89

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Damanciuc C.
Monetary and credit policy instruments: characteristics, classifications, transmission channels, influencing factors 92

Ovcharyk R., Kopotiienko T.
Financial control of public procurement as an element of public finances 98

Șumleanschi C.
The role of fiscal control in the republic of Moldova..... 101

Uzun A.
Monetary balance. Inflation: concept, causes, forms, effects..... 106

Алєксєйченко О. В.
Енергетична залежність як фінансовий ризик відновлення: інструменти зниження вразливості України..... 111

Андрухів А. І.
Ефективність програмно-цільового методу в бюджетному процесі України..... 114

Береславська О. І., Кондаурова Д. О.
Ефективність використання міжнародної фінансової допомоги Україні..... 117

Білякова А. М.
Проблемні аспекти управління публічними фінансами 120

Варшавський В. О.
Вплив програм МВФ на економічний розвиток України в сучасних умовах..... 124

Вацлав В. В.
Проблеми ефективності управління публічними фінансами в Україні в умовах воєнного стану..... 127

Горбунова А. О.
Фінансова архітектура повоєнної трансформації України: джерела, інструменти та механізми економічного зростання 130

Гриненко А. О.
Бюджетна децентралізація: виклики та можливості для місцевих громад 134

Гузенко О. П.
Принципи управління публічними фінансами в умовах сучасних викликів 137

Демченко К. В.
Прозорість та контроль публічних фінансів у воєнний період 140

Дзюбін С. Р.
Розвиток інклюзивного туризму як інструмент економічного відновлення регіонів: фінансовий та управлінський аспекти 143

Ємельянова Є. О.
Напрями вдосконалення управління публічними фінансами в умовах євроінтеграції України 146

Желнов Б. В.
Синергія митно-тарифної та бюджетної політик у системі фінансового забезпечення відновлення економіки України 149

Іщик М. М.
Структура фінансових ресурсів підприємства та механізми їх формування 152

Кадала В. В.
Деякі питання управління публічними фінансами в умовах сьогодення 155

Клишкова Я.
Роль місцевих бюджетів у розвитку публічних фінансів 158

Кміть В. М., Тимків Н. А.
Державний фінансовий аудит як засіб підвищення
ефективності управління публічними ресурсами
в умовах воєнного стану 160

Ковальчук О. О.
Рівень дефіциту держбюджету й державного боргу
в умовах воєнного стану: джерела фінансування
та ризики макроекономічної стабільності 163

Ковальчук В. О.
Трансформація регіонального розвитку України
в умовах сучасних викликів 167

Колісник В. В.
Механізми залучення міжнародної фінансової допомоги
для покриття дефіциту державного бюджету 170

Кульча А. Д.
Митні доходи в системі публічних фінансів України
в умовах воєнного стану 173

Куржумова К. Є.
Боргова політика та напрями її вдосконалення 176

Лягера А. В., Ванькович Д. В.
Бюджетний дефіцит як причина виникнення державного боргу 180

Лисенко О. О.
Основні проблеми управління публічними фінансами 183

Максимова Л. С., Рябчук О. Г.
Види та методи протидії фінансовим злочинам у бюджетній сфері 185

Меташоп І. С.
Управління корпоративними фінансами
в умовах економічної нестабільності 188

Надтока М. О.
Важливість цінового моніторингу під час визначення
очікуваної вартості в процесі проведення публічних закупівель 191

Охай В. В.
Механізми забезпечення прозорості використання бюджетних коштів..... 195

Смолієнко В. О.
Боргова безпека України в умовах воєнного стану..... 198

Фрадинський О. А.
Фіскальні аспекти акумуляції благодійної допомоги
Україні за умов воєнного стану: досвід Естонської Республіки..... 201

Шевченко А. А.
Фінансова безпека страхового ринку
в системі економічної безпеки держави 204

Шелудько С. А.
Оцінювання каналів тінізації економіки України
на засадах критичного реалізму 207

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Baykin A., Stoyanova D.
Types of manager behaviors in a starting business..... 210

Msakhuradze M.
Tax incentives for innovative businesses in Georgia..... 213

Ursu I.
Enhancing competitive advantage through
digitalization and social entrepreneursh..... 218

Асанов О. О.
Відсотковий прибуток банку як об’єкт фінансового планування (на прикладі АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)..... 221

Бабич В. Д.
Інструменти підтримки фінансової стійкості малого бізнесу..... 224

Бебко А., Олійник А. С.
Стратегічний менеджмент підприємств в умовах цифрової трансформації..... 227

Бернатович Ю. Є.
Цифрова трансформація управління фінансами підприємства України 229

Билим М. В.
Фінансова стратегія страхової компанії: теоретичний аспект 231

Бондаренко П. В.
Сучасні інструменти ідентифікації та управління ризиками суб’єктів фінансового ринку 235

Буряк Д. І.
Фінансовий лізинг як джерело фінансування розвитку підприємств України 238

Бучковська В. А.
ІСІ як альтернативне джерело залучення капіталу для малого та середнього бізнесу в сучасних умовах..... 241

Виговський П. В.
Механізми фінансових розрахунків підприємства з покупцями та замовниками 245

Внуков О. С.
Організація обліку та сплати місцевих податків і зборів 247

Волчко Є. Р.
Фінансова підтримка стартап-проєктів
як чинник інноваційного розвитку 250

Гудзь О. Є.
Резильєнтність фінансових механізмів суб'єктів
підприємництва щодо пост воєнного відновлення 254

Гуля В. І., Скоробогатова Н. Є.
Роль бухгалтерського обліку в забезпеченні фінансової
стійкості підприємств в умовах економічної нестабільності 257

Гутянка І. О.
Вплив ESG-факторів на якість кредитного
портфеля банку в умовах відновлення економіки 260

Дімов Д. М.
Організація та облік готівкових розрахунків у діяльності підприємства 263

Довгань О. Р.
Організаційно-економічні аспекти управління капіталом підприємства 265

Дубецький М. С., Томашук І. В.
Механізми фінансування аграрного бізнесу:
проблеми реалізації та стратегічні напрями вдосконалення 268

Жалілова Д.
Соціальне підприємництво: фінансові аспекти
та роль у повоєнному відновленні 272

Заболотнікова М. А., Олійник Т. І.
Фінансова стійкість підприємства
як передумова його економічної безпеки 274

Кириченко С. О., Швець В. А.
Фінансовий потенціал підприємства та проблеми
його оцінювання в сучасних умовах 276

Кравець С. Р.
Мобілізація фінансових ресурсів підприємництва
через індустріальні парки 279

Кривошея Д. К., Олійник Т. І.
Пільгове кредитування як фінансовий інструмент
підтримки малого та середнього бізнесу 282

Лахтюк Т. С.
Облікова інформація та її користувачі
в контексті прийняття фінансових рішень 284

Левченко А. С., Ярова О. А.
Застосування матричної алгебри у фінансових розрахунках 287

Малновецька Є. О.
Краудфандинг та венчурний капітал
як альтернативні джерела фінансування підприємств 290

Миколаєнко В. С.
Фінансова стійкість та відновлення суб'єктів
підприємництва в умовах воєнного стану 293

Мірошниченко І. С.
Публічно-приватне партнерство у фінансуванні
авіаційної інфраструктури в повоєнний період 296

Мойсик В. І.
Сучасні підходи до організації фінансової діяльності підприємств 299

Неборачко М. Е.
Роль фінансових інструментів державної підтримки
індустріальних парків у підвищенні конкурентоспроможності
України в умовах торговельних протиріч 302

Новіков Є. В.
Адаптивні механізми антикризового управління підприємством 306

Носова Н. І.
Фінансова стратегія як елемент підвищення
ринкової вартості підприємства 309

Плекан В. І.
Особливості фінансових ризиків транспортних підприємств..... 312

Плохушко А. О., Юр'єва П. Б.
Фінанси суб'єктів підприємництва:
ключові виклики та напрями розвитку 315

Романюк Т. М.
Фінансові механізми відновлення економіки України:
взаємозв'язок макроекономічної політики,
бізнес-планування та біржових інструментів 318

Руденко В. Б.
Роль фінансового контролінгу на підприємстві
та перспективи його розвитку..... 321

Сальніченко Д. Д.
Оподаткування як чинник формування
фінансової діяльності підприємств 324

Самодай Р. М.
Фінансові активи страхової компанії: теоретичний аспект..... 326

Світличний Р. Р.
Роль кредитування у фінансовому забезпеченні
діяльності підприємств..... 329

Сидорко Д. Ю.
Актуальні проблеми розвитку фінансів
підприємницького сектору в умовах воєнного стану 332

Смірнов А. С.
Фінансові детермінанти та бар'єри розвитку
зеленого підприємництва в Україні 335

Сочинський О. А.
Особливості організації обліку оборотних коштів підприємства..... 338

Тишкун Ю. О.
Формування та розподіл чистого доходу на підприємстві..... 341

Тодощак Є.Г., Томашук І. В.
Фінансові детермінанти стійкого розвитку
аграрних підприємств: проблеми та перспективи..... 344

Томашук І. О.
Фінансові механізми забезпечення стійкого
розвитку суб'єктів підприємництва
в умовах економічної нестабільності..... 348

Томашук І. В.
Проблеми фінансування аграрного бізнесу
та напрями їх подолання в контексті сталого розвитку..... 351

Томашук І. О.
Фінансова стійкість аграрних підприємств:
проблеми формування та перспективи зміцнення 354

Фоменко К. Ю.
Ефективність фінансової діяльності підприємства 357

Хом'як М. С.
Регіональна та сегментарна динаміка банківського
кредитування суб'єктів підприємництва
в Україні в умовах воєнної економіки 360

Цимбал І. В.
Фінансові інструменти підтримки підприємництва
в Україні під час дії воєнного стану..... 363

Якушева Д. В.
Цифрова трансформація податкової системи України 366

СЕКЦІЯ 4. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Nikitina S.
Problems of identifying beneficial ownership control
in the structure of transnational corporate finance 370

Panteleenco S. N.
Evolving employee motivation systems within
the framework of corporate personnel policy implementation 373

П'янов С. В.
Цифрова трансформація фондового ринку як фінансовий
механізм відновлення економіки України 376

Петренко А. С.
Прогнозування фінансової стійкості підприємства
в системі корпоративних фінансів 379

Постова Д. М.
Програми МВФ та їх вплив на інвестиційну
активність великих корпорацій в Україні 382

СЕКЦІЯ 5. ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Біленко З. В.
Реформування податкової системи України
в контексті сучасних викликів 388

Божко О. М.
Принципи податкової політики
та їхнє впровадження в сучасній Україні 392

Буділовська В. В.
Вплив земельного оподаткування
на надходження до місцевих бюджетів 395

Бурячок А. В.
Податкова культура як елемент фінансової
стійкості держави в умовах воєнного стану 398

Вербіцький А. С.
Правовий режим оподаткування суб'єктів
господарювання в умовах воєнного стану
та його вплив на фінансову стійкість держави 402

Войтик Я. В.
Функції та місце Державної податкової служби України
в системі органів державного фінансового нагляду (контролю) 406

Давиденко М. А.
Цифровізація бюджетних платежів
як чинник зниження фіскальних ризиків 410

Казмірчук А. П., Тучак Т. В.
Етапи формування сучасної податкової системи в Україні 414

Козьменко І. І.
Цифровізація як глобальний інструмент податкового менеджменту 416

Кріль Т. М.
Оцінка динаміки податкових надходжень
та структури податкової системи України 419

Лозова Л. С.
Адаптація податкової системи України до стандартів ЄС
в умовах воєнного стану: виклики та пріоритети 422

Мельник Т. С.
Особливості оподаткування товариств
з обмеженою відповідальністю в Україні 425

Науменко О. М., Науменко О. О.
Правові та соціально-економічні нововведення 2026 року
як чинник формування сучасної податкової системи України 428

Осадчий М. Л.
Розробка бізнес-моделі для малих і середніх підприємств
у сфері водного транспорту: фінансові аспекти 431

Пожарицька Я. Є.
Трансформація податкової системи України в умовах цифровізації..... 434

Работа Д. Г.
Стратегічна трансформація податкової системи України
в умовах війни та євроінтеграції:
синергія фіскальної мобілізації й цифровізації..... 437

Самострол С. В., Тропініна Є. І.
Вплив тіньової економіки на ефективність
податкової системи України 440

Сас Д. Т.
Модифікація податкової системи України в умовах воєнного стану 442

Соболь М. С., Лекарь С. І.
Податкова система України: адаптація до нових економічних реалій 445

Степанов В. О.
Вплив податкових реформ на бізнес-середовище в Україні 447

Ткаченко М. С.
Воєнний стан як чинник трансформації податкової системи України 450

Ткачик Ф. П., Карпінець В. В.
Інформаційні технології як драйвер трансформації
адміністрування податків і зборів в Україні 453

Федуняк О. Б.
Спеціальні податкові режими як інструмент
державної підтримки вітчизняного бізнесу..... 456

Чернуха Д. В.
Цифрова трансформація податкового
адміністрування в Україні: виклики та перспективи 459

Шевчук В. О., Левковець Н. П.
Трансформація податкової системи України
в контексті євроінтеграції 462

СЕКЦІЯ 6. ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Karpenko R. V.
Digital transformation of the public finance
system as a tool for improving the financial
transparency of the state in a state of war 465

Zdorovyi M. P.
UX/UI design in mobile banking:
impact on engagement, conversion, and retention..... 467

Альохіна О. С.
Цифровізація системи управління державними
фінансами в Україні: тенденції та перспективи..... 470

Баган О. А.
Цифровізація трансформації в організації процесу
банківського кредитування: автоматизовані системи
скорингу та управління кредитними ризиками 473

Ваховська А. А.
Цифрові інструменти запобігання корупції у сфері публічних фінансів 477

Дідківська К. О., Кострицяя Б. І., Давиденко Н. М.
Аналіз процесів розвитку Insur-Tech
у сегменті страхових послуг України 480

Демінська Д. В., Кондаурова Д. О.
Трансформація управління публічними фінансами в Україні
під час повномасштабного вторгнення та за умов цифровізації 482

Жулавський М. С.
Інноваційні цифрові технології в публічно-приватному
партнерстві: вплив на забезпечення економічної безпеки регіону..... 486

Іроденко Р. М.
Трансформація структури фондового ринку України
в умовах воєнного стану: домінування державного
боргу та цифровізація інвестиційних процесів..... 489

Колеснік К. С., Скасків Л. В.
Оптимізація державних видатків за допомогою
цифрових інструментів та методів математичного програмування 492

Лонюк І. В.
Використання державних реєстрів як цифрових
інструментів протидії самочинному будівництву
в системі управління публічними фінансами 495

Мироненко В. Ю., Кадала В. В.
Електронні сервіси як інструмент підвищення
ефективності управління публічними фінансами..... 498

Онишко О. В.
Цифровізація як рушійна сила нових моделей
поведінки та відповідальності у сфері фінансів 501

Осадчук Я. Ю.
Успішні практики цифровізації публічних фінансів
на прикладі окремих країн 504

Резніченко О. В.
Управління публічними фінансами в умовах
цифровізації казначейської системи України 507

Руденко Ю. В., Шепиленко В. Ю.
Цифрова трансформація системи податкового
адміністрування України за умов воєнного стану 511

Рудик О. В.
Цифровізація організаційно-економічного механізму
пенсійного забезпечення громадян – стратегічний напрям
євроінтеграційних процесів у пенсійній сфері України 514

Шибанова М. В.
Цифрова трансформація управління
публічними фінансами: необхідність та шляхи реалізації 517

Янчук Ю. М.
Цифровізація фінансових послуг як чинник
прискореного економічного відновлення 520

СЕКЦІЯ 7. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA

Kolesnik K., Smochko M., Horbovyy A.
Use of Big Data for optimizing colorisric
Solutions in response to the needs of the
new generations "ALPHA" and "BETA" 523

Багрій В. В.
Big Data як стратегічний ресурс цифрової
трансформації держави та бізнесу 526

Вітова Б. О., Парасій-Вергуненко І. М.
Прогнозна аналітика розвитку бізнесу в інтегрованій
системі на основі BI-технологій 529

Гриценко К. М.
Роль Big Data та штучного інтелекту в трансформації фінансового
управління підприємств в умовах цифрової економіки 532

Грицина С. Н.
Сучасні проблеми та перспективи розвитку
податкового менеджменту в Україні в умовах
цифровізації та використання Big Data..... 535

Карась І. М.
Цифрові фінансові платформи та аналітика
великих даних як інструмент підтримки рішень
у післявоєнному відновленні економіки України 538

Ковальов В. В., Онищенко О. В.
Виклики та перспективи застосування
Big Data-аналітики у фінансовому прогнозуванні
та ризик-менеджменті українських підприємств..... 541

Корольчук В. Р.
Інтеграція в світову банківську систему крізь
призму фінтеху та цифрових технологій..... 545

Кравченко Д. О.
Big Data в оцінюванні страхових ризиків:
можливості для українського ринку 548

Куликівська Є. О.
Використання Big Data як стратегічного напряму інформатизації 551

Куцепалова К. Ю.
Стратегічне значення Big Data в розвитку
сучасного страхового менеджменту 554

Муністер В. Д, Терменжи Д. Є.
Проблематика забезпечення достовірності даних
і відтворюваності аналітичних висновків
у системах бюджетної аналітики..... 558

Пєсня Ю. Д.
Стратегічні напрями застосування технологій
Big Data в банківському секторі 561

Соколюк К. Ю., Грицай А. Д.
Технології Big Data як інструмент посилення
конкурентних позицій аграрних підприємств на ринку України 564

Онищенко О. В., Терновська В. С.
Актуальність використання Big Data у фінансах
та обліку: поняття, принципи й напрями..... 568

СЕКЦІЯ 1
ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

JEL H12, H51, I13

D. Agache,
second-level (master's) higher education student
Scientific Coordinator:
N. Mocanu,
Assoc. Prof.,
Moldova State University

PERFORMANCE ANALYSIS OF THE HEALTH INSURANCE SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: A CURRENT PERSPECTIVE

In recent decades, significant progress has been recorded in the health sector both nationally and globally, marked by increased life expectancy, reduced maternal mortality, and particularly, reduced infant mortality. These achievements have been made possible through the efforts of each state in improving the quality of healthcare provided and ensuring access to quality health services.

One of the main strategic choices and fundamental priorities of a contemporary society is the development of the human community through the lens of a healthy and long life.

Keywords: *health, costs, benefits, health insurance, sustainability.*

1. Introduction

The health system of the Republic of Moldova is structured according to the principles of universal access to basic medical services. By combining salary contributions and budget transfers into a single fund, the system aims to promote equity and solidarity.

According to Law No. 263 of October 27, 2005 **on patient rights and responsibilities** (Official Monitor No. 176–181 of December 30, 2005), every person has the right to access health services according to their needs; these services must guarantee equal access for every person, without discrimination based on financial means, domicile, type of illness, or time of seeking care.

Financing medical services through the compulsory health insurance (CHI) mechanism contributes to the continuous improvement of the population's health by providing protection against financial risks associated with health services, ensuring equity in their use and distribution, and enhancing the efficiency of medical care despite existing resource constraints.

The financial sustainability of the system remains a current issue, influenced also by the predominant increase in demand for medical services. To modernize the health sector and achieve the global goal of universal coverage with equitable and quality health services, the health system of the Republic of Moldova is gradually aligning with the UN Agenda 2030 Sustainable Development Goals.

2. Methodologies for Evaluating Efforts and the Impact of Public Programs

The health sector has become one of the fundamental pillars of the national and global economy. At the current stage, health, similar to education, represents a long-term investment in human capital, and trends in the field require the provision of medical services based on outcomes, coupled with cost control, without compromising their quality.

The methods for evaluating the efforts and the direct and indirect effects of public objective programs are varied.

The most frequently used are 9,p.1899,*p*.189:

- *Cost-benefit analysis*;
- *Cost-effectiveness analysis*;
- *Multicriteria methods*.

Cost-Benefit Analysis and ***Cost-Effectiveness Analysis***

In this method, the benefit represents the advantage gained from providing the public service, for which project variants have been developed. The method relies on the cost/benefit ratio of public decisions within an updated program.

The condition for not rejecting a project is: *cost/benefit = minimum or, conversely, benefit/cost = maximum*.

After developing a preliminary effectiveness indicator, this analysis is applied in the absence of a monetary evaluation of the advantages. Under clearly defined assumptions, where the objective is unique, the least costly program will be chosen.

This method is applicable in the field of socio-cultural expenditures: education, health,

uses two different units of measurement:

costs are social assistance, etc.

1. It inevitably expressed in monetary units (m.u.);

2. *effectiveness* can be measured in the number of lives saved, number of vaccinated children, etc.

Since different units of measurement cannot be summed, it is impossible to obtain a single measure of net social benefit. However, it is possible to calculate the ratio between the two measures, which can be used as a basis for ordering policy options. This ratio can be calculated in two ways 2,p.5442,*p*.544:

1. ***The cost-effectiveness ratio can be calculated as a unit of resulting effectiveness (e.g., m.u./life saved);***

To calculate this cost-effectiveness rate (*CE*), the cost of each program variant *i*, denoted *C~i~*, is divided by the effectiveness (or benefit) of that variant *E~i~*.

CE~i~ = C~i~ / E~i~

This *CE* rate can be interpreted as an average cost per unit of effectiveness. The most cost-effective project is the one with the lowest average cost per unit of effectiveness. *Projects should be ordered from the most cost-effective (with the lowest CE rate) to the least cost-effective (with the highest CE rate)*.

2. ***The effectiveness-cost rate (EC), which is the ratio between the effectiveness resulting from the application of program variant i and its cost.***

EC~i~ = E~i~ / C~i~

This *EC* rate can be interpreted as the average effectiveness per unit of cost. The project with the highest average effectiveness per unit of cost is the most advantageous. When using this rate, *projects should be ordered from the one with the highest effectiveness per unit of cost (the highest EC value) as long as* ***EC~i~ ≥ 0*** *for any i* 2,p.5452,*p*.545.

The *cost-effectiveness* analysis technique aims to explain how to achieve maximum benefit against minimum cost. Economists Anthony E. Boardman and David H. Greenberg demonstrate, through a classic example, how a public health service program, subjected to *cost-effectiveness* analysis, can be justified under some circumstances and not in others. For this purpose, three variants of a health project for saving lives are analyzed (see Table 1). The only (measured) costs are the budgetary ones (expressed in m.u.), and the chosen effectiveness indicator is the number of lives saved. The *CE* rates show the average cost per life saved.

Table 1 – Effectiveness of Health Programs (illustrative example)

Costs and Effectiveness	Health Programs		
	A	***B***	***C***
Costs, m.u.	100000	100000	100000
Effectiveness (number of lives	10	12	15
CE Rate (cost per life saved)	10000	8333,33	6666,66
EC Rate (lives saved per 1000	0,1life	0,12 life	0,15 life

Source: author's calculations based on the model provided by source 2,p.5482,p.548.

From Table 1, it can be observed that variant *C* saves the most lives. Regardless of whether the rate is calculated as cost per life saved or as the number of lives saved per 100,000 m.u., variant *C* is the most efficient. Since all variants involve the same level of expenditure, they can be perceived as different ways of spending a *fixed budget*.

Similarly, the project scale is neglected if the effectiveness level is constant for all analyzed variants. This is illustrated in Table 2, which presents three variants for saving the same number of lives, namely 10.

Table 2 – Effectiveness of Health Programs (illustrative example)

Costs and Effectiveness	Health Programs		
	A	***B***	***C***
Costs, m.u.	500000	100000	150000
Effectiveness (number of lives	10	10	10
CE Rate (cost per life saved)	50000	10000	15000
EC Rate (lives saved per 1000	0,02 life	0,1 life	0,066 life

Source: author's calculations based on the model provided by source 2,p.5482,p.548.

From Table 2, it can be observed that variant *B* is the most efficient. Regardless of the calculation method, variant *B* offers the best cost-effectiveness ratio. Situations where the effectiveness level is identical for all variants can be perceived as different ways of achieving a *fixed effectiveness*.

From the above, we can conclude that in the case of cost-effectiveness analysis (CEA) with fixed effectiveness, CEA corresponds to a cost minimization problem, while in the case of CEA with a fixed budget, it corresponds to an effectiveness maximization problem. Both tables contain examples of *dominant variants* – by keeping one characteristic constant, it is ensured that the variant that dominates concerning the fixed characteristic is the same that dominates concerning the other characteristic.

It is possible for one variant to dominate another even if neither has the same cost or the same effectiveness, as long as it is superior in both respects. Obviously, dominated variants should not be selected. If one variant dominates all others, then it must be selected 2,p.5492,*p*.549.

The examples of public expenditure program analysis mentioned above refer to health, where it is very difficult to determine the cost and its impact on the benefit obtained. In this case, the result should be reported to the goal achieved in the interest of the individual and the community. Since the services offered by the public sector are vast and diverse, the management of public financial resources remains a current issue.

The Compulsory Health Insurance system in the Republic of Moldova aims to align with recognized international best practices, focusing on:

▪ ***Increasing the population coverage rate.*** In recent years, the population coverage rate with CHI has shown a fluctuating evolution. Projections for 2025 indicate a trend of consolidation of this indicator, targeting coverage of over 90%, through information campaigns and the inclusion of vulnerable categories.

▪ ***Diversifying and expanding the range of health services offered to insured persons from the compulsory health insurance funds (CHIF).*** The single program includes a comprehensive list of conditions for which a significant volume of medical services is funded from CHIF, including telemedicine services, in the context of digital development.

▪ ***Expanding the spectrum of covered services, to reduce the out-of-pocket expenses of insured persons, so that their personal contribution is reasonable and does not pose a financial risk.*** In the recent period, the share of health expenses covered by CHIF per beneficiary was approximately 86 %, and for 2025, maintaining this level together with the optimization of budget allocations is anticipated.

Table 3 presents the evolution of the main CHIF indicators for the period 2021–2024 and estimates for 2025, based on the Annual Reports on the execution of the compulsory health insurance funds and the projections of the Government of the Republic of Moldova and the National Health Insurance Company.

Table 3 – Evolution and Forecast of Main CHIF Indicators, 2021-2025
(Million MDL)

Indicators	Unit	2021	2022	2023	2024*	2025*
CHIF Revenues	Million MDL	8 250,1	8 980,5	9 755,0	10 502,0	11 350,0
Share of CHIF Revenues in GDP	%	–	–	–	–	–
Share of State Budget Transfers in CHIF Revenues	%	35,2	34,5	33,8	33,0	32,5
CHIF Expenditures	Million MDL	8 100,3	8 850,7	9 600,2	10 300,0	11 100,0
Share of CHIF Expenditures in GDP	%	3,6	3,6	3,7	3,7	3,7
Share of Expenditures in NBP	%	88,0	88,3	88,5	88,5	89,0
Insured Persons	NP	2 650 210	2 655 900	2 661 800	2 668 000	2 675 000
Insurance Rate	%	87,9	88,1	8		

JEL H51, I18

A. Goncearuc,
second-level (master's) higher education student
Scientific Coordinator:
N. Mocanu,
Assoc. Prof.,
Moldova State University

FUNDING AND QUALITY ASSURANCE PERSPECTIVES IN THE MOLDOVAN HEALTHCARE SYSTEM BY 2025

The main strategic objective of the Moldovan healthcare system, projected towards 2025, is to consolidate sustainability and resilience by optimizing the allocation of financial resources and deeply integrating quality management principles. This paper analyzes the prospective evolution of funding mechanisms and the quality assurance framework, highlighting how they can lead to improved equitable access to cost-effective and safe health services. Quality is viewed not only as an outcome but as a strategic process for managing limited resources and risks in a dynamic socio-economic context.

The quality level of medical services will be increasingly determined by the interoperability of information systems, real-time data for performance management, and budgetary flexibility. Financial constraints will continue to shape managerial decisions, necessitating a value- and outcomes-based approach.

Keywords: *value-based funding, performance indicators, sustainability, medical services, resources, costs, 2025 projection.*

1. Introduction

By 2025, the Moldovan healthcare system faces a convergence of challenges and opportunities. Demographic pressures, the migration of medical staff, accelerated technological evolution, and rising citizen expectations demand systemic transformation. This process is guided by the search for balance between the following interconnected key areas:

- Strategic quality management in the digital age.
- Forward-looking financial planning and flexible budgeting.
- Data-driven performance control and audit.
- Advanced quality assessment methods (AI, predictive analytics).

- Continuous quality improvement through organizational learning.
- Defining quality objectives in relation to Sustainable Development Goals.
- Strategic resource planning (human, financial, technological).
- Performance evaluation through outcome indicators, not just output.
- Proactive risk management (clinical, financial, operational).
- Patient Experience analysis.

The main actors – patients, medical institutions, health professionals, the government, and insurers – are compelled to collaborate in a more integrated ecosystem. The global trend towards personalized and digital public services is reflected in Moldova's approach, where the state is redefining its role as regulator, payer, and guarantor of equity.

2. Quality Assurance and Funding Perspective for 2025

By 2025, the Moldovan healthcare system is expected to operate within a more sophisticated funding framework, partially based on the value delivered to patients. The National Medical Insurance Company (CNAM) is projected to progressively implement payment models that reward quality and outcomes, not just the volume of services.

Assessing spending efficiency will depend on integrated IT systems, enabling real-time monitoring of clinical and financial performance indicators. This facilitates the rapid identification of inefficiencies and the allocation of resources where they bring the greatest benefit to population health. Spending optimization will be based on cost-benefit analysis of new medical technologies and international benchmarking.

Factors influencing health expenditures towards 2025 include:

- *Population aging and the rise of chronic diseases;*
- *Adoption of digital and telemedicine technologies;*
- *Policies for social cohesion and universal coverage;*
- *Inflationary pressures in the global economy;*
- *Access to external development funds and investments.*

The nine dimensions of quality will remain fundamental, but their implementation will transform:

1. **Professional competence** will include digital skills and chronic disease management.
2. **Accessibility** will be significantly improved through telemedicine and strengthened primary care.
3. **Efficacy** will rely on standardized clinical protocols and evidence-based practice guidelines.
4. **Efficiency** will be measured by population health indicators at overall costs.

5. **Interpersonal relations** will partially move to the virtual space, requiring new communication skills.

6. **Continuity** will be ensured through a unique electronic health record and clear care pathways between levels of care.

7. **Safety** will benefit from automated adverse event reporting systems.

8. **Infrastructure and comfort** will include "smart" hospitals and spaces designed for patient recovery.

9. **Choice** will be supported by transparent platforms comparing provider quality.

It is estimated that, through concentrated efforts, **patient satisfaction with the quality of health services by 2025 could reach 75 % (strategic target)**, and **satisfaction with access could exceed 70 %**, due to the expansion of digital and proximity services.

The Donabedian "structure-process-outcome" model will remain relevant, with a stronger emphasis on long-term outcomes and patient experience. Structure will include digital infrastructure, processes will be optimized through automated workflows, and outcomes will measure the improvement in health status and quality of life.

Figure 1. Donabedian Model Adapted for 2025

STRUCTURE (INPUT)	PROCESS	OUTCOME
- Digital infrastructure	- Integrated care pathways	- Improved health status
- Human resources with digital competencies	- Telemedicine and remote monitoring	- Health-related quality of life - Patient satisfaction and engagement
- Real-time data	- Data-driven clinical decisions	- Financial sustainability of the system
- Flexible budget allocations	- Proactive risk management	- Resource efficiency
- Public-private partnerships		

Quality assurance will be based on a data-driven continuous improvement cycle, where patient feedback and performance indicators directly lead to adjustments in processes and resource allocations.

3. Conclusions

Throughout the period leading to 2025, the Moldovan healthcare system has the potential to significantly reduce losses and inefficiencies through digitalization and a strategic approach to quality. Challenges related to performance variations, unequal access, and waiting times will be addressed more systematically.

The quality of medical services will remain an absolute priority for all actors, but the approach will evolve. Providers will compete based on demonstrated quality and outcomes, patients will be active participants in health decisions, payers will demand transparency and value, and the government will have the crucial role of creating a regulatory framework that stimulates innovation and equity.

The ultimate goal remains the continuous improvement of quality and the ways services are produced. Successful quality management in 2025 will involve the ability to anticipate, adapt quickly to change, and align resources to meet the needs of all stakeholders in a sustainable manner.

REFERENCES

1. CNAM Strategic Plan 2021–2025 (2020). Government of the Republic of Moldova, National Medical Insurance Company.

2. Porter, M. E. (2010). What Is Value in Health Care? *The New England Journal of Medicine.*

3. Lozan, O., Gramma, R. (2017). Quality management in inpatient facilities. Chisinau : Printing House „T-Par".

4. Ministry of Health of the Republic of Moldova (2022). National Health Strategy 2023–2027.

UDC 339.923

A. Meladze,
Doctor of Business Administration,
Batumi Shota Rustaveli State University, Batumi, Georgia

THE IMPORTANCE OF STATE INCENTIVE MECHANISMS FOR THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE INNOVATION SYSTEM

Innovation is the final stage of the creative process. While creativity involves the creation of something new, innovation involves the implementation of the new thing into practice, which means developing new management approaches and creating new or improved products. The introduction of new technologies, products, and progressive methods of organization and management is related to the functioning of innovation systems in any country. The existence of a complete innovation system depends on various factors. The study is dedicated to one of the most pressing issues of modern times – the challenges of the formation, functioning and development of the innovation system and the measures to be taken to address them.

The modern world is characterized by dynamic changes in all areas of activity, from structural and qualitative changes in the economy to scientific achievements and technological developments. In this context, innovation systems play an important role in ensuring the country's economic growth and competitiveness (Shaykhutdinova, et al., 2024). Economic processes and events that previously required a lot of time and various resources can now be carried out automatically, using software solutions and artificial intelligence, which can be ensured by the development of an innovation system (Slobodianyk, et al., 2024).

Under these circumstances, the need for Georgia to transition to an innovative economic development model is clear, as the development of economic processes in the modern global world is based on education, knowledge, technologies, and innovations. The research focuses on studying existing state incentive mechanisms that ensure the formation and development of the innovation system and developing optimal approaches. To address this problem, we believe that the state should adopt a policy focused on long-term goals, which includes state incentive mechanisms (financial, organizational, administrative, infrastructural) and it ensures fundamental changes in the existing situation, which is the unconditional basis for the development of the innovation system.

Internationally, scientific, technical, and technological development processes show that the gradual growth of knowledge and the development of human capital generate completely new waves of innovation. The development of the components of the innovation system depends on specific efforts and financial resources allocated to it. Therefore, it is highly relevant to study the problematic issues of the formation and development of the innovation system, and to demonstrate the role of the state in the formation and development of the innovation system.

The aim of the study is to substantiate the importance of state incentive mechanisms in the process of formation, functioning and sustainable development of the innovation system. Accordingly, the task of the research is to study the common forms and methods of state stimulation and, based on them, develop optimal approaches to stimulating the Georgian innovation system. The subject of the research is the components and elements of the innovation system that ensures the innovative development of the country's economy, and the object of the research is the current issues of state regulation and stimulation of innovation processes.

The research is methodologically based on a systematic and critical approach to the study and analysis of factors, events, and processes. Structural, functional, and general economic analysis methods were used in the work. Also, methods for synthesizing sources, comparing data, and grouping factors. The theoretical framework of the study was formed by studying the latest works on the issue, while the quantitative research used data from the National Statistics Service of Georgia and the results of the Global Innovation Index survey.

The theoretical significance of the research is expressed in the enrichment of the theoretical and methodological base on innovations and innovation systems. The practical value of the research is manifested in the practical implementation of the proposals and recommendations developed as a result of the research, which can be used by the state in the development and implementation of innovation policy measures. We consider the originality of the research to be the high efficiency of the implementation of the developed mechanisms. We consider the relevance of the methods used to be a special feature of the research, which has a significant impact on the final results and the formulation of conclusions.

Keywords: *innovation; innovation system; innovation policy; state incentives; global innovation index.*

REFERENCES

1. Abuselidze, G. & Meladze, A. (2023). Modern State of Innovative Development of Georgia: Challenges and Prospects. *Economic Science for Rural Development*, No 57, pp. 177–187. DOI 10.22616/ESRD.2023.57.018

2. Abuselidze, G. & Meladze, A. (2024, a). Innovative Customs System and its Impact on the Sustainability of the Transit Potential. *European Journal of Sustainable Development*, Volume 13, No 1, pp. 229–248. DOI 10.14207/EJSD. 2024.V1 3N1P229

3. Abuselidze, G. & Meladze, A. (2024, b). Investment environment of the state and innovative strategies for its improvement. BOOK : Economic and Financial Security of the State: International Aspect. Book Chapter 4, 314–327. ISBN 978-3-9819288-9-4

4. Abuselidze, G., Meladze, A. (2025). Mechanisms and Strategies of Innovation System Development. *Sustainable Economy and Ecotechnology*. Pp. 145–155. DOI : https://doi.org/10.1007/978-3-031-91953-4_14

5. Abuselidze, G., & Badulski, D. (Eds.). (2025). Perspectives on innovative economy development in the region under global economic and business challenges / Batumi Shota Rustaveli State University. 514 p.

6. Abuselidze, G., Tsiklashvili, N., Verulidze, V., Glonti, V., Gechbaia, B., & Robitashvili, N. (2024). Challenges and Perspectives of the Startup Ecosystem for the Development of Innovative Economy in Georgia. *European Journal of Sustainable Developments*, 13 (3), 70–90.

7. Bedianashvili, G., Zhosan, H., Lavrenko, S. (2022). Modern Digitalization Trends of Georgia and Ukraine. Scientific Papers Series Management, *Economic Engineering and Rular Development*, vol. 22, Issue 3.

8. Fernandes, C., Farinha, L., Ferreira, J. J., Asheim, B. & Rutten, R. (2020). Regional Innovation Systems: What can we learn from 25 years of scientific achievements? / Regional Studies.

9. Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia. (2014). Order №1-1/66: Approval of the Statute of the Legal Entity of Public Law – Georgian Innovation and Technology Agency. Tbilisi.

10. Shaykhutdinova, G. F., Nikolaeva, I. N., Gaynullina, E. V. & Bayburin, R. R. (2024). *Development of the Countrys Innovative Potential as a Factor in Attracting Foreign Investment*. E3S Web of Conferences 486 (324).

11. Slobodianyk, A., Maryna, A., Kosovets, H., Tsiukalo, L. & Abuselidze, G. (2024). *Ensuring Competitive Advantages of the Banking Sector of Ukraine in the Context of Global Digital Transformation.* In Digital Technology and Changing Roles in Managerial and Financial Accounting: Theoretical Knowledge and Practical Application (pp. 215–227). Emerald Publishing Limited.

12. Stejskal, J., Kuvikova, H. & Merichkova, B. M. (2018). *Regional Innovation Systems Analysis and Evaluation: The Case of the Czech Republic.* Springer International Publishing.

13. Veshapidze, S., Otinashvili, R., Gvarutsidze, A., Abuselidze, G., & Zoidze, G. (2022). *Modern Technologies to Overcome the Challenges of Globalization*. Entrepreneurship, 10 (2), 22–32.

14. World Intellectual Property Organization. (2025). *Global Innovation Index.* URL : https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/

15. National Statistics Office of Georgia. (2025). Innovative activity of enterprises 2016–2024. URL : https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/108/inovatsiuri-aktivoba

УДК 339.7

N. Masimli,
Afiq PhD candidate,
The Azerbaijan State University of Economics
email: nermin11117@gmail.com

SYSTEMIC SOURCES OF GLOBAL FINANCIAL INSTABILITY

Scholars have not yet formed a unified view regarding the fundamental causes of global financial crises. Nevertheless, most studies converge on the idea that such crises emerge from a complex interaction of political decisions and economic processes unfolding within the global economy.

Historical evidence suggests that financial instability is not a modern phenomenon. One of the earliest recorded financial disruptions dates back to the first century AD, when the widespread issuance of unsecured loans in the Roman Empire resulted in systemic financial distress. Over subsequent centuries, episodes of financial turmoil appeared periodically in different countries. However, crises began to acquire a truly global dimension only in the twentieth century, starting with the Great Depression of 1929 in the United States. Since that time, the world economy has experienced several large-scale financial crises, including the Great Depression of 1929, the Suez Crisis of 1956, the International Debt Crisis of 1982, the East Asian Economic Crisis of 1997–2001, the Latin American Debt Crisis of 1994–2002, and the Global Financial Crisis of 2007–2009 [1].

The growing integration of national economies into a single global economic system has generated both benefits and vulnerabilities. On the one hand, globalization has contributed to faster economic development through expanded international trade, increased competition, technological diffusion, and the exchange of knowledge. On the other hand, the same interconnectedness has facilitated the rapid transmission of financial shocks across borders, amplifying the scale and intensity of crises. In the current environment, the global economy faces a set of political and financial challenges that may trigger a new wave of systemic instability. From a financial perspective, six interrelated challenges merit particular attention: monetary tightening by the United States Federal Reserve System, the unprecedented accumulation of global debt, the excessive scale of derivative investments, regulatory capital requirements under Basel III, rising international capital flow imbalances, and persistent global trade disequilibria.

Historically, tightening cycles initiated by the Federal Reserve have played a significant role in shaping asset prices and volatility, particularly in emerging markets where financial instruments tend to be more sensitive to global liquidity conditions. Recent turbulence in global debt, equity, and foreign exchange markets has once again raised concerns about the sustainability of economic growth in emerging economies. Experience suggests that interest rate increases in advanced economies may generate several risks for developing financial systems, including capital outflows, heightened asset price volatility, and currency depreciation.

Among these risks, capital flight represents the most immediate threat. An increase in U.S. interest rates narrows the yield differential between advanced and emerging markets, thereby increasing the attractiveness of U.S. financial assets. Large and sudden capital outflows can disrupt a country's balance of payments and undermine financial stability. In turn, heightened uncertainty often leads to currency depreciation, further reinforcing capital outflows and asset price declines. Historical precedents indicate that such dynamics have forced some emerging economies to devalue their currencies sharply, while others have resorted to sovereign default, significantly increasing future borrowing costs and constraining access to international capital markets [2].

Another major source of global financial vulnerability is the unprecedented growth of global debt. According to the Institute of International Finance, total global debt reached approximately USD 303 trillion in 2021, encompassing public, private, corporate, and household liabilities. Over the past five years, the global debt-to-GDP ratio has increased by roughly 30 %, reflecting one of the fastest debt accumulations in modern history. Although a temporary decline in the debt-to-GDP ratio was observed in 2022, the absolute level of global indebtedness remains historically high [3]. Long-term projections suggest that if current trends persist, global debt could exceed USD 360 trillion by 2030, more than doubling its level at the onset of the Great Recession in 2007 [4]. The COVID-19 pandemic has further accelerated this process, making it increasingly evident that a significant portion of accumulated debt may never be fully repaid and will instead be rolled over or refinanced, thereby postponing, rather than eliminating, systemic risks.

Rising global imbalances in capital flows represent another structural source of financial instability. Large and persistent current account imbalances generate substantial cross-border capital movements, which can lower borrowing costs, compress interest rate spreads, and encourage risk-taking by financial institutions. Such conditions often incentivize banks to increase leverage in order to maintain targeted returns on equity, particularly when declining interest margins erode

profitability [5]. These dynamics underscore the need for policy frameworks capable of addressing vulnerabilities associated with volatile capital flows.

Finally, chronic global trade imbalances contribute to the accumulation of financial risks. Persistent trade surpluses and deficits, particularly between emerging economies and advanced countries, have facilitated large-scale capital flows that supported asset price inflation in recipient economies. In recent decades, sovereign debt concerns have increasingly affected advanced economies, as demonstrated by the debt crises in several European Union countries following the global financial crisis [6]. Fiscal stimulus measures, while supporting short-term demand, may further exacerbate trade and capital flow imbalances by influencing interest rates, exchange rates, and investment patterns [7].

Despite extensive research, there is no single explanation for global financial crises. Rather, such crises tend to emerge when multiple structural weaknesses coincide. Globalization and financial integration have intensified the speed and scope with which financial shocks propagate across borders. While earlier crises were often attributed to weaknesses in developing economies, recent experience demonstrates that advanced economies are equally vulnerable. Over the past three decades, key drivers of financial instability have included monetary tightening by the Federal Reserve, excessive global indebtedness, the rapid expansion of derivative markets, regulatory limitations, growing capital flow imbalances, and persistent trade disequilibria. Together, these factors form a complex environment in which financial crises are not isolated events, but recurring manifestations of systemic global vulnerabilities.

REFERENCES

1. URL : http://nationalarchives.nic.in/sites/default/files/new/Final_Major_Financial_Crisis-i_0.pdf

2. URL : https://www.weforum.org/agenda/2018/09/is-there-a-new-debt-crisis-on-the-horizon

3. URL : https://www.interregional.com/en/global-debt/

4. URL : https://file-us.clickdimensions.com/iifcom-ai7nn/files/globaldebtmonitor_nov2020_v1.pdf?m=11/18/2020%202:40:45%20PM&_cldee=YmFyaXNAYm5lLmV1&recipientid=contact-c8c50ae1e6f0e81180d102bfc0a80172-0291de0d8db1412ebc45b33af7d47c87&utm_source=ClickDimensions&utm_medium=email&utm_campaign=Press%20Emails&esid=21f82c1a-ab29-eb11-80e8-000d3a0ee4ed

5. Ostry, Jonathan D, Atish R. Ghosh, Karl Habermeier, Marcos Chamon, Mahvash S. Qureshi, and Dennis B.S. Reinhardt, 2010, "Capital inflows: the role of controls", IMF Staff Position Note 10/04.

6. Michael P. Todaro, Stephen C. Smith. (2015). "Economic Development" 12th edition.

7. The Global Finacial Crisis: Causes and Consequence. *Working Paper in International Economics Lowy Institute.* 2009. No. 2.09.

УДК 339.9

D. Rusu,
student
Scientific Coordinator:
N. Mocanu,
Assoc. Prof.,
Moldova State University

ECONOMIC RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE CZECH REPUBLIC

Since the proclamation of independence, the Republic of Moldova has sought to develop partnership relations with other states, both neighboring and more distant. These relationships are primarily economic in nature, focusing on the import and export of domestic goods and products. Among the many countries with which Moldova maintains trade relations, only two have a positive trade balance- meaning exports exceed imports. These countries are the Czech Republic and Croatia. In this article, we aim to explore the relationship with the Czech Republic- its premises, prospects, and potential directions for investment.

The Czech Republic is a Slavic country located about 1,300 km from Moldova- a relatively short and advantageous distance for long-term import-export relations. It has a population of nearly 11 million people, about 4.5 times more than Moldova, and a surface area of 78,866 km²- roughly twice as large as our country. In 2024, its Gross Domestic Product (GDP) reached €321 billion, marking a 1.2 % increase from the previous year, while Moldova's GDP was only $16.8 billion, with a modest growth of 0.1 %. Inflation also shows a clear contrast – 4.7 % in Moldova versus 2.4 % in the Czech Republic. Therefore, we are looking at a potential market of nearly 11 million consumers toward which Moldova should orient itself.

As shown above, the total value of the Czech Republic's international trade has increased steadily – from €318.7 billion in 2020 to €451.6 billion in 2024, or from 18.3 % to 27.6 % of total GDP. Imports grew by 41.15 % and exports by 42.20 % during the same period. The Czech Republic ranks 11th in Europe for exports and 10th for imports. In 2024, trade in goods with the European Union accounted for 80 % of exports and about 57 % of imports. Thus, the Czech Republic maintains a consistent trade surplus, strengthening its competitive position on the global market – a position supported by its manufacturing industry and integration into European value chains.

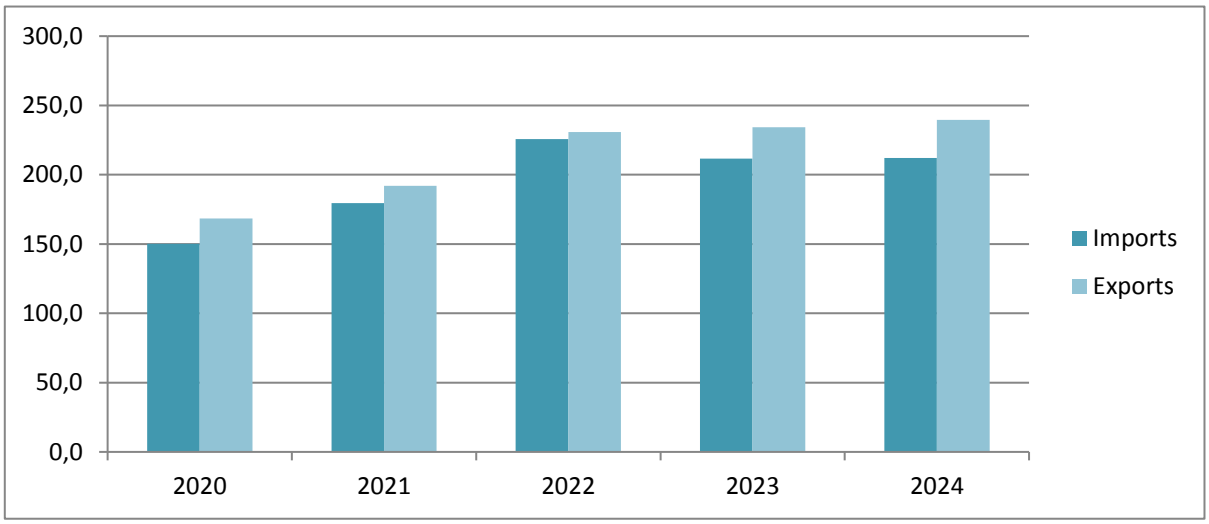

Fig. 1: Czech Republic's international trade between 2020–2024 (in billion EUR).

But why is the Czech Republic a positive prospect for long-term relations with Moldova? Several arguments support this view:

- **Stable economic growth** – as mentioned earlier, the GDP grew by 1.2 % in 2024 compared to 2023, allowing the Czech Republic to remain one of the best-performing economies in Central Europe. It is often called the "industrial heart of Europe".
- **High purchasing power** – the country contributes about 2 % to the EU's economy, with stable incomes and strong domestic demand.
- **Strategic geographical position** – bordered by Germany, Austria, Slovakia, and Poland, its location provides major logistical advantages.
- **Solid import market** – in 2024, imports reached €212.0 billion, making it the 8th largest importer in the EU. The main imported goods include industrial equipment, electronics, vehicles, and raw materials.
- **Regional trade hub** – with modern infrastructure and well-developed transport routes (rail and road), the Czech Republic serves as a transit bridge between East and West. Globally, it ranks 8th among trading partners, accounting for 3.8 % of total world trade.
- **Commercial partner of Moldova** – in 2024, exports from Moldova to the Czech Republic totaled €201.3 million (about 6.1 % of all exports), making it Moldova's 4th largest export partner. Imports from the Czech Republic amounted to €158.3 million (1.9 % of all imports), ranking it 10th among Moldova's import partners. Moreover, the Czech Republic is an active investor in Moldova – currently, 45 Czech-capital companies operate across the country in sectors such as energy, infrastructure, manufacturing, and modern agriculture. It ranks 59th among foreign investors.

Although Moldova remains an agricultural country, 86 % of total exports to the Czech Republic are agri-food products. However, a significant share of exports also includes spare parts, accessories, and wiring for tractors and vehicles – indicating that the heavy industry sector is gradually gaining momentum. In 2024, 4 out of the top 20 imported products in the Czech Republic included goods from Moldova:

- Spare parts and accessories for tractors and vehicles (€12.1 billion total);
- Insulated wires and cables, including coaxial and other electric cables (€3.7 billion);
- Seats (including convertible ones) and related accessories (€2.6 billion);
- Plastic and similar material goods (€2.2 billion).

Most of the Czech population is concentrated in major cities: Prague (1.165 million), Brno (369,600), Ostrava (313,100), Plzeň (164,200), and Olomouc (101,300). The concentration of people in the south-east has driven the growth of e-commerce. Consequently, IT services have developed rapidly. Czech consumers are very open to online shopping and do not fear poor product quality. Post-pandemic, people have become increasingly focused on economy and efficiency, preferring more affordable products. This trend is especially visible on social networks such as YouTube, Facebook, and TikTok, where products are offered at lower prices than in physical stores. Among all active social media shoppers, 49.9 % are women and 50.1 % men.

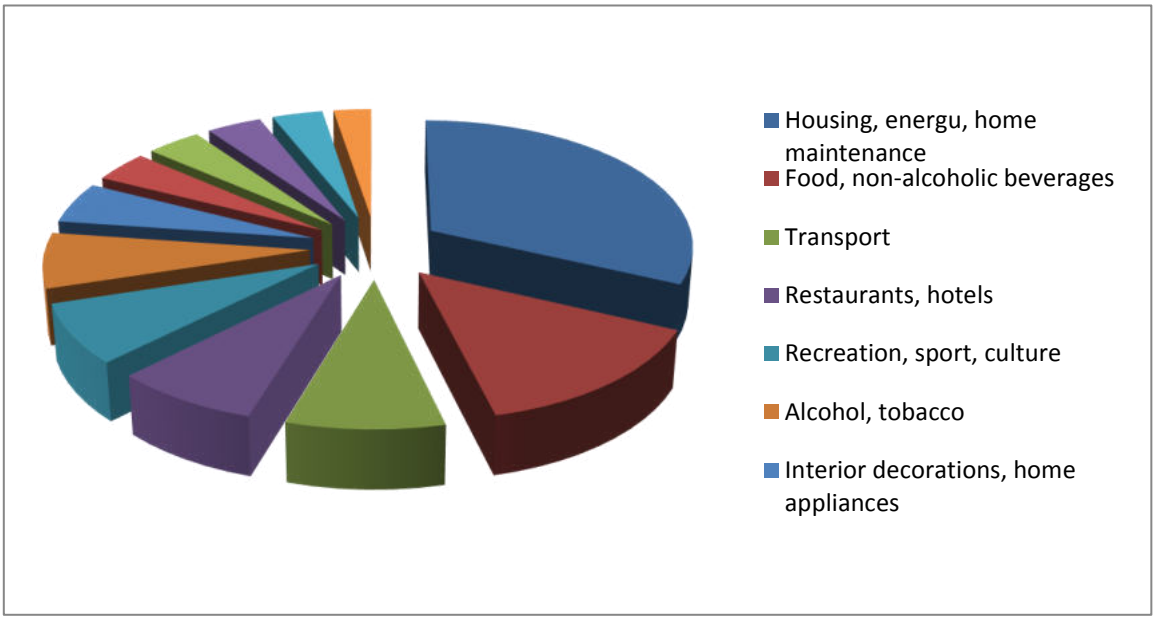

Fig. 2: Structure of household consumer spending in the Czech Republic.

All essential economic sectors in the Czech Republic are open to both national and international collaboration. Being an agricultural country, Moldova can export to the Czech Republic products such as honey, bee products, dried and fresh fruits, sweets, and table wines. For example, one of Moldova's most renowned wine producers, Chateau Vartely, has been exporting affordable table wines to the Czech Republic for over ten years (since 2013). Recently, it has begun exporting premium collection wines targeted at restaurants and hotels for refined clients.

The export services sector is also marked by IT, where Moldovan specialists participate in sustainable projects for system development and maintenance. Heavy industries, particularly metallurgy, along with manufacturing (wood, plastic, etc.), also contribute to Moldova's exports to the Czech Republic.

Many Moldovan companies wish to establish long-term commercial relations with Czech partners. To achieve this, several recommendations suggested by economic analysts should be followed:

- **Choose an experienced local partner** – czech businesses rarely work directly with non-EU suppliers. Collaborating with specialized importers familiar with EU standards for documentation, labeling, and regulations helps strengthen one's market position.
- **Start with a pilot transaction** – even if expectations are high, market entry should begin with small quantities or samples, allowing time to adjust logistics processes. For Czechs, even small volumes can be considered large orders.
- **Consider local adaptation costs** – prices should account for transportation, customs fees, intermediaries, etc., but must also be adapted to local market levels.
- **Targeted marketing** – promotion is essential, especially for new products. Focus on visibility channels, packaging, and distribution. Moldovan products are not yet widely recognized in the Czech Republic, so a strong presentation- including fairs and exhibitions – is crucial.
- **Patience** – due to strong competition, price sensitivity, and cautious consumer attitudes toward unfamiliar brands, market penetration may take time. A well-planned long-term strategy is essential.

Starting or expanding a business in the Czech Republic is highly encouraged, as local producers are supported by national institutions such as the Moldovan Investment Agency. Entrepreneurs should also note that Czech partners highly value punctuality – delays over 5–10 minutes are considered unacceptable. However, when it comes to gifts, they are open and appreciative, and a small national souvenir or local brand item can "break the ice".

BIBLIOGRAPHY

1. URL : https://invest.gov.md/export/
2. URL : https://ro.wikipedia.org/wiki/Cehia#Etimologie
3. URL : https://www.mf.gov.md/sites/default/files/BUGET%20cetateni%202024.pdf
4. URL : https://vartely.md/compania/
5. URL : www.czechtrade.cz
6. URL : www.businessinfo.cz
7. URL : www.access2markets.eu
8. URL : www.czechinvest.org

УДК 657:004

L. Sharashidze,
PhD of Business Technologies,
Batumi Shota Rustaveli State University, Batumi, Georgia

CHALLENGES OF INTEGRATING AI INTO BUSINESS ENTITIES

It is difficult to talk about the challenges of the 21st century and not to mention about AI. Is it a challenge or a discovery?! Artificial intelligence has introduced itself to the world and the most well-known version among the population is the so-called chatbot, which is used daily by the majority of the population. But this is only the top of the iceberg compared to what artificial intelligence actually encompasses. We have entered into era of new opportunities. This conference gives us the chance to talk about the integration of artificial intelligence into enterprises and businesses. The necessity of its integration, its accessibility and profitability. Accordingly, we will present you the SWOT analysis and our vision.

Strengths: automation of routine work and increased efficiency. Data analysis, processing of large volumes of information in seconds, uninterrupted operational regime, minimizing errors and forecasting.

Weaknesses: The implementation of AI is cost-oriented, since the infrastructure is expensive. The market is facing a shortage of qualified personnel; it is necessary to educate personnel and for sure, it is a future profession that involves a lot of tasks and steps that need to be fulfilled.

Opportunities: Personalization, the ability to create individual offers to the users, the chance to create completely new servers, cost effectiveness in the long term, and competitiveness. Nowadays, it is quite difficult to compete with the businesses that runs with AI.

Threats: Risk of new type of hacker attacks, ethical and legal issues, job cut, fear of employees being replaced by AI, significant drop of education levels, based on the fact that all information is ready-made and no need to check different sources to find information, with a click AI provides ready-made answer, and people no longer have to search, which ultimately effects people and creates skills gap. Although our topic is mainly about integration of robotics into businesses, I think I can talk about its impact and not to emphasize the fact that AI creates works of art in seconds while people spend years on, and this can have a negative impact on

human motivation. When a person sees that his work is no longer valued, he loses interest in doing what artificial intelligence can give to the user for free. Today, we can say that in case of art it has a value whether the work is created by an artist or regenerated by AI, but what about future? Can we think that all this will hinder the development of creativity in humans in the future? It is also important to take into consideration that AIL can make biased decisions, but in this case the best solution against these challenges is knowledge and the ways how to maintain it. We must definitely take care of the possibility of controlling artificial intelligence, and knowledge is the most powerful tool in this case. We need to try to know how to manage AI.

Today, we have to integrate AI into business regardless of our desire to compete with various enterprises. Today AI is not a choice; it is an opportunity to survive in a competitive market, as many giant companies use artificial intelligence in production or administration. For example, Banks have significantly reduced the quotas of operators, since chatbots answer frequently asked questions. Enterprises already have robots, but effectiveness is lacking due to complex programming. For example, ABAGY, through AI and machinery, turned hours of coding into a 10-minute process. This is a real example of how artificial intelligence makes production flexible and profitable. Thanks to new technologies such as artificial intelligence and machinery, robots become autonomous.

They can detect the details and understand the task, which significantly simplifies the workflow. Controlling a robotic tool no longer requires special programming skills. The process looks like this: 1) Uploading a 3D model: The employee uploads a 3D model of the detail from the program, the system automatically connects the welding points. 2) Selecting parameters: The operator selects the desired seams and parameters (angles, deviations, etc.) No programming is required, mathematical algorithms automatically generate the robot's movement trajectory in a few minutes. 3) Scanning and adaptation: The next stage is scanning the detail using machinery. The algorithms compare the pre-loaded 3D model with the real detail. The system detects possible errors and adapts the robot's movement trajectory in real time. This is a small example of how artificial intelligence works in modern enterprises – it can already write code itself. Source (https://ifr.org/case-studies/how-to-increase-your-robotic-cell-utilization).

Nowadays, statistics are no longer about numbers that show how much artificial intelligence has simplified a process or how much time it has reduced. Today, we are talking about daily updates, about how well robots created a task

rather than a week ago, where the progress is with AI, how much time is saved by robots, energy, and resources. Even now, when we talk about the latest inventions, the latest developments in the world of artificial intelligence, new codes are being written. Artificial intelligence is significantly developed today and is improving daily. Higher is the development, the higher its pace. It can be said that artificial intelligence is developing itself , due to this reason, it is necessary to deepen knowledge in this regard, so people can precisely control artificial intelligence.

УДК 368.025.6:575.113.1

М. І. Арич,
заступник директора Навчально-наукового інституту економіки і управління,
доцент кафедри маркетингу,
Національний університет харчових технологій;
2025/2026 Fellow of the Virtual Ukraine Institute for Advanced Study (VUIAS)

ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАРНОЇ ЗНАЧИМОСТІ ГЕНЕТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СФЕРАХ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ТА СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК ХВОРОБИ

Розвиток технологій генетичних досліджень та інтерпретації їх результатів все частіше створює умови для все-більш широкого їх застосування для оцінки ймовірності розвитку захворювань в майбутньому [1]. Разом з тим і міжнародна практика [2], і практика діяльності страхових ринків в Україні [2-3] показує активну зацікавленість страхових компаній у використанні генетичної інформації людини для оцінки її страхових ризиків [1–3]. Так, у результаті дослідження систематизовано актуарну значимість генетичної інформації про ймовірність розвитку захворювання під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов страхового договору для таких хвороб, як

1) полікістозна хвороба нирок у дорослих: 1) можливість лікування хвороби буде впливати на фінансові результати страховика; 2) сімейна медична історія є значимішою ніж інформація про наявність мутацій у гені APKD2 [4];

2) хвороба Альцгеймера: 1) несприятливий відбір як наслідок інформаційної асиметрії може призвести додаткові фінансові витрати для страховика; 2) незначна актуарна цінність генетичної інформації про ймовірності розвитку хвороби Альцгеймера [5];

3) хвороба Хантінгтона: 1) для оцінки ризику розвитку захворювання визначальне значення має вид генетичної інформації яка аналізується; 2) для страхування на випадок хвороби несприятливий відбір не буде мати значний фінансовий вплив на страховика; 3) для страхування життя генетична інформація буде визначальною для оцінки страхових ризиків смерті; 4) ключову роль відіграє термін дії страхового договору [6];

4) міотонічна дистрофія: 1) вищі страхові премії встановлюються тільки для чоловіків; 2) для жінок – умовою зміни страхових премій буде їх є вік [7];

5) неполіпозний колоректальний рак: 1) більші страхові премії встановлюються для носіїв відповідних генетичних мутацій; 2) сімейна медична історія та несприятливий відбір як наслідок інформаційної асиметрії не будуть спричинювати суттєвого зростання страхових премій [8];

6) рак молочної залози та рак яєчників: 1) буде велике зростання страхової премії якщо у заявника на страхування на випадок хвороби є мутації в генах BRACA1 та/або BRACA2; 2) наявність генетичних ризиків на основі сімейної медичної історія буде сприяти зростанню страхових премій [9];

7) гіпертрофічна кардіоміопатія: 1) інформаційна асиметрія може призвести до зростання страхових премій орієнтовно на 2,5 % і більше; 2) якщо страховик матиме доступ тільки до сімейної медичної історії, то зростання страхових премій становитиме не більше як 2,5 % [10];

8) аритмогенна кардіоміопатія правого шлуночка: у випадку інформаційної асиметрії та несприятливого відбору збільшення розміру страхових премій очікується у більшості випадків всього на 0,1 %, але в окремих може бути і приблизно 4,2 % [1];

9) ішемічна хвороба серця та інсульт: підвищений генетичний ризик розвитку даних захворювань скоріше за все буде сприяти збільшенню страхових премій [11].

Таким чином, у роботі визначено актуарну значимість щодо видів генетичної інформації про ймовірність розвитку захворювань під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов страхового договору у сферах страхування життя та страхування на випадок хвороби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hacariz O., Kleinow T., & Macdonald A.S. An Actuarial Model of Arrythmogenic Right Ventricular Cardiomyopathy and Life Insurance. *Scandinavian Actuarial Journal*. 2022. № 2. С. 94–114.

2. Арич М. І. Актуарна діяльність у сфері страхування: моделі застосування генетичної інформації для страхування життя і страхування на випадок хвороби. *Економіка України*. 2025. № 68 (11(768). С. 73–88.

3. Arych, M., Joly, Y. Genetic Discrimination in Access to Life Insurance: Does Ukrainian Legislation Offer Sufficient Protection against the Adverse Consequences of the Genetic Revolution to Insurance Applicants? *Laws.* 2022. № 11 (2).

4. Gutiérrez, C., Macdonald, A. S. (2007). Adult polycystic kidney disease and insurance: A case study in genetic heterogeneity. *North American Actuarial Journal*. 2007. № 11. Pp. 90–118.

5. Gui, E. H., Macdonal, A. S. A Nelson-Aalen estimate of the incidence rates of early-onset Alzheimer's disease associated with the Presenilin-1 gene. *ASTIN Bulletin*. 2002. № 32. Pp. 1–42.

6. Gutiérrez, M. C., Macdonald, A. S. Huntington's disease, critical illness insurance and life insurance. *Scandinavian Actuarial Journal*. № 4. Pp. 279–313.

7. Macdonald, A. S., Yu F. The impact of genetic information on the insurance industry: conclusions from the 'bottom-up' modelling programme. *ASTIN Bulletin: The Journal of the IAA.* 2011. № 41 (2). Pp. 343–376.

8. Lu, L., Macdonald, A. S., Waters, H. R., Yu, F. A dynamic family history model of hereditary nonpolyposis colorectal cancer and critical illness insurance. *Annals of Actuarial Science*. 2007. № 2. Pp. 289–325.

9. Macdonald, A. S., Waters, H. R., Wekwete, C. T. The genetics of breast and ovarian cancer II: A model of critical illness insurance. *Scandinavian Actuarial Journal*. 2003. Pp. 28–50.

10. Haçarız, O., Kleinow, T., Macdonald, A. S. Genetics, insurance and hypertrophic cardiomyopathy. *Scandinavian Actuarial Journal*. 2021. № 1. 54–81.

11. Macdonald, A. S., Waters, H. R., & Wekwete, C. T. A Model for Coronary Heart Disease and Stroke with Applications to Critical Illness Insurance Underwriting I: The Model. *North American Actuarial Journal*. 2005. № 9 (1). Pp. 13–40.

УДК 336.71:620.9

В. П. Безкровний,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
О. Б. Жарікова,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

БАНКІВСЬКЕ ФІНАНСУВАННЯ ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах трансформації енергетичних ринків і посилення глобальної уваги до кліматичної нейтральності значна роль відводиться фінансовим інститутам у стимулюванні «зеленої» трансформації. Банківське фінансування відновлюваної енергетики виступає ключовим механізмом залучення капіталу для реалізації проєктів сонячної, вітрової, біоенергетики та інших джерел «зеленої» енергії. Актуальність теми зумовлена як глобальними трендами переходу до сталого енергоспоживання, так і національними потребами відновлення енергетичної інфраструктури в Україні після воєнних руйнувань. Проблема дослідження полягає у складнощах оцінки ефективності фінансування, визначенні ризиків, пов'язаних із кредитуванням проєктів відновлюваної енергетики, та необхідності оптимізації механізмів залучення капіталу у кризових умовах. Окремо слід зазначити, що український банківський сектор ще відносно молодий у сфері зеленого кредитування, що вимагає системного аналізу існуючих практик та їх удосконалення [1; 2; 3].

Мета дослідження полягає у виявленні тенденцій, проблем і можливостей банківського фінансування зеленої енергетики в Україні у 2024–2026 рр., а також у визначенні ефективних інструментів підтримки проєктів відновлюваної енергетики та сталого розвитку економіки.

Банківське фінансування відновлюваної енергетики є ключовим механізмом залучення капіталу для реалізації «зелених» проєктів в Україні та світі. У 2024–2026 рр. значна увага приділяється підтримці проєктів сонячної, вітрової, біоенергетики та енергоефективних рішень, що сприяє сталому розвитку економіки та енергетичній незалежності країни [1; 2; 3].

У сучасних умовах трансформації енергетичних ринків та післявоєнного відновлення банківський сектор виступає основним джерелом фінансування, забезпечуючи кредити, гарантії та інші інструменти підтримки проєктів відновлюваної енергетики. Аналіз конкретних даних щодо обсягів фінансування та кількості реалізованих проєктів дозволяє оцінити ефективність використання банківських ресурсів та виявити пріоритетні сегменти «зеленої» енергетики в Україні. Нижче представлено порівняльні дані про обсяги банківського фінансування проєктів відновлюваної енергетики за останні два роки (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка банківського фінансування проєктів відновлюваної енергетики в Україні за 2024–2026 рр.

Період	Загальна сума фінансування, млрд грн	Кількість проєктів	Пріоритетні сегменти
червень - грудень 2024	10,5	3495 заявок	реконструкція енергетики, сонячні, вітрові системи (НБУ)
червень - лютий 2025	13,2	3685 заявок	відновлення інфраструктури, енергоефективні рішення (НБУ)
червень 2024 - 1 вересня 2025	27,1	~12 000 кредитів	генерація, зберігання та теплоенергія
червень 2024 - 1 січня 2026	35,3	не підраховано	відновлення та енергонезалежність

Джерело: узагальнено авторами на основі опитувань 20 найбільших банків України у період 2024–2026 р. (дані НБУ) [1].

Як видно з даних таблиці 1, обсяги банківського фінансування проєктів відновлюваної енергетики в Україні демонструють стійке зростання у період з 2024 р. по початок 2026 р. Так, за перший піврічний період, через кінець 2024 р. банки надали понад 10 млрд грн кредитів та лімітів, що можна розглядати як початковий імпульс до активізації фінансування цієї сфери. Протягом наступних періодів загальна сума зросла до 13,2 млрд грн, а до 1 вересня 2025 р. банки забезпечили фінансування проєктів на 27,1 млрд грн із широким переліком включених напрямів від генерації до зберігання енергії.

Найбільш помітною тенденцією є розширення сегментів фінансування: окрім традиційних «сонячних» і «вітрових» проєктів, банки фокусуються на відновленні енергетичної інфраструктури, створенні потужностей зі зберігання енергії та підвищенні енергоефективності об’єктів. Станом на початок 2026 р. загальна сума фінансування українських банківських установ у сфері зеленої енергетики досягла 35,3 млрд грн, що є свідченням посилення діяльності

комерційних банків як ключових фінансових агентів «зеленої» трансформації та енергонезалежності країни. У міжнародному контексті відзначаються подібні тренди, наприклад, банки у Франції збільшили фінансування відновлюваної енергетики на 28 % у 2024 р. у порівнянні з 2023 р., а обсяги зелених та сталих кредитів ростуть значно швидше, ніж традиційне фінансування викопних джерел енергії. Це не лише підтверджує загальносвітову тенденцію, але й демонструє потенційні можливості для українських банків посилити свою участь у глобальних фінансових потоках «зеленої» енергетики.

Отже, сучасна динаміка показує, що банківське фінансування зеленої енергетики в Україні та світі зміцнюється та розширюється. У національному контексті зростання обсягів кредитування відновлюваної енергетики свідчить про успішну адаптацію банківської системи до нових економічних та екологічних викликів. Одночасно в міжнародному вимірі банки створюють нові фінансові продукти, збільшують обсяги зелених кредитів і підтримують енергоефективні проєкти, що підсилює роль фінансового сектору в енергетичному переході та сталому розвитку. Представлені аналітичні дані підтверджують, що банківське кредитування може виступати як потужний інструмент підтримки енергетичної трансформації та модернізації економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківський сектор України у сфері відновлюваної енергетики: аналітичний огляд. Київ : НБУ, 2024. URL : https://bank.gov.ua

2. International Monetary Fund Ukraine: Financial Sector Stability Review. Washington, DC : IMF, 2023. URL : https://www.imf.org

3. European Bank for Reconstruction and Development Financing Renewable Energy in Emerging Markets: Lessons for Ukraine. London : EBRD, 2022. URL : https://www.ebrd.com

УДК 368.01

А. О. Горецька,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ, ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

У сучасних умовах глобальної нестабільності та безпрецедентних викликів, спричинених повномасштабною військовою агресією, фінансова архітектура України потребує принципово нових механізмів адаптації. Страхування бізнес-ризиків перестало бути допоміжним інструментом фінансового менеджменту і трансформувалося у стратегічний актив, що визначає життєздатність суб'єктів господарювання. В Україні процес формування ефективного страхового захисту відбувається на фоні докорінної інституційної перебудови ринку, що вимагає інтеграції інноваційних технологій, міжнародних гарантій та адаптивних регуляторних рамок [7, с. 142].

Центральним елементом стійкості реального сектору економіки є здатність страхового ринку абсорбувати шоки, пов'язані з фізичним руйнуванням активів, перериванням логістичних ланцюгів та дестабілізацією споживчого попиту. В умовах воєнного стану страхування бізнес-ризиків виконує критичну функцію соціально-економічного стабілізатора: воно не лише компенсує прямі збитки, а й створює підґрунтя для інвестиційного планування [3]. Без надійної системи страхування від воєнних та політичних ризиків залучення іноземного капіталу в проєкти відновлення залишається фактично неможливим через надвисоку кумулятивну ризиковість середовища, що підтверджується оцінками потреб у відбудові [6].

Особливістю сучасної трансформації страхового сектору України є перехід до нових стандартів платоспроможності та прозорості, ініційований Національним банком України. Впровадження вимог Закону України «Про страхування» у новій редакції [5] та наближення до європейських директив Solvency II змусили ринок до консолідації. Це сприяло виходу з ринку нежиттєздатних гравців та посиленню фінансової стійкості лідерів галузі [2]. Тісна синергія між традиційними страховими компаніями та банківським сектором дозволяє

формувати комплексні банківсько-страхові продукти (bancassurance), де страхування ризиків інтегроване безпосередньо у кредитні та інвестиційні лінії, що мінімізує кредитні ризики для фінансових установ [4, с. 88].

Ключовим чинником інституційної трансформації стало залучення міжнародних інституцій з підтримки інвестицій, таких як MIGA та DFC. Ці організації створили прецедент страхування від політичних та воєнних ризиків для іноземних інвесторів, що стало каталізатором для розробки аналогічних національних продуктів за підтримки Експортно-кредитного агентства (ЕКА) України [1]. Важливим кроком стало розширення мандата ЕКА, що дозволило страхувати інвестиції не лише іноземних, а й вітчизняних підприємців від воєнних загроз, що є фундаментом для внутрішнього економічного відродження [3, с. 19].

Попри позитивні зрушення, сектор стикається з глибокими системними бар'єрами. Найгострішим викликом залишається дефіцит ємності внутрішнього ринку перестрахування. Світові перестрахувальні гіганти (Munich Re, Swiss Re та інші) з обережністю ставляться до ризиків на території України, що призводить до дефіциту покриття для великих індустріальних об’єктів [1, с. 48]. Це породжує необхідність створення державного пулу страхування воєнних ризиків, який міг би виступати ретроцесіонером останньої надії, розділяючи відповідальність між приватним капіталом та державними гарантіями [7].

Технологічний прогрес також відіграє вирішальну роль у підвищенні ефективності страхування. Цифровізація процесів андеррайтингу, використання супутникового моніторингу для фіксації збитків у зонах обмеженого доступу та впровадження блокчейн-платформ для прозорості виплат суттєво знижують операційні витрати страховиків [4]. Особливого значення набуває параметричне страхування, де виплата активується автоматично при настанні чітко визначеної події, що дозволяє бізнесу отримувати ліквідність миттєво, уникаючи тривалих бюрократичних процедур оцінки майна [1].

Стратегічним вектором розвитку у середньостроковій перспективі є інтеграція принципів сталого розвитку (ESG) у страхову практику.

Сучасні інвестори надають перевагу тим об’єктам, що мають не лише страховий захист від фізичних руйнувань, а й застраховані від екологічних ризиків та відповідають стандартам соціальної відповідальності [2]. Розробка «зелених» страхових продуктів, що стимулюють енергоефективність та використання відновлюваних джерел енергії, стає частиною загальноєвропейського курсу України, закріпленого у програмі Ukraine Facility [6].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що страхування ризиків ведення бізнесу в Україні еволюціонує від простого інструменту відшкодування до складної системи управління економічною безпекою. Подальший успіх цієї трансформації залежить від здатності держави створити дієвий механізм державно-приватного партнерства у сфері перестрахування воєнних ризиків, завершення гармонізації вітчизняного законодавства з правом ЄС та активного впровадження інноваційних фінансових технологій [3]. Лише за таких умов страхування зможе стати ефективним «щитом» для українського бізнесу, забезпечуючи його конкурентоспроможність у глобальному цифровому та інвестиційному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осадця С. С., Артюх Т. М. Страховий ринок України в умовах глобальних викликів: аналітичний огляд. *Економіка та держава.* 2024. № 1. С. 45–51.

2. Звіт про фінансову стабільність (червень 2024) / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua

3. Базилевич В. Д. Страховий ринок України: стан та перспективи розвитку в умовах воєнного стану. *Фінанси України.* 2023. № 4. С. 12–28.

4. Внукова Н. М. Розвиток ринку фінансових послуг: методологія та практика. Харків : Бурун і К, 2024. 210 с.

5. Про страхування : Закон України (нова редакція). *Відомості Верховної Ради України.* 2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua

6. World Bank Group. Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment (RDNA3). 2024. URL : https://www.worldbank.org

7. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теоретико-методологічні засади формування та розвитку. Київ : КНЕУ, 2023. 352 с.

УДК 336.76

О. Р. Квасовський,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет;
О. І. Тулай,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин та дипломатії,
Західноукраїнський національний університет;
Л. М. Алексеєнко,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління та адміністрування
Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту,
Західноукраїнський національний університет

ПАРАДИГМА КОМУНІКАЦІЇ РИНКІВ КАПІТАЛУ В МІЖНАРОДНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ ДИСКУРС У ФІНАНСОВІЙ НАУЦІ

Комунікаційна парадигма ринків капіталу формується у процесі складного стратегічного діалогу, що базується на принципах прозорості та сталого розвитку. Фінансова наука підтверджує, що якість комунікації безпосередньо впливає на вартість капіталу, ефективність інвестицій та ринкову репутацію економічних агентів [1, с. 267–280; 2, с. 19–30]. У міжнародному вимірі спостерігається посилення конкуренції між регуляторними моделями: з одного боку, прагнення до спрощення та стимулювання інновацій, з іншого – курс на стандартизацію та соціальну відповідальність [3].

У дискурсі фінансової комунікації актуальною є асиметрія інформації, оскільки вона визначає суперечності між менеджментом і трендами розвитку ринку [4, с. 42–44]. Асиметрія виникає тоді, коли одна сторона трансакції має перевагу в інформації, що призводить до ризиків несприятливого відбору (adverse selection) перед укладанням угоди та морального ризику (moral hazard) після неї. Рівень конкуренції на ринку капіталу відіграє важливу роль у взаємозв’язку між асиметрією інформації та вартістю капіталу. Зауважимо, що посилення асиметрії інформації за певних умов може навіть знизити вартість

капіталу. Комунікаційна стратегія компаній має бути спрямована на подолання цієї асиметрії шляхом добровільного й обов'язкового розкриття інформації. Важливо враховувати постулати теорії сигналів, яка пояснює, що витрати на аудит і підтримку відносин з інвесторами (Investor Relations) є сигналами надійності суб'єктів ринків капіталу.

У міжнародному та регіональному вимірах доцільно враховувати політичну комунікацію, яка вносить свої корективи, оскільки компанії з політичними зв'язками легше отримують доступ до капіталу, але одночасно демонструють нижчу ефективність інвестицій через вплив позаринкових чинників на прийняття управлінських рішень [1, с. 267–280; 4, с. 42–44].

Протягом 2025–2026 років США та ЄС демонструють різні підходи до комунікації ринків капіталу [5]. По-перше, в США спостерігається зсув у бік дерегуляції та підтримки інновацій. Важливою стала пропозиція щодо переходу від щоквартальної до піврічної звітності для публічних компаній. Це дає змогу компаніям зосередитися на довгострокових стратегіях, знизити комплаєнс-витрати та зблизити стандарти США з практиками Великої Британії та ЄС. Водночас можливе зниження прозорості та збільшення ризиків інсайдерської торгівлі у періоди між звітами. По-друге, важливим напрямком у США є перегляд визначення іноземних приватних емітентів (FPI). SEC розглядає можливість зниження 50-відсоткового порогу володіння акціями резидентами США для проходження тесту на статус FPI, а також введення критеріїв обсягу торгів на внутрішніх ринках. Це спрямовано на створення рівних умов для американських компаній, які несуть більший тягар розкриття інформації порівняно з іноземними компаніями. Крім того, SEC фокусується на принциповому підході щодо розкриття інформації про AI, вимагаючи матеріальності й обґрунтування (substantiation) заяв, замість впровадження нових специфічних чек-листів.

ЄС посилює інтеграцію через стратегію Союзу заощаджень та інвестицій (SIU), що прийшла на зміну ініціативам Союзу ринків капіталу (CMU). По-перше, метою SIU є подолання бар'єрів між національними ринками та стимулювання європейських домогосподарств інвестувати свої заощадження в акції та облігації замість пасивного зберігання на банківських рахунках, створення європейського стандарту для ощадних та інвестиційних рахунків, а також централізація наглядових функцій у межах ESMA для певних сегментів ринку. По-друге, ЄС залишається лідером у впровадженні стандартів сталого фінансування. З 2025 року почали застосовуватися перші звіти за новими стандартами CSRD, що змушує компанії детально розкривати не лише свій вплив на

клімат, а й соціальні аспекти та якість управління. Це створює «ефект Брюсселя», коли глобальні компанії змушені адаптувати власні комунікаційні стратегії до європейських вимог, щоб зберегти доступ до одного з найбільших ринків капіталу.

Для України розвиток ринків капіталу є стратегічним інструментом інтеграції у світову фінансову систему. Імплементація інструментів захисту інвесторів, розширення лінійки фінансових продуктів (віртуальні активи) та гармонізація з європейським законодавством створюють передумови для формування прозорого та привабливого ринку капіталу [6]. Вважаємо, що парадигма комунікативності капіталів потребує дискурсивної відкритості й етичної відповідальності перед усіма стейкголдерами [2, с. 19–30]. Подальші дослідження мають зосередитися на диверсифікації асиметрії інформації та масштабуванні міжособистісних комунікацій в умовах глобальної цифрової трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Квасовський О. Р., Алексеєнко Л. М., Тулай О. І. Ідентифікація фінансових трендів у парадигмі глобальної трансакційної політики: міждисциплінарний підхід. Модерні фінанси: глобальні виклики і національна безпека : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль : Економічна думка, 2025. С. 267–280. URL : http://monography.wunu.edu.ua/index.php/ed/catalog/view/13/32/257

2. Алексеєнко Л. М. Трансформація ринків капіталу: фінансово-інноваційні механізми та стратегії ризик-менеджменту у банківській діяльності. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2025. Вип. 2 (51). С. 19–30. DOI : https://doi.org/10.17721/tppe.2025.51.2

3. Tulai O., Alekseyenko L., Dmytryshyn M., Yatsukh R., Zapolskyi O., Bilan O. Adaptive Information of the Financial System to the Challenges of Global Uncertainty. In: Hamdan, R.K. (eds) *Tech Fusion in Business and Society . Studies in Systems, Decision and Control*. 2025. Springer, Cham. DOI : https://doi.org/10.1007/978-3-031-84636-6_14

4. Алексеєнко Л., Таранов І. Масштабування міжнародного фінансування та цифрових інвестицій у парадигмі когерентності політики сталого розвитку. *Конкурентоспроможність національної економіки* : матер. XXII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16–17 жовт. 2025 р. / за заг. ред. проф. Г. М. Филюк. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2025. С. 42–44.

5. Severine Neervoort. Statement on Investor Concerns About Shareholder Rights and SEC Policy Before the SEC's Investor Advisory Committee. February 9, 2026. URL : https://corpgov.law.harvard.edu/2026/02/09/statement-on-investor-concerns-about-shareholder-rights-and-sec-policy-before-the-secs-investor-advisory-committee/

6. NSSMC and NBU agreed on steps to develop capital markets: results of a meeting (2026). URL : https://www.nssmc.gov.ua/en/nktspfr-ta-nbu-uzhodyly-kroky-shchodo-rozvytku-rynkiv-kapitalu-pidsumky-zustrichi/

УДК 336.7

А. В. Кузьмак,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК ВИКЛИК ТРАДИЦІЙНИМ ПІДХОДАМ

Фінансові інновації вже не майбутнє – це реальність, яка міняє те, як люди платять, беруть кредити і зберігають гроші. Нові цифрові сервіси роблять послуги швидшими й доступнішими, але разом із тим створюють виклики і для банків, і для регуляторів, і для простих користувачів. Зростання fintech-компаній і платіжних платформ наочно показує, що традиційна роль банків як єдиних посередників слабшає [2].

Плюси від інновацій прості й помітні. Коли послуга працює 24/7 у телефоні, менше людей лишаються без доступу до фінансів. Для малого бізнесу і приватних осіб це часто означає швидший доступ до платежів і кредитів, менші комісії і більше варіантів для заощаджень чи інвестування. Цифрові рішення прискорили фінансову інклюзію в багатьох країнах – люди, які раніше не мали банківського рахунку, тепер можуть користуватись мобільними гаманцями [3].

Але є й серйозні мінуси. Інновації підривають стандартні форми контролю фінансових потоків. Криптоактиви, децентралізовані платформи й нестандартні кредитні сервіси ускладнюють нагляд і можуть створювати ризики для фінансової стабільності. Інтенсивний розвиток fintech супроводжується новими каналами ризику, а іноді й посиленням системних вразливостей [4].

Питання безпеки й захисту даних зараз стоять особливо гостро, бо фінтех-сервіси фактично працюють на даних користувачів. Вони збирають і аналізують великі обсяги персональної інформації: від паспортних даних і номерів карток до історії платежів, поведінки в застосунках і навіть місця перебування. На основі цих даних часто працюють автоматизовані алгоритми, які самі приймають рішення, наприклад, чи давати кредит, на яку суму і під який відсоток. Для користувача це зручно і швидко, але водночас небезпечно, бо людина не завжди розуміє, чому система ухвалила саме таке рішення.

Проблема в тому, що такі алгоритми можуть помилятися або бути упередженими через некоректні дані чи недосконалі моделі. У результаті людина

може отримати відмову в кредиті без чіткого пояснення причин або ж погодитися на гірші умови, ніж могла б мати. Крім того, фінтех-компанії є привабливою ціллю для кібератак. Витік персональних даних або злам платіжної системи може призвести до фінансових втрат, крадіжки коштів чи використання інформації в шахрайських схемах [5].

З одного боку, fintech підштовхує конкуренцію, бо з'являються нові гравці. З іншого – великі технологічні компанії можуть увійти у фінансові ринки й швидко скуповувати частку ринку, що створює ризик монополізації окремих сегментів і тисне на невеликі банки. Питання антимонопольного нагляду та прозорого доступу до платіжної інфраструктури стають основними [6].

Банкам треба не ворогувати з інноваціями, а співпрацювати: інтегрувати API, запускати власні цифрові продукти або партнерства з fintech-стартапами. Так клієнту надається краще обслуговування, а банку – шанс зберегти роль платформи. Регулятори мають робити правила гнучкішими. Швидкі пілоти, «пісочниці» для тестування інновацій і одночасно прості вимоги щодо прозорості й безпеки. Такий баланс зменшить шок від нових технологій і дасть час для адаптації [1; 5].

Потрібно навчати людей. Часто проблеми виникають не через технології, а через те, що користувач не розуміє, як працює продукт, або не знає ризиків. Прості інструкції, освітні кампанії від держави й банків, відкрита інформація про тарифи й ризики допоможуть знизити число випадків шахрайства й неправильного використання сервісів [3; 4].

Фінансові інновації дають очевидні вигоди: доступність, швидкість і нові сервіси. Але вони й підкреслюють слабкі місця традиційних підходів до регулювання, захисту даних і макропруденційного нагляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мартиненко В. В. Реформа бюджетної децентралізації: досвід республіки Польща та реалії реалізації в Україні. *Економіка та держава.* 2022. № 7. С. 11–15.

2. International Monetary Fund. The Dark Side of the Moon? Fintech and Financial Stability. Working Paper WP/23/253, 2023. URL : https://www.imf.org/-/media/files/publications/wpiea/2023/english/wpiea2023253-print-pdf.pdf

3. The Global Findex Database 2021: Financial inclusion, digital payments and more / World Bank. Washington, 2021. URL : https://documents1.worldbank.org/curated/en/099818107072234182/pdf

4. Compendium of Effective Approaches for Financial Consumer Protection / OECD. Paris, 2024. URL : https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/financial-consumer-protection/Compendium%20of%20Effective%20Approaches%20for%20Financial%20Consumer%20Protection.pdf

5. Overview of digital transformation and use of fintech (survey 2022) / European Central Bank. Frankfurt am Main, 2023. URL : https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/other-publications/annual-report/html/ssm.ar2023~2def923d71.en.html

6. Annual Economic Report 2021 / Bank for International Settlements. Basel, 2021. URL : https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2021e.pdf

7. U.S. Department of the Treasury. Assessing the Impact of New Entrant Non-bank Firms on Consumer Finance Markets, 2022. URL : https://home.treasury.gov/system/files/136/Assessing-the-Impact-of-New-Entrant-Nonbank-Firms.pdf

УДК 336

Г. В. Нестерук,
викладач, Відокремлений структурний підрозділ
Хмельницького торговельно-економічного фахового коледжу;
А. М. Кот,
студентка, Відокремлений структурний підрозділ
Хмельницького торговельно-економічного фахового коледжу
Державного торговельно-економічного університету

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах воєнного часу фінансова система України зазнала серйозних викликів і змін. Війна вплинула на всі її складові: бюджет, банки, публічні фінанси та управління державними ресурсами. Основними проблемами стали зменшення доходів бюджету, зростання витрат на оборону та соціальні потреби, а також підвищення ризиків нестабільності фінансових установ [1, с. 12].

Складність роботи фінансової системи зумовлена не лише економічними, а й правовими чинниками. Законодавчі зміни, пов’язані з воєнним станом, вплинули на податки, бюджетні процедури та діяльність банків. Через це підприємства та громадяни стикаються з новими вимогами до звітності, а держава потребує гнучких механізмів управління ресурсами [2, с. 45].

Важливим аспектом є адаптація публічних фінансів до воєнних ризиків. Управління бюджетними коштами, своєчасне фінансування соціальних і оборонних програм, а також контроль за ефективним використанням ресурсів – це головні завдання фінансових органів. Одночасно вводяться механізми страхування ризиків і фінансового контролю, щоб зменшити негативні наслідки кризи [4, с. 7].

Фінансова безпека України також під загрозою через зменшення доходів бюджету та нестабільність банківського сектору. Для підтримки стабільності застосовуються різні інструменти: державне фінансування пріоритетних напрямів, залучення кредитів і грантів від міжнародних організацій, а також контроль за фінансовою дисципліною [5, с. 19].

Особливу увагу приділяють банківській системі. Через війну деякі банки тимчасово призупинили діяльність або обмежили обслуговування клієнтів. Це

ускладнює роботу бізнесу та населення, зменшує доступність кредитів і сповільнює фінансові потоки. Для стабілізації банків запроваджуються державні гарантії, пільгові кредити та підтримка ліквідності, щоб банки могли продовжувати обслуговування клієнтів і фінансувати підприємства [2, с. 47].

Ще однією проблемою є збереження фінансової стабільності у регіонах, які зазнали прямого впливу бойових дій. Місцеві бюджети недоотримують податкові надходження, що ускладнює фінансування соціальних програм, інфраструктурних проєктів та місцевого бізнесу. У таких умовах важлива роль державних трансфертів та міжнародної підтримки, які допомагають зберегти базові фінансові функції на місцях. [2, с. 49].

Кредитування бізнесу в умовах війни стало складнішим. Підприємці часто не можуть отримати необхідні кошти для розвитку або відновлення виробництва. Банки підвищують вимоги до застави та фінансових звітів. Водночас впроваджуються спеціальні програми підтримки бізнесу: пільгові кредити, державні гарантії і гранти для малого і середнього підприємництва. Це дозволяє компаніям частково компенсувати ризики і продовжувати діяльність [3, с. 28].

Не менш важливим є забезпечення прозорості та ефективності роботи банків і фінансових установ. Підприємства та громадяни повинні довіряти банківській системі. Якісна фінансова звітність, контроль за витратами та ефективне управління ресурсами підвищують рівень довіри і сприяють залученню інвестицій [1, с. 14].

Крім того, велике значення має розвиток електронних платіжних систем, онлайн-банкінгу та мобільних фінансових сервісів. Вони дозволяють забезпечити доступ до фінансових послуг навіть у районах з обмеженим фізичним доступом до банків. Це спрощує облік, контроль за витратами та взаємодію між підприємствами, громадянами та державою, підвищує ефективність управління фінансовими ресурсами та зміцнює довіру до системи [3, с. 30].

Фінансова система потребує модернізації та адаптації до сучасних умов. Важливим є впровадження нових технологій управління фінансами, цифровізація бюджетного процесу та автоматизація контролю за витратами. Це підвищує ефективність управління державними ресурсами і зменшує ризики порушень [4, с. 9].

Таким чином, сучасні проблеми фінансової системи України в умовах війни включають бюджетну нестабільність, правові виклики, ризики банківського сектору та необхідність модернізації управлінських процесів. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, поєднання державної підтримки, міжнародного фінансування, ефективного управління ресурсами та використання нових фінансових механізмів [1–5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробей Р. Фінансова система України в умовах сучасних викликів. *Економічний розвиток України.* 2023. № 4. URL : https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1286?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 29.01.2026).

2. Дмитренко Е. С. Фінансова система України у воєнний та повоєнний періоди: правовий та безпековий вимір. Київ : КНЕУ, 2022. 312 с.

3. Дудник В. М., Гарбінська‑Руденко О. Правові проблеми функціонування фінансової системи України в період дії воєнного стану. *Journal of Applied Law.* 2021. № 3. URL : https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261776?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 29.01.2026).

4. Публічні фінанси України в умовах воєнного часу: досвід та перспективи. *Вісник економічних досліджень.* 2022. № 7. URL : https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/htneu/article/view/1517?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 29.01.2026).

5. Лупенко Ю., Радіонов Ю. Фінансова безпека в умовах війни і в період повоєнного відновлення України. *Економіка України.* 2023. № 10. URL : https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2024-10-3?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 29.01.2026).

УДК 336.71:338.124.4

Є. Новікова,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
О. Б. Жарікова,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах запровадження воєнного стану в Україні функціонування банківської системи відбувається за суттєво підвищеного рівня макроекономічної невизначеності, зростання фінансових ризиків та порушення традиційних механізмів перерозподілу фінансових ресурсів. Комерційні банки опинилися перед необхідністю одночасно забезпечувати безперервність платіжних операцій, збереження довіри вкладників і виконання регуляторних вимог за умов обмеженого доступу до ринкових джерел ліквідності. За таких обставин управління ліквідністю набуває визначального значення, перетворюючись на ключовий інструмент підтримання фінансової стійкості окремих банків і банківської системи загалом. Актуальність дослідження зумовлена також потребою узагальнення практичного досвіду банків у період воєнного стану та визначення ефективних механізмів і інструментів реагування на кризові виклики [1; 2].

Воєнні дії спричиняють нерівномірність грошових потоків, підвищений попит на готівкові кошти та іноземну валюту, скорочення кредитної активності й зростання частки проблемних активів, що безпосередньо впливає на структуру балансу банків. За таких умов механізми управління ліквідністю зазнають трансформації: від орієнтації на оптимізацію прибутковості вони зміщуються у бік мінімізації ризиків та забезпечення платоспроможності.

Так, дослідження ґрунтується на аналізі практики функціонування комерційних банків у період воєнного стану та узагальненні підходів до застосування основних механізмів і інструментів управління ліквідністю. До таких механізмів належать посилення ролі внутрішньобанківського контролю за грошовими потоками, оперативне планування ліквідності, використання стрес-тестування та сценарного аналізу, а також активна взаємодія з регуляторними органами. Інструментарій управління ліквідністю включає нарощування портфеля

високоліквідних активів, оптимізацію структури пасивів, диверсифікацію джерел фондування та обмеження довгострокових ризикових операцій [1; 2; 3].

З метою виявлення особливостей реалізації зазначених підходів доцільним є порівняльний аналіз показників ліквідності окремих комерційних банків у період воєнного стану. Це дозволяє оцінити рівень адаптації банків до кризових умов, ефективність застосованих інструментів управління ліквідністю та визначити загальні тенденції розвитку банківського сектору в умовах воєнних викликів, що і зумовлює необхідність подальшого представлення аналітичних даних у табличній формі (табл. 1).

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз показників ліквідності окремих комерційних банків України в умовах воєнного стану

Банк	Форма власності	LCR, %	NSFR, %	Частка високоліквідних активів у активах, %	Особливості управління ліквідністю у воєнний період
ПриватБанк	державна	300–400	150–170	40–45	Консервативна політика ліквідності, значні залишки коштів у центральному банку, диверсифікована депозитна база
Ощадбанк	державна	250–320	140–160	38–42	Орієнтація на стабільні роздрібні депозити, підтримка ліквідності за рахунок державних гарантій
Укрексімбанк	державна	200–260	130–150	35–40	Активне використання державних цінних паперів як інструменту ліквідності
Райффайзен Банк	іноземний капітал	280–350	160–180	42–48	Підтримка ліквідності за рахунок стабільної ресурсної бази та підтримки материнської групи
Укргазбанк	державна	170–220	130–140	33–38	Баланс між ліквідністю та фінансуванням державних і «зелених» програм
Креді Агріколь Банк	іноземний капітал	300–600	170–200	45–50	Надлишкова ліквідність, мінімальний ризик фондування, орієнтація на якість активів

Джерело: складено авторами на основі даних НБУ, офіційної фінансової звітності комерційних банків України та аналітичних оглядів банківського сектору за 2022-2024 рр.

Дані таблиці 1 свідчать, що в період воєнного стану комерційні банки України підтримують наднормативний рівень ліквідності, що є результатом обмеження кредитної активності та концентрації ресурсів у високоліквідних активах. Найвищі значення коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) характерні для системно важливих державних банків та банків з іноземним капіталом, що зумовлено високим рівнем довіри вкладників і доступом до стабільних джерел фондування. Водночас коефіцієнт стабільного фондування (NSFR) у більшості банків суттєво перевищує мінімальні регуляторні вимоги, що свідчить про структурну стійкість ресурсної бази навіть за умов тривалих воєнних ризиків. Частка високоліквідних активів у балансах банків у 2022–2024 рр. зросла в середньому до 35–50 %, що підтверджує переорієнтацію банківської діяльності з прибутковості на ліквідність і безпеку [1; 2; 3].

Отже, в умовах воєнного стану управління ліквідністю комерційних банків набуває стратегічного значення та є ключовим чинником забезпечення їх фінансової стійкості. Банки переорієнтовують свою діяльність на використання консервативних механізмів і захисних інструментів, зокрема нарощування високоліквідних активів і оптимізацію структури пасивів. Порівняльний аналіз показників ліквідності підтверджує здатність більшості комерційних банків адаптуватися до воєнних викликів, що сприяє стабільності банківської системи та підтримці економіки в кризових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківський сектор України в умовах воєнного стану : Аналітичний огляд / Національний банк України. Київ : НБУ, 2023–2024. URL : https://bank.gov.ua (дата звернення: 13.02.2026).

2. Bank for International Settlements Basel III: Liquidity Risk Monitoring Tools. Basel : BIS, 2021. URL : https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm

3. International Monetary Fund Ukraine: Financial Sector Stability Review. Washington, DC : IMF, 2023. URL : https://www.imf.org (дата звернення: 13.02.2026).

УДК 657:658.1

Т. М. Остапенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

СУТНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК МЕХАНІЗМУ КОНТРОЛЮ

В умовах ускладнення економічних процесів та зростання вимог до прозорості діяльності суб'єктів господарювання питання інформаційного забезпечення управління набуває визначального значення. Саме в цьому контексті господарський облік постає не лише як технічна система фіксації фактів господарського життя, а як ключовий механізм контролю економічних процесів.

Господарський облік у сучасному науковому дискурсі розглядається як комплексна інформаційна система. Його сутність визначається подвійною природою: він орієнтований на внутрішні потреби управління підприємством, він виконує функцію інституційного контролю [1].

Фундаментальне призначення господарського обліку полягає у відображенні діяльності підприємства як цілісного процесу, що охоплює стадії виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ. У цьому сенсі облік виступає формою контролю за використанням ресурсів і результатами господарювання [2; 3].

У наукових публікаціях поняття «господарський облік» трактується з різних позицій. Частина авторів акцентує увагу на виробничо-економічному аспекті обліку як відображенні процесів створення і руху матеріальних благ [4], інші – на майново-фінансовій складовій, розглядаючи облік як систему відображення активів, зобов'язань і результатів діяльності [5]. Водночас низка авторів підкреслює соціально-економічну зумовленість господарського обліку, зазначаючи, що його цілі, методи та функції залежать від способу суспільного виробництва та характеру економічних відносин [6].

З позицій системного підходу господарський облік функціонує як єдність трьох взаємопов'язаних видів обліку, до яких відноситься оперативний, бухгалтерський та статистичний облік. Оперативний облік забезпечує безпосереднє та своєчасне спостереження за ходом господарських процесів у місцях їх виникнення, що дозволяє здійснювати поточний контроль і оперативно реагувати на відхилення. Його ключовою характеристикою є швидкість отримання інформації,

що зумовлює його важливість у системі внутрішнього управління [6; 7]. Статистичний облік орієнтований на узагальнення масових соціально-економічних явищ і процесів та виконує функцію макрорівневого контролю за розвитком економіки, галузей і регіонів.

Бухгалтерський облік є центральною ланкою системи господарського обліку та основним інструментом документального контролю. Його базовою рисою є суцільність, безперервність і документальна підтвердженість господарських операцій. Саме завдяки первинним документам і регістрам бухгалтерського обліку забезпечується доказовість інформації, що має принципове значення для внутрішнього контролю, так і для зовнішнього фінансового нагляду [6; 8].

У структурі господарського обліку особливу роль відіграє система документування, рахунків, оцінки та інвентаризації, які формують методологічний базис контрольної функції. Документування забезпечує фіксацію кожної господарської операції, інвентаризація – перевірку відповідності облікових даних реальному стану активів, а грошова оцінка дозволяє узагальнювати різнорідні показники в єдиному вимірнику [9]. Сукупно ці елементи створюють механізм внутрішнього контролю, спрямований на запобігання втратам, зловживанням і неефективному використанню ресурсів.

Важливою ознакою господарського обліку є його здатність забезпечувати кількісну і якісну характеристику економічних процесів, що досягається шляхом узагальнення даних у грошовому вимірнику. Саме грошове вимірювання дозволяє інтегрувати інформацію з різних підсистем обліку та створює основу для комплексного контролю фінансових результатів діяльності.

Отже, господарський облік у сучасному розумінні слід розглядати як системний механізм контролю фінансово-економічної діяльності підприємства, який через спостереження, вимірювання, документування та узагальнення господарських процесів забезпечує інформаційну основу для управління, аналізу і прийняття рішень. Його значення виходить за межі технічної функції, формуючи фундамент ефективного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мурашко І. С. Система нормативно-правового регулювання обліку в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: економіка і управління.* 2022. Том 33 (72), № 2. С. 64–69.

2. Конспект лекцій з дисципліни «Бухгалтерський облік» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» (Частина ІІ) / укладач О. В. Будько. Кам’янське : ДДТУ, 2020. 100 с.

3. Господарський облік його зміст і значення. URL : https://studfile.net/preview/9413315/

4. Вступ. Господарський облік, його суть і значення. URL : https://boguslav-vpusp.net.ua/images/Files/Buxoblik/1_vstyp.pdf

5. Поняття про господарський облік. URL : https://buklib.net/books/28884/

6. Канцедал Н. А., Пономаренко О. Г. Про базові принципи господарського обліку в підготовці фахівців. Актуальні питання сучасної економіки. 2010. С. 89–93.

7. Бухгалтерський облік : навч. посібник / Давидюк Т. В., Манойленко О. В., Ломаченко Т. І., Резніченко А. В. Харків : Видавничий дім «Гельветика», 2016. 392 с.

8. ТЕМА 1. Суть, мета і загальна характеристика бухгалтерського обліку. URL : https://magnolia.lviv.ua/wp-content/uploads/2024/04/Bukhhalterskyy-oblik.-Praktykum_uryvok.pdf

9. Метод бухгалтерського обліку та його елементи. URL : https://pidru4niki.com/1191062853212/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/metod_buhgalterskogo_obliku_yogo_elementi

УДК 336.64:346.2:330.34(477)

Р. В. Погрібний,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ В СИСТЕМІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Повномасштабна військова агресія проти України спричинила суттєві структурні диспропорції в економіці, зниження обсягів виробництва, втрату активів, порушення логістичних ланцюгів та зменшення інвестиційної активності. У таких умовах підприємницький сектор виступає ключовим драйвером економічного відновлення, формуючи податкову базу, забезпечуючи зайнятість населення та створюючи передумови для структурної модернізації економіки.

Спроможність суб'єктів підприємницького сектору безпосередньо залежить від якості нормативно-правового регулювання їх фінансової політики розвитку а також взаємодії між державою та іншими господарюючими економічними суб'єктами. Ефективність механізмів оподаткування, кредитування, державної підтримки, фінансової звітності та контролю визначає рівень ліквідності, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності підприємницького бізнесу.

В умовах воєнного стану та одночасної реалізації євроінтеграційного курсу України виникає необхідність адаптації фінансово-правового середовища до стандартів Європейського Союзу, підвищення його стабільності, прозорості та передбачуваності. Дослідження нормативно-правового регулювання механізмів регулювання фінансового розвитку суб'єктів підприємницького сектору набуває особливої наукової та практичної значущості в контексті формування ефективних напрямів їх фінансове забезпечення, в умовах їх повоєнного відновлення економіки країни. Відповідно гарантії надаються державою через свободу здійснення підприємницької діяльності що закріплені в Конституції України [1]. Загальні засади господарювання визначені Господарським кодексом України [2], а фінансові відносини між державою та підприємницьким

бізнесом регламентуються Податковим кодексом України [3]. Їх прозорість фінансової діяльності забезпечуються нормативно-правовими актами, положеннями, регламентами, директивами міжнародних організацій ЄС.

В даному контексті для повоєнного відновлення фінансового розвитку суб'єктів підприємницького сектору важливим нормативним кроком гарантії їх діяльності став Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX, яким було внесено масштабні зміни до Податкового кодексу [3]. Зокрема необхідно виділити основні положення Закону:

– запроваджено можливість застосування спрощеної системи оподаткування зі ставкою 2 % від обороту для суб'єктів господарювання;

– розширено граничні обсяги доходу для платників єдиного податку;

– передбачено звільнення від відповідальності за несвоєчасне виконання податкових зобов'язань за наявності об'єктивних причин;

– встановлено мораторій на більшість податкових перевірок.

Аналітична оцінка показує, що ставка 2% від обороту фактично виконувала функцію податкового «амортизатора» для підприємств із низькою маржинальністю в умовах скорочення попиту. Це дозволило бізнесу зберегти ліквідність і уникнути касових розривів. Доцільність такого рішення полягала у зниженні транзакційних витрат адміністрування та швидкому впровадженні єдиного механізму підтримки для широкого кола підприємств.

Крім того, Законом № 2142-IX було тимчасово звільнено від оподаткування імпорт критично важливих товарів, що мало на меті відновлення логістичних ланцюгів і підтримку виробництва підприємницького сектора. Зазначимо, що у 2022 році основними ознаками державної політики щодо швидкої фіскальної адаптації суб'єктів підприємницького сектору було їх зорієнтування на мінімізацію банкрутства та збереження економічної структури. У 2023 році Законом України № 3219-IX було поступово скасовано ставку 2% та відновлено довоєнну модель оподаткування [3]. Економічна логіка цього кроку полягала у необхідності збалансування бюджету та виконання міжнародних зобов'язань України перед кредиторами.

Паралельно держава посилила інструменти цільового фінансування суб'єктів підприємницького сектору через бюджетні механізми [4], зокрема:

– розширення програми «5-7-9 %» (часткова компенсація відсоткових ставок);

– надання державних гарантій за кредитами для МСП;

– підтримку релокації підприємств із зон бойових дій.

Аналітично важливо відзначити зміну парадигми нормативно-правове регулювання механізму фінансового розвитку суб'єктів підприємницького сектору яка лише за останній період воєнного стану в країні забезпечила спрощення податкового тягаря і стабілізації діяльності підприємств. Якщо у 2022 році підтримка мала універсальний характер (податкові пільги для всіх), то у 2023 році вона стала адресною та інвестиційно орієнтованою, що сприяло більш раціональному використанню бюджетних ресурсів і стимулювало модернізацію виробництва.

У 2024 році законодавчі зміни мали подвійний характер. З одного боку, було ухвалено рішення про звільнення від ПДВ та мита на імпорт енергетичного обладнання (зміни до Податкового кодексу [3]), що мало стратегічну доцільність в умовах енергетичних ризиків. Це сприяло автономізації підприємств та зниженню виробничих ризиків. З іншого боку, для забезпечення оборонних видатків було переглянуто окремі податкові ставки та механізми адміністрування, що відобразило фіскальну необхідність підтримання макрофінансової стабільності [3; 4].

Необхідно зазначити, що 2024 рік став етапом формування балансу між інтересами державного бюджету та стимулюванням фінансового розвитку підприємств. Надмірне продовження податкових пільг могло б призвести до бюджетного дефіциту, тоді як різке посилення фіскального навантаження - до пригнічення інвестиційної активності.

Отже, нормативно-правове регулювання механізму фінансового розвитку суб'єктів підприємницького сектору демонструє гнучкість і адаптивність до кризових умов, проте подальший його розвиток фінансової підтримки має бути спрямований на формування довгострокових інвестиційних стимулів та стійкої моделі економічного зростання.

В умовах воєнного стану держава запровадила низку антикризових фінансово-правових інструментів: тимчасове спрощення податкових режимів для суб'єктів малого та середнього бізнесу; відтермінування виконання окремих податкових зобов'язань; запровадження державних програм пільгового кредитування; часткову компенсацію відсоткових ставок за кредитами. Такі заходи спрямовані на мінімізацію фінансових ризиків, підтримку платоспроможності суб'єктів господарювання та стимулювання інвестиційної активності.

Незважаючи на позитивні трансформації, чинна система нормативно-правового регулювання фінансового розвитку суб'єктів підприємницького сектору має низку недоліків які пов'язані з нестабільністю податкового законодавства та часті зміни нормативних актів, надмірним фіскальним навантаженням

на окремі категорії підприємницького бізнесу та недостатнім рівень довгострокового кредитування. Потреба гармонізації фінансового законодавства з правом ЄС має вирішальне значення, оскільки вирішує проблему перебудови стійкої фінансової системи підприємницького сектору.

У контексті повоєнного відновлення економіки країни доцільно забезпечити довгострокову стабільність податкової політики, розширити інструменти державного фінансового стимулювання інвестицій, удосконалити систему державного фінансового контролю на основі ризик-орієнтованого підходу, активізувати цифровізацію податкового адміністрування, впровадити механізми страхування воєнних та інвестиційних ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 01.01.2020 № 254к/96-ВР.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 09.01.2025 № 4196-IX.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 01.01.2026 № 4536-IX.
4. Бюджетний кодекс України : Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX.

УДК 336.71:330.341.1:355.01(477)

В. П. Прибула,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
О. Б. Жарікова,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Створення Банок припало на лютий-березень 2020 року. Удосконаливши скарбничку Приватбанку, monobank створив те, що в майбутньому набуде зовсім нового змісту і дасть значно більшу користь ніж закладалось у дану функцію спочатку. [1, 2] Після 24 лютого 2022 року українці почали масово донатити на підтримку Збройних Сил України. Monobank, як один із найпопулярніших мобільних банків, вирішив зробити цей процес максимально простим, прозорим і ефективним.

Основні цілі функції:

- ✓ Дати можливість кожному легко робити донати.
- ✓ Об’єднати людей навколо спільних зборів на військові потреби.
- ✓ Зробити збори максимально прозорими (видно, хто скільки задонатив).
- ✓ Можливі дії з Банкою
- ✓ змінити назву/суму/опис цільового накопичення;
- ✓ додати власне фото або картинку з галереї;
- ✓ обрати валюту: гривня, долар США, євро;
- ✓ поповнити прямим шляхом (переказ із картки);
- ✓ налаштувати параметри списання коштів зі своїх карток (округлення, відсоток від витрат, регулярність фіксованих платежів тощо);
- ✓ частково зняти кошти;
- ✓ розбити Банку.
- ✓ копіювати посилання для відправки запрошення усім охочим (навіть якщо людина користується послугами іншої установи);
- ✓ переглянути виписку, де вказана детальна історія наповнення [1; 2].

Завдяки цим функціям можна привернути увагу більшої кількості людей, щоб закрити необхідні збори. Це найважливіший інструмент українських благодійних фондів та волонтерів від початку повномасштабного вторгнення.

Так, дані свідчать про значне зростання активності користувачів Monobank у підтримці благодійних ініціатив через функцію «Банки», особливо після початку повномасштабної війни в Україні (табл. 1) [1; 2].

Таблиця 1 – Кількість донаторів впродовж 2024 року

Рік	Сума донатів (млрд грн)	Середній донат (грн)
2022	8,5	258
2023	27,4	349
2024	42	410
2025	6	–

Джерело: складено на основі [1; 2].

Середня сума донату у 2024 році становила 410 грн, що в 1,6 рази більше порівняно з 2022 роком (258 грн). Загалом, за неповний 2024 рік через банки Monobank було зібрано більше 40 млрд грн, що в 1,4 рази більше, ніж за весь 2023 рік, та майже в 5 разів більше, ніж у 2022 році [1; 2].

Підключення міжнародних платіжних систем (PayPal, Revolut, Stripe), дозволило б іноземцям та українцям за кордоном легше донатити на ЗСУ.

Нещодавно з’явилась можливість оформити підписку на регулярні донати на банки фондів для оптимізації допомоги Збройним Силам України. Можливість об'єднувати кілька банок у спільний великий фонд, це дозволить масштабувати збори. Додатковим грошовим потоком на армію могли б бути донати в USDT, BTC, ETH та інших криптовалютах. Створення автоматичних звітів про використання зібраних коштів, якщо автор збору підтверджує витрати документами [1; 2].

Отже, попри війну в Україні банківська система продовжує функціонувати і що важливо розвиватись, запроваджуючи інноваційні зміни в банківській системі. «Банки» у Monobank стали важливим фінансовим інструментом підтримки України у війні. Це один із найефективніших способів донатити на ЗСУ та допомагати наближати перемогу. Створення «Банки» є легкою та доступною функцією для фондів, волонтерів, а також звичайних громадян, що мають на меті збір коштів для Збройних Сил України. Зростаюча активність та довіра українців до функції «Банки» у Monobank, як ефективного інструменту для збору коштів на благодійні та волонтерські потреби. Функція «Банки» Monobank має великий потенціал для розвитку. Основні напрямки яких – розширення функціоналу зборів, міжнародна інтеграція, підвищення прозорості та довіри, автоматизація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пріоритети досліджень під час війни та повоєнної відбудови / НБУ : офіційний вебсайт. URL : Farina_pr_29.11.2024.pdf (дата звернення: 02.05.2024).
2. Національний банк України / Офіційний вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 02.05.2024).

УДК 368:004

В. С. Резнік,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
А. А. Болдова,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

СТРАХОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Цифровізація економіки зумовлює якісні зміни у функціонуванні страхового ринку. Страхові технології поєднують фінансові та інформаційні технології, формуючи нову модель страхового бізнесу, орієнтовану на автоматизацію процесів, персоналізацію продуктів та підвищення ефективності управління ризиками [1].

У наукових дослідженнях цифрові технології у страхуванні визначаються як комплекс інноваційних інструментів (Big Data, AI, IoT, блокчейн, RPA), що інтегруються у всі етапи створення страхового продукту – від андеррайтингу до врегулювання збитків [2]. Використання аналітичних платформ дозволяє підвищити точність прогнозування ризиків до 20–30 %, а автоматизація процесів скорочує операційні витрати страховиків у середньому на 15–25 % [3].

Світовий ринок страхових технологій демонструє стрімке зростання: у 2024 році його обсяг перевищив 49 млрд USD, а загальний обсяг інвестицій становив понад 1 млрд USD лише у США [7]. Компанії активно застосовують AI для автоматизації виплат, кіберстрахування та вбудоване страхування [4; 5].

Український страховий ринок також демонструє позитивну динаміку. Кількість страхових компаній скоротилася з 2010 у 2020 році до 65 у 2024 році, що свідчить про консолідацію та підвищення вимог до капіталізації [6]. Водночас активи страховиків зросли з 64 903 млн грн у 2020 році до 75 530 млн грн у 2024 році.

Обсяг страхових премій збільшився з 37,5 млрд грн у 2020 році до 53,1 млрд грн у 2024 році [7]. Темп зростання премій за цей період становив понад 41 %, що перевищує темпи інфляції та свідчить про відновлення довіри до страхових послуг. Частка добровільного страхування зросла з 76,1 % до 84 %, тоді як обов’язкове скоротилося до 16 % [7].

Цифрові канали продажів відіграють дедалі вагомішу роль. Частка премій, укладених через Інтернет, зросла з 5,0 % у 2020 році до 14,4 % у 2024 році. За даними МТСБУ, понад 80 % договорів ОСЦПВ у 2024 році оформлено в електронній формі [8]. Поширення електронних договорів та зростання кількості цифрових користувачів до понад 15 млн осіб підтверджують активний розвиток цифрової інфраструктури [8; 9].

На корпоративному рівні цифрова трансформація ефективно реалізується АТ «СК «АРКС»». За даними фінансової звітності, у 2022–2024 роках загальний капітал компанії зріс на 1 479 887 тис. грн, а чисті зароблені страхові премії – на 955 451 тис. грн. Частка цифрових продажів ОСЦПВ збільшилася з 61,8 % до 74,8 %, КАСКО – з 40 % до 60 % (табл. 1) [10].

Таблиця 1 – Частка цифрових продажів ОСЦПВ

Показники	Роки			Зміни в абсолютних величинах (тис. грн)		Темпи зростання (зниження)	
	2022	2023	2024	2024 / 2022	2024 / 2023	2024 / 2022	2024 / 2023
Частка цифрових продажів ОСЦПВ (%)	61,8	67,7	74,8	13	7,1	121 %	110 %
Частка цифрових продажів КАСКО (%)	40	50	60	20	10	150 %	120 %
Частка цифрових продажів Зеленої карти (%)	0	10	20	20	10	0 %	200 %
Оцінка загальної частки цифрових премій ARX (%)	50	60	70	20	10	140 %	117 %
Чисті зароблені страхові премії (тис. грн)	3054570	3352601	4010021	955451	657420	131 %	120 %

Джерело: побудовано на основі даних АТ «СК «АРКС» [10].

Використання мобільного додатка, телематики та AI-рішень дозволило скоротити термін врегулювання страхових випадків до 3 днів та підвищити рівень клієнтської задоволеності. У І півріччі 2025 року цифрові канали забезпечили зростання премій на 37 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року [10].

Таким чином, страхові технології формують нову парадигму функціонування страхового ринку України. Зростання премій, активів, частки онлайн-продажів і кількості страхових технологій - стартапів підтверджують системну трансформацію галузі. Подальший розвиток потребує модернізації ІТ-інфраструктури, гармонізації регуляторного середовища та активізації інвестиційної підтримки інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данько Ю. І., Бровко С. В. Вплив інноваційних технологій на розвиток страхового ринку. 2024.
2. Кужелєв М. О., Нечипоренко А. В. Вплив FinTech на діяльність страхових компаній. 2025.
3. Розвиток інформаційних технологій на страховому ринку України / О. В. Ролінський та ін. 2021.
4. Lemonade. URL : https://www.lemonade.com/
5. Hyperexponential. URL : https://www.hyperexponential.com/us/
6. Wefox. URL : https://www.wefox.com/
7. НБУ / Офіційний вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/
8. МТСБУ / Офіційний вебсайт. URL : https://mtsbu.ua/
9. НАСУ / Офіційний вебсайт. URL : https://nasu.com.ua/
10. Загальна характеристика АТ «СК «АРКС» / YouControl. URL : https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/20474912/

УДК 337.71

Р. Я. Рим,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ТА МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Центральні банки відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності, адже саме вони відповідають за стійкість економіки та ефективність усієї банківської системи. У сучасних умовах глобальної нестабільності їхні дії мають бути оперативними й системними, спрямованими на підтримку довіри до фінансового сектору. У багатьох країнах світу центральний банк закріплений на законодавчому рівні як один із головних учасників системи забезпечення фінансової стабільності, що підкреслює його особливу роль у функціонуванні економіки [1]. В Україні стабільна робота центрального банку в особі Національного банку України є вирішальною не лише для внутрішнього економічного розвитку, а й для інтеграції у світову фінансову систему.

Особливо вирішальне значення для країни має монетарна політика центрального банку, яка розглядається як головний інструмент державного регулювання економіки в демократичному суспільстві, адже вона дозволяє уникати надмірного втручання уряду та зберігати самостійність економічних суб’єктів. Завдяки монетарним механізмам центральні банки можуть впливати на обсяг грошової маси, кредитну активність і загальний стан фінансової системи. Сучасні глобальні фінансові виклики підтверджують, що забезпечення фінансової стабільності є стратегічною та кінцевою метою монетарної політики центральних банків.

Утім, в наукових дискусіях існують різні підходи до ролі та розкриття змісту монетарної політики: від надто широкого трактування, що включає будь-які заходи у грошовій сфері, до надмірно вузького, зосередженого лише на валютному курсі [1].

Монетарна політика має чіткі стратегічні й тактичні цілі, для реалізації яких Національний банк України активно застосовує широкий спектр монетарних інструментів, що дозволяють ефективно впливати на ліквідність банківської системи та інфляційні процеси [2]. Серед основних інструментів:

– **облікова ставка (ключова процентна ставка)** — визначає вартість грошей в економіці та слугує орієнтиром для формування відсоткових ставок на ринку. Вона виступає одним із найбільш застосовуваних інструментів грошово-кредитної політики розвинених країн світу, що здебільшого обумовлене легкістю виміру ефекту від її зміни (шляхом аналізу показників процентних ставок за кредитами та депозитами комерційних банків, а також простотою та оперативністю застосування) [3].

– **операції на відкритому ринку**, зокрема купівля та продаж державних цінних паперів, що дає змогу регулювати обсяг грошової маси, впливати на ліквідність банків та їх кредитний потенціал;

– **нормативи обов'язкового резервування**, що впливають на обсяг залучених ресурсів банків та на кредитний потенціал банківської системи загалом;

– **валютні інтервенції,** спрямовані на згладжування надмірних коливань обмінного курсу та підтримання стабільності валютного ринку;

– **рефінансування банків**, яке забезпечує підтримку платоспроможності фінансових установ у періоди підвищеної турбулентності.

Монетарна політика центробанків відіграє також ключову роль у функціонуванні фінансових ринків через регулювання грошового обігу, забезпечуючи тим самим макрофінансову рівновагу, стабільність цін та стійкість банківського сектору, а також збалансованість валютного, фондового та кредитного сегментів фінансового ринку. Так, значна концентрація державних боргових інструментів у портфелі центробанку України дозволяє забезпечувати баланс між потребами держави у фінансуванні та необхідністю збереження макроекономічної стабільності для сталого економічного розвитку [2].

Відтак розроблення гнучкої, адаптивної та довгостроково орієнтованої стратегії монетарної політики має забезпечувати державі своєчасно реагувати на кризові явища, зміцнювати довіру до банківського сектору та створювати передумови для стійкого економічного зростання.

Вважаємо, що оптимальним є комплексний підхід до монетарної політики, який враховує її багатофункціональність та здатність впливати на різні сфери економіки. Адже центральні банки повинні забезпечувати не лише контроль інфляції чи стабільність валютного курсу, а й загальну фінансову стійкість, що є основою економічного зростання. Отже, можемо констатувати, що ефективність монетарної політики залежить від правильного балансу між фінансовою стабільністю та гнучкістю інструментів її реалізації.

Отож, роль центральних банків полягає у забезпеченні стабільності та передбачуваності економічної ситуації, що є фундаментом для сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності країни, а монетарна політика є важливим механізмом адаптації економіки до глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сидорович О. Роль центрального банку у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи. *Економічний аналіз.* 2025. Том 35, № 3. С. 245–253. DOI 10.35774/econa2025.03.245

2. Монетарна політика та інфляційне таргетування / Національний банк України : офіційний вебсайт. URL : https://finliteracy.bank.gov.ua/ua/monetary/tools

3. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності : монографія / О. В. Дзюблюк, В. В. Корнєєв, В. І. Міщенко та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ФОП Осадца Ю.В., 2017. 298 с.

УДК 658.15

Т. О. Савчук,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим рівнем економічної нестабільності, що зумовлено впливом глобальних кризових явищ, інфляційних процесів, нестабільністю фінансових ринків, а для України – також наслідками воєнних дій, порушенням логістичних ланцюгів та обмеженим доступом до фінансових ресурсів. За таких умов традиційні підходи до планування діяльності підприємств втрачають ефективність, що обумовлює зростання ролі фінансового моделювання як інструменту прогнозування та обґрунтування управлінських рішень [2].

Фінансове моделювання являє собою процес створення формалізованих моделей, що відображають фінансово-економічні результати діяльності підприємства та дають змогу прогнозувати їхню динаміку під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Застосування таких моделей дозволяє визначати очікувані доходи, витрати, прибуток, рух грошових коштів, рівень ліквідності та фінансову стійкість підприємства у короткостроковому й довгостроковому періодах. Особливу роль відіграє сценарний підхід, який передбачає формування базового, оптимістичного та песимістичного варіантів розвитку, що допомагає враховувати невизначеність зовнішнього середовища та завчасно підготувати підприємство до можливих кризових ситуацій.

За умов економічної нестабільності фінансове моделювання стає важливим інструментом управління ризиками, оскільки дає можливість оцінити чутливість фінансових результатів до змін ключових макроекономічних параметрів, зокрема інфляції, валютного курсу, відсоткових ставок і рівня платоспроможного попиту [1, с. 77]. Для українських підприємств це має особливе значення з огляду на коливання національної валюти, зростання виробничих витрат і нестабільність споживчого ринку. Використання фінансових моделей сприяє своєчасному виявленню загроз фінансовій безпеці та ухваленню гнучких управлінських рішень.

Сучасний розвиток фінансового моделювання характеризується активним упровадженням цифрових технологій, автоматизованих аналітичних платформ, інструментів бізнес-аналітики, а також компонентів штучного інтелекту й машинного навчання. Це забезпечує опрацювання значних масивів даних, підвищення точності прогнозів і швидкості прийняття рішень, що є особливо важливим у нестабільному економічному середовищі. Крім того, фінансове моделювання широко застосовується для оцінювання результативності інвестиційних проєктів, оптимізації структури капіталу та управління витратами підприємства [1, с. 86].

Впровадження цифрових технологій для фінансового аналізу та моделювання підсилює ефективність процесу прийняття рішень. Наприклад, автоматизація обробки даних з використанням сучасних ІТ-інструментів значно спрощує аналіз трендів і визначення ризик-факторів, а також підвищує точність прогнозів.

Використання фінансових моделей зміцнює рівень економічної безпеки організації, оскільки дає змогу вчасно ідентифікувати ймовірні ризики та підготувати план дій для мінімізації їхніх наслідків. В умовах ринкової волатильності суб'єкти господарювання, які впроваджують моделювання у свою діяльність, демонструють кращі результати у сфері ризик-менеджменту, забезпеченні ліквідності та гнучкому коригуванні векторів розвитку [2].

Отже, фінансове моделювання є одним із ключових інструментів прогнозування розвитку підприємства в умовах економічної нестабільності. Його застосування дозволяє знизити рівень невизначеності, підвищити фінансову стійкість, адаптивність та конкурентоспроможність підприємства, а також забезпечити обґрунтоване стратегічне управління в умовах сучасних економічних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук Н. Я. Фінансова безпека : навч.-метод. посібн. Тернопіль : Вектор, 2018. 277 с.

2. Фадєєва І. Г., Остропольська Є. В., Уманська В. Г. Використання сучасних методів фінансово-економічного аналізу для прогнозування прибутковості підприємств. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. № 12. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.15579377

УДК 336.717.061:005.334(100+477)

А. А. Тарновецька,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
В. В. Коваленко,
доктор економічних наук, професор,
Одеський національний економічний університет

РОЛЬ ICAAP ТА SREP У ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

У сучасних умовах воєнної економіки, підвищеної макрофінансової нестабільності та необхідності забезпечення післявоєнного відновлення економіки України банківський сектор відіграє ключову роль у фінансовому забезпеченні економічної активності. За таких обставин особливої актуальності набуває формування ефективної системи управління ризиками (далі – СУР), здатної забезпечити фінансову стійкість банків та їх здатність виконувати кредитну й інвестиційну функції.

Важливими елементами сучасної системи банківського регулювання є процес внутрішньої оцінки достатності капіталу (ICAAP) та наглядово-оціночний процес (SREP), які відповідають підходам Pillar II Базельської угоди та поступово впроваджуються та закріплюються в практиці діяльності банків України [1]. Зазначені механізми спрямовані на підвищення відповідальності банків за власну фінансову стійкість та посилення ризик-орієнтованого нагляду з боку регулятора.

ICAAP є внутрішнім процесом банку, спрямованим на ідентифікацію та оцінку всіх суттєвих ризиків, а також визначення обсягу капіталу, необхідного для їх покриття з урахуванням специфіки бізнес-моделі та стратегічних цілей банку. Відповідно до вимог НБУ, ICAAP базується на застосуванні економічної та нормативної перспектив, передбачає обов’язкове стрес-тестування та інтеграцію ризик-менеджменту в систему корпоративного управління [2]. Такий підхід дозволяє банкам не лише дотримуватися регуляторних вимог, а й здійснювати стратегічне планування капіталу з урахуванням потенційних кризових сценаріїв.

SREP, у свою чергу, є інструментом наглядової оцінки, за допомогою якого регулятор аналізує якість СУР, достатність капіталу банку та ефективність його корпоративного управління. Результати ICAAP використовуються як ключове джерело інформації в процесі SREP. За результатами такої процедури НБУ може встановлювати додаткові вимоги до капіталу, що стимулює банки до вдосконалення внутрішніх процедур [1].

Практичне застосування ICAAP та SREP в Україні супроводжується низкою викликів, зокрема високою невизначеністю макросередовища, обмеженістю необхідних статистичних даних та потребою врахування ризиків, пов'язаних з воєнними діями. Дослідження свідчать, що ефективність цих механізмів значною мірою залежить від якості власних внутрішніх моделей, управлінської культури та рівня інтеграції ризик-менеджменту в стратегічні рішення банків [3].

Важливим етапом удосконалення процесів стало ухвалення Постанови Правління НБУ №9 від 22 січня 2026 року (далі – Постанова), якою запроваджено зміни до нормативно-правових актів у частині організації процесів ICAAP та SREP, що свідчить про постійний розвиток системи. Зазначені зміни спрямовані на уточнення підходів до оцінки достатності внутрішнього капіталу, посилення вимог до якості ідентифікації суттєвих ризиків, а також поглиблення взаємозв'язку між результатами ICAAP та наглядовими рішеннями, що приймаються в межах SREP [4]. Зокрема, уточнюються строки доопрацювання та впровадження власних внутрішніх документів банків з питань процесів ICAAP та SREP; деталізуються підвищені вимоги щодо управління ризиками, пов'язаними з впровадженням нових продуктів та значних змін; розширюються вимоги щодо звітності в межах ICAAP.

Загалом, зміни посилюють ризик-орієнтований характер наглядової оцінки, підвищується роль стрес-тестування та планування капіталу, а також встановлюють суворіші вимоги до внутрішніх процедур банків з урахуванням накопиченого практичного досвіду їх застосування.

У цілому запроваджені зміни можна оцінити позитивно, оскільки вони сприяють підвищенню якості СУР, зменшенню формального підходу до процесу внутрішнього оцінювання достатності капіталу та посиленню превентивної ролі SREP у забезпеченні фінансової стійкості банків.

Підсумовуючи, ICAAP та SREP відіграють визначну роль у формуванні ефективної СУР, забезпечуючи баланс між внутрішньою відповідальністю банків та наглядовим контролем, чим підсилює здатність підтримувати відновлення економіки через збереження кредитної спроможності та довіри до

банківської системи. Практична цінність полягає у трансформації ризик-менеджменту з формальної функції в управлінський механізм, що впливає на стратегічні рішення. Відповідно, подальший розвиток цих підходів в Україні доцільно розглядати не лише як інструмент регуляторного контролю, а й процес підвищення якості управлінських рішень у банках, що в сукупності посилює стійкість сектору та його спроможність підтримувати економічне відновлення в умовах невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вимоги до самооцінки достатності внутрішнього капіталу банків (ICAAP) : матеріали семінару Національного банку України. 2024. Листопад. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ICAAPseminar_11-2024.pdf?v=10 (дата звернення: 28.01.2026).

2. Про затвердження Положення про організацію процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках України та банківських групах : постанова НБУ від 30.12.2021 № 161 : станом на 5 серп. 2024 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0161500-21#Text (дата звернення: 28.01.2026).

3. Коваленко В. В., Масюк В. О. Оцінювання фінансової сстійкості банків за системою SREP: зарубіжний й національний досвід. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету* : збірник наукових праць / за ред. : В. В. Коваленко (ISSN 2409-9260). Одеса : ОНЕУ, 2025. № 6 (331). С. 35–44. URL : https://dspace.oneu.edu.ua/handle/123456789/19825 (дата звернення: 28.01.2026).

4. Про затвердження Змін до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : постанова НБУ від 22.01.2026 № 9. URL : https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_22012026_9 (дата звернення: 28.01.2026).

СЕКЦІЯ 2
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

УДК 336.027

C. Damanciuc,
Head: Mocanu N. PhD, Associate Professor,
Moldova State University, Faculty of Economic Sciences,
Department of Finance and Banking

MONETARY AND CREDIT POLICY INSTRUMENTS: CHARACTERISTICS, CLASSIFICATIONS, TRANSMISSION CHANNELS, INFLUENCING FACTORS

Basics about monetary and credit policy instruments

Monetary and credit policy represents one of the core instruments of macroeconomic regulation, through which the central bank influences money supply, interest rates, and credit conditions in the economy. In modern economies, these policies play a crucial role in maintaining price stability, ensuring financial system stability, and supporting sustainable economic growth. Given the increasing volatility of global financial markets, the importance of effective monetary-credit instruments has become even more pronounced.

The instruments of monetary and credit policy allow central banks to transmit policy decisions to the real economy by influencing liquidity, borrowing costs, investment activity, and consumption behavior. Their effectiveness depends not only on their design, but also on the transmission channels through which they operate and on various internal and external influencing factors, such as financial market development, inflation expectations, and exchange rate dynamics.

Theoretical Background of Monetary-Credit Policy Instruments

Monetary and credit policy represents a fundamental component of economic policy through which the central bank regulates money supply and general credit conditions in order to achieve macroeconomic objectives such as price stability, financial stability, and sustainable economic growth. This policy is implemented by using a set of specific instruments designed to influence liquidity, interest rates, and the availability of credit in the economy.

In economic literature, monetary-credit policy instruments are defined as operational tools employed by central banks to implement monetary policy decisions. These instruments directly affect short-term interest rates, the level of liquidity in the banking system, and the volume of lending to the real sector. Their primary role is to ensure that monetary conditions remain consistent with the central bank's objectives.

Monetary-credit policy consists of two closely interconnected dimensions. On the one hand, **monetary policy** focuses on controlling the supply of money and influencing interest rates. On the other hand, **credit policy** regulates the conditions under which credit is granted, including the cost and availability of loans to households and businesses. Together, these dimensions allow the central bank to guide economic activity without direct administrative intervention.

Based on their mode of action, monetary-credit policy instruments can be divided into **direct** and **indirect** instruments. Direct instruments involve administrative measures, such as credit ceilings or interest rate controls, which directly restrict banking activity. In contrast, indirect instruments operate through market mechanisms by influencing the behavior of financial institutions via interest rates and liquidity conditions. In modern market economies, central banks predominantly rely on indirect instruments, as they are more flexible, transparent, and compatible with competitive financial markets.

The transition from direct to indirect instruments reflects the modernization of monetary policy frameworks and the integration of national financial systems into global markets. As a result, contemporary monetary-credit policy emphasizes market-based instruments that influence economic decisions through incentives rather than compulsory regulations.

Classification and Characteristics

Monetary-credit policy instruments can be classified based on their mode of intervention and policy objectives. This classification helps to understand how central banks influence liquidity, interest rates, and credit activity in the economy.

According to the mode of intervention, instruments are divided into **direct** and **indirect** instruments. Direct instruments involve administrative measures such as credit ceilings or interest rate controls and are rarely used in modern market economies due to their distortive effects. Indirect instruments operate through market mechanisms and include the policy interest rate, open market operations, reserve requirements, and standing facilities. These instruments influence banks' behavior by affecting liquidity and the cost of funds.

From the perspective of policy orientation, monetary-credit instruments can support either an **expansionary** or **restrictive** policy stance. Expansionary instruments aim to stimulate economic activity by increasing liquidity and lowering borrowing costs, while restrictive instruments are used to reduce inflationary pressures by tightening monetary conditions.

The effectiveness of monetary-credit policy instruments depends on several key characteristics:

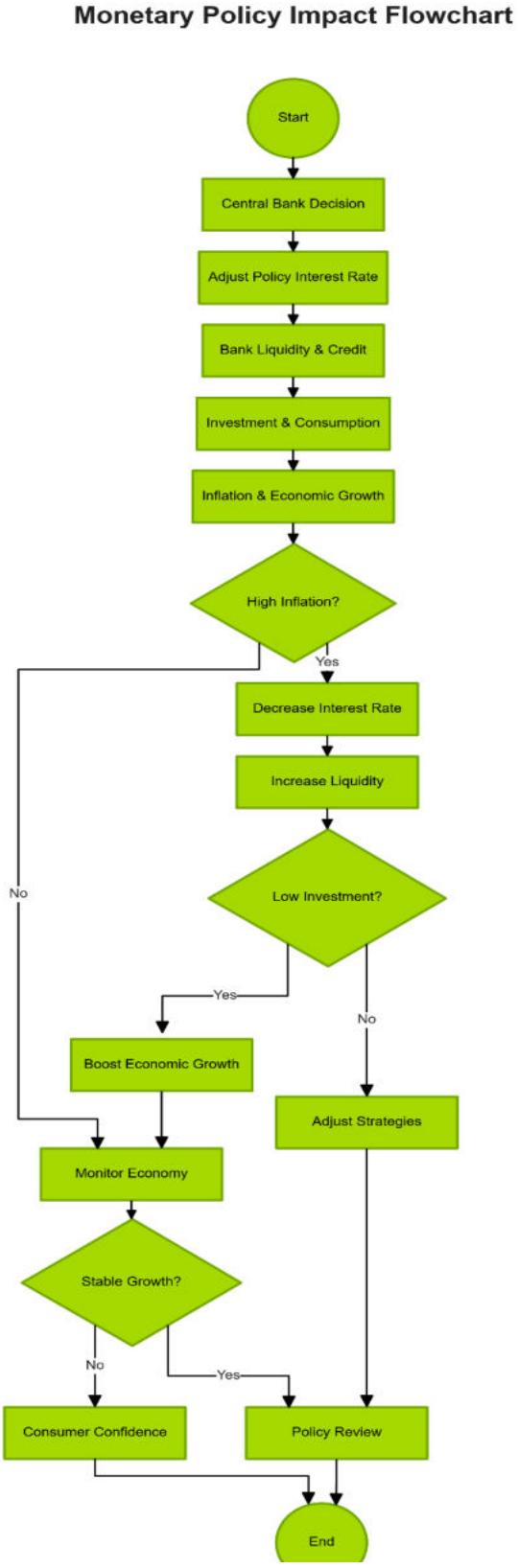
- **Flexibility**, which allows central banks to adjust instruments quickly in response to economic changes;
- **Effectiveness**, measured by the speed and strength of transmission to interest rates, credit, and inflation;
- **Predictability and transparency**, which influence market expectations and enhance policy credibility;
- **Market compatibility**, ensuring that instruments function efficiently within competitive financial markets.

The current trend in monetary policy frameworks is the predominant use of indirect, market-based instruments, which enhance the efficiency of policy transmission and reduce distortions in the financial system.

Transmission Channels and Influencing Factors

Monetary-credit policy influences the real economy through several transmission channels that connect central bank decisions to economic activity and prices.

The interest rate channel is the primary mechanism of transmission. Changes in the policy interest rate affect interbank rates and, subsequently, lending and deposit rates. Lower interest rates stimulate borrowing and investment, while higher rates reduce credit demand.

[Source: Author's elaboration based on European Central Bank and Bank of England]

The credit channel operates through banks' lending behavior. By influencing banks' liquidity and balance sheets, monetary policy affects the availability of credit for households and firms, especially in bank-based financial systems.

The exchange rate channel is particularly important for small and open economies. Monetary policy decisions influence capital flows and exchange rates, which affect import prices, export competitiveness, and inflation.

The expectations channel reflects the role of central bank credibility and communication. Clear policy signals help anchor inflation expectations and enhance the effectiveness of monetary measures.

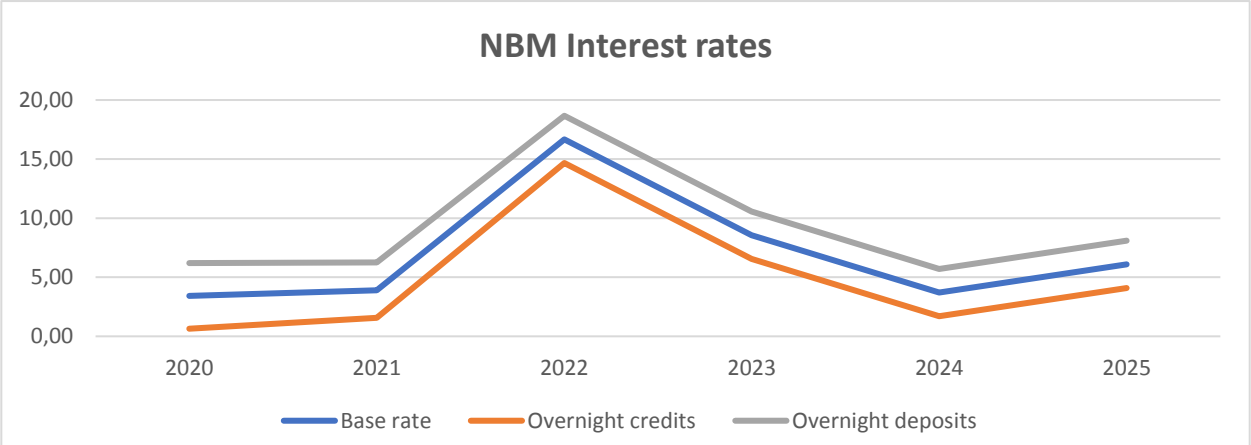
The effectiveness of monetary-credit policy instruments depends on several key factors. The level of financial market development determines how quickly policy signals are transmitted to interest rates and credit conditions. Inflation expectations influence economic behavior and may strengthen or weaken policy outcomes. External shocks, such as exchange rate volatility or global price changes, can amplify or offset monetary policy effects. Finally, effective coordination between monetary and fiscal policy is essential to ensure macroeconomic stability.

Practical Use of Monetary-Credit Policy Instruments in the Republic of Moldova

The monetary-credit policy of the Republic of Moldova is implemented by the National Bank of Moldova (NBM), whose primary objective is to ensure price stability and maintain financial system stability. As a small and open economy, Moldova relies mainly on indirect, market-based instruments to influence liquidity, interest rates, and credit activity.

The **policy interest rate** represents the main monetary policy instrument used by the NBM. By adjusting this rate, the central bank signals its monetary stance and

influences interbank interest rates, which are further transmitted to lending and deposit rates in the economy. Changes in the policy rate directly affect borrowing costs, investment decisions, and consumption behavior.

[NBM Interest rates 2001–2025 – source: NBM Interest rates | National Bank of Moldova].

Open market operations are used to manage short-term liquidity in the banking system. Through repo operations and other liquidity management tools, the NBM injects or absorbs funds to keep market interest rates close to the policy rate. These operations enhance the effectiveness of monetary transmission and contribute to the stability of the interbank market.

Reserve requirements serve as a structural instrument that influences banks' credit capacity. By adjusting the required reserve ratio, the NBM can either limit or expand the volume of credit available in the economy. Although effective in controlling liquidity, this instrument is less flexible than open market operations and is usually applied for medium- to long-term adjustments.

Standing facilities, such as overnight lending and deposit facilities, allow banks to manage short-term liquidity imbalances. These instruments help stabilize short-term interest rates and support the smooth functioning of the interbank market.

In addition, the NBM occasionally conducts **foreign exchange interventions** to reduce excessive exchange rate volatility and mitigate inflationary pressures caused by external shocks. This instrument is particularly important for Moldova, given its high exposure to imported inflation and external economic fluctuations.

Overall, the combination of these instruments allows the National Bank of Moldova to influence monetary conditions, support price stability, and enhance the resilience of the financial system.

Conclusion

Monetary and credit policy is an essential tool of macroeconomic regulation, used by central banks to maintain price stability and ensure the proper functioning of the financial system. Through its instruments, the central bank influences money supply, interest rates, and credit conditions, thereby affecting economic activity and inflation.

Modern monetary-credit policy relies mainly on indirect, market-based instruments such as the policy interest rate, open market operations, reserve requirements, and standing facilities. These instruments transmit monetary decisions to the real economy through interest rate, credit, and exchange rate channels. In the Republic of Moldova, the National Bank of Moldova applies these instruments in accordance with the specific features of a small and open economy, aiming to control inflation and maintain financial stability.

Overall, the effective use of monetary and credit policy instruments is crucial for achieving macroeconomic stability and supporting sustainable economic development.

BIBLIOGRAPHY

1. Mishkin, Frederic S. (2019). *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets*. Source: The Economics of Money, Banking and Financial Markets, EBook, Global Edition.
2. Dornbusch, R., Fischer, S. (2014). *Macroeconomics*. URL : macroeconomics-by-rudiger-dornbusch-stanley-fischer-richard-startz-11th-edition.pdf
3. National Bank of Moldova (NBM) – Monetary policy and instruments. Source: Monetary Policy Instruments / National Bank of Moldova.
4. National Bank of Moldova (NBM) – Policy interest rates and monetary policy decisions. Source: NBM Interest rates / National Bank of Moldova.
5. European Central Bank (ECB) – Monetary Policy Instruments and Implementation. Source: Our monetary policy instruments and the strategy review.
6. International Monetary Fund (IMF). (2020). *Monetary Policy Transmission in Emerging Markets and Developing Economies.* Source: Monetary Policy Transmission in Emerging Markets and Developing Economies, WP/20/35, February 2020.
7. Bank of England – The Transmission Mechanism of Monetary Policy. Source: Bank of England Quarterly Bulletin May 1999.
8. Wikipedia – Monetary policy. Source: Monetary policy – Wikipedia.

UDC 342.9

R. Ovcharyk,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Financial Analysis and Audit;
T. Kopotiienko,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Financial Analysis and Audit,
State University of Trade and Economics

FINANCIAL CONTROL OF PUBLIC PROCUREMENT AS AN ELEMENT MANAGEMENT OF PUBLIC FINANCES

The issue of financial control of public procurement becomes especially important in the conditions of a full-scale war in Ukraine. Corruption remains one of the most acute problems along with Russia's military aggression, the constant increase in the cost of living and insufficient income during this difficult period. At the moment, the institutions responsible for control do not have the ability to carry out inspections of contracts concluded to meet the needs of the army, which creates favorable conditions for the spread of corruption. According to the results of monitoring measures in the Ministry of Defense of Ukraine conducted by the NAKC, a number of risks have been identified that contribute to the emergence of corruption schemes during the procurement of defense goods, works and services. The main reason for this phenomenon is insufficiently effective control over how suppliers use budget funds received in the form of advance payments [1; 2, p. 134]. Financial control in the field of public procurement is a set of measures aimed at checking and analyzing the legality, efficiency and effectiveness of the use of budget resources in the procurement process. It covers the assessment of the reasonableness, expediency and rationality of the expenditure of public funds directed to the purchase of goods, the performance of works and the provision of services. One of the key entities responsible for exercising State financial control in this area in Ukraine is the Court of Auditors.

Its functions include a preliminary analysis of the annual report, which contains information on the main indicators of the functioning of the public procurement system, as well as summarized results of the control carried out by central and local bodies at all stages of the procurement process [3, p. 58]. Control over public procurement is carried out by the Antimonopoly Committee of Ukraine

and the State Audit Service of Ukraine, which acts as the central executive body responsible for the implementation of state policy in the field of financial control. State regulation of public procurement should be interpreted as a separate function of the state, which is implemented thanks to a system of special means, forms, methods and tools aimed at conscious and purposeful management of the state apparatus. In this aspect, financial control, audit and analysis form the basis of a comprehensive toolkit necessary for the regulation of public procurement and should be considered from the point of view of their role as specific types of regulatory activity. The main functions include: legal, which provides for the formation of the necessary legislative basis to guarantee the transparency and efficiency of public procurement processes; social, aimed at protecting the rights and freedoms of citizens through the creation of conditions for their participation in the implementation of procurement; economic, focused on stimulating the economic growth of enterprises, industries and the general development of the country by implementing effective public procurement procedures [4, p. 99]. It should be emphasized that an effective system of financial control in the field of public procurement should be based on several key components. First, it is internal control performed directly by public procurement customers. Secondly, external control, which is implemented by state regulatory bodies, in particular the State Audit Service of Ukraine. The third element – is public control, carried out through the activities of public organizations and mass media. In developed economies, comprehensive control systems are mostly implemented, covering not only the financial component, but also organizational and legal aspects. At the same time, in countries with economies in transition, there is a significant variability of approaches to this area, but the most common methods remain, focused on checking financial statements and internal financial audit. Consideration of the issue of efficiency and transparency in the field of public procurement requires attention to the implementation of standardized monitoring methods that can significantly reduce the risk of financial manipulation and abuse. The use of such approaches makes it possible to ensure the honesty and transparency of procurement procedures, as well as to optimize the expenditure of state resources by reducing financial losses caused by the actions of unscrupulous participants. The integration of machine learning and artificial intelligence into the financial transaction analysis process has the potential to revolutionize the detection of anomalies and irregularities. Automation of these processes will contribute to prompt response to alleged offenses and minimization of possible damages caused by unethical behavior within the scope of procurement activities. An additional lever of control is the implementation of strict sanctions and fines for persons who violate financial

regulations in the field of public procurement. Such measures have an effective preventive effect, forming a psychological barrier against violation of the law. In this way, timely detection and elimination of financial violations is ensured, which in turn contributes to the construction of a system of rational and effective use of state funds based on the principles of trust and professionalism.

LIST OF USED SOURCES

1. Бігун Н. Попри повномасштабну війну, сфера публічних закупівель як ніколи динамічно розвивається / Міністерство економіки України. Відділ зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації. 2024. URL : https://surl.li/ukfsta
2. Горбатюк Я. В. Аналіз повноважень органів державної влади у сфері контролю публічних закупівель. *Юридичний вісник. Сер.: Повітряне і космічне право.* 2016. № 4. С. 132–136.
3. Здирко Н. Г. Публічні закупівлі: типи та процедури здійснення. *Агросвіт.* 2019. № 18. С. 51–62.
4. Назарова К. О., Копотієнко Т. Ю. Контроль публічних закупівель як державний пріоритет розвитку економіки. *Бізнес Інформ.* 2017. № 11. С. 96–101. URL : https://surl.li/qkbkcr

УДК 657

C. Șumleanschi,
student
Scientific Coordinator:
N. Mocanu,
Associate Professor, PhD,
Moldova State University

THE ROLE OF FISCAL CONTROL IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Regardless of its form of organization, the state has always created a control system, with the main objective of monitoring how taxpayers—both individuals and legal entities-fulfill their fiscal obligations.

Through various forms of control, such as technical, economic, financial, fiscal, or customs control, compliance with the legislation specific to each field is ensured. It is essential "to understand the economic and financial conditions under which economic agents operate, in close connection with market requirements and regulations; such knowledge can be acquired through control, which is considered both a form of knowledge and a management function."

The necessity of fiscal control arises from the need to verify, supervise, and take corrective measures regarding the assessment, determination, and collection of taxes and duties owed to the state in order to meet public needs.

The main mission of any tax administration is "the correct collection of taxes, duties, and other contributions owed by taxpayers to the public budget, with minimal costs for both the administration and the taxpayer." The role of the tax administration is to ensure the application and compliance with financial and fiscal legislation by taxpayers, and in this context, control can be defined as "a function of the tax administration."

The concept of control is defined as "a factor that contributes to maintaining activity in a normal state, to the intelligent and competent resolution of issues related to economic development and modernization, under conditions of real efficiency." Fiscal control serves as "a tool at the disposal of public authorities to ensure the formation of public revenues from fiscal sources, as well as to identify and correct omissions, undervaluations, or errors in taxation." Organized within the Ministry of Finance, fiscal control operates through tax authorities at territorial and local levels.

As an integral part of tax administration, fiscal control represents "an essential condition for the efficient implementation of fiscal policy," facilitating the connection between taxpayers and the bodies responsible for tax administration.

Fiscal control covers the entire tax system, being carried out in relation to individual taxes, groups of taxpayers, territories, and so on. It penetrates the economy both vertically and horizontally, ensuring compliance with accounting rules, reporting requirements, and fiscal legislation.

Social practice demonstrates that human nature tends to prioritize personal interest over the general interest, leading to behavior that disregards common rules—the taxpayers' intention to evade paying taxes. Fiscal control has a procedural nature and involves a set of methods and operational activities for its organization and execution, as well as the utilization of its results through:

➢ **The form of conducting fiscal control:** refers to "the specific manner of expressing and organizing the control activity";

➢ **The method of conducting fiscal control:** refers to "the procedures, technical means, operations, and instruments applied and exercised during the process of fiscal control by the official of the tax authority carrying out the inspection. According to the provisions of **Article 214, paragraph (2)** of the Fiscal Code, fiscal control "is exercised by the State Tax Service and/or another body with tax administration responsibilities, within their respective competences, either on-site or at the taxpayer's premises (desk-based fiscal control)."

Desk-based fiscal control represents the primary form of fiscal control and is carried out by verifying the accuracy of the preparation of tax returns and other documents submitted by the taxpayer, which form the basis for calculating and paying taxes and duties, as well as by examining other circumstances related to compliance with tax legislation.

The commencement of a desk-based fiscal control in relation to a taxpayer takes place on the date when the taxpayer submits their latest tax return or other relevant documents, or at the request of the tax authority, when a third party submits documents concerning the taxpayer under review.

On-site fiscal control, according to **Article 216, paragraph (1)** of the Fiscal Code, aims at "verifying compliance with tax legislation by the taxpayer or by another person subject to control and is conducted at the locations where they are present, carried out by tax officials or responsible persons from other bodies with tax administration duties." This type of control may be performed only on the basis of a written decision issued by the management of the controlling authority.

Independent fiscal control is carried out through **audit**, which, according to **Law No. 61 of 16.03.2007 – "The Law on Audit Activity"**, represents "an entrepreneurial activity aimed ultimately at generating profit."

Fiscal control is a vital component of the functioning of the state and the economic and social management of a society. In essence, fiscal control involves "the application of tax rules and regulations to ensure the efficient collection of revenues and the responsible and balanced management of public expenditures." Thus, the state budget plays a central role in a country's financial system, reflecting the annual expenditure and revenue plans of central public administrations, being "an essential instrument for maintaining financial balance and preventing excessive spending." Presentation of new visions of assessing the efficiency of the tax system through the involvement of fiscal control Several theoretical and empirical studies discuss different aspects of the effectiveness of the tax system, which are achieved through fiscal control. The most frequently addressed issue is the effectiveness of the tax system in correlation with economic growth (GDP), through which taxation contributes and determines this growth, and the fiscal pressure as an indicator reflects the causal relationship . They contain methods and indicators that reflect the correlation between GDP, the level of taxation, fiscal pressure and/or certain taxes and duties and, conversely, how the phenomenon of tax evasion/fraud distorts growth, noting that an effective tax system must stimulate voluntary compliance, reduce tax evasion and fraud and the underground economy, respectively increase investment and stimulate business.

The Efficiency of Tax Control in the Republic of Moldova represents an essential aspect for the proper functioning of the fiscal system, having a direct impact on the collection of tax revenues and ensuring fairness in the distribution of the tax burden. The evaluation and analysis of the strengths and weaknesses in the tax control process are crucial for developing and implementing effective strategies and solutions in the fight against tax evasion in the Republic of Moldova. By identifying and addressing weaknesses, tax authorities can take concrete measures to strengthen the enforcement of tax laws and ensure efficient and fair tax revenue collection.

Moreover, efficient and transparent tax administration is essential for strengthening taxpayers' trust in the fiscal system and for promoting voluntary compliance. Therefore, identifying and remedying weaknesses in tax control can contribute to increasing the level of compliance with tax rules and to strengthening the integrity of the fiscal system in the Republic of Moldova.

The **purpose of the research** is to identify and assess the strengths and weaknesses in the tax control process in the Republic of Moldova, as well as to determine the factors that hinder the improvement of the efficiency of the tax system. Thus, the research aims to gain a deeper understanding of the existing tax control processes and to identify opportunities for their development.

The **objectives of the research** include:

1. Evaluating the current taxcontrol procedures and practices in the Republic of Moldova.
2. Identifying the strengths and weaknesses of the tax control system, including aspects related to efficiency, transparency, and fairness.
3. Analyzing the factors that influence the efficiency of tax control, including aspects related to human resources, technology, legislation, and international cooperation.
4. Identifying opportunities to optimize tax control procedures and proposing recommendations for their improvement.
5. Assessing potential threats and risks associated with tax control and identifying strategies for their management.

The **research methodology** involves the use of a structured questionnaire distributed to relevant participants within the fiscal system, including officials from tax authorities, tax experts, and other stakeholders.

Documents Associated with Tax Control include:

✓ **Tax Control Report** – drawn up by the tax officer or another responsible person, this document records the results of the tax inspection, including the identified legal violations and references to relevant documents.

✓ **Summons to the Tax Authority** – a formal invitation addressed to a person to appear before the tax authority in order to submit documents or provide other information relevant to determining their tax liability.

✓ **Bank Summons** – a specific request addressed to a financial institution, seeking information about the person subject to tax control and documents related to transactions in their bank a An efficient and transparent fiscal control is essential to ensure the fairness and equity of the tax system, while a well-regulated and accessible appeal procedure gives taxpayers the opportunity to express their grievances and request a review of decisions. This, in turn, strengthens trust in the tax administration process and ensures compliance.

1. **Factual verification:**

• Direct investigation of the taxpayer’s situation and circumstances through on-site observations and findings.

2. **Documentary verification:**

• Examination and analysis of the financial and tax documents submitted by the taxpayer.

3. **Comprehensive verification:**

• Complete control of all fiscal and financial aspects of the taxpayer.

4. **Partial verification:**

• Selective examination of certain aspects or specific areas of the taxpayer's fiscal situation.

5. **Thematic verification:**

• Control focused on specific themes or subjects, such as a particular category of taxes or duties.

6. **Operational verification:**

• Rapid and efficient control carried out to immediately identify possible irregularities or tax violations.

УДК 336.74

A. Uzun
Head:
N. Mocanu,
PhD, Associate Professor, Faculty of Economic Sciences,
Department of Finance and Banking,
Moldova State University

MONETARY BALANCE. INFLATION: CONCEPT, CAUSES, FORMS, EFFECTS

The concept of monetary balance and inflation

Monetary balance refers to a set of monetary relations and variables, and can be defined as the state of equality achieved in the economy between the existing money supply at a given time and the demand for money. In other words, monetary balance represents the equality between the demand for money in the economy and the supply of money in the economy. Monetary balance implies that state in which there is neither excess money in circulation nor lack of money in circulation, so it is the neutral point between inflation and deflation [1, p. 124].

Inflation is a monetary, social, and psychological phenomenon characterized by a persistent increase in the general price level. According to monetarist theory (Milton Friedman), "inflation is everywhere and always a monetary phenomenon." Inflation implies that a unit of money buys less than before – so the purchasing power of money decreases.

We can distinguish several forms of inflation:

1. Creeping inflation – refers to a gradual and continuous increase in prices of up to 3 %.
2. Moderate inflation - represents an annual increase in prices of 15–30%.
3. Rapid inflation, when the annual rate of price increase approaches 10 %;
4. Galloping inflation, when price increases exceed 10 % annually;
5. Hyperinflation – represents an increase in prices of over 50 % per month [2].

The main causes of inflation can be grouped into three broad categories: demand-pull inflation, cost-push inflation, and inflationary expectations.

Demand-pull inflation occurs when people, businesses, or the government spend more than the economy can produce. Demand exceeds supply, and businesses raise prices to take advantage of the high demand.

Cost-pull inflation occurs when production becomes more expensive—due to rising energy, raw material, or wage costs. Businesses pass these costs on to final prices, and supply falls.

Inflationary expectations occur when people and businesses expect prices to rise in the future. To protect themselves, they consume or raise prices earlier, which leads to an actual increase in inflation. This psychological effect can amplify the phenomenon [4].

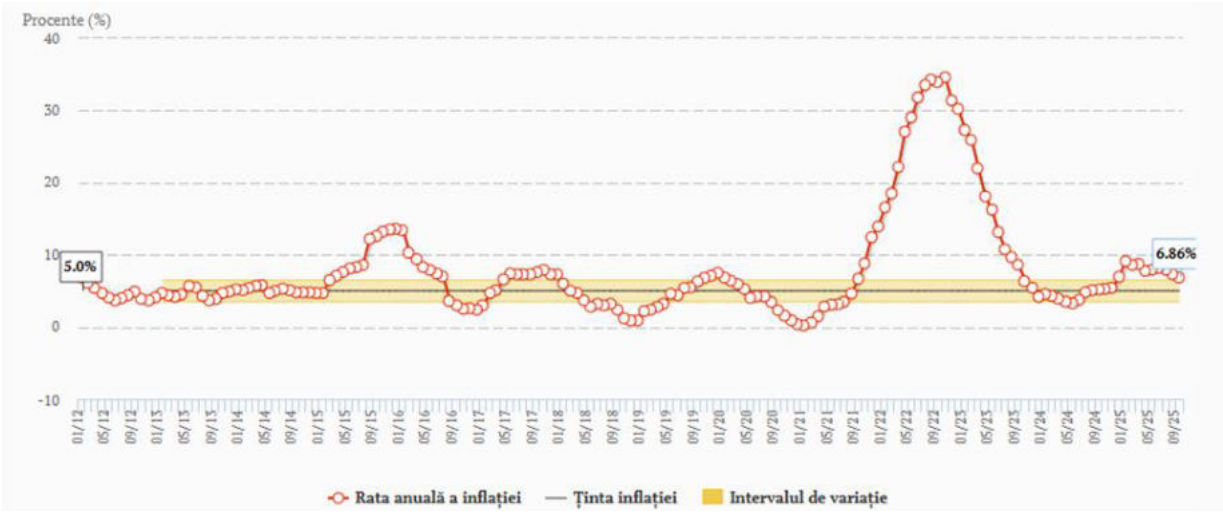
Inflation can generate a number of effects, such as:

1. Inflation means an increase in prices, which means that the same amount of money can buy fewer goods and services.
2. Inflation affects social categories differently – those with fixed incomes lose, and those who own real assets (real estate, stocks) may gain.
3. If prices increase, people prefer to spend now rather than save, because the value of money decreases over time.
4. Previously contracted debts become easier to repay in real terms, because the value of money decreases, therefore the debtors have an advantage.
5. Central banks adjust interest rates to control inflation, and real interest rates are affected by the level of inflation [2].

Economic and financial analysis of inflation in the Republic of Moldova

In the Republic of Moldova, inflation is one of the central macroeconomic indicators analyzed by the National Bank. In recent years, its evolution has been influenced by external factors (energy prices, exchange rate) and internal factors (fiscal policy, domestic consumption).

According to the Inflation Report No. 3/2025 (NBM), the annual inflation rate stood at 6.9 % in September 2025, down from 7.3 % in the previous month. This downward trend reflects a moderation of inflationary pressures, due to the adjustment of monetary policy.

Evolution of the inflation rate in the Republic of Moldova, 2012–2025 – source: https://www.bnm.md/ro/content/rata-inflatiei-0

The evolution of national average prices for basic products (bakery and dairy products) between January 2022 and August 2025 reflects the recent inflationary cycle of the Republic of Moldova. This dynamic, although not presenting a single rate, illustrates a tendency to temper the pace of price increases in 2024, followed by a slight but continuous increase in 2025. For example, in January 2022, the price of a kilogram of rolls was 10.20 lei, but it reached 14.35 lei in January 2025. Thus, we observe an increase of 40 %.

The main objective of the NBM is to ensure and maintain price stability, through the direct inflation targeting regime (Inflation Targeting), which involves maintaining inflation around a set target (usually 5 % ± 1.5 p.p.). The refinement aims to consolidate this framework and improve its mechanisms.

A crucial direction is to improve the communication and transparency of the NBM in order to more effectively manage the inflationary expectations of economic agents and the population. Increased credibility of the central bank anchors expectations, making monetary policy more effective.

Table 1.1 – Consumer prices, on average per country,
for socially important products RM 2022–2025

lei

Product Category	Unit	Jan 2022	Jan 2023	Jan 2024	Jan 2025	Aug 2025
1. Bread						
Wheat flour bread, quality 1	1 kg	6,5	8,6	8,46	8,52	8,52
Wheat flour bread, superior quality	1 kg	6,92	9,21	9,3	9,29	9,33
Braided or unbraided loaf, wheat flour superior quality	1 kg	7,72	10,51	10,54	10,56	10,56
Wheat and rye flour mixed bread	1 kg	7,2	9,1	9,14	9,15	9,16
2. Colac						
Colac from superior wheat flour	1 kg	10,2	13,9	13,97	14,35	15,15
3. Milk (up to 2.5% fat)						
Fresh pasteurized milk 2.5% (local)	1 L	13,3	15,6	15,74	16,93	17,34
Fresh pasteurized milk 1.5% (local)	1 L	11,95	14,3	14,38	15,73	15,67
4. Kefir (up to 1.0% fat)						
Kefir 2.5% fat	1 L	17,41	21,27	20,82	22,55	22,87
Kefir 1% fat	1 L	16,08	19,92	19,49	20,73	20,3
Kefir, skimmed	1 L	16,1	19,18	19,15	18,92	19,67

Source: https://statistica.gov.md/

Directions for improving monetary policy and inflation control

Although the NBM uses the base rate as its main instrument (monetary policy rate), its effectiveness depends on the development of the money and financial markets. A deepening of financial markets, especially the government securities market and the interbank market, is necessary so that changes in the base rate are quickly and completely transmitted to lending and deposit rates in the economy.

As a small and open economy, the Republic of Moldova is vulnerable to global price shocks (energy, food). Improvement involves better coordination of monetary and fiscal policy and structural measures to reduce energy dependence and increase domestic production [5].

To reach the condition of monetary balance, a series of measures need to be taken, for example:

Foreign direct investment, especially in export-oriented and high-value-added sectors, contributes to increasing productivity and reducing the trade deficit (a source of pressure on the exchange rate and, implicitly, imported inflation).

Improving the business environment, combating corruption and reforming the judiciary are essential to attract investment and stimulate productive economic activity.

Alignment with EU standards and regulations accelerates structural reforms and provides access to European funds for infrastructure development (transport, energy), a key factor in reducing costs and increasing competitiveness [6].

Conclusions and proposals

Following the analysis carried out in this study, it can be concluded that inflation is a complex economic phenomenon, with profound implications for monetary stability and the well-being of the population.

Monetary balance is essential for the functioning of the economy and requires a coherent and flexible monetary policy. In the Republic of Moldova, inflation is influenced by internal factors (fiscal policy, consumption) and external factors (energy prices, exchange rate). Although inflationary pressures have decreased, risks related to core inflation and vulnerability to external shocks persist.

To strengthen monetary stability, coordination between monetary and fiscal policy, transparent communication by the NBM, financial market development and attracting foreign investment are needed. European integration and structural reforms can increase competitiveness and reduce inflation in the long term.

BIBLIOGRAFIE

1. Universitatea europeană „Drăgan” din Lugoj facultatea de ştiinţe economice-“Monedă și credit”. URL : https://www.universitateaeuropeanadragan.ro/images/imguploads/cursuri_biblioteca_virtuala/fse/moneda_si_credit.pdf
2. Wikipedia. *Inflație.* URL : https://ro.wikipedia.org/wiki/Infla%C8%9Bie
3. BNM. *Inflația – de ce apare și ce instrumente are statul pentru a menține stabilitatea prețurilor.* URL : https://www.bnm.md/ro/content/inflatia-de-ce-apare-si-ce-instrumente-are-statul-pentru-mentine-stabilitatea-preturilor

4. Bernanke, Ben S. (2022). *Inflation Expectations.* URL : https://www.brookings.edu/articles/what-are-inflation-expectations-why-do-they-matter/

5. BNM. *Efectul cursului de schimb asupra inflației.* URL : https://www.bnm.md/ro/content/efectul-cursului-de-schimb-asupra-inflatiei-0

6. Logos press. *BNM a redus rata dobânzii de bază de la 6,5 % la 6,25 % pe an.* URL : https://logos-pres.md/noutati/bnm-a-redus-rata-dobanzii-de-baza-de-la-65-la-625-pe-an/

УДК 338.2:620.9

О. В. Алєксєйченко,
кандидат політичних наук,
докторант Навчально-наукового інституту міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЕНЕРГЕТИЧНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК ФІНАНСОВИЙ РИЗИК ВІДНОВЛЕННЯ: ІНСТРУМЕНТИ ЗНИЖЕННЯ ВРАЗЛИВОСТІ УКРАЇНИ

Енергетичну залежність у сучасних умовах доцільно розглядати не лише як технічну чи ресурсну проблему, а як фінансовий ризик відновлення. Вона підвищує ймовірність шоків пропозиції та цінових стрибків, збільшує потреби у бюджетній підтримці критичної інфраструктури й формує вищу премію за ризик для приватних інвесторів і донорів. Для України енергетична вразливість напряму впливає на макрофінансову стабільність і здатність запускати інвестпроєкти: перебої електро- та теплопостачання, дефіцит потужностей і пошкодження мереж підвищують витрати бізнесу, погіршують прогнозованість доходів і знижують кредитоспроможність. Оцінки збитків і потреб на відновлення фіксують суттєве ураження енергетичних активів, що вимагає великих інвестицій і механізмів фінансування, здатних працювати за умов високих ризиків [1].

Фінансовий характер проблеми проявляється через три канали. Перший – вартість капіталу: ризик пошкоджень, відключень та обмежень імпорту підвищує страхові й кредитні премії, ускладнюючи ринкове фінансування без гарантій або blended-інструментів. Другий – фіскальні зобов’язання: держава змушена фінансувати аварійні ремонти, закупівлі обладнання та підтримку системних операторів, що може створювати квазіфіскальні ризики. Третій – інфляція та конкурентоспроможність: подорожчання енергії й перебої постачання збільшують собівартість, тиснуть на ціни й експортний потенціал, сповільнюючи відновлення [1; 2]. Відтак зниження енергетичної вразливості є елементом фінансової архітектури відбудови [1; 2].

Кроком до зменшення технічної та політичної залежності стала інтеграція до європейського енергопростору: ENTSO-E повідомляє про екстрену синхронізацію енергосистем України та Молдови з континентальною європейською мережею у березні 2022 року [3]. Водночас цього недостатньо без інвестицій у

мережі, резерви, маневрові потужності та захист критичної інфраструктури, адже ризики дефіциту й пікових навантажень залишаються значними [2; 3]. МЕА акцентує на пріоритетах: швидкі ремонти, посилення стійкості мереж, нарощування гнучкості та розвиток більш децентралізованої конфігурації постачання [2]. Практично це означає перехід від надцентралізованої моделі до портфеля проєктів із коротшими циклами та кращою диверсифікацією ризику: розподілена генерація, когенерація, накопичувачі, мікромережі для критичної інфраструктури, а також енергоефективність як інструмент зниження системного ризику через скорочення пікового попиту [2].

Через високі воєнні та політичні ризики навіть економічно обґрунтовані енергопроєкти часто не отримують ринкового фінансування, тому ключовими стають механізми деризикування: гарантії, страхування, змішане фінансування, інвестиційні гранти й технічна допомога. Європейська Комісія в описі Ukraine Investment Framework прямо наголошує на ризик-покритті для розблокування державних і приватних інвестицій та можливості поєднання грантів із технічною підтримкою [4]. Важливим є і воєнне/політичне страхування: MIGA повідомляє про розширення страхового (гарантійного) покриття в Україні, включно з ризиками війни та заворушень, що посилює інвестиційні сигнали для відбудови [5]. Додатково ЄБРР описує Energy Security Support Facility (ESSF) як інструмент посилення стійкості до негайних енергетичних ризиків і підтримки інвестицій, необхідних для стабільності енергопостачання [6]. У європейському контексті REPowerEU спрямований на скорочення залежності ЄС від російських викопних палив і прискорення енергопереходу, що створює для України «вікно сумісності» між відбудовою та європейською трансформацією і підсилює аргументи на користь проєктів децентралізації, гнучкості та енергоефективності [7; 4].

Отже, зменшення енергетичної залежності як фінансового ризику відновлення потребує узгодженого пакета: інтеграція з ЄС і розвиток можливостей балансування, інвестиції у стійкість мереж і гнучкість системи, деризикування через гарантії/гранти, воєнне й політичне страхуванн, цільові програми МФО для енергетичної стійкості та узгодження пріоритетів відбудови з рамками енергобезпеки й енергопереходу ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Bank; European Union; United Nations. *Ukraine – Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4)*. 24 Feb 2025. URL : https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P180174-ca39eccd-ea67-4bd8-b537-ff73a675a0a8.pdf

2. Ukraine's Energy Security and the Coming Winter / International Energy Agency (IEA). 2024. URL : https://iea.blob.core.windows.net/assets/cec49dc2-7d04-442f-92aa-54c18e6f51d6/UkrainesEnergySecurityandtheComingWinter.pdf

3. Continental Europe successful synchronisation with Ukraine and Moldova power systems / ENTSO-E. 16 Mar 2022. URL : https://www.entsoe.eu/news/2022/03/16/continental-europe-successful-synchronisation-with-ukraine-and-moldova-power-systems/

4. European Commission. Ukraine Investment Framework. URL : https://enlargement.ec.europa.eu/countries/ukraine/ukraine-investment-framework_en

5. Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA), World Bank Group. *MIGA Expands Insurance Support to Ukraine* (Press release). 11 Jun 2024. URL : https://www.miga.org/press-release/miga-expands-insurance-support-ukraine

6. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). *Energy Security Support Facility (ESSF) in Ukraine*. URL : https://www.ebrd.com/home/what-we-do/where-we-invest/ukraine/essf-ukraine.html

7. European Commission. *REPowerEU Plan* (COM/2022/230 final). 18 May 2022. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52022DC0230

УДК 336.144:352(477)

А. І. Андрухів,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Програмно-цільовий метод (далі – ПЦМ) у бюджетному процесі України є основою підвищення ефективності управління публічними фінансами, оскільки замінює традиційний кошторисний підхід, що не враховував якісних результатів діяльності бюджетних установ. Відповідно до сучасної логіки державного управління бюджет має не лише фінансувати діяльність, а й забезпечувати досягнення конкретних суспільно значущих результатів. Саме тому ПЦМ передбачає результативне бюджетування, за якого кожна гривня публічних коштів пов'язується з чітко вимірюваним ефектом [1, с. 161].

Основою ПЦМ є формування бюджетних програм, що являють собою комплекс взаємопов'язаних заходів для досягнення конкретної мети. Кожна програма спрямована на виконання завдань і досягнення результатів, які визначає та реалізує розпорядник бюджетних коштів відповідно до своїх функцій, що дає змогу оцінювати не лише обсяг витрачених ресурсів, а й ефективність їх використання. На відміну від кошторисного підходу, ПЦМ акцентує увагу на отриманих результатах – кількості наданих послуг, їх якості та соціально-економічному ефекті.

Запровадження програмно-цільового методу в Україні має чітке нормативне підґрунтя, зокрема накази Міністерства фінансів України, розпорядження Кабінету Міністрів України, Бюджетний кодекс України та інші акти. Одним із визначальних документів є розпорядження Кабінету Міністрів України № 538-р «Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів», у якому підкреслюється необхідність переходу до результативного бюджетування як складової реформи місцевих фінансів. У Концепції зазначено, що традиційний підхід до формування бюджетів є недостатнім, оскільки не враховує кінцеві результати діяльності органів влади та не дає змоги обґрунтовано порівнювати бюджетні програми [2].

Перехід до ПЦМ потребує створення відповідної організаційної та аналітичної інфраструктури, ключовим елементом якої є підготовка паспортів

бюджетних програм із визначенням цілей, завдань, видів діяльності та очікуваних результатів. Паспорт програми виступає центральним інструментом планування й контролю, адже містить планові показники результативності та дає змогу оцінювати рівень виконання і ефективність використання коштів. Застосування таких паспортів сприяє прозорості бюджетного процесу, дозволяючи громадськості та аудиторам оцінювати ефективність використання державних і місцевих ресурсів [3].

Реальний стан упровадження ПЦМ в Україні свідчить про низку системних труднощів, зокрема формальне заповнення паспортів програм. У багатьох випадках мета формулюється надто загально, а показники не містять конкретних значень або не дають змоги об'єктивно оцінити результати, що знижує ефективність програмного бюджетування як інструменту стратегічного управління. Крім того, програми іноді дублюють одна одну або містять некоректно підібрані індикатори, що ускладнює якісний моніторинг [4].

Вагомим чинником, що стримує ефективне застосування ПЦМ, є недостатня компетентність окремих працівників фінансових органів, відповідальних за підготовку програм. Для розроблення якісної програми необхідні знання з фінансового менеджменту, стратегічного планування та аналітики, однак такі навички часто є обмеженими. У результаті виконавці нерідко копіюють завдання попередніх років або некоректно визначають результативні показники, що знижує якість програм і зводить їх ефективність нанівець [5].

Окремої уваги потребує проблема недостатнього моніторингу виконання програм, оскільки в багатьох громадах звіти складаються формально й не містять належного аналізу. У результаті органи влади не отримують достовірної інформації для перегляду неефективних програм чи оптимізації видатків, а наявна система оцінки не завжди дає змогу своєчасно виявляти слабкі місця та коригувати фінансову політику протягом бюджетного року.

Водночас ПЦМ має значний потенціал для трансформації системи управління публічними фінансами. За умови вдосконалення методичної бази, підвищення професійної підготовки працівників і впровадження сучасних цифрових інструментів він може істотно покращити якість використання бюджетних ресурсів. ПЦМ також сприяє підвищенню прозорості та відповідальності органів влади, формуючи більш результативну модель державного й місцевого управління.

На даному етапі, ПЦМ є безальтернативним. В умовах значного дефіциту коштів, їх ефективне використання стає ще більш значущим. Лише при усуненні наявних проблем та посиленні інструментів відповідальності порушників бюджетного законодавства, можна зберегти баланс у кругообігу фінансових ресурсів та сприяти досягненню соціально-економічного ефекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний менеджмент : підруч. / за ред. В. Г. Дем'янишина, Г. Б. Погріщук. Тернопіль : Крок, 2015. 522 с.

2. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 538-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-p#Text

3. Станкус Т. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів. Х. : Фактор, 2017. 128 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/66/book.pdf

4. Жебчук Р. Л. Програмно-цільовий метод у бюджетному плануванні та його застосування в місцевих бюджетах України. *Регіональна економіка.* 2012. № 4. URL : https://www.re.gov.ua/re201204/re201204_090_ZhebchukRL.pdf

5. Радіонов Ю. Програмно-цільовий метод бюджетування: проблеми впровадження та перспективи розвитку. *Економіка України.* 2024. 61 (2(675). DOI : https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.02.021

УДК 336.69

О. І. Береславська,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків та технологій;
Д. О. Кондаурова,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ

У період повномасштабної війни в Україні міжнародна фінансова допомога є ключовою для стабілізації макроекономіки, підтримки бізнесу та фінансування інфраструктури. Руйнування економіки та зростання соціальних потреб зумовлюють активну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема МВФ та ЄС. За період 1995–2026 років співпраці з МВФ в Україні було реалізовано 16 програм, спрямованих на реформи та розвиток економіки загальним обсягом 53,9 млрд доларів США.

Міжнародна фінансова підтримка України здійснювалася із використанням декількох інструментів Міжнародного валютного фонду та інших партнерів, серед яких ключову роль відігравали Механізм розширеного фінансування та Механізм швидкого фінансування. Поряд із цим фінансові ресурси залучалися у формі пільгових кредитів і грантів через спеціальні рахунки, адміністровані МВФ, що забезпечувало оперативність надходження коштів у період високої макроекономічної нестабільності. У березні 2023 року Фонд ухвалив рішення про запуск нової програми EFF із загальним обсягом 15,6 млрд доларів США, яка стала однією з найбільших програм підтримки країни в умовах воєнного стану. Фактичні надходження за цією програмою упродовж 2023 року становили близько 4,5 млрд доларів США. Реалізація зазначеної програми відбувається в межах комплексного пакета міжнародної допомоги Україні на 2023–2027 роки загальним обсягом 122 млрд доларів США, що підкреслює довгостроковий характер фінансової підтримки з боку міжнародних партнерів [1].

Фінансова стійкість України в умовах повномасштабної війни значною мірою підтримувалася за рахунок співпраці з країнами-партнерами, серед яких провідну роль відігравали Сполучені Штати Америки, Німеччина та держави Північної Європи. Важливим елементом довгострокової підтримки стало

рішення Європейської комісії щодо створення Українського фонду (UA Facility) із загальним фінансовим ресурсом 50 млрд євро, реалізація якого розрахована на 2024–2027 роки та була офіційно затверджена у лютому 2024 року. У попередні роки міжнародні фінансові організації зосереджували свої зусилля насамперед на забезпеченні макроекономічної стабільності, покритті бюджетних видатків, підтримці державних інституцій, а також соціальному захисті внутрішньо переміщених осіб і вразливих категорій населення. Водночас на 2024 рік обсяг потреб України у зовнішньому фінансуванні оцінювався на рівні 37,3 млрд доларів США, що, за оцінками Міжнародного валютного фонду, відображало збереження суттєвої залежності державних фінансів від міжнародної допомоги.

У 2023 році зовнішнє фінансування стало одним із ключових джерел наповнення державного бюджету України, загальний обсяг якого становив 42,6 млрд доларів США. При цьому понад чверть залучених ресурсів мала безповоротний характер, що знизило боргове навантаження на державні фінанси. Найбільший внесок у бюджетну підтримку забезпечив Європейський Союз, надавши 19,7 млрд доларів США на пільгових умовах, тоді як фінансова допомога Сполучених Штатів Америки у розмірі 11 млрд доларів США була представлена переважно у формі грантів. Вагому роль також відіграв Міжнародний валютний фонд, який у межах програм підтримки надав Україні 4,5 млрд доларів США. Окрім цього, фінансові ресурси надходили від Японії, Канади, Великої Британії та Світового банку у формі пільгових кредитів, грантів і гарантій. Сукупний обсяг міжнародної фінансової допомоги з початку повномасштабної війни досяг 73,7 млрд доларів США, що свідчить про системну залежність макрофінансової стабільності України від зовнішніх джерел фінансування [2].

У межах третьої Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3), підготовленої за участі міжнародних інституцій та органів державної влади України, було узагальнено наслідки війни за період 2022–2023 років. Дослідження охоплює оцінку як фізичних втрат інфраструктури, так і соціально-економічних наслідків для населення. Згідно з отриманими результатами, сукупні потреби України у відбудові та реконструкції оцінюються на рівні 486 млрд доларів США [3].

За розрахунками експертів Київської школи економіки, на початок 2024 року масштаби прямих втрат інфраструктури України, спричинених воєнними діями, оцінювалися приблизно у 155 млрд доларів США з урахуванням потреб на відновлення. Подальша інтенсивність бойових дій призводить до руйнування житлових будівель, об’єктів соціальної сфери та критичної інфраструктури, що зумовлює тенденцію до зростання сукупних економічних втрат.

У 2025 році до державного бюджету України було залучено 52,4 млрд доларів США зовнішнього фінансування, що дало змогу у повному обсязі профінансувати видатки соціально-гуманітарного напряму. За таких умов внутрішні фінансові ресурси держави були сконцентровані на забезпеченні потреб сектору безпеки й оборони. Найбільшу частку зовнішньої підтримки сформували умовні боргові зобов'язання в межах механізму ERA Loans на суму 37,9 млрд доларів США. Фінансування з боку Європейського Союзу в межах програми Ukraine Facility становило 12,1 млрд доларів США, з яких 11,5 млрд доларів США припадало на кредитні ресурси, а 668 млн доларів США – на грантові надходження. Крім того, у 2025 році Україна отримала 912 млн доларів США від Міжнародного валютного фонду, 733 млн доларів США від Світового банку, 453 млн доларів США від Японії та 232 млн доларів США від Європейського банку реконструкції та розвитку у формі кредитної підтримки [4].

Отже, оцінка ролі міжнародних донорів свідчить про те, що Україна залучає значні обсяги фінансової допомоги на макроекономічному рівні, водночас до місцевих громад надходить лише незначна частина цих ресурсів. Міжнародні донори та фінансові установи володіють потенціалом для прямої підтримки органів місцевого самоврядування, що дає змогу реалізовувати сталі проєкти відновлення після атак безпосередньо на місцях. У цьому контексті особливо актуальним є вивчення нових фінансових механізмів для післявоєнної відбудови, орієнтованих на потреби органів місцевого самоврядування, зокрема тих, які представляють сільські та приміські громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Панченко В. А. Роль міжнародної фінансової допомоги у відбудові економіки України в умовах війни. *Економіка, управління та адміністрування.* 2024. С. 139–143. DOI : https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-139-143

2. Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/

3. Програма «U-LEAD з Європою»: Координація процесу відбудови та відновлення з політикою регіонального розвитку в Україні : аналіт. документ. Київ : Дім децентралізації, 2023. 53 с. URL : https://u-lead.org.ua/storage/admin/files/c645baa4abf99c915677b8d6b334f7bc.pdf

4. Кабінет Міністрів України. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/u-2025-rotsi-minfin-zaluchyv-524-mlrd-zovnishnoho-finansuvannia-iz-iakykh-ponad-70-za-rakhunok-dokhodiv-vid-zamorozhenykh-aktyviv-rf

УДК 342:351

А. М. Білякова,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державного університету економіки та технологій

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Управління публічними фінансами є ключовим моментом для стабільності держави, економіки та довіри громадян. Це важливе питання для України зараз, оскільки триває війна, і уряд стикається з нестачею фінансових ресурсів. Це також вимагає більших витрат на оборону, програми соціального забезпечення, відновлення інфраструктури та європейської інтеграції. Тому аналіз проблем державних фінансів із урахуванням українських реалій і статистики є необхідним для пошуку ефективних рішень.

Основні проблеми управління публічними фінансами в умовах війни:

1. Дефіцит бюджету та державного боргу.

Україна й надалі стикається з істотним дисбалансом між бюджетними надходженнями та видатками, що зумовлює зростання державного боргу. З 2022 року ця проблема загострилася через необхідність фінансування оборонних потреб, соціальних програм, підтримки внутрішньо переміщених осіб і відновлення інфраструктури. У 2025 році дефіцит бюджету досяг близько 19,4 % ВВП. За 10 місяців доходи становили майже 2,97 трлн грн, тоді як витрати перевищили 4,06 трлн грн, що посилило фінансові ризики та створило додатковий тиск на економічну стабільність держави [1, 3].

2. Неефективне використання бюджетних коштів.

Однією з головних проблем управління фінансами є низька ефективність використання коштів, оскільки багато ресурсів виділяється нецілеспрямовано. Більшість програм, особливо у сфері інфраструктури та регіонального розвитку не досягають своїх цілей або не приносять очікуваних економічних вигод. У 2025 році ситуація загострилася, оскільки значні витрати лягли на оборону (26–31 % ВВП або понад 2,2 трлн грн), що обмежило можливості фінансування інших напрямів бюджету [1; 5]. Водночас наявні механізми, що використовуються для контролю, моніторингу та оцінювання ефективності є недостатньо надійними, що призводить до зниження ефективності державних витрат [6].

3. Корупція та прозорість.

Однією з ключових загроз ефективному функціонуванню державних фінансів є зловживання та недостатня прозорість у розподілі й використанні бюджетних ресурсів, що призводить до фінансових витрат, зниження результативності державних програм і втрати довіри громадян. Попри застосування цифрових інструментів, зокрема ProZorro, ризики зловживань залишаються значними, особливо під час реалізації масштабних інфраструктурних і оборонних проєктів та заходів післявоєнного відновлення. Перевірки Рахункової палати регулярно фіксують порушення вимог бюджетної дисципліни, що вимагає від органів влади підвищення рівня контролю та прозорості [7; 10].

4. Податкова система та тіньова економіка.

Фінансові можливості уряду залежать від його здатності ефективно збирати податки, але цей процес стає складнішим через часті зміни законодавства, тіньову економіку на рівні 20–30 % та ухилення від сплати податків. Незважаючи на цифровізацію адміністрування, податкове навантаження залишається нерівномірним, що негативно впливає на рівень податкової дисципліни та призводить до непередбачуваних доходів. У 2025 році темпи зростання доходів склали понад 24 %, проте наявний фінансовий потенціал і надалі використовується не повністю, що створює додаткові ризики для фінансової стабільності [4; 8].

5. Цифровізація управління публічними фінансами.

Сьогодні ІТ-системи спрощують процес обробки великих баз інформації та роблять його ефективнішим завдяки використанню електронних даних, порталів витрат (E-Data, Spending) та казначейства. Водночас процес реалізується нерівномірно: системи недостатньо інтегровані, існують кіберзагрози та бракує ІТ-фахівців. Для повного використання потенціалу цифровізації необхідно узгодження технологічних рішень, підвищення рівня захищеності інформаційних ресурсів і цілеспрямована підготовка кадрів [7].

6. Велика залежність від зовнішнього фінансування.

Під час війни Україна отримує фінансову підтримку за рахунок міжнародної допомоги та позик. У 2025 році залучено понад 52 млрд дол., із яких понад 70 % надійшло з доходів заморожених активів РФ та інших джерел. Ці кошти забезпечили фінансування соціальних та гуманітарних потреб, а також підтримали макроекономічну стабільність, водночас демонструючи, що національний бюджет має значну залежність від зовнішніх джерел, підкреслюючи необхідність посилення внутрішніх доходів [2; 9].

Отже, у 2025 році управління державними фінансами в Україні стикається з низкою викликів, зокрема високим бюджетним дефіцитом і борговим навантаженням, низькою ефективністю витрат, корупційними ризиками, проблемами податкової системи, нерівномірним розвитком цифрових інструментів і залежністю від міжнародної допомоги. Війна радикально змінила бюджетні пріоритети, зосередивши основні видатки на обороні та безпеці, що обмежує фінансування інших сфер. Для забезпечення фінансової стабільності необхідно провести комплексні реформи: підвищити ефективність планування й контролю видатків, посилити прозорість та податкову дисципліну, розвивати цифрову інфраструктуру та кібербезпеку, а також зміцнювати внутрішні джерела доходів держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Витрати на війну зростатимуть. Кабмін затвердив проєкт держбюджету на 2025 рік / NV Бізнес. 2024. URL : https://biz.nv.ua/ukr/economics/kabmin-zatverdiv-provekt-derzhbvudzhetu-2025-zi-znizhennvam-deficitu-do-19-4-vvp-minfin-50451124.html

2. У 2025 році Мінфін залучив $52,4 млрд зовнішнього фінансування, із яких понад 70 % – за рахунок доходів від заморожених активів РФ / Міністерство фінансів України. 2025. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/in_2025_ukraines_ministry_of_finance_secured_524_billion_in_external_financing_more_than_70_of_which_came_from_revenues_generated_by_frozen_russian_assets-5520

3. Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України / Верховна Рада України. 2025. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text

4. Оцінка бюджетної декларації на 2026–2028 роки: тренди, прогнози, обмеження / VoxUkraine. 2024. URL : https://voxukraine.org/otsinka-byudzhetnoyi-deklaratsiyi-na-2026-2028-roky-trendy-prognozy-obmezhennya

5. У парламенті представлено проєкт Державного бюджету України на 2025 рік / Верховна Рада України. 2025. URL : https://budget.rada.gov.ua/news/main_news/78893.html

6. Четвертий рік воєнної економіки: аналіз державного бюджету – 2025 / USSD. 2024. URL : https://ussd.org.ua/2024/11/26/chetvertyj-rik-voyennoyi-ekonomiky-analiz-derzhavnogo-byudzhetu-2025/

7. Підсумки-2025 : Мінфін забезпечив високі показники євроінтеграції та фінансову стійкість держави / Міністерство фінансів України. 2025. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/news/pidsumki2025_minfin_zabezpechiv_visoki_pokazniki_ievrointegratsii_ta_finansovu_stiikist_derzhavi-5524

8. Надходження до загального фонду держбюджету у 2025 році сягнули 2,66 трлн грн / Мінфін України. 2026. URL : https://minfin.com.ua/ua/2026/01/08/165819622/

9. Бюджет 2025 року / Міністерство фінансів України. 2025. URL : https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770

10. Комітет з питань бюджету розглянув висновок Рахункової палати щодо виконання закону про Держбюджет на 2025 рік / Верховна Рада України. 2025. URL : https://budget.rada.gov.ua/news/main_news/80727.html

УДК 339.727.22:330.341.1(477)

В. О. Варшавський,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ПРОГРАМ МВФ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Міжнародний валютний фонд (далі – МВФ) є одним із головних регуляторів сучасної фінансової системи, що підтримує глобальної економіки. Сьогодні організація об'єднує 191 країну. Саме ці країни через спільні органи управління визначають стратегію розвитку Фонду. Головна мета МВФ полягає у стимулюванні економічного зростання та запобіганні фінансовим кризам. Це стає можливим завдяки тісній валютній співпраці та координації дій між державами-членами.

У своїй роботі МВФ фокусується на зміцненні торговельних зав'язків та підтримці економічного добробуту. Крім того, Фонд виступає своєрідним «запобіжником», допомагаючи країнам уникати економічних рішень, що можуть зашкодити їхній стабільності в довгостроковій перспективі.

Метою роботи є аналіз історичного контексту становлення та діяльності

Міжнародного валютного фонду, а також особливостей його співпраці з Україною з метою висвітлення впливу програм МВФ на економічний розвиток України в сучасних умовах.

У межах регулярного діалогу з урядами Фонд виконує моніторинг макроекономічної та фінансової ситуації, аналізує національні економічні показники та формує рекомендації щодо проведення економічної політики. Такий нагляд спрямований на запобігання кризам, зниження системних ризиків та забезпечення стійкого економічного розвитку на національному і на глобальному рівнях. Окрім цього, МВФ проводить аналіз регіональних і світових економічних тенденцій, що дає змогу своєчасно реагувати на потенційні загрози фінансовій стабільності.

Ще одним ключовим інструментом діяльності МВФ є фінансова підтримка країн-членів. Фонд надає кредити та інші форми фінансової допомоги державам, які стикаються з проблемами платіжного балансу або макроекономічною нестабільністю. Фінансування, як правило, поєднують з певними умовами, спрямованими на відновлення економічної рівноваги та підвищення ефективності економічної політики [1].

Історичні передумови створення МВФ пов'язані з наслідками Другої світової війни та потребою формування нового міжнародного економічного порядку. У липні 1944 року на Бреттон-Вудській конференції представники 44 держав-союзниць домовилися про створення системи міжнародної валютної співпраці, покликаної запобігти повторенню економічних криз міжвоєнного періоду. У межах цієї системи засновано Міжнародний валютний фонд, який отримав мандат наглядати за валютними курсами та сприяти стабільності міжнародних розрахунків.

У подальші десятиліття діяльність МВФ зазнавала трансформацій під впливом глобальних політичних та економічних змін. Холодна війна, процеси деколонізації, валютні та нафтові кризи другої половини XX століття значно розширили роль Фонду у сфері кризового фінансування та макроекономічної стабілізації. Зокрема, Суецька криза 1956 року стала одним із перших прикладів масштабного використання кредитних ресурсів МВФ для подолання економічних наслідків міжнародних конфліктів. Надалі Фонд поступово перетворився на центральний елемент системи глобального економічного управління [2].

Україна та Міжнародний валютний фонд у сучасних умовах війни взаємодіють у форматі поглибленого фінансового та інституційного партнерства, спрямованого на збереження макроекономічної стабільності та запобігання системним кризам. Повномасштабна збройна агресія російської федерації зумовила різке погіршення платіжного балансу та фіскального становища держави, що актуалізувало потребу в екстреній міжнародній фінансовій підтримці з боку МВФ.

У 2022 році МВФ ухвалив рішення про надання Україні термінового фінансування в межах Інструменту прискореного фінансування (Rapid Financing Instrument, RFI), кошти якого були спрямовані на покриття нагальних бюджетних витрат і стабілізацію платіжного балансу. Подальше розширення антикризових інструментів Фонду, зокрема запровадження антишокового продовольчого вікна, дало змогу Україні отримати додаткову фінансову допомогу в умовах глобальної продовольчої кризи та зростання зовнішніх економічних ризиків.

Паралельно з цим МВФ запровадив механізм акумулювання міжнародної підтримки України шляхом відкриття адміністрованого рахунку, через який країни-члени і міжнародні організації надавали кредитні та грантові ресурси.

Водночас Україна, незважаючи на воєнні дії, задекларувала готовність до продовження структурних реформ та ініціювала перехід від антикризового фінансування до повноцінної середньострокової програми співпраці з МВФ. У грудні 2022 року запроваджено Моніторингову програму за участю Ради директорів МВФ, яка створила інституційну основу для започаткування нової програми Механізму розширеного фінансування.

Програма Механізму розширеного фінансування, затверджена у березні 2023 року, розрахована на чотири роки та спрямована на відновлення фіскальної й боргової стійкості, зміцнення зовнішньої стабільності та створення передумов для довгострокового економічного зростання України. Її реалізація передбачає поєднання заходів з підтримання макроекономічної стабільності в умовах війни з поглибленням реформ у післявоєнний період, що має сприяти відбудові економіки та євроінтеграційним процесам.

Загалом за період членства у МВФ Україна отримала фінансову допомогу в обсязі близько 23,9 млрд СПЗ, що еквівалентно майже 35 млрд доларів США. Це дає можливість розглядати МВФ як одного з ключових інституційних партнерів України у процесі подолання кризових явищ, реалізації реформ та інтеграції у світову фінансову систему [3–5].

Фінансова підтримка України з боку МВФ створює передумови для збереження макроекономічної стабільності та відновлення платіжного балансу. Водночас надмірна орієнтація виключно на кредитні ресурси МВФ може посилювати боргове навантаження та формувати довгострокові фіскальні ризики. Тому співпраця з Фондом має поєднуватися з внутрішніми реформами, залученням інвестицій і грантового фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Monetary Fund. IMF at a glance. URL : https://www.imf.org/en/about/factsheets/imf-at-a-glance

2. International Monetary Fund. Timeline About the IMF. URL : https://www.imf.org/en/about/timeline

3. International Monetary Fund. Members’ Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors. URL : https://www.imf.org/en/about/executive-board/members-quotas

4. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями: Міжнародний валютний фонд / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions#1

5. Міжнародний валютний фонд / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/mvf

УДК 336.1:351

В. В. Вацлав,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
В. М. Кміть,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану вимагають кардинально іншого підходу до управління публічними фінансами. Під публічними фінансами розуміємо систему економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням місцевих і державних фінансів з метою виконання їх функцій та задоволення суспільних потреб.

Якщо в період мирного розвитку будь-які коригування доходів і видатків бюджетів потребували затвердження через зміни до нормативно-правових актів, що часто розтягувалося на тривалий час, то під час війни необхідна оперативність і негайне ухвалення рішень. Бюджетний кодекс у воєнний період дозволяє уряду використовувати бюджетні ресурси відповідно до найважливіших потреб держави. З цією метою було ухвалено Постанову «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» [1] та внесено зміни до Порядку роботи Державної казначейської служби в особливих умовах воєнного часу [2].

Водночас, війна суттєво ускладнила процес формування доходів бюджетів усіх рівнів. Зменшення економічної активності, втрата частини територій, призупинення діяльності підприємств і руйнування виробничих потужностей фактично позбавили бюджети можливості виконувати доходну частину в повному обсязі. Наприклад, у 2021 р. виконання планових показників за доходами становило 106,5 %, тоді як у січні-березні 2022 р. державний бюджет був реалізований лише на 67,8 % через значне падіння надходжень і переорієнтацію ресурсів на потреби оборони. Для полегшення становища бізнесу та населення держава запровадила низку податкових послаблень, спрямованих на мінімізацію фінансового навантаження та спрощення процедур. Проте ці кроки

призвели до скорочення бюджетних податкових надходжень, унаслідок чого ключовими джерелами фінансування стали військові облігації, кредити міжнародних фінансових інституцій, а також двосторонні позики та грантова підтримка [3, с. 2].

Аналізуючи ключові економічні показники функціонування фінансової системи України в умовах значного впливу зовнішніх шоків та повномасштабного російського вторгнення, можна простежити низку суттєвих проблем у сфері управління публічними фінансами. Серед них [4, с. 54]:

- підвищення частки соціальних видатків у бюджеті;
- необхідність коригування бюджетних пріоритетів;
- недовиконання планів за доходами;
- скорочення фінансування окремих напрямів;
- посилення дефіциту бюджету;
- підвищення залежності від зовнішніх джерел;
- збільшення державного боргу.

Упродовж років становлення держави одним із головних напрямів фінансової політики було забезпечення соціального захисту населення, однак, з початком війни ці питання стали ще більш критичними та потребують негайного реагування. Кількість осіб з інвалідністю збільшилася на 300 тисяч [4, с. 54], а масові руйнування житла, транспорту, втрата робочих місць та засобів існування створили безпрецедентний рівень потреб у допомозі. Якщо до війни система соціальних послуг була спрямована на попередження складних життєвих ситуацій, то тепер її акцент змістився на швидке реагування та ліквідацію наслідків кризових обставин. Під час воєнного стану спрощено процедури надання ряду послуг, які отримали статус «екстрено (кризово) важливих», що дає змогу ухвалювати рішення протягом однієї доби.

За останні роки видатки на підтримку населення суттєво зросли, причому найбільшу частку становлять виплати внутрішньо переміщеним особам та житлово-комунальні субсидії. Крім того, за офіційною статистикою, значний обсяг соціальних витрат займають фонд оплати праці (79–98 %) [4, с. 55], що засвідчує потребу перегляду підходів до організації системи соціальних послуг. Для усунення дисбалансів необхідно розширювати участь недержавного сектору, який нині становить лише 14% серед надавачів послуг, хоча високе податкове навантаження, відображене в рейтингу Tax Hells Index 2023 як «Податкове пекло 2023» значно ускладнює таку співпрацю [4, с. 55].

Отже, забезпечення ефективного управління публічними фінансами передбачає необхідність ретельного контролю за бюджетними видатками та обмеження надмірного зростання зовнішніх запозичень.

Узагальнюючи вище викладене, можна стверджувати, що основними викликами у сфері публічних фінансів є нестача доходів, різке збільшення соціальних зобов'язань та залежність від зовнішнього фінансування. Для подолання цих проблем необхідно підсилити контроль за використанням бюджетних ресурсів і посилити прозорість фінансових рішень держави. Важливо також реформувати систему соціальних послуг, зокрема шляхом активнішого залучення недержавних надавачів та оптимізації процедур підтримки населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 09.04.2022 № 420. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 10.12.2025).

2. Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2025 № 476. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/420-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 10.12.2025).

3. Прутська О. О., Мартинова Л. Б. Управління публічними фінансами під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 55. С. 8. URL : https://surl.li/ezmyhj (дата звернення: 10.12.2025).

4. Проблеми управління публічними фінансами в умовах військового стану в Україні / Глущенко Ю. А., Яріш О. В., Кононенко Ж. А., Лизун Р. Б. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. № 3 (113). 2024. С. 53–58. URL : http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/15296/1/Глущенко.НВ_ПУЕТ%20№3%28113%29_2024%20%282%29.pdf (дата звернення: 10.12.2025).

УДК 336.5:330.3

А. О. Горбунова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВА АРХІТЕКТУРА ПОВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ: ДЖЕРЕЛА, ІНСТРУМЕНТИ ТА МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Актуальність теми зумовлена тим, що відновлення економіки України відбувається в умовах одночасної дії воєнних, бюджетних, інвестиційних і соціальних ризиків. Масштаб руйнувань та потреб у фінансуванні є системним викликом для державних фінансів: за міжнародними оцінками, потреби у відновленні обчислюються сотнями мільярдів доларів США, що суттєво перевищує поточні можливості національного бюджету. За таких обставин питання не обмежується пошуком коштів – критично важливим стає вибір ефективних фінансових механізмів їх мобілізації, розподілу, контролю та оцінки результативності.

Відновлення економіки України вже не можна розглядати як окремий післявоєнний етап. Це процес, який відбувається одночасно з веденням війни, підтримкою макрофінансової стабільності, соціальних виплат і запуском інвестиційних проєктів. За оновленою оцінкою RDNA4, сукупні потреби України на відновлення та реконструкцію становлять 524 млрд дол. США протягом наступного десятиліття, що приблизно у 2,8 раза перевищує номінальний ВВП України за 2024 рік. На 2025 рік пріоритетна потреба у фінансуванні визначена на рівні 17,3 млрд дол. США, тоді як за наявності ресурсів покривається лише частина цієї суми. Це означає, що ключовим стає не тільки обсяг коштів, а й архітектура їх мобілізації, розподілу та контролю результативності [1].

У 2025 році фінансова модель підтримки України помітно еволюціонувала: за даними Мінфіну, залучено 52,4 млрд дол. США зовнішнього фінансування, причому понад 70 % сформовано через механізм ERA (кошти, забезпечені доходами від знерухомлених російських активів). У структурі надходжень значну роль відіграли ресурси ЄС у межах Ukraine Facility, МВФ, Світового банку та інших партнерів. Ця модель критично важлива з позиції фіскальної стійкості: вона дала можливість покривати соціально-гуманітарні видатки зовнішнім ресурсом, а внутрішні доходи спрямовувати на сектор безпеки і оборони [6].

Паралельно МВФ зберігає функцію «якоря» макрофінансової дисципліни. Після завершення восьмого перегляду програми EFF у червні 2025 року Україна отримала черговий транш (близько 0,5 млрд дол. США), а загальні виплати за програмою сягнули 10,6 млрд дол. США. Водночас у фокусі МВФ залишаються підвищення внутрішньої дохідної бази, покращення інвестиційного клімату, реформи управління та завершення боргової стратегії. Для фінансових механізмів відновлення це означає, що донорські кошти дедалі жорсткіше прив'язуються до інституційної якості та виконання структурних маяків [2].

Європейський Союз у межах Ukraine Facility фактично формує платформу «фінансування в обмін на результати». У 2025 році Єврокомісія оголосила про чергові виплати (зокрема 3,5 млрд євро), пов'язані з виконанням конкретних індикаторів Плану України. Наприкінці року Рада ЄС погодила шостий транш на 2,3 млрд євро; загальний обсяг виплат за механізмом зріс до 19,6 млрд євро. Для України це важливий сигнал: зовнішнє фінансування стає дедалі більш програмним, зі зрозумілою логікою «реформа – індикатор – кошти» [3; 4].

Окремий контур – мобілізація приватного капіталу. ЄС запустив інвестиційні компоненти через Ukraine Investment Framework: оголошено конкурси із бюджетною «подушкою» у форматі гарантій та грантів, які мають залучати кратно більший приватний та інституційний ресурс у пріоритетні сектори (енергетика, транспорт, критична інфраструктура, МСП, муніципальні проєкти). Саме такі інструменти зміщують акцент від моделі суто бюджетної допомоги до моделі змішаного фінансування (blended finance), де публічний ресурс бере на себе частину ризику та «розблоковує» приватні інвестиції [5].

Ще один критичний вузол – страхування воєнних ризиків. Навіть за наявності грантів і кредитів багато приватних інвесторів уникають входу в українські проєкти через премію ризику. За даними Reuters, міжнародні інституції та донори розвивають інструменти воєнного ризик-шерінгу, зокрема через механізми MIGA/SURE, де публічні гарантії використовуються для мультиплікації інвестицій у приватний сектор. Для України це не технічна деталь, а передумова запуску довгих грошей у виробництво, логістику, переробку та інфраструктуру [9].

Фінансова стійкість відновлення неможлива без валютної та боргової стабільності. Дані НБУ показують, що міжнародні резерви зросли до 43,8 млрд дол. США на початок 2025 року, а за підсумками січня 2026 року – до 57,7 млрд дол. США. Це підвищує здатність держави проходити пікові фази зовнішніх виплат і згладжувати валютні коливання, що безпосередньо впливає на вартість фінансування відновлення для держави й бізнесу [7].

Разом із тим, у 2026 році питання достатності фінансування знову стає центральним. У міжнародному інформаційному полі обговорювалися нові великі пакети підтримки ЄС, що свідчить: навіть за наявності чинних програм потрібне раннє «підшивання» майбутніх фінансових ресурсів під конкретні бюджетні та інвестиційні потреби. Це означає, що фінансові механізми відновлення мають проектуватися мінімум на середньостроковий горизонт (2026–2028), а не «з траншу в транш» [8].

З урахуванням поточної практики доцільно виділити п’ять базових механізмів, які мають працювати одночасно. Перший – бюджетно-стабілізаційний: зовнішні пільгові ресурси та гранти мають пріоритетно покривати соціально-гуманітарний блок і критичні невідкладні видатки. Другий –інвестиційно-відновлювальний: гарантії, first-loss інструменти та співфінансування для запуску проєктів реального сектору. Третій – ризик-страховий: страхування воєнних ризиків і політичних ризиків для здешевлення приватного капіталу. Четвертий – боргово-валютний: координація політики держборгу, резервів і валютного ринку для утримання керованого рівня макроризиків. П’ятий – інституційно-контрольний: цифровий моніторинг реалізації проєктів, етапність фінансування, незалежний аудит та KPI ефективності на рівні програм і громад.

Висновок полягає в тому, що в сучасних умовах відновлення України фінансовий механізм не може бути моноінструментом. Ефективною є лише комбінована модель: гранти, пільгові кредити, гарантії, страхування ризиків, реформи як умова доступу до коштів. Саме така комбінація знижує фіскальний тиск, прискорює запуск приватних інвестицій і водночас утримує макрофінансову стійкість. Якщо у 2022–2024 роках пріоритетом було «закрити дефіцит», то у 2025–2026 роках фокус зміщується на «перетворити потоки допомоги на довгострокове економічне зростання» через інституційно кероване відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про аудит ефективності використання коштів державного бюджету у програмах відновлення / Рахункова палата України. URL : https://iep.org.ua

2. Західна О., Круглякова В., Рахвал І. Бюджетна політика України: стан, оцінювання, перспективи. *Молодий вчений.* 2023. № 10 (122). С. 38–44. DOI 10.32839/2304-5809/2023-10-122-38

3. Ukraine: Commission disburses €3.5 billion under the Ukraine Facility / European Commission. 2025. URL : https://enlargement.ec.europa.eu/news/commission-disburses-eu35-billion-part-ukraine-facility-2025-04-01_en%20%20

4. Бульчак С. І. Фінансова політика України на початку XX століття. *Економіка, управління та адміністрування.* 2024. DOI 10.26642/ema-2024-2(108)-144-151

5. Чугунов І. Я. Фінансово-бюджетна політика як складова стійкості державних фінансів та соціально-економічного розвитку. *Демографія та соціальна економіка.* 2024. № 1. С. 3–17.

6. In 2025, Ukraine's Ministry of Finance secured $52.4 billion in external financing, more than 70 % of which came from revenues generated by frozen Russian assets / Міністерство фінансів України. 2025. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/in_2025_ukraines_ministry_of_finance_secured_524_billion_in_external_financing_more_than_70_of_which_came_from_revenues_generated_by_frozen_russian_assets-5520

7. Міжнародні резерви України зросли упродовж 2024 року на 8 % до 43,8 млрд дол. США 2025 ; Міжнародні резерви зросли до 57,7 млрд дол. США за підсумками січня / Національний банк України. 2026. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-ukrayini-zrosli-uprodovj-2024-roku-na-8-do-438-mlrd-dol-ssha

8. Нікіфоров П. О., Легкоступ І. І. Публічні фінанси в сучасній Україні: теоретичний та прикладний аспект. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33, № 2. С. 45–54.

9. Reuters. Donor-backed war-risk insurance mechanisms for investment in Ukraine (MIGA / SURE context). 2025.

УДК 336.1

А. О. Гриненко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Бюджетна децентралізація є одним з складових фундаменту реформи про місцеве самоврядування в Україні, що перетворила місцеву владу на активних учасників економічного розвитку, змінивши свою роль із пасивних отримувачів державних коштів на самостійних суб'єктів господарювання.

Вона передбачає передачу повноважень, відповідальності та фінансових ресурсів від центральних органів влади безпосередньо органам місцевого самоврядування. Даний механізм спрямований на те, щоб податки, які сплачують представники громади, спрямовувалися на розвиток саме тієї громади, де вони проживають. Тобто виникає прямий зв'язок між ефективністю місцевої влади та добробутом жителів громади.

Кабінет Міністрів України ухвалив документ «Особливості реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнних викликів і євроінтеграції» [1].

Як відомо, то бюджетна децентралізація стикається з низкою критичних викликів. Відповідно, актуалізація базової Концепції, що була розроблена в 2014 році враховує тепер три додаткові реалії, а саме: триваюча повномасштабна війна; необхідність адаптації нашого законодавства до вимог Європейського Союзу та курс на членство в ньому, та враховувати вже наявний прогрес у бюджетній децентралізації України. Даний документ має чотири блоки, що разом утворюють міцний фундамент для подальшої розробки конкретного плану заходів з чіткими діями та термінами (рис. 1).

Рисунок 1 – Складові (блоки) Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнних викликів і євроінтеграції

Джерело: створено автором за [1].

Реалізація цих стратегічних блоків у поточному періоді вимагає подолання ряду практичних перешкод. Зокрема, до основних викликів, що постануть у 2026 році слід віднести дефіцит власних доходів та фіскальний простір; розподіл акцизного податку; відновлення та підтримка прифронтових територій; горизонтальне вирівнювання та дотації; інші виклики (таблиця 1).

Таблиця 1 – Характеристика основних викликів розвитку громад

Виклик	Характеристика
Дефіцит власних доходів та фіскальний простір	Звуження фіскального простору через вилучення «військового» ПДФО з місцевих бюджетів, що змушує громади шукати альтернативні джерела наповнення через податок на майно та місцеві збори.
Розподіл акцизного податку	Дискусійне питання зарахування акцизу (зокрема з пального) безпосередньо за місцем споживання, що створює нерівні умови для транзитних громад та територій без розвиненої мережі АЗС.
Відновлення та підтримка прифронтових територій	Необхідність фінансування зруйнованої інфраструктури в умовах критичного скорочення податкової бази через релокацію бізнесу та міграцію населення.
Горизонтальне вирівнювання та дотації	Потреба у перегляді формули вирівнювання (реверсна та базова дотації) для врахування реальної кількості ВПО, що створює додаткове навантаження на соціальну інфраструктуру громад-реципієнтів.
Інші виклики	Кадрова та інституційна спроможність; законодавча невизначеність; прозорість бюджетів; цифровізація через систему DREAM.

Джерело: створено автором за [3; 4; 5].

«Очевидно, що реформа децентралізації в Україні була однією з умов Угоди про асоціацію з ЄС, але вона також заклала підвалини у протистоянні громад викликам російсько-української війни, які мали достатньо повноважень, щоб терміново приймати необхідні рішення і вирішувати першочергові проблеми з внутрішньо переміщеними особами, оформленням гуманітарної допомоги, залученням коштів на потреби сил оборони тощо» [6].

Узагальнюючи вищезазначене, можна сказати, що бюджетна децентралізація в 2026 році переходитиме зі стадії кількісного накопичення до стадії якісного управління. Подолання викликів потребує не лише фінансової підтримки, а й комплексної трансформації підходів до місцевого врядування. Успішна реалізація оновленої Концепції безпосередньо залежить від здатності держави та місцевої влади знайти компроміс між централізацією фінансів для потреб оборони та збереженням стимулів для місцевого розвитку.

Зрештою, спроможність громад та їхня готовність до прозорої звітності за стандартами Європейського Союзу стануть визначальними факторами, що дозволять нівелювати фінансові ризики та забезпечити сталий добробут жителів навіть у надскладних умовах воєнного часу та післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Децентралізація: найважливіше за грудень / Децентралізація : вебсайт. URL : https://decentralization.ua/news/20332 (дата звернення: 03.02.2026).
2. Деякі питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнного стану і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі : постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2025 р. № 1748. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1748-2025-%D0%BF#Text
3. Верховна Рада «провалила» голосування щодо вилучення військового ПДФО з місцевих бюджетів / Децентралізація : вебсайт. URL : https://decentralization.gov.ua/ (дата звернення: 03.02.2026).
4. Деякі питання зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та з ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування : постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2022 р. № 1427. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-2022-%D0%BF#Text
5. Формула розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2004 р. № 1782. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/10675472
6. Мартиненко В. В. Реалізація політки сталого розвитку в умовах фінансової децентралізації: досвід країн ЄС. *Інноваційна економіка.* 2023. № 3. С. 50–56.

УДК 336.1

О. П. Гузенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

В Україні тривають затяжні, активні воєнні дії, котрі вплинули на розвиток соціально – економічної системи. Негативний вплив зазнає фінансова система України, порушено бюджетний процес різних рівнів, знизився обсяг надходжень податкових платежів через значні втрати підприємницького сектору, гостро постало питання збільшення фінансування витрат на оборону та збереження цілісності та національних інтересів країни. Очевидним є те, що зазначені проблеми є сферою управління публічними фінансами (далі – УПФ).

На даний час сферу УПФ також супроводжують ризики та воєнні виклики, котрі негативно впливають на формування грошового фінансового потоку країни та його розподілу згідно необхідних потреб. Дисбаланс та суттєвий розрив між бюджетними надходженнями та необхідними витратами як на оборону країни, так і на підтримку незахищених верст населення підкреслюють необхідність впровадження заходів підвищення ефективності процесу УПФ. Одним із напрямків вирішення проблеми є осучаснення змістовності принципів процесу УПФ, які тісно пов’язані з напрямком реалізації їх функцій. Все окреслено свідчить про актуальність та сучасність обраного напрямку дослідження.

Проблемні питання УПФ, з метою вдосконалення та підвищення їх дієвості досліджували доволі активно вітчизняні вчені. Дослідження відбувалося в контексті різних сегментів, які впливають на різні складові УПФ з урахуванням принципів та функцій. Серед науковців варто відмітити таких як В. Р. Сіденко, М. І. Скрипниченко, В. С. Пономаренко, І. Я. Чугунов [1], Г. В. Кучер [2], Н. Замкова О. Прутська, А. Абдуллаєва, І. Гнидюк [3] та інші. Проте в контексті принципів процесу УПФ науковці в дослідженнях торкаються фрагментарно, що підкреслює актуальність дослідження.

Нагадаємо, процес УПФ представляє собою цілеспрямовану діяльність країни, котра на базі використання різних способів та прийомів забезпечує формування, розподілу та використання фінансових, грошових коштів бюджетів різних рівнів, з метою задоволення суспільних потреб. В умовах війни

ключовим напрямком функціонування процесу УПФ виступає забезпечення раціонального розподілу грошових потоків держави, в першу чергу, на оборону країни, підтримання її безпеки та на вирішення проблем соціально-економічного змісту. Окрім цього, гостро постає питання забезпечення фінансової стабільності, економічної стабільності та зростання на базі вдосконалення законодавчого регулювання податкової, бюджетної та митної політики.

Проте досягти намічених цілей розвитку країні, котра воює досить складно. На першому етапі необхідно провести осучаснення принципів та функцій процесу УПФ. Важливо розуміти, що існує тісний взаємозв'язок між зазначеними компонентами процесу УПФ.

Так, до принципів даного управлінського циклу включають:

по-перше, принцип плановості, котрий адаптуються при залучені програмно-цільового методу, в процесах бюджетного планування грошових потоків, які представлено доходами та витратами різного змісту;

по-друге, принцип верховенства права (законності), котрий свідчить про здійснення процесу УПФ лише в межах чітко окресленого правового поля на базі регламентованих норм та стандартів. У разі порушення податкового, бюджетного за митного законодавства уповноважені особи притягуються до адміністративної та кримінальної сфери відповідальності;

по-третє, принцип ефективності та результативності передбачає раціональне використання грошових потоків держави за цільовим призначенням з метою досягнення максимального ефекту від їх вкладення в різні процеси розвитку країни. Особливість даного принципу в умовах війни полягає в забезпечення використання бюджетних коштів , у необхідному обсязі на обору та захист національних інтересів країни та для вирішення питань життєздатності громадян суспільства в умовах воєнних викликів;

по-четверте, принцип прозорості та публічності, котрий сприяє забезпеченню відкритого доступу до інформації про рух грошових бюджетних потоків, надає можливість контролю за розподілом їх на потреби, котрі викликані часом. Цінність полягає в тому, що зазначений принцип знижує корупційні ризики та гарантує підзвітність уповноважених осіб.

Таким чином, в складний для країни час, дотримання принципів процесу УПФ сприяє створенню умов для підвищення ефективності та дієвості даного процесу, а, й забезпечується посилення контрольного сегменту за діями владних структур і дотримання правових норм і стандартів, при розподілі фінансових коштів на потреби суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації : монографія / Сіденко В. Р., Скрипниченко М. І., Пономаренко В. С., Чугунов І. Я. та ін. ; за заг. ред В. Р. Сіденка. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2017. 648 с.

2. Кучер Г. В. Державні фінансові ресурси : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 608 с.

3. Публічні фінанси України в умовах воєнного часу : монографія / Замкова Н., Прутська О., Абдуллаєва А., Гнидюк І. та ін. Primedia eLaunch, Boston, USA, 2024. 106 с.

УДК 338.43

К. В. Демченко,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет

ПРОЗОРІСТЬ ТА КОНТРОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

В умовах воєнного стану прозорість і контроль у сфері публічних фінансів набувають особливої важливості через зростання бюджетних видатків на оборону, безпеку, соціальний захист та відновлення інфраструктури держави. Збільшення фінансування підвищує ризики нераціонального та нецільового використання бюджетних коштів, що обумовлює необхідність удосконалення механізмів фінансового контролю.

Прозорість публічних фінансів є одним із базових принципів фінансового й бюджетного права. Вона передбачає відкритість, доступність та зрозумілість інформації щодо формування, розподілу та використання бюджетних коштів. Зазначений принцип закріплений у Бюджетному кодексі України та спрямований на забезпечення підзвітності органів державної влади й органів місцевого самоврядування перед суспільством [1]. У цьому контексті публічні фінанси доцільно розглядати як систему суспільних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу, перерозподілу та використання державних коштів, а також контролю за ними з метою задоволення публічних потреб і забезпечення доступу до суспільних благ [2].

У цьому випадку фінансовий контроль виступає ключовим інструментом забезпечення прозорого та ефективного використання бюджетних коштів. В умовах воєнного стану зростає ризик неправомірного використання державних ресурсів, неефективного управління та порушень фінансово-бюджетної дисципліни. Це підкреслює необхідність належного контролю з боку такого органу як Державна аудиторська служба України, яка здійснює аудит і ревізії

діяльності державних органів і підприємств.

Таким чином, на сьогодні державні органи забезпечують відкритий доступ до бюджетної інформації та звітності через електронні платформи Є Data й потрали відкритих даних, що дає змогу в режимі реального асу відстежувати надходження та використання державних коштів. Ці інструменти підтримуються Міністерством фінансів і постійно вдосконалюються, підтверджуючи дотримання принципу прозорості фінансової інформації.

Важливу роль у забезпеченні контролю відіграють незалежні організації, зокрема Transparency International Ukraine, які здійснюють моніторинг державних закупівель і сприяють виявленню порушень [3]. За даними OECD, система Prozorro відповідає міжнародним стандартам прозорості та залишається ключовим механізмом контролю у сфері публічних закупівель [4].

Водночас окремі елементи фінансового контролю, зокрема внутрішні перевірки та оцінка ефективності бюджетних програм, ускладнюються через термінові потреби, зміни законодавства й обмежений доступ до окремих територій, що зумовлює адаптацію або затримку контрольних процедур.

У цьому контексті особливо важливо визначити основні завдання державного фінансового контролю, які забезпечують законність і ефективність використання бюджетних коштів. Серед них виділяють:

1. Забезпечення законності та цільового використання державних коштів;
2. Контроль за дотриманням фінансово-бюджетної дисципліни;
3. Проведення аудиту та ревізій у бюджетних установах, державних підприємствах та органах влади з метою запобігання втратам і зловживанням;
4. Моніторинг державних закупівель та забезпечення прозорості витрачання коштів у сферах оборони, соціальних програм і критичної інфраструктури;
5. Координація з правоохоронними органами щодо виявлених фінансових порушень та притягнення винних осіб до відповідальності.

Для реалізації цих завдань органи державного фінансового контролю адаптують свої методи роботи до сучасних умов. Зокрема, строки проведення ревізій та перевірок коригуються з урахуванням обставин, документообіг і збір інформації здійснюються як у паперовій, так і в електронній формі, а також впроваджуються нові процедурні підходи та інформаційні системи для моніторингу фінансових потоків у режимі реального часу [5].

Підсумовуючи, забезпечення прозорості та ефективного фінансового контролю в умовах воєнного стану є важливим чинником стабільності бюджетної системи та належного функціонування публічних фінансів. Реалізація відповідних механізмів сприяє мінімізації фінансових ризиків, запобіганню порушенням фінансово-бюджетної дисципліни та забезпеченню цільового й раціонального використання публічних коштів в інтересах держави та суспільства, з урахуванням сучасних викликів і обмежень воєнного часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України / Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show (дата звернення: 09.02.2026).

2. Публічні фінанси / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна ; Каразінський університет. URL : https://karazin.ua/nauka/scientific-collaboration/finansy/publichni-finansy/ (дата звернення: 09.02.2026).

3. Procurement oversight shields UAH 2 billion in state funds in 2024, Transparency International Ukraine reports – Media Center Ukraine. Media Center Ukraine. URL : https://mediacenter.org.ua/procurement-oversight-shields-uah-2-billion-in-state-funds-in-2024-transparency-international-ukraine-reports/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 09.02.2026).

4. Ukraine strengthens the principles of transparency in public procurement: results of the fifth round of monitoring under the OECD Istanbul Anti-Corruption Action Plan / НАЗК ; Національне агентство з питань запобігання корупції. URL : https://nazk.gov.ua/en/ukraine-strengthens-the-principles-of-transparency-in-public-procurement-results-of-the-fifth-round-of-monitoring-under-the-oecd-istanbul-anti-corruption-action-plan/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 09.02.2026).

5. Скрипник Г. О. Державний фінансовий контроль України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство* 2024. Випуск 70. URL : https://doi.org/file:///C:/Users/User/Downloads/5397-Текст%20статті-5316-1-10-20250220.pdf (дата звернення: 09.02.2026).

6. Martynenko, V., Lypkan, A. Systematization of approaches to state economic security using bibliometric methods. *Technology Audit and Production Reserves.* 2025. Том 6, № 4 (86). 62–73. DOI : https://doi.org/10.15587/2706-5448.2025.347673 (дата звернення: 09.02.2026).

УДК 338.48:332.1

С. Р. Дзюбін,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ: ФІНАНСОВИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ

В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення національна економіка України потребує пошуку нових драйверів зростання. Однією з перспективних галузей, що здатна забезпечити швидке залучення коштів та створення робочих місць на локальному рівні, є туризм [1]. Проте сучасні глобальні тренди та внутрішні реалії (збільшення кількості людей з інвалідністю внаслідок війни) вимагають перегляду підходів до формування туристичного продукту. Інклюзивний туризм перестає бути виключно соціальною ініціативою і трансформується у вагомий економічний фактор розвитку територіальних громад.

Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення фінансової ефективності туристичної галузі шляхом розширення цільової аудиторії та впровадження нових механізмів фінансування проєктів розвитку інфраструктури в умовах дефіциту бюджетних коштів. Метою роботи є аналіз механізмів фінансування та управління проєктами у сфері інклюзивного туризму на прикладі реалізації молодіжної ініціативи «Open City» у місті Вінниця.

Традиційна модель управління туристичною сферою часто опирається виключно на бюджетне фінансування, яке в умовах війни є вкрай обмеженим. Це створює потребу у впровадженні моделі змішаного фінансування (blended finance), яка поєднує грантові ресурси міжнародних донорів, кошти місцевих бюджетів та волонтерський людський капітал. Такий підхід узгоджується з пріоритетами національної молодіжної політики та дозволяє громадам створювати якісні туристичні продукти з мінімальним навантаженням на публічні фінанси [2].

Практичним кейсом ефективності такого підходу є проєкт «Open City», реалізований у 2024–2025 роках. Його фінансова модель була побудована на поетапному залученні ресурсів. Перший етап – освітньо-просвітницький компонент «Inclusion FEST» – був профінансований за рахунок залучення міжнародної грантової допомоги в рамках програми «Youth Connect for Ukraine» від

Британської Ради (British Council) [3, с. 46]. Економічна логіка цього етапу полягала у використанні зовнішніх донорських коштів для покриття «м'яких» витрат (soft costs): навчання, логістика, закупівля матеріалів для симуляційних вправ. Використання гранту дозволило зняти фінансовий тягар з місцевого бюджету на етапі дослідження проблематики (R&D), що є класичним прикладом залучення прямих іноземних інвестицій у соціальний капітал громади.

Другий етап – створення інфраструктурного продукту «Inclusive Tourism Workshop» – реалізовувався вже у партнерстві з органами місцевого самоврядування. Побачивши ефективність першого етапу, фінансову та організаційну підтримку надала Вінницька міська рада. На цьому етапі відбулася консолідація ресурсів: місцевий бюджет профінансував організаційні витрати, пов'язані безпосередньо зі створенням та «упаковкою» туристичного маршруту. Результатом цієї інвестиції стало створення конкретного економічного активу – першого у Вінниці інклюзивного туристичного маршруту «Вінниця на долоні» [4].

З точки зору управління публічними фінансами, така модель співпраці продемонструвала високу бюджетну ефективність. Вартість створення маршруту для міста виявилася значно нижчою за ринкову, оскільки етап досліджень та розробки концепції був виконаний молоддю за грантові кошти, а місто інвестувало лише у фінальний запуск продукту. Передача маршруту на баланс міста безоплатно фактично збільшила капіталізацію туристичного бренду Вінниці без капітальних видатків на розробку.

Окрім прямої економії, впровадження інклюзивного маршруту має довгостроковий економічний ефект, відкриваючи місто для нових сегментів туризму (ветерани, люди старшого віку, сім'ї з дітьми). За оцінками експертів, доступність локації може збільшити потік відвідувачів на 15–20 %, що стимулює розвиток суміжних галузей (HoReCa, транспорт) та збільшує податкові надходження [1].

Отже, досвід реалізації проєкту «Open City» доводить, що в умовах дефіциту публічних фінансів оптимальною стратегією є державно-приватне партнерство та активний фандрейзинг. Розділення фінансування на етапи, де міжнародні гранти покривають інноваційну складову, а місцевий бюджет підтримує імплементацію, дозволяє досягти максимального економічного ефекту, перетворюючи молодіжні ініціативи з об'єкта дотацій на суб'єкт залучення інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-р (дата звернення: 09.12.2025).

2. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12.03.2021 № 94/2021. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021 (дата звернення: 09.12.2025).

3. Дайджест соціальних ініціатив програми «Youth Connect for Ukraine». Київ : Британська Рада в Україні, 2025. С. 46–47.

4. Вінницька молодь розробила інклюзивні туристичні маршрути / Вінницька міська рада : офіційний вебсайт. 2025. 15 квіт. URL : https://www.vmr.gov.ua/vinnytska-molod-rozrobyla-inkliuzyvni-turystychni-marshruty (дата звернення: 09.12.2025).

УДК 336.1

Є. О. Ємельянова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
А. М. Ковальчук,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Процеси євроінтеграції для економіки України є досить складними та тривалими, адже мають охоплювати усі сфери та галузі економіки, сприяти розвитку потенціалу та відповідати стратегічним цілям економічної політики. Система управління публічними фінансами відіграє є частиною реалізації державної економічної політики та забезпечує стабільність та стійкість розвитку країни. В сучасних умовах, коли Україна перебуває під тиском воєнних викликів, економічних труднощів і водночас рухається в напрямі європейської інтеграції, особливої актуальності набуває проблема вдосконалення системи управління публічними фінансами.

Стратегічний євроінтеграційний курс України передбачає поступову гармонізацію фінансової системи із стандартами Європейського Союзу. У сфері публічних фінансів це означає, що система їх управління має ґрунтуватися на принципах, які визначені європейським бюджетним законодавством Угодою про асоціацію [1]: прозорості, відповідального використання бюджетних коштів, підзвітності органів влади та підвищення ефективності фінансової політики. Дотримання цих принципів сприяє зміцненню довіри громадян та міжнародних партнерів до фінансової системи держави. Євроінтеграція у будь якому випадку передбачає вдосконалення системи публічних фінансів, завдання ж органів управління – обрати їх пріоритетні напрями (рис. 1), до яких можемо віднести: приведення бюджетного і податкового законодавства у відповідність до європейських норм, використання цифрових технологій у сфері публічних фінансів, розвиток системи фінансового контролю та державного аудиту, формування ефективних антикорупційних механізмів у сфері публічних фінансів.

Рисунок 1 – Ключові напрями вдосконалення управління публічними фінансами

Одним із важливих напрямів удосконалення управління публічними фінансами є приведення бюджетного і податкового законодавства у відповідність до європейських норм. Це передбачає впровадження середньострокового бюджетного планування, покращення програмно-цільового методу формування бюджету та посилення контролю за використанням державних коштів [2]. Такі заходи дозволяють поступово зменшувати ризики фінансової нестабільності, а бюджетна політика стає більш передбачуваною.

Суттєву роль у реформуванні системи публічних фінансів відіграє цифровізація. Використання сучасних інформаційних технологій у сфері бюджетного обліку, фінансової звітності та моніторингу витрат дозволяє підвищити ефективність управлінських рішень та зробити фінансову інформацію більш відкритою для суспільства [2]. Крім того, цифрові інструменти та технологій допомагають зменшити рівень корупції у бюджетній сфері.

Важливим напрямом удосконалення управління публічними фінансами є розвиток системи фінансового контролю та державного аудиту. Посилення внутрішнього контролю в органах влади, підвищення незалежності органів аудиту та оцінка результативності бюджетних програм відповідають європейським підходам до державного управління та сприяють більш раціональному використанню бюджетних ресурсів.

Окрему увагу слід приділяти формуванню ефективних антикорупційних механізмів у сфері публічних фінансів. Зокрема, важливими є забезпечення

відкритості бюджетних даних, розширення можливостей громадського контролю та підвищення відповідальності посадових осіб за використання державних коштів [3]. Це є необхідною умовою для зміцнення довіри міжнародних фінансових організацій та інвесторів до України

Отже, вдосконалення управління публічними фінансами в умовах євроінтеграції має комплексний характер і є важливою складовою процесу відновлення економіки України. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню ефективності бюджетної політики, зміцненню фінансової стабільності та створенню передумов для інтеграції України до фінансового простору Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Гнидюк І., Складанюк, М. Проблеми та перспективи розвитку фінансів публічного сектору в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-25
3. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL : https://mof.gov.ua/uk/national-strategy-of-revenue

УДК 339.5

Б. В. Желнов,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СИНЕРГІЯ МИТНО-ТАРИФНОЇ ТА БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИК У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Повномасштабна війна зумовила глибоку трансформацію фіскальної архітектури, актуалізувавши необхідність узгодження інструментів митно-тарифного регулювання та бюджетної політики як взаємодоповнюючих складових фінансового забезпечення економічного відновлення. У сучасних умовах митно-тарифна політика виконує не лише традиційну фіскальну функцію, але й стає важливим інструментом структурної перебудови економіки, стимулювання імпортозаміщення, підтримки критичних галузей та інтеграції в європейський економічний простір. Водночас бюджетна політика забезпечує перерозподіл ресурсів для відновлення інфраструктури, підтримки бізнесу та соціальної стабільності. Їхня синергія формує мультиплікативний ефект для відновлення макроекономічної рівноваги.

У наукових дослідженнях останніх років підкреслюється, що в умовах воєнної економіки митно-тарифна політика набуває стратегічного значення як інструмент врегулювання зовнішньоекономічних потоків і водночас як чинник бюджетної стійкості. Зокрема, у статті Н. Тімошенко, О. Дідик та Л. Смоляр [1] показано, що воєнні ризики та зміни у митних формальностях безпосередньо відображаються на динаміці митних платежів і тим самим впливають на спроможність держави фінансувати пріоритетні видатки. Автори також акцентують увагу на тому, що підвищення результативності митного адміністрування та управління ризиками є ключовими передумовами збереження фіскальної функції митниці без додаткового тиску на внутрішній бізнес, особливо за умов нестабільності торговельних потоків і потреби у селективному режимі для критичного імпорту.

У цій логіці митно-тарифна політика розглядається не лише як джерело доходів, а як інструмент стабілізації та керованої адаптації економіки до шоків, що підсилює узгодженість із бюджетною політикою відновлення.

Бюджетна політика України в умовах повномасштабної війни характеризується істотним зростанням видатків на оборону, соціальний захист населення та відновлення критичної інфраструктури, що об'єктивно формує структурний дефіцит бюджету та посилює залежність від зовнішнього фінансування. В таких умовах особливої ваги набуває мобілізація внутрішніх джерел доходів і підвищення ефективності фіскальних механізмів. Логіко-структурну схему такої взаємодії, де митно-тарифні інструменти та бюджетні видатки виступають взаємодоповнюючими векторами макроекономічної стабілізації, представлено на рисунку 1.

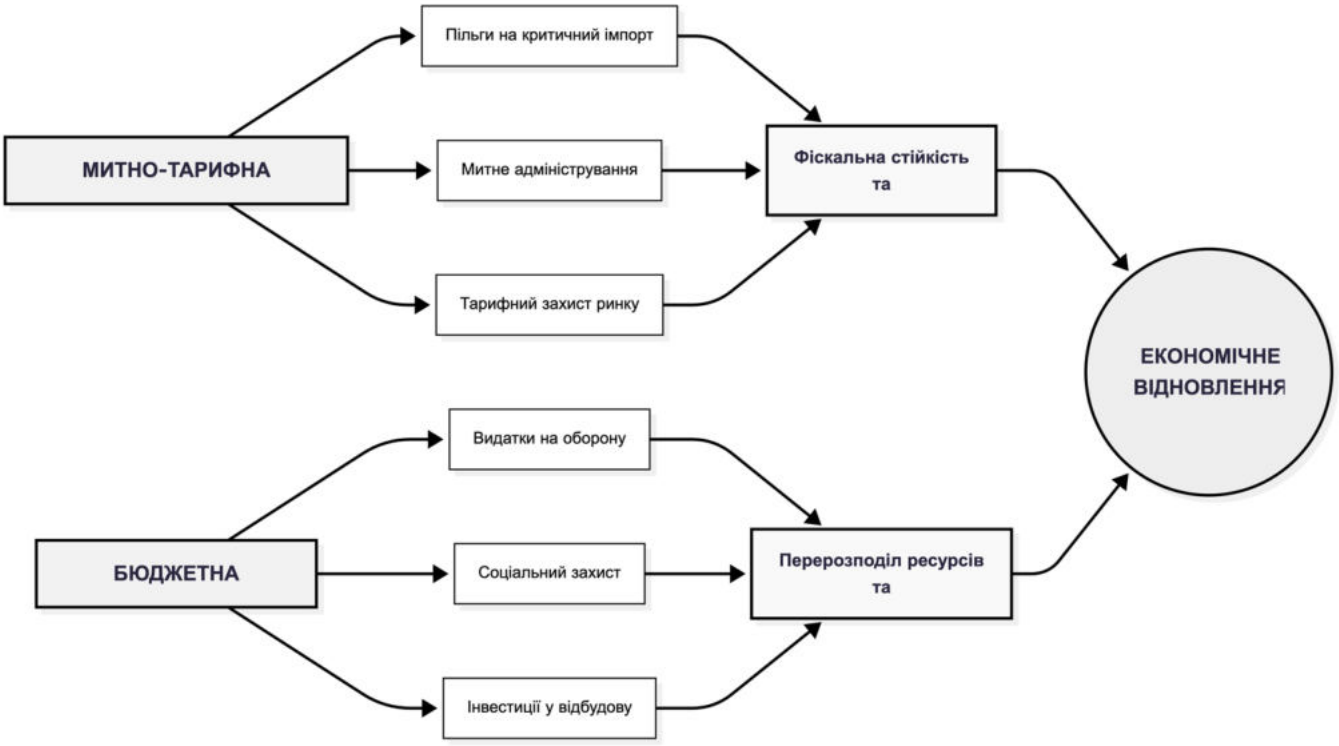

Рисунок 1 – Модель інституційної координації митно-тарифної та бюджетної політики в умовах воєнної трансформації

Джерело: авторська розробка.

Як обґрунтовують науковці [2], у період надзвичайних ситуацій ключовим завданням держави є активізація внутрішнього ресурсного потенціалу, зокрема через удосконалення адміністрування податкових і митних платежів і протидію ерозії податкової бази. Автори наголошують, що стабільність бюджетної системи в умовах кризових шоків залежить не лише від обсягів зовнішньої допомоги, а й від здатності держави забезпечувати прогнозовані та контрольовані джерела доходів. У цьому контексті митно-тарифне регулювання виступає важливим елементом системи мобілізації ресурсів, оскільки дозволяє підтримувати фіскальну стійкість за умов трансформації внутрішнього податкового середовища.

Синергетичний підхід до поєднання інструментів митно-тарифної та бюджетної політик передбачає узгодження регуляторних рішень із стратегічними параметрами фінансового планування та відновлення національної економіки. Теоретико-методологічні засади такого узгодження можуть бути пояснені через моделі прийняття управлінських рішень у публічному секторі. Ефективність економічної політики значною мірою визначається якістю інституційних механізмів прийняття рішень, зокрема здатністю інтегрувати різні інструменти державного впливу в єдину систему. Застосування такого підходу до сфери митно-бюджетної політики означає необхідність оцінювання фіскальних наслідків тарифних змін у середньо- та довгостроковому горизонтах, а також врахування їх впливу на інвестиційну активність, структуру імпорту та динаміку внутрішнього виробництва.

Зниження митних ставок на імпорт обладнання та матеріалів для відновлення інфраструктури може спричиняти тимчасове скорочення митних надходжень, однак у межах системного підходу такі рішення мають оцінюватися через призму мультиплікативного ефекту для економіки та розширення податкової бази у майбутньому. Водночас диференційований митно-тарифний інструментарій товарів некритичного імпорту дозволяє частково компенсувати втрати бюджету без гальмування відбудовчих процесів. Така логіка відповідає принципам раціонального державного управління, у межах якого фінансова політика формується на основі балансу короткострокової стабілізації та довгострокової модернізації.

Отже, у системі фінансового забезпечення відновлення економіки України синергія митно-тарифного регулювання та бюджетної політики повинна розглядатися як інституційно узгоджений механізм мобілізації ресурсів і стимулювання структурних змін. Її реалізації передбачає інтеграцію рішень у сфері митно-тарифної політики до середньострокового бюджетного планування, підвищення ефективності адміністрування доходів та впровадження аналітичних моделей прийняття рішень, здатних забезпечення фіскальну стійкість і підтримувати післявоєнну трансформацію національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тімошенко Н., Дідик О., Смоляр Л. Митна політика України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-56

2. Єфименко Т. І., Олейнікова Л. Г., Свиридовська А. О. Мобілізація внутрішніх доходів держави в надзвичайних ситуаціях: протидія розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування. *Фінанси України*. 2023. № 8. С. 7–37. DOI : https://doi.org/10.33763/finukr2023.08.007

УДК 336.64

М. М. Іщик,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

СТРУКТУРА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ ФОРМУВАННЯ

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки фінансові ресурси підприємства відіграють ключову роль у забезпеченні його стабільного функціонування, конкурентоспроможності та здатності адаптуватися до змін зовнішнього економічного середовища. Вони є матеріальною основою господарської діяльності, фінансування поточних витрат, реалізації інвестиційних проєктів та стратегічного розвитку підприємства. Ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить не лише від обсягу наявних фінансових ресурсів, а й від раціональності їх формування, структури та напрямів використання.

В умовах нестабільності економічного середовища, зокрема воєнного стану, українські підприємства стикаються з низкою проблем, пов’язаних із фінансовими ресурсами. Насамперед нестабільність економічного середовища, що посилюється через військовий конфлікт на сході країни, обмеженість власних коштів та висока вартість позикового капіталу ускладнюють доступ підприємств до необхідного фінансування. Крім того, порушення логістики, нестабільність постачання та скорочення попиту на товари та послуги призводять до зниження доходів підприємств і обмежують можливості для реінвестування прибутку [1]. Наприклад, середні та малі підприємства у східних областях відчувають труднощі із забезпеченням оборотних коштів, що призводить до затримки виплати заробітної плати та закупівлі сировини. Нераціональне співвідношення власних і залучених ресурсів часто знижує фінансову стійкість підприємств і збільшує ризики втрати платоспроможності.

Фінансовими ресурсами підприємства називають грошові кошти, що перебувають у його розпорядженні на постійній або тимчасовій основі. Всі фінансові ресурси поділяються на власні та позикові. Власні ресурси включають

статутний капітал, нерозподілений прибуток та резервний капітал. Вони формуються як за рахунок внутрішніх джерел – чистого прибутку та амортизаційних відрахувань, так і за рахунок зовнішніх – інвестицій та інших фінансових вливань. Використання власних ресурсів дозволяє підприємству підтримувати фінансову стабільність і планувати розвиток без значного залучення зовнішніх позик [2].

Позиковий капітал підприємства складається з довгострокових та поточних зобов'язань, забезпечення майбутніх витрат і доходів наступних періодів. Він може залучатися через зовнішні джерела, такі як кредити банків, випуск облігацій чи інших цінних паперів, або через внутрішні джерела, наприклад, використання накопичених резервів підприємства. Так, харківська компанія з виробництва будівельних матеріалів залучила кредит для модернізації виробничого обладнання та одночасно використала внутрішні резерви для закупівлі сировини, що дозволило знизити залежність від нестабільних ринкових умов [3].

Основні проблеми формування фінансових ресурсів українських підприємств сьогодні включають кілька аспектів [4]. По-перше, зниження доходів підприємств, що часто зумовлено війною, зменшенням попиту на товари та послуги, руйнуванням інфраструктури та падінням купівельної спроможності населення. По-друге, порушення логістики та ланцюгів постачання, коли військові дії блокують транспортні шляхи і збільшують витрати на доставку продукції. По-третє, зростання операційних витрат, пов'язане з необхідністю забезпечення безпеки працівників, охороною виробничих потужностей і транспортних засобів. По-четверте, обмежений доступ до фінансових ринків, адже банки та інвестори у складних умовах воєнного часу підвищують вимоги до позичальників або обмежують кредитування, що ускладнює залучення додаткового капіталу. І по-п'яте, високі темпи інфляції та девальвації національної валюти, що знижує реальну вартість фінансових ресурсів і негативно впливає на планування та інвестиційну діяльність.

Отже, фінансові ресурси підприємства є ключовою економічною категорією, що забезпечує безперервність його господарської діяльності, фінансову стійкість та конкурентоспроможність у ринковому середовищі [5].

Раціональне поєднання власних, залучених та позикових джерел дозволяє підприємствам ефективно фінансувати поточні операції, реалізовувати інвестиційні проєкти та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі. Ефективне управління фінансовими ресурсами та оптимальний вибір джерел їх формування є необхідною умовою досягнення стратегічних цілей підприємства, підвищення результативності його функціонування та забезпечення економічної безпеки в умовах нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2005. 485 с.
2. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2005. 400 с.
3. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
4. Макаренко У. Б., Козицький А. В., Гнатюк А. Д. Формування фінансових ресурсів вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка.* 2024. № 8. С. 1–25. DOI : http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.75
5. Вахович І. М. Фінансовий менеджмент: магістерський курс : навч. посіб. Вид. третє, змін. і допов. Луцьк : Надстир’я, 2023. 640 с.

УДК 336.1

В. В. Кадала,
кандидат юридичних наук, доцент,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Наразі в Україні гостро стоїть питання підвищення дієвості процесу управління публічними фінансами (далі – ПФ). Постійні воєнні виклики в Україні, порушення дієвості управлінських циклів знижують призводять до змін в життєдіяльності країни. Призначення ПФ проявляється у формуванні та використанні фінансових ресурсів держави та місцевого самоврядування для забезпечення їх функцій і завдань. Очевидним є те, що в умовах війни підлягає негайному вирішенню підлягає питання забезпечення як надходжень, так і раціонального розподілу фінансових потоків держави. Враховуючи той факт, що ПФ є основним інструментом соціально-економічної політики країни, а, як наслідок, беруть участь у забезпеченні її стійкості, економічному зростанню актуальність напрямку обраного дослідження є доволі сучасним.

Питання управління ПФ не є новим у колі наукової спільноти, проте в складних умовах розвитку країни не втрачає своєї актуальності. Наукові доробки вітчизняних науковців знаходять своє відображення в формі монографічних та дисертаційних досліджень, обговорюються на дискусійних наукових платформах тематичного спрямування. Серед вітчизняних вчених, які присвятили свої праці різним аспектам ПФ доцільно відзначити таких як: В. В. Сухонос, Ю. В. Гаруст, В. В. Миргород-Карпова [1], І. О. Луніна [2], Т. Васильєва, С. Лєонов, Т. Савченко, Н. Винниченко [3] та ін. Проте, незважаючи на значний внесок вітчизняних вчених окремі питання в сфері ПФ залишаються дискусійними та потребують більш поглибленого дослідження.

З метою вдосконалення процесу управління ПФ в надзвичайних умовах розвитку країни варто звернути увагу на ряд проблематичних аспектів: порушення управлінських циклів на базі кризових явищ в економічному секторі країни; різке зростання видатків на оборону країни при доволі значному падінні податкових надходжень до бюджетів різних рівнів; значний рівень залежності від міжнародної допомоги для покриття соціальних та гуманітарних потреб

країни, котра охоплена воєнними діями; відсутність можливості реального планування доходів та видатків бюджетного механізму та постійне зростання державного боргу; зниження певного рівня прозорості в системі ПФ, що викликано наявністю швидкого реагування на проблеми та прискореного ухвалення управлінських рішень.

Процес управління ПФ в умовах війни стикається з викликами та економічними ризиками: критичним зростанням оборонних витрат, непередбачуваністю доходів, величезним дефіцитом бюджету та високою залежністю від міжнародної допомоги. Основні проблеми включають необхідність екстреного фінансування сектору безпеки, руйнування економічної бази, децентралізацію управління в умовах воєнного стану та ризики неефективного використання обмежених ресурсів.

До складу напрямків вирішення наявних проблематичних аспектів у системі управління ПФ варто включити: удосконалення правової бази з урахуванням можливих шляхів зниження впливу воєнних викликів на дієвість управлінських циклів ПФ; надання пріоритетності фінансування заходів оборони країни та активне впровадження соціальних програм з метою підтримки найменш захищених верст населення; провести реформування податкового адміністрування з метою виявлення порушень та збільшення надходжень до бюджетів різних рівнів; активне впровадження новітніх технологій та цифрових інструментів, що сприятиме прозорості, доступності та можливості більш предметного проведення контрольних дій в системі формування та використання ПФ; вдосконалення процедури реструктуризації зовнішнього боргу країни на базі адаптації досвіду міжнародних партнерів.

Таким чином, за результатами проведених досліджень варто констатувати, що процес управління ПФ в країні, котра воює потребує переосмислення та осучаснення на базі збільшення активності адаптації правових ініціатив, залучення правових норм та стандартів ЄС, використання інноваційних підходів до управлінських циклів, а на цій основі прийняття більш реалістичних та дієвих управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державне управління фінансовою системою України: концепція нової інноваційної моделі : монографія / В. В. Сухонос, Ю. В. Гаруст, В. В. Миргород-Карпова. Суми : Сумський державний університет, 2022. 212 с.

2. Луніна І. О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання : монографія. Київ : НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2020. 440 с.

3. Публічні фінанси: транспарентність VS корупція : монографія / Т. Васильєва, С. Лєонов, Т. Савченко, Н. Винниченко та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук І. О. Школьник. Суми : Видавництво «Ярославна», 2020. 208 с.

УДК 336.14

Я. Клишкова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Сумський національний аграрний університет

РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

В умовах постійних змін соціально-економічного середовища питання ефективного функціонування публічних фінансів та їх розвитку набуває особливої актуальності. Складовою публічних фінансів є місцеві бюджети, які як «інструмент фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування» забезпечують розвиток інфраструктури, належну якість публічних послуг та економічне зростання територій [1]. Одним із пунктів розвитку публічних фінансів є розширення фінансової автономії органів місцевого самоврядування.

Поява і розвиток місцевого самоврядування зумовлені тим, що державна влада в центрі не може ефективно і своєчасно вирішувати питання місцевого значення, врахувати місцеві інтереси, потреби і умови життєзабезпечення тієї чи іншої громади. Ці питання повинні вирішуватися на місцях. Місцеве самоврядування виступає одним із основних інститутів громадянського суспільства, який дозволяє населенню на найближчому для них рівні брати участь в управлінні справами держави.

Ключова роль місцевого самоврядування у життєзабезпеченні громади особливо проявилась у роки великомасштабної війни в Україні. У перші дні війни органи місцевого самоврядування ефективно перебрали на себе оперативне управління, надання гуманітарної допомоги, організацію територіальної оборони, підтримку переміщених осіб, відновлення критичних об’єктів тощо. «В умовах повномасштабної війни територіальні громади проявили стійкість, гнучкість та здатність до прийняття важливих кадрових рішень, «коли вертикаль державних інституцій була далека від «оперативності прийняття і виконання рішень» [2, с. 8].

Фінансову основу місцевого самоврядування, формування та використання ресурсів для вирішення питань територіальних громад становлять місцеві бюджети. Місцевий бюджет як соціально-економічна категорія виконує функції, що відповідають фінансовим категоріям загалом – розподіл та контроль. Місцевий бюджет розподіляє фінансування між різними секторами національної

економіки, виробничими секторами, соціальною діяльністю, економічними зонами та регіонами країни. Місцеві бюджети відіграють стратегічну роль у системі публічних фінансів, виступаючи насамперед фундаментом для реалізації децентралізації та відбудови країни.

Забезпечення фінансової самостійності та незалежності місцевого самоврядування відбувається через збалансовану систему розподілу доходних та видаткових повноважень, надання міжбюджетних трансфертів та застосування механізмів, що забезпечують ефективне використання фінансових та майнових ресурсів території органів місцевого самоврядування. Саме місцеві бюджети фінансують більшість соціально-культурних видатків (освіта, охорона здоров'я на первинному рівні, благоустрій), що робить їх головним механізмом надання державних гарантій на місцях.

Завдяки місцевим бюджетам відбувається вирівнювання рівнів економічного та соціального розвитку територій, реалізуються регіональні програми соціально-економічного розвитку територій, що сприяє підвищенню стійкості публічних фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цимбалюк І. О., Павліха Н. В., Корнелюк О. А. Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій. *Економіка та суспільство.* 2023. Вип. 55. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-107

2. Авксентьєв А. О. Децентралізація влади в умовах війни: виклики для демократичного місцевого самоврядування на прикладі Харківської області. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Питання політології*. 2025. Вип. 47. С. 7–16. DOI : https://doi.org/10.26565/2220-8089-2025-47-01

УДК 336.1:351.72

В. М. Кміть,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту;
Н. А. Тимків,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану та обмеженості бюджетних ресурсів питання прозорого та ефективного використання публічних фінансів стає критично важливим для національної безпеки. Державний фінансовий контроль (далі – ДФК) виступає фундаментом для підтримки фінансової дисципліни та зміцнення довіри суспільства й міжнародних партнерів до органів влади. Ключову роль у цій системі відіграє Державна аудиторська служба України (далі – ДАСУ), чия діяльність спрямована на реалізацію державної політики у сфері контролю та оцінку ефективності використання державних коштів [1; 3].

Становлення ДАСУ відбулося шляхом трансформації від радянських методів інспектування (КРУ) до сучасних аудиторських підходів. Якщо раніше контроль зосереджувався на виявленні вже вчинених розтрат, то створення ДАСУ у 2015–2016 роках дозволило змістити фокус на державний фінансовий аудит (ефективності та відповідності), що гармонізує українську систему з міжнародними стандартами INTOSAI [3; 4].

Основними завданнями служби є контроль за збереженням майна, забезпечення достовірності звітності та запобігання порушенням на всіх стадіях бюджетного процесу. Основними аспектами діяльності ДАСУ є [2; 3]:

1) державний фінансовий аудит: пріоритетний вид роботи, що включає аудит ефективності (оцінка продуктивності), фінансовий аудит (перевірка звітності) та аудит відповідності;

2) інспектування (ревізія): детальний документальний контроль для встановлення фактів незаконних витрат та відшкодування збитків;

3) моніторинг закупівель: превентивний інструмент у системі Prozorro, що дозволяє зупиняти порушення до моменту витрачання коштів.

За даними 2024 року, ДАСУ охопила аудитами ресурси на суму понад 2 трлн грн. Порівняльний аналіз демонструє важливу тенденцію [5]:

1) зміна фокусу: обсяг виявлених прямих втрат фінансових ресурсів скоротився у 5,1 раза порівняно з 2023 роком (з 211 млрд грн до 41,2 млрд грн);

2) аудит ефективності: сума виявлених неефективних управлінських рішень зросла майже вдвічі – до 162,5 млрд грн. Це свідчить про те, що служба стала більше уваги приділяти не просто «паперовим» порушенням, а якості управління ресурсами;

3) попередження втрат: через моніторинг закупівель вдалося запобігти порушенням шляхом розірвання договорів на суму 17,1 млрд грн, що значно перевищує показник минулого року (12,4 млрд грн).

Ефективність управління ресурсами неможлива без взаємодії ДАСУ з Міністерством фінансів, Рахунковою палатою та правоохоронними органами (НАБУ, СБУ, Національна поліція України). У разі виявлення ознак кримінальних правопорушень матеріали передаються для розслідування – у 2024 році було розпочато 425 досудових розслідувань. Міжнародна співпраця з ЄС, Світовим банком та МВФ забезпечує контроль за використанням технічної допомоги та кредитів, що є критичним для фінансової стабільності держави.

Незважаючи на позитивну динаміку, існують фактори, що обмежують потенціал державного фінансового аудиту:

1) тимчасові законодавчі обмеження на проведення окремих видів контролю під час війни;

2) проблеми з виконанням об’єктами контролю вимог щодо усунення порушень, що змушує ДАСУ активізувати судову роботу (у 2024 році пред’явлено позовів на 183,5 млн грн);

3) необхідність посилення інституційної незалежності служби для підвищення об’єктивності висновків.

Державний фінансовий аудит у виконанні ДАСУ трансформувався у дієвий механізм не лише виявлення, а й попередження фінансових зловживань. В умовах воєнного стану пріоритетом стає перехід до стратегічних аудитів ефективності використання міжнародної допомоги та програм відновлення. Цифровізація контролю (е-аудит) та вдосконалення системи управління ризиками є основними векторами розвитку для забезпечення прозорості публічних фінансів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення: 18.12.2025).

2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січня 1993 року № 2901-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text (дата звернення: 18.12.2025).

3. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text (дата звернення: 19.12.2025).

4. Про утворення Державної аудиторської служби України : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 868. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2015-%D0%BF#Text (дата звернення: 19.12.2025).

5. Статистичний звіт про діяльність Державної аудиторської служби за 2024 рік / Державна аудиторська служба : офіційний сайт. URL : https://dasu.gov.ua/ (дата звернення: 19.12.2025).

УДК 336.276(477)

О. О. Ковальчук,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

РІВЕНЬ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖБЮДЖЕТУ Й ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ТА РИЗИКИ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, що триває з лютого 2022 року, стала потужним шоком для національної економіки та призвела до глибоких структурних змін, насамперед у сфері державних фінансів. Війна різко порушила фіскальну рівновагу: податкові надходження суттєво скоротилися через руйнування виробничих потужностей, втрату частини територій і загальне падіння економічної активності. Водночас видатки на оборону та соціальну підтримку населення зросли до безпрецедентних масштабів. У сукупності це спричинило стрімке зростання дефіциту державного бюджету та активне нарощування державного боргу, що створило серйозні виклики для макроекономічної стабільності країни [1].

У довоєнний період Україна поступово рухалася в напрямі фіскальної консолідації, намагаючись зменшити бюджетний дисбаланс і боргове навантаження. Проте з початком повномасштабної війни бюджетна політика фактично перейшла в режим воєнного фінансування, де ключовим пріоритетом стало забезпечення обороноздатності держави та виконання її базових функцій за рахунок усіх доступних фінансових ресурсів.

За підсумками 2022 року дефіцит державного бюджету України сягнув 911,1 млрд грн. У 2023 році, за даними Міністерства фінансів України, він зріс ще більше – до 1,33 трлн грн [2]. Для порівняння, відповідно до Маастрихтських критеріїв Європейського Союзу, гранично допустимий рівень бюджетного дефіциту не повинен перевищувати 3 % ВВП. Подібна тенденція спостерігається і в динаміці державного боргу. Якщо у 2021 році його обсяг разом із гарантованим державою боргом становив близько 49 % ВВП, то вже за результатами ІІ кварталу 2024 року цей показник перевищив 96 % ВВП. За оцінками експертів, у 2026 році співвідношення державного боргу до ВВП може зрости до 108 % [3].

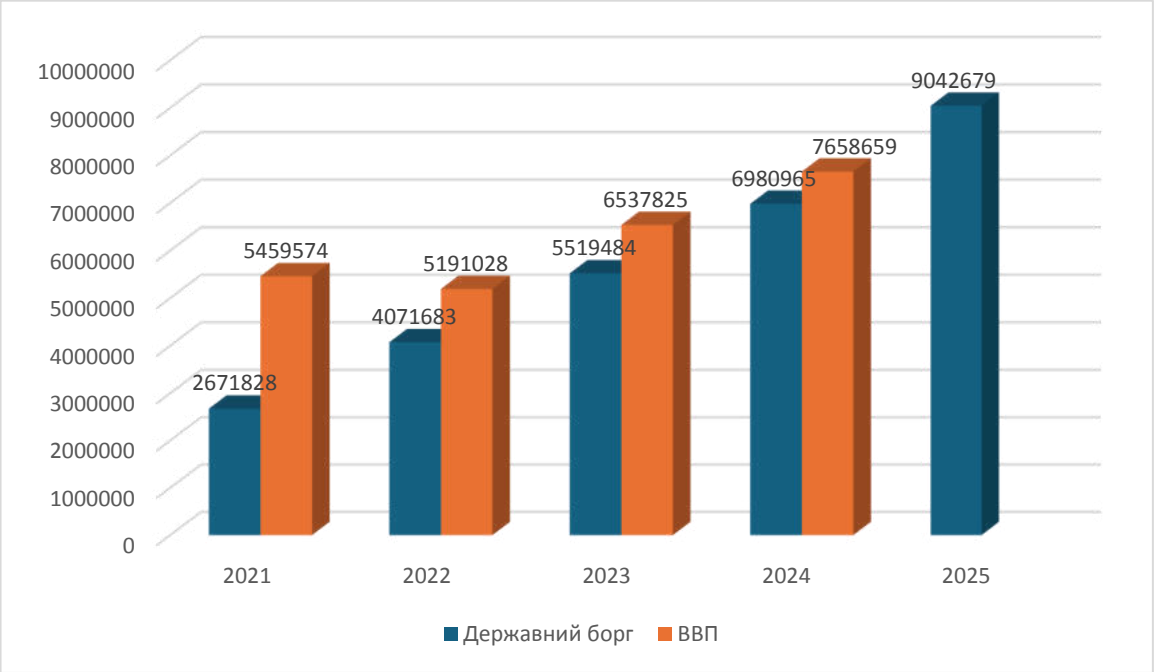

Рисунок 1 – Співвідношення державного боргу та ВВП України у 2021–2025 роках [4]

Наведені показники суттєво перевищують не лише євроінтеграційні орієнтири (державний борг на рівні не більше 60 % ВВП), а й середні значення для більшості країн світу. Це свідчить про критичне боргове навантаження на державні фінанси України.

В умовах мирного часу дефіцит бюджету покривався переважно за рахунок внутрішніх запозичень. Війна кардинально змінила структуру фінансування. Основним джерелом покриття бюджетних потреб (понад 60 % у 2022–2024 роках) стала міжнародна фінансова допомога у формі грантів і кредитів від Сполучених Штатів Америки, Європейського Союзу (зокрема, в межах програми *Ukraine Facility*), Міжнародного валютного фонду та Групи Світового банку. Внутрішні запозичення через облігації внутрішньої державної позики, основними покупцями яких є Національний банк України та комерційні банки, залишаються важливим, але другорядним джерелом фінансування. Водночас з'явився новий інструмент – довгострокові воєнні облігації для населення та бізнесу, спрямовані на мобілізацію внутрішніх заощаджень.

Нестабільність державних фінансів посилює девальваційно-інфляційні ризики, підриваючи довіру до національної валюти та створюючи одночасний тиск на валютний курс і ціни. Це підвищує ймовірність боргової кризи, оскільки навіть після реструктуризації боргу у 2022 році нові масштабні запозичення формують значне навантаження на майбутні бюджети та суттєво звужують фіскальний простір для післявоєнного відновлення. Крім того, критична залежність

від зовнішнього фінансування створює ризик втрати фіскального суверенітету, що може обмежувати економічну та політичну автономію держави. Високі обсяги державних запозичень також спричиняють «ефект витіснення» приватних інвестицій через зростання відсоткових ставок, що уповільнює відновлення реального сектору економіки та знижує довгостроковий потенціал економічного зростання [5].

Таким чином, значний дефіцит державного бюджету та стрімке зростання державного боргу є неминучими наслідками воєнного стану й фактично виступають ціною виживання та функціонування держави в умовах повномасштабної війни. На сьогодні саме зовнішня фінансова допомога відіграє роль ключового стабілізатора, дозволяючи уникнути гіперінфляції та колапсу фінансової системи.

Водночас така модель фінансування формує низку довгострокових ризиків, серед яких – посилення залежності від рішень іноземних партнерів, зростання боргового навантаження на майбутні покоління та підвищена вразливість макроекономічної стабільності. У зв'язку з цим стратегічним завданням для України є поетапна трансформація джерел фінансування – від надзвичайної зовнішньої підтримки до стійкої фінансової моделі, що поєднує внутрішні заощадження, інвестиції приватного капіталу та структурно збалансований бюджет. Реалізація цього підходу є необхідною умовою не лише для перемоги у війні, а й для забезпечення сталого економічного розвитку та успішної європейської інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про фінансову стабільність / Національний банк України. 2023. Грудень. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku (дата звернення: 10.02.2026).

2. Виконання державного бюджету – 2023 / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu__2023-4381 (дата звернення: 10.02.2026).

3. Державний та гарантований державою борг України з початку 2024 року став дешевшим на понад 10 % / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/derzhavnii_ta_garantovanii_derzhavoiu_borg_ukraini_z_pochatku_2024_roku_stav_deshevshim_na_ponad_10-4741 (дата звернення: 10.02.2026).

4. Державний борг України / Міністерство фінансів України. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/ (дата звернення: 10.02.2026).

5. Держборг понад 100 % ВВП та 1 трлн грн на його обслуговування: чому Україна входить у 2026 рік із недієздатною борговою стратегією. URL : https://mind.ua/publications/20300353-derzhborg-ponad-100-vvp-ta-1-trln-grn-na-jogo-obslugovuvannya-chomu-ukrayina-vhodit-u-2026-rik-iz-ned (дата звернення: 10.02.2026).

УДК 353(477)

В. О. Ковальчук,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Державний податковий університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасних умовах в Україні відбулися кардинальні зміни зовнішніх та внутрішніх чинниках, що безпосередньо впливають на розвиток регіонів. У сукупності ці чинники актуалізували необхідність глибокого реформування системи управління державою, зокрема щодо її територіальної організації, та потребу в суттєвому розширенні повноважень і відповідальності регіонального рівня управління.

Значущість проблематики регіонального саморозвитку та фінансової автономії органів місцевого самоврядування привертає увагу наукової спільноти, стимулюючи пошук дієвих інструментів і підходів до їх реалізації в умовах трансформаційних процесів у національному господарстві.

Регіон у цьому контексті розглядається як адміністративно-територіальна одиниця з чітко визначеними межами, в межах якої здійснюються соціально-економічні процеси, пов’язані із забезпеченням життєдіяльності населення. Особливості розвитку регіону зумовлюються його положенням у системі територіального і суспільного поділу праці [1, с. 64–68]. У попередніх наукових дослідженнях регіональний потенціал здебільшого тлумачився як сукупність доступних ресурсів. Проте в сучасному науковому дискурсі підкреслюється, що поняття «потенціал» включає не лише наявні ресурси, а й ширші можливості, отже, не може ототожнюватися виключно з ресурсною базою.

У поточних умовах реалізується Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 рр., що визначає пріоритети та орієнтири формування регіональної політики в Україні. Її стратегічною метою проголошено досягнення розвитку та солідарності, сконцентрованих на людині. Згідно з положеннями Стратегії, пріоритетом є створення умов для гідного життя в єдиному, децентралізованому, конкурентоспроможному та демократичному суспільстві. Основою цього процесу виступає ефективне використання потенціалу територій і врахування їх спеціалізації задля сталого розвитку. Таким чином, передбачається підвищення добробуту громадян шляхом досягнення збалансованості у соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному та просторовому вимірах.

До основних інструментів реалізації Стратегії належать плани заходів на два етапи: 2021–2023 та 2024–2027 рр., а також програми і проекти регіонального розвитку, регіональні стратегії, плани їх реалізації, державні ініціативи щодо транскордонного співробітництва та соціально-економічного розвитку територій, включаючи угоди про регіональний розвиток [2].

Після початку повномасштабної війни у 2022 р. зазнала трансформації система взаємодії між регіонами. Зокрема, активізувалися процеси перерозподілу виробничих ресурсів з метою збереження діючих підприємств шляхом їхньої термінової релокації, що супроводжувалося масштабною внутрішньою міграцією населення, передусім до центральних і західних областей країни. У такому контексті державна політика у сфері регіонального розвитку потребує адаптації до нових реалій, передбачаючи низку обмежень і вимог, серед яких [3, с. 48]:

– необхідність оперативного реагування інструментів політики на суспільні трансформації;

– побудова фактичної та методологічної основи державної політики на комплексному підході;

– орієнтація політики на досягнення вимірюваних і практичних результатів;

– забезпечення високого рівня суспільної довіри до запропонованих рішень.

Формування та реалізація ефективної регіональної політики в умовах кризових викликів є одним із ключових чинників економічної стабільності як окремих регіонів, так і держави загалом.

Окрему увагу у стратегії відновлення України слід приділяти підтримці прифронтових територій, які зазнали значних втрат. Забезпечення фінансової стійкості цих регіонів передбачає підтримку органів місцевого самоврядування, бізнесу та соціальної інфраструктури на всіх рівнях функціонування економіки. Від здатності таких громад адаптуватися до нових умов залежить ефективність післявоєнного відновлення. При цьому особливо важливо зберегти критичні елементи інфраструктури: транспортну мережу, енергетичні об’єкти, систему охорони здоров’я, зв’язок, логістику та інші компоненти, що забезпечують базову життєдіяльність населення. Їх функціонування є запорукою уникнення масштабної гуманітарної кризи.

У контексті збройного конфлікту захист підприємницької діяльності та стимулювання інвестицій у прифронтових регіонах набуває стратегічного значення. Це безпосередньо впливає на збереження робочих місць, рівень надходжень до

бюджетів, продовольчу і енергетичну безпеку, а також створює передумови для комплексного відновлення економіки постраждалих територій.

Таким чином, в умовах децентралізації та війни особливої актуальності набуває питання ефективного використання потенціалу територій, фінансової стійкості громад і цільової підтримки прифронтових регіонів. Забезпечення збалансованого розвитку, підтримка підприємництва, відновлення інфраструктури й формування стійкої міжрегіональної взаємодії є ключовими чинниками відновлення економіки та зміцнення державної єдності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Татт Браян Регіональний економічний розвиток : навч. посібник / за редакцією О. П. Крайник. Л. : Ліга–Прес, 2003. 280 с.

2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11

3. Валевський О. Л. Держава і реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства : монографія. К. : Вид-во НАДУ, 2007. 315 с.

УДК 336.1

В. В. Колісник,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ПОКРИТТЯ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Повномасштабна збройна агресія проти України спрокувала безпрецедентний тиск на систему державних фінансів. За підсумками 2025 року та на початку 2026 року дефіцит державного бюджету залишається на критично високому рівні, що робить зовнішнє фінансування фундаментом макрофінансової стабільності [2]. Оскільки внутрішні ресурси держави практично в повному обсязі спрямовуються на сектор безпеки та оборони, забезпечення соціальних зобов'язань, медицини та освіти стає можливим виключно завдяки залученню міжнародної допомоги через гнучкі механізми взаємодії з партнерами.

Архітектура міжнародної підтримки у 2026 році остаточно трансформувалася в системну середньострокову модель. Ключовим інструментом залишається програма Європейського Союзу Ukraine Facility, яка забезпечує прогнозованість бюджетних надходжень до 2027 року. Важливою особливістю є жорстка прив'язка фінансування до виконання «Плану України», що стимулює інституційні реформи та прозорість використання коштів у межах євроінтеграційного курсу [4].

Паралельно критичну роль відіграє співпраця з Міжнародним валютним фондом у межах Програми розширеного фінансування Extended Fund Facility. Міжнародний валютний фонд виступає фінансовим «якорем», чиї позитивні перегляди програми є сигналом для інших донорів. [3] Механізм взаємодії з Фондом базується на дотриманні структурних маяків, що включають посилення податкової бази та антикорупційну реформу, що дозволяє підтримувати стабільність загального фонду бюджету.

Стратегічним проривом 2025–2026 років стало практичне впровадження механізму Extraordinary Revenue Acceleration за ініціативи країн «Великої сімки». Цей механізм дозволяє Україні залучати ресурси, де джерелом погашення є прибутки від заморожених суверенних активів Російської Федерації. Вагомим кроком у цьому напрямі стало підписання у лютому 2026 року грантової

угоди зі Світовим банком на суму 690,8 мільйона доларів США [1]. Ці кошти, надані Японією та Канадою, є фактичним використанням доходів від заморожених російських активів для підтримки соціальної сфери України. Такий підхід мінімізує майбутнє боргове навантаження на українських платників податків, перекладаючи фінансову відповідальність на країну-агресора.

Важливий внесок продовжує здійснювати проєкт Світового банку PEACE in Ukraine, загальний обсяг фінансування за яким станом на лютий 2026 року досяг 51,7 мільярда доларів США [5]. Цей мультидонорський механізм забезпечує цільове фінансування пенсій та заробітних плат працівникам бюджетної сфери, гарантуючи міжнародним партнерам найвищий рівень підзвітності через цифровізовану звітність.

Отже, у 2026 році фінансова стійкість України базується на переході від ситуативної допомоги до системних середньострокових програм. Ключовим завданням залишається мінімізація боргового тиску шляхом збільшення частки грантів та використання механізмів, що базуються на прибутках від заморожених активів Російської Федерації. Виконання умов програми Ukraine Facility та структурних маяків Міжнародного валютного фонду забезпечує необхідну прогнозованість ресурсів, проте стратегічним пріоритетом має стати поступове відновлення внутрішнього економічного потенціалу. Такий підхід дозволить змінити модель фінансового виживання на стратегію сталого відновлення та повноцінної інтеграції до європейського економічного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мінфін та Світовий банк підписали угоду про грант на 690,8 млн доларів США від Японії та Канади – за рахунок заморожених активів росії / Міністерство фінансів України : офіційний вебсайт. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/ministry_of_finance_and_the_world_bank_signed_a_usd_6908_million_grant_agreement_from_japan_and_canada_financed_by_frozen_russian_assets-5580 (дата звернення: 10.02.2026).

2. Стан фінансування державного бюджету України: підсумки 2025 року та плани на 2026 рік / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua (дата звернення: 10.02.2026).

3. Програма МВФ: які структурні маяки Україна має виконати для збереження макростабільності. *Економічна правда*. 2025. URL : https://www.epravda.com.ua/publications/ (дата звернення: 10.02.2026).

4. План для Ukraine Facility: задачі та зміст. Офіційний портал програми Ukraine Facility. URL : https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/ (дата звернення: 10.02.2026).

5. Звіт про реалізацію проєкту PEACE in Ukraine: моніторинг видатків та результативність. Світовий банк. URL : https://www.worldbank.org (дата звернення: 10.02.2026).

УДК 336.2

А. Д. Кульча,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Національний університет «Одеська юридична академія»

МИТНІ ДОХОДИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Митні доходи відіграють одну із ключових ролей находження коштів до державного бюджету України, оскільки включають у собі мито, акцизний податок із ввезених товарів та податок на додану вартість, що сплачується при імпорті товарів [3]. В умовах воєнного стану їх значення як складової публічних фінансів набуває особливого значення, адже саме ці ресурси забезпечують фінансування оборони та гуманітарних потреб. За даними Державної митної служби України, у лютому 2025 року до держбюджету надійшло 47,7 млрд грн митних платежів, що перевищує показник 2024 року на 19,8 % [1]. Це дає змогу спостерігати поступове відновлення економічної активності, однак водночас виявляє й низку проблем у сфері управління митними доходами, адже воєнні події створюють низку нових викликів для функціонування митних органів.

Одним з ключових викликів є значне скорочення частки оподаткованих імпортних операцій. Якщо протягом 2024 року цей показник утримувався на рівні приблизно 94 %, то у 2025 році він знизився до 81 %, що підтверджується даними Держмитслужби [5]. Це пов’язано зі збільшенням обсягів ввезення гуманітарної допомоги та військової спеціалізованої продукції, які не підлягають оподаткуванню [3]. З одного боку, такі пільги є необхідними для підтримки обороноздатності країни та забезпечення гуманітарних потреб населення, проте з іншого – зниження потенціалу митної системи.

Додаткові труднощі створюють руйнування логістичної інфраструктури внаслідок бойових дій. Хоча морські перевезення поступово відновлюються, залізничний імпорт демонструє скорочення, що безпосередньо впливає на структуру митних надходжень до держбюджету через митні платежі[5].

Серед проблем управління митними доходами варто виділити збільшення тіньових схем у сфері зовнішньоекономічної діяльності, таких як незаконне переміщення товарів через митний кордон України (контрабанда) та заниження митної вартості товарів. Це призводить до втрати бюджетних надходжень

та створюю ризики для прозорості фінансової системи. Яскравим прикладом є дані 2023 року Міністерства фінансів України, коли фактичні митні платежі були меншими за заплановані на 27,3 млрд грн [2].

Перелічені проблеми суттєво впливають на формування державного бюджету України. Через схеми ухилення від оподаткування та зменшення імпорту держава втрачає значні кошти, які могли б бути спрямовані на фінансування важливих державних програм. Нестабільність доходів додатково ускладнює бюджетне планування та створення прогнозів соціально-економічного розвитку. Таким чином, питання щодо ефективного управління митними надходженнями є стратегічно важливим для забезпечення фінансової стійкості України в умовах воєнного стану.

Незважаючи на численні виклики, протягом 2025 року спостерігаються позитивні зрушення у митній сфері. Для підвищення ефективності управління митними платежами активно впроваджуються сучасні інструменти й реформи, зокрема: цифровізація митних процедур; розвиток системи управління митними ризиками; удосконалення роботи NCTS; посилення міжнародного митного співробітництва з країнами Європейського Союзу; застосування аналітичних технологій (BigData) для автоматизованої перевірки митної вартості; підвищення прозорості митних операцій тощо [6]. Також, значну роль відіграють антикорупційні заходи та оптимізація внутрішніх процесів у Держмитслужбі України, що проводяться постійно та регулярно.

Важливим орієнтиром у підвищенні ефективності управління митними доходами є Національна стратегія доходів України на 2024-2030 роки, яка визначає довгострокові напрями модернізації митної системи та її інтеграції до європейського простору [4].

Узагальнюючи викладене, варто зазначити, що митні доходи відіграють стратегічну роль у забезпеченні фінансової стабільності нашої країни навіть у складних умовах воєнного стану. Сучасні виклики вимагають реформування митної сфери, підвищення прозорості та цифровізації. Удосконалення механізмів роботи митниць сприятиме не лише зміцненню доходної частини бюджету, а й прискоренню процесів економічного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зростання митних платежів при практично незмінних обсягах імпорту / Державна митна служба України. URL : https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/liutii-2025-roku-zrostannia-mitnikh-platezhiv-pri-praktichno-nezminnikh-obsiagakh-importu-2049

2. Митний дайджест за 2023 рік / Центр економічної стратегії. URL : https://ces.org.ua/customs-digest-2023/

3. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI : станом на 24 жовт. 2025 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text

4. Національна стратегія доходів на 2024–2030 роки / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716

5. Стан надходжень митних платежів у серпні 2025 року / Державна митна служба України. URL : https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/stan-nadkhodzhen-mitnikh-platezhiv-u-serpni-2025-roku-2397

6. Центр економічних і соціальних досліджень. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні / Національний інститут стратегічних досліджень. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-07/fin-monitoring.pdf

УДК 336.27

К. Куржумова,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
В. М. Кміть, *доцент,*
Львівський національний університет імені Івана Франка

БОРГОВА ПОЛІТИКА ТА НАПРЯМИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Актуальність теми боргової політики зумовлена зростанням ролі державного боргу в фінансовому регулюванні. В наш час державні запозичення є одним із головних джерел фінансування бюджетного дефіциту та підтримки економіки під час криз. Для України на момент війни проблема управління державним є особливо гострою, оскільки наявні хронічний бюджетний дефіцит, високі боргові зобов'язання та необхідність в ресурсах задля підтримки економіки й відновлення інфраструктури. В таких умовах боргова політика стає стратегічним інструментом для забезпечення платоспроможності держави.

Боргова політика – складова фінансово-економічної стратегії держави та система цілеспрямованих заходів і механізмів, спрямованих на формування, використання, обслуговування та погашення державного боргу з урахуванням принципів економічної доцільності та фінансової безпеки 6. Згідно з Бюджетним кодексом України, державний борг формується як внутрішні та зовнішні запозичення, мета яких фінансувати потреби державного бюджету [1]. Сутність боргової політики полягає у забезпеченні оптимального співвідношення між потребами держави у додаткових фінансових ресурсах і можливостями економіки щодо їх обслуговування без загрози втрати платоспроможності чи погіршення макроекономічних показників.

Раціональна боргова політика ґрунтується на таких принципах [2]:

1) *відповідальності* – передбачає здійснення запозичень лише в межах, які не створюють надмірного навантаження на бюджет у майбутньому;

2) *ефективності* – спрямування залучених коштів на фінансування інвестиційних та інфраструктурних проєктів, здатних забезпечити довгостроковий економічний ефект;

3) *прозорості* – забезпечує відкритість інформації про обсяги боргу, умови запозичень і графіки погашень, що сприяє зміцненню довіри з боку інвесторів і міжнародних фінансових організацій.

Державний борг як об'єкт боргової політики буває внутрішнім та зовнішнім. Внутрішній борг – залучення коштів на внутрішньому фінансовому ринку, в більшості через випуск державних цінних паперів. Зовнішній виникає в результаті запозичень у міжнародних фінансових організацій, іноземних урядів або шляхом розміщення боргових інструментів на міжнародних ринках капіталу [3].

Механізми формування та управління державним боргом охоплюють процеси планування запозичень, визначення оптимальної структури боргу, обслуговування зобов'язань та мінімізації фінансових ризиків. Формування боргу зазвичай зумовлене наявністю бюджетного дефіциту, необхідністю фінансування інвестиційних програм або реалізації антикризових заходів. Важливу роль у цьому процесі відіграють внутрішні запозичення, які дозволяють зменшити валютні ризики та підвищити економічну незалежність держави [4].Також зовнішні запозичення часто забезпечують доступ до значних фінансових ресурсів на вигідніших умовах, але підвищують вразливість економіки до валютних коливань.

Основними проблемами боргової політики є зростання боргового навантаження, неефективне використання запозичених коштів, висока частка боргу в іноземній валюті та недостатня інституційна спроможність органів боргового управління. Використання позик для фінансування поточних видатків призводить до зростання боргу без відповідного економічного ефекту, що посилює ризики боргової нестабільності [5].

Стан державного боргу України у 2025 році залишається однією з найвагоміших характеристик фінансової системи держави через повномасштабну війну. Станом на жовтень поточного року обсяг боргу становив приблизно 8276,2 млрд грн, зовнішній – 6298,9 млрд грн, а внутрішній – 1977,3 млрд грн. Це свідчить про високу залежність України від зовнішніх джерел фінансування. Якщо порівнювати зі станом на момент кінця 2024 року, коли державний борг становив 6981 млрд грн, то за менше чим рік рівень зріс практично на 20 % [6].

В умовах зростання бюджетного дефіциту та підвищеної макроекономічної нестабільності питання ефективного управління державним боргом набуває особливої актуальності. Раціонально сформована боргова політика є важливим інструментом забезпечення фінансової безпеки держави, підтримання платоспроможності та створення передумов для сталого економічного розвитку. Вона має бути спрямована не лише на своєчасне виконання боргових зобов'язань, а й на мінімізацію ризиків, пов'язаних із обслуговуванням боргу, валютними коливаннями та залежністю від зовнішніх джерел фінансування.

Саме тому удосконалення боргової політики потребує комплексного підходу, що охоплює стратегічні, інституційні та операційні аспекти управління державним боргом, зокрема за такими ключовими напрямами [7]:

– оптимізація структури державного боргу шляхом зменшення частки короткострокових і валютних зобов'язань та переорієнтація на довгострокові запозичення у національній валюті;

– підвищення прозорості та відкритості боргової політики через регулярну публікацію детальної інформації про стан боргу та умови запозичень;

– розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів, що дозволяє залучати стабільні фінансові ресурси та знижувати залежність від зовнішніх кредиторів;

– підвищення ефективності використання залучених коштів шляхом їх спрямування на інвестиційні та інфраструктурні проєкти, які здатні забезпечити економічне зростання в довгостроковій перспектив;

– посилення інституційної спроможності органів, відповідальних за управління державним боргом;

– впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем і вдосконалення взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями сприятимуть підвищенню боргової стійкості держави.

Отже, боргова політика є важливим інструментом фінансово-економічного регулювання держави, тому що відіграє важливу роль у забезпеченні макроекономічної стабільності й фінансової безпеки. На прикладі України видно що удосконалення боргової політики є актуальним для країн з високим рівнем боргового навантаження, оскільки необхідна оптимізація структури боргу та підвищення ефективності використання запозичених коштів. Реалізація цих заходів сприятиме зміцненню боргової стійкості держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17

2. Державний борг та гарантований державою борг : офіційні матеріали та аналітичні звіти / Міністерство фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua

3. Юрій С. І., Федосов В. М. Державні фінанси : підручник. Київ : Знання, 2008. 611 с.

4. Опарін В. М. Фінансова система України : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2006. 240 с.

5. Базилевич В. Д. Фінанси : підручник. Київ : Знання, 2008. 779 с.

6. Державний борг України (2009–2025). URL : https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov

7. European Bank for Reconstruction and Development. Public Finance and Debt Management Materials. URL : https://www.ebrd.com

УДК 336.14

А. В. Лягера,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Д. В. Ванькович,
доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ЯК ПРИЧИНА ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Бюджетний дефіцит є доволі складним явищем, яке має вплив на весь спектр економічних відносин у державі. Показник бюджетного дефіциту свідчить про перевищення величини бюджетних видатків над доходами, за рахунок яких вони здійснюються. Наявність дефіциту означає, що бюджет планового року містить такі статті видатків держави, які не мають грошового забезпечення за рахунок постійних доходів. Таке явище здебільшого є негативним, проте це не означає, що бюджет є незбалансованим, це пов'язано з тим, що під час складання та затвердження бюджету заздалегідь визначають, з яких джерел буде покриватися нестача коштів. Тому дефіцит бюджету є запланованим і має конкретні джерела фінансування [1, с. 77].

Для покриття дефіциту уряд змушений залучати державні запозичення, що призводить до зростання державного боргу. Збільшення обсягів боргу, у свою чергу, зумовлює підвищення видатків бюджету на його обслуговування, зокрема на сплату відсотків. Такі видатки займають значну частку бюджетних ресурсів і негативно впливають на збалансованість державних фінансів. Тривалий бюджетний дефіцит формує потребу у постійному рефінансуванні державного боргу, що означає залучення нових запозичень для погашення попередніх зобов'язань. У результаті виникає взаємозв'язок між бюджетним дефіцитом і державним боргом, за якого дефіцит спричиняє зростання боргу, а витрати на його обслуговування поглиблюють дефіцит бюджету. Такий процес призводить до формування боргової спіралі та ускладнює забезпечення фінансової стабільності держави (рис. 1) [2, с. 204–205].

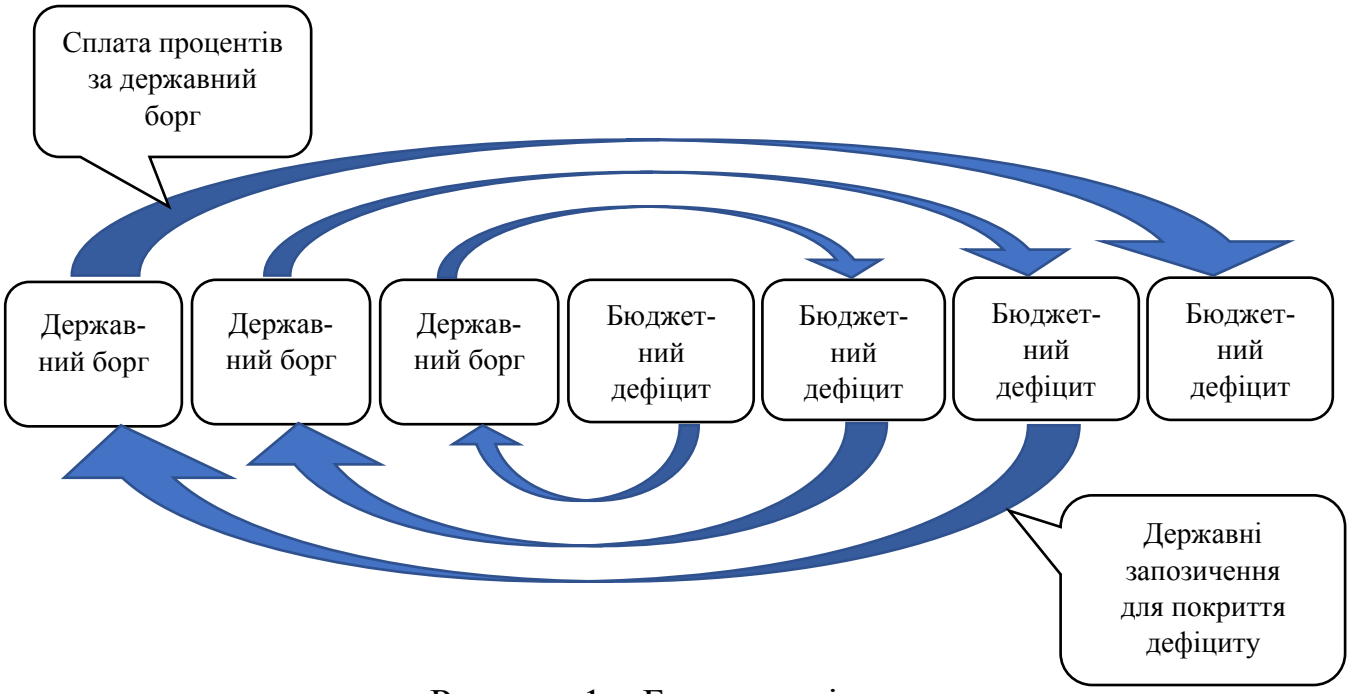

Рисунок 1 – Боргова спіраль

Одним із основних інструментів фінансування бюджетного дефіциту є залучення боргових цінних паперів. До них належать облігації внутрішньої та зовнішньої державних позик (ОВДП та ОЗДП), казначейські зобов'язання, які розміщуються державою на внутрішньому фінансовому ринку. Залучення коштів шляхом випуску таких цінних паперів дозволяє уряду покривати дефіцит бюджету, однак призводить до зростання державного боргу та збільшення видатків на його обслуговування.

У 2025 році Україна залучила понад 569 млрд грн від розміщення та обміну облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), з яких 430,1 млрд грн – у національній валюті, 2,45 млрд доларів США та 779,2 млн євро. Виплати за ОВДП за той же період склали 320,3 млрд грн, 2,88 млрд доларів США та 752,5 млн євро. Протягом року обсяг нових запозичень Міністерства фінансів на внутрішньому ринку боргу перевищив виплати за державними облігаціями на 93,76 млрд грн, зокрема у грудні на 26,65 млрд грн. Станом на 31 грудня 2025 року загальна сума залучених коштів через ОВДП від початку повномасштабного вторгнення становила майже 2 трлн грн. Середньозважена дохідність випущених облігацій у грудні 2025 року становила 16–17,8 % річних у гривні, 4 % річних у доларах США та 3,25 % річних у євро. Основна частка ОВДП перебувала у власності банків – первинних дилерів, значна частка – у фізичних та юридичних осіб. Тож ОВДП виконують роль основного механізму фінансування бюджетного дефіциту та одночасно сприяють збільшенню державного боргу та видатків на його обслуговування [3; 4].

Отже, бюджетний дефіцит є складним фінансово-економічним явищем, що відображає перевищення видатків бюджету над його доходами та має суттєвий вплив на стан державних фінансів. Незважаючи на те, що дефіцит бюджету зазвичай є запланованим і має визначені джерела фінансування, його тривале збереження створює передумови для накопичення державного боргу. У процесі фінансування бюджетного дефіциту держава активно використовує механізм державних запозичень, зокрема шляхом випуску боргових цінних паперів. Це сприяє зростанню обсягів державного боргу та збільшенню видатків на його обслуговування, що, у свою чергу, поглиблює бюджетний дефіцит. Таким чином формується взаємозв'язок між бюджетним дефіцитом і державним боргом, який проявляється у вигляді боргової спіралі. Аналіз статистичних даних щодо розміщення облігацій внутрішньої державної позики в Україні свідчить про значну роль ОВДП у фінансуванні бюджетного дефіциту. Водночас зростання обсягів запозичень і високий рівень дохідності облігацій зумовлюють підвищення боргового навантаження на бюджет. У зв'язку з цим забезпечення контролю за рівнем бюджетного дефіциту та ефективне управління державним боргом є необхідними умовами підтримання фінансової стабільності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетна система : підручник / В. М. Федосова та ін. Київ : Центр учбової літератури ; Тернопіль : Економічна думка, 2012. 871 с.
2. Бюджетна система : підручник / С. І. Юрій та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 624 с.
3. Україна залучила 13 мільярдів гривень на аукціоні державних облігацій. URL : https://mezha.net/eng/bukvy/ukraine-raises-13-billion-uah-in-government-bond-auction/
4. Україна залучила понад 569 мільярдів гривень від внутрішніх державних облігацій у 2025 році. URL : https://mezha.net/eng/bukvy/ukraine-raises-over-569-billion-uah-from-domestic-government-bonds-in-2025/

УДК 336.1

О. О. Лисенко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
С. О. Кучеркова,
кандидат економічних наук, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Управління публічними фінансами є одним із ключових інструментів реалізації соціально-економічної політики держави, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки України. Від ефективності формування, розподілу та використання фінансових ресурсів залежить рівень економічного розвитку, соціального захисту населення та довіра громадян до органів влади. В умовах сучасних трансформацій, зокрема децентралізації, цифровізації та зростання бюджетних ризиків, питання удосконалення управління публічними фінансами набуває особливої актуальності.

Однією з ключових проблем є недостатня ефективність бюджетного планування. Часто бюджетні показники формуються без урахування реальних економічних можливостей та довгострокових пріоритетів розвитку. Це призводить до хронічного дефіциту бюджету, зростання державного боргу та нераціонального використання фінансових ресурсів [1].

Ключову роль в цьому займає середньострокове бюджетне планування та нова система управління публічними інвестиціями в умовах надзвичайного навантаження на публічні фінанси. Необхідно переходити від фрагментарного фінансування до стратегічного підходу, орієнтованого на розвиток та ефективне використання обмежених ресурсів.

Іншою суттєвою проблемою залишається низький рівень прозорості та підзвітності у сфері публічних фінансів. Незважаючи на впровадження електронних систем та відкритих бюджетних платформ, громадський контроль за використанням бюджетних коштів часто є формальним. Обмежений доступ до зрозумілої та повної фінансової інформації знижує довіру суспільства до фінансової політики держави.

Важливим викликом є також неефективна структура державних видатків, що в умовах воєнного стану ускладнюється необхідністю значного фінансування оборонного сектору та соціальної підтримки населення. Значна частина бюджетних коштів спрямовується на поточне споживання, тоді як фінансування інвестиційних та інноваційних проєктів залишається недостатнім. Це стримує економічне зростання та знижує конкурентоспроможність національної економіки [2].

Окрему увагу слід приділити проблемам фінансового контролю. Недосконалість механізмів внутрішнього та зовнішнього аудиту створює передумови для фінансових порушень, корупційних ризиків та нецільового використання бюджетних коштів [3].

Для підвищення ефективності управління публічними фінансами доцільно впроваджувати середньо- та довгострокове бюджетне планування, орієнтоване на досягнення конкретних соціально-економічних результатів, з урахуванням потреб післявоєнного відновлення інфраструктури та економіки України. Програмно-цільовий метод бюджетування може стати ефективним інструментом оптимізації бюджетних видатків.

Важливим напрямом є підвищення рівня фінансової прозорості шляхом розширення доступу громадян до бюджетної інформації, розвитку електронного урядування та залучення громадськості до бюджетного процесу.

Також необхідно удосконалювати систему фінансового контролю, посилювати незалежність аудиторських органів та впроваджувати сучасні цифрові інструменти моніторингу використання публічних коштів.

Таким чином, управління публічними фінансами в сучасних умовах, зокрема в період воєнного стану та економічного відновлення України, стикається з низкою системних проблем, що потребують комплексного вирішення. Підвищення ефективності бюджетного планування, прозорості та фінансового контролю є ключовими передумовами забезпечення сталого розвитку держави та зміцнення довіри суспільства до публічних фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змін. і допов.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

2. Публічні фінанси та бюджетна політика в умовах воєнного стану / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/

3. Геєць В. М. Публічні фінанси та відновлення економіки України. *Економіка України*. 2022. № 6. С. 3–15.

УДК 336.14:343.85

Л. С. Максимова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
О. Г. Рябчук,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет

ВИДИ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Фінансові злочини у бюджетній сфері є однією з найсерйозніших загроз фінансовій стабільності держави, оскільки вони прямо впливають на ефективність розпорядження публічними коштами, підривають довіру до державних інститутів та стримують соціально-економічний розвиток країни.

Нецільове використання бюджетних коштів належить до найпоширеніших видів фінансових злочинів у бюджетній сфері і полягає у витрачанні державних ресурсів не за призначенням, тобто не на ті цілі, що визначені бюджетними призначеннями та асигнуваннями, встановленими Законом про Державний бюджет України або рішенням про відповідний місцевий бюджет. У зв'язку з цим нецільове використання бюджетних коштів підлягає чіткій правовій кваліфікації відповідно до статті 119 Бюджетного кодексу України та є підставою для застосування заходів впливу, зокрема обмеження або призупинення бюджетних асигнувань,, а також притягнення винних посадових осіб до цивільної, адміністративної, дисциплінарної чи кримінальної відповідальності [1].

Другим видом фінансового злочину є службове підроблення фінансової звітності, що передбачає умисне спотворення бухгалтерських документів, актів виконаних робіт або звітів про використання коштів.

Третім типом злочину у бюджетній сфері є корупційні дії при державних закупівлях. Корупційний ризик у державних закупівлях виникає як ймовірність вчинення корупційних або пов'язаних із корупцією дій, що негативно впливають на ефективність та прозорість процедур закупівель. Найпоширеніші прояви корупційних дій включають встановлення дискримінаційних умов тендерної документації та завищення очікуваної вартості або обсягів закупівлі [2].

Причини виникнення подібних злочинів у сфері бюджетних закупівель є комплексними. По-перше, виявляються значні прогалини в законодавстві, що дозволяють замовнику розширювати дискреційні повноваження та не встановлюють

єдиних критеріїв доброчесності учасників торгів. По-друге, система внутрішнього фінансового контролю часто має формальний характер, що значно послаблює запобіжні механізми. Додатково значну роль відіграють низький рівень кваліфікації посадових осіб, брак аналітичних інструментів моніторингу ризиків та корупційні зв'язки між учасниками бюджетного процесу [3; 4].

Для ефективної протидії фінансовим злочинам у бюджетній сфері необхідно поєднувати низку методів, що дозволять підвищити прозорість управління бюджетними коштами, запобігти зловживанням та забезпечити невідворотність покарання за порушення.

Таблиця 1 – Методи протидії фінансовим злочинам у бюджетній сфері

Група методів	Приклади застосування	Суб'єкти реалізації	Очікувані результати
Організаційно-управлінські методи	Розроблення внутрішніх політик фінансового контролю, впровадження систем внутрішнього аудиту, створення антикорупційних комісій	Міністерства, державні установи, органи місцевого самоврядування, внутрішні служби контролю	Підвищення прозорості управління бюджетними коштами, мінімізація ризиків їх зловживання
Фінансово-контрольні методи	Проведення державного фінансового аудиту, ревізій, інвентаризацій, моніторингу бюджетних витрат	Держаудитслужба, Рахункова палата, Державна казначейська служба	Виявлення нецільового використання коштів, запобігання фінансовим втратам
Аналітичні та форензік-методи	Використання цифрової аналітики, проведення форензіку, перевірка фінансових даних, ідентифікація підозрілих операцій	Експерти з форензіку, аудитори, фінансові аналітики, правоохоронні органи	Підвищення ефективності розслідувань, виявлення прихованих схем і шахрайств
Інформаційно-технологічні методи	Використання спеціалізованих IT-рішень: систем електронного обліку, аналітики великих даних (Big Data), блокчейн-технологій	IT-відділи державних установ, департаменти цифрової трансформації	Автоматизація контролю за рухом коштів, запобігання фальсифікаціям
Правові методи	Удосконалення нормативно-правової бази, встановлення відповідальності за фінансові правопорушення, антикорупційне законодавство	Верховна Рада України, Міністерство фінансів, НАБУ, НАЗК, прокуратура	Підвищення невідворотності покарання, зменшення кількості правопорушень

Джерело: розроблено авторами.

У табл. 1 узагальнено основні методи протидії фінансовим злочинам у бюджетній сфері. Комплексне застосування цих методів сприяє зміцненню фінансової дисципліни та зменшенню ризиків корупційних проявів у бюджетній системі.

Таким чином, ефективна боротьба з фінансовими злочинами у бюджетній сфері можлива лише за умов інтегрованого підходу, який поєднує удосконалення нормативної бази, зміцнення інституційного контролю, впровадження сучасних аналітичних технологій та підвищення персональної та корпоративної відповідальності. Лише за умов системної координації дій державних органів, незалежного аудиту та цифрової прозорості можливо мінімізувати корупційні ризики, підвищити ефективність використання бюджетних коштів і забезпечити реальну фінансову безпеку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gnatiuk, M., Veherzhynskyi, O. Public Procurement in Ukraine: Corruption Risks Under Martial Law. *Scientific journal of the National Academy of Internal Affairs. Ukrainian Policymaker.* 2024. Volume 14. С. 39–50 (дата звернення: 03.11.2025).

2. Busol, O., Romaniuk, B. The system of prevention of offences in the field of public procurement during martial law in Ukraine in comparison with the European Union. *Scientific journal of the National Academy of Internal Affairs. Ukrainian Policymaker.* 2024. Volume 29, № 3. С. 9–25 (дата звернення: 03.11.2025).

3. Нецільове використання бюджетних коштів: як не припуститися помилки / Закупівлі за державні кошти : вебсайт. URL : https://ibuhgalter.net/articles/225 (дата звернення: 29.10.2025).

4. Крапля В. Корупційні ризики в публічних закупівлях. *Контроль і відповідальність.* 2025. URL : https://dzplatforma.com.ua/article/17402-koruptsiyni-riziki-v-publichnikh-zakupivlyakh (дата звернення: 30.10.2025).

УДК 336.64

І. С. Меташоп,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
О. П. Гузенко,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки,
Донецький державний університет внутрішніх справ

УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Управління корпоративними фінансами в умовах економічної нестабільності є складовою забезпечення життєздатності та конкурентоспроможності підприємства. Економічна нестабільність може проявлятися у вигляді коливань валютних курсів, інфляційних процесів, змін попиту, політичних ризиків, кризових явищ в економіці та глобальних шоків, таких як пандемії чи військові конфлікти. В таких умовах фінансовий менеджмент підприємства повинен бути гнучким, проактивним та здатним адаптуватися до мінливих зовнішніх умов. Основною метою управління корпоративними фінансами є забезпечення фінансової стійкості підприємства, максимізація його ринкової вартості та гарантування платоспроможності навіть за несприятливих зовнішніх факторів.

В умовах економічної нестабільності підприємства стикаються з підвищеним рівнем фінансових ризиків. Одним з пріоритетних завдань фінансового менеджменту стає ідентифікація, оцінка та ефективне управління цими ризиками. Серед основних фінансових ризиків виділяють валютні ризики, ризики ліквідності, кредитні ризики, ризики зміни процентних ставок та ризики неплатоспроможності контрагентів. Ефективне управління ризиками включає використання як традиційних інструментів аналізу, так і сучасних фінансових механізмів, таких як деривативи, хеджування валютних та процентних ризиків, страхування фінансових потоків тощо. Важливо, щоб підприємства мали чітко розроблену політику управління ризиками, яка інтегрована в загальну фінансову стратегію.

Ліквідність підприємства в умовах нестабільної економіки набуває критичного значення. Забезпечення платоспроможності означає здатність підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов’язання без суттєвих витрат.

Ефективне управління грошовими потоками є фундаментом підтримання ліквідності. Планування та прогнозування грошових надходжень і видатків дозволяє вчасно виявляти потенційні дисбаланси та вживати заходів щодо їх усунення. Це може включати перегляд умов розрахунків з постачальниками та покупцями, укладання короткострокових кредитних угод, оптимізацію запасів та витрат.

Оптимізація структури капіталу – ще один важливий аспект управління корпоративними фінансами в умовах нестабільності. Наявність раціонального балансу між власним та залученим капіталом дозволяє знизити фінансові ризики та зменшити вартість капіталу. За нестабільних умов зовнішнього середовища доступ до зовнішнього фінансування може бути обмеженим або дуже дорогим, що підсилює значення власних фінансових ресурсів підприємства. Водночас надмірне залучення зовнішніх джерел може призвести до підвищення фінансового левериджу та зростання платежів за обслуговування боргу. Тому фінансовий менеджер повинен здійснювати постійний моніторинг ринкових умов та вартості фінансування для прийняття обґрунтованих рішень щодо структури капіталу. Управління фінансовою стійкістю підприємства також передбачає активну роботу над формуванням фінансової стратегії, що враховує можливі сценарії розвитку зовнішніх умов. Така стратегія повинна містити резервні плани на випадок глибоких економічних потрясінь, включати механізми диверсифікації діяльності, розширення ринків збуту, ухвалення рішень щодо інвестиційних проектів лише після детального фінансового аналізу з урахуванням можливих ризиків та доходності.

Важливим елементом управління корпоративними фінансами є ефективне бюджетування. Бюджетування дозволяє підприємству планувати та контролювати розподіл фінансових ресурсів у часі, визначати пріоритетні напрямки витрат, встановлювати фінансові показники та контрольні точки. У нестабільних умовах бюджети повинні бути гнучкими, з можливістю коригування у разі суттєвих змін зовнішнього середовища. Це передбачає використання адаптивних бюджетних механізмів, що дозволяють швидко реагувати на відхилення від планових показників. Інвестиційна діяльність підприємства в умовах економічної нестабільності потребує особливої уваги.

З одного боку, підприємства мають підтримувати інвестиції для забезпечення довгострокового розвитку та конкурентоспроможності. З іншого боку, високий рівень невизначеності ускладнює оцінку ефективності інвестиційних проектів. Для подолання цих труднощів використовуються сучасні методи фінансового оцінювання інвестицій, такі як дисконтований грошовий потік, аналіз

чутливості, сценарне моделювання. Ці інструменти дозволяють оцінювати потенційні вигоди та ризики інвестиційних рішень за різних економічних сценаріїв. В умовах нестабільної економіки значну роль відіграє інформаційне забезпечення управління фінансами. Своєчасна, достовірна та повна фінансова інформація є основою для прийняття ефективних управлінських рішень. Це передбачає впровадження сучасних інформаційних систем управління фінансами, які дозволяють автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу фінансових даних. Використання таких систем сприяє підвищенню оперативності прийняття рішень, зменшенню ймовірності помилок та підвищенню прозорості фінансових процесів.

Отже, управління корпоративними фінансами в умовах економічної нестабільності є комплексним процесом, що охоплює ідентифікацію фінансових ризиків, управління ліквідністю, оптимізацію структури капіталу, бюджетування, оцінювання інвестицій, а також впровадження сучасних фінансових інформаційних систем. Успішне вирішення цих завдань сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства, забезпечує його адаптацію до мінливих умов зовнішнього середовища та є запорукою сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Браун К. Фінансовий менеджмент: теорія і практика. 2019.
2. Грищенко О. М. Управління фінансами підприємства в умовах нестабільності. *Економіка та держава.* 2021.
3. Джонс Р. Управління корпоративними фінансами. 2020.
4. Коваленко І. П. Фінансовий аналіз та управління ризиками. 2018.

УДК 338.2:342.9:35.073.53

М. О. Надтока,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

ВАЖЛИВІСТЬ ЦІНОВОГО МОНІТОРИНГУ ПІД ЧАС ВИЗНАЧЕННЯ ОЧІКУВАНОЇ ВАРТОСТІ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Визначення очікуваної вартості є одним із найважливіших етапів підготовки до проведення публічної закупівлі, оскільки від її правильного розрахунку залежить ефективність використання бюджетних коштів, рівень конкуренції серед учасників та прозорість закупівельного процесу. Актуальність цінового моніторингу посилюється в умовах воєнного стану, коли відбуваються динамічні зміни на ринках товарів і послуг, а особливості здійснення закупівель передбачають спрощені процедури. Згідно з частиною 2 статті 31 Закону України «Про публічні закупівлі» [1], очікувана вартість предмета закупівлі визначається замовником самостійно та відображається у річному плані закупівель. Для об'єктивного визначення очікуваної вартості замовник повинен провести всебічний аналіз ринку відповідних товарів, робіт чи послуг. Ключовим інструментом такого аналізу є ціновий моніторинг – систематичне відстеження та аналіз цінової інформації з різних джерел. Важливість цінового моніторингу підтверджується звітом Європейської Комісії (ЄК) про прогрес України у сфері публічних закупівель [2]. ЄК відзначає обмежений прогрес та наголошує на необхідності вдосконалення системи контролю, зокрема на ранніх стадіях закупівельного процесу, до яких належить і визначення очікуваної вартості. Недостатня увага до якісного цінового аналізу може призвести до завищення або заниження очікуваної вартості, що створює ризики неефективного витрачання бюджетних коштів або зриву закупівлі. Законодавством, а також рекомендаційними документами, зокрема затвердженою наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 18.02.2020 № 275 «Примірною методикою визначення очікуваної вартості предмета закупівлі» [3] надаються загальні принципи визначення очікуваної вартості, в той же час наявність фахового цінового моніторингу при проведенні процедури закупівлі є важливою складовою якісного визначення очікуваної вартості.

Недержавні інституції також приділяють увагу важливості досліджуваного питання. Наприклад, Методика визначення вартості закупівлі, розроблена Центром вдосконалення закупівель Київської школи економіки та проєктом DOZORRO [4], пропонує структурований підхід до цінового моніторингу. Методика передбачає комплексний аналіз, що включає: дослідження відкритих джерел інформації (вебсайти виробників, торговельні майданчики, маркетплейси, біржові котирування), аналіз даних електронної системи закупівель Prozorro (мінімум п’ять договорів з різними постачальниками за останні шість місяців), вивчення укладених замовником договорів, запити комерційних пропозицій від потенційних постачальників. Важливо зазначити, що особливу увагу при проведенні цінового моніторингу слід приділяти використанню публічного модуля аналітики «BI Prozorro», який містить дані про публічні закупівлі з 2015 року та дозволяє здійснювати пошук за CPV-кодами, статусами закупівель, регіонами та іншими параметрами. Аналіз успішних закупівель аналогічних товарів чи послуг надає додаткову інформацію про рівень цін на ринку. В той же час важливим питанням є вірне застосування вищезазначених джерел цінової інформації, врахування відповідного базису поставки, умов оплати, обсягів партій постачання та інших чинників, що можуть впливати на ринкову ціну. Важливим є наявність у фахівця, що проводить ціновий моніторинг відповідного досвіду, що дозволяє використовувати наявну публічну інформацію із можливістю її застосування та приведення до необхідних умов при визначенні раціональної очікуваної вартості. Важливим аспектом є врахування динаміки цін. В умовах інфляційних процесів та нестабільності ринків, спричинених воєнним станом, цінова інформація швидко втрачає актуальність. Доцільним є проведення аналізу договорів, укладених протягом останніх 2 кварталів, що може забезпечити найбільшу релевантність даних. Для закупівель, що здійснюються без використання електронної системи (відповідно до Особливостей, затверджених постановою КМУ № 1178) [5], ціновий моніторинг набуває особливого значення. Відсутність конкурентних процедур підвищує ризики необґрунтованого ціноутворення, тому замовник повинен забезпечити максимальну об'єктивність визначення вартості через ретельний аналіз джерел інформації та отримання комерційних пропозицій від усіх виявлених потенційних постачальників. Доцільним в подібних випадках у разі відсутності достатньої кількості цінової інформації є звернення до профільних організацій, фахівців з цінового моніторингу і цінових досліджень, для використання наданої ними інформації як додаткового джерела підтвердження відповідних цін на ринку. Проблематика визначення очікуваної вартості тісно пов'язана з

питаннями протидії корупції у сфері публічних закупівель. Необґрунтоване завищення очікуваної вартості може свідчити про корупційні схеми, спрямовані на створення умов для розтрати бюджетних коштів. Водночас заниження очікуваної вартості може призвести до обмеження конкуренції та неможливості залучення достатньої кількості постачальників. Рекомендації щодо вдосконалення практики цінового моніторингу включають: запровадження на законодавчому рівні обов'язкових вимог до проведення цінового моніторингу з чітким визначенням мінімальної кількості джерел інформації у відповідності до галузей закупівлі, створення централізованих баз даних цінової інформації за основними категоріями товарів та послуг, які закуповуються за бюджетні кошти, впровадження автоматизованих інструментів аналізу цінової інформації на базі системи Prozorro, створення нових методик затверджених на державному рівні для використання фахівцями з публічних закупівель державних установ і організацій різних груп товарів і послуг, підвищення кваліфікації фахівців з публічних закупівель у частині методології цінового аналізу та роботи з аналітичними інструментами, створення системи сертифікації фахівців з цінового моніторингу з атестацією на державному рівні. Систематичний ціновий моніторинг є критично важливим елементом ефективної системи публічних закупівель. Він забезпечує об'єктивність визначення очікуваної вартості, сприяє раціональному використанню бюджетних коштів, підвищує конкуренцію та знижує корупційні ризики. Впровадження структурованих методологій цінового моніторингу та розвиток відповідних цифрових інструментів має стати пріоритетом реформування системи публічних закупівель в Україні, особливо в контексті євроінтеграційних зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про публічні закупівлі : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 9. Ст. 89. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text

2. Transparency International Ukraine. Новий звіт ЄС про Україну: прогрес публічних закупівель оцінили як обмежений. 5 листопада 2025. URL : https://ti-ukraine.org/news/novyj-zvit-yes-pro-ukrayinu-progres-publichnyh-zakupivel-otsinyly-yak-obmezhenyj/

3. Про затвердження примірної методики визначення очікуваної вартості предмета закупівлі : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 18.02.2020 № 275. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0275915-20#Text

4. Центр вдосконалення закупівель KSE, проєкт DOZORRO TI Ukraine. Методика визначення вартості закупівлі, яка здійснюється без використання електронної системи закупівель. 2024. Січень.

5. Про затвердження Особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2022 р. № 1178 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text

УДК 336.148

В. В. Охай,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Прозорість використання бюджетних коштів є фундаментом демократичного управління та економічної стабільності країни, де кожен громадянин має право знати, як розподіляються та витрачаються податки, які вони сплачують. В умовах сучасних викликів, від боротьби з корупцією до необхідності ефективного відновлення країни, відкритість фінансових процесів перестає бути просто формальністю, перетворюючись на дієвий інструмент громадського контролю. Запровадження інноваційних цифрових систем та сурових механізмів звітності дозволяє мінімізувати корупційні ризики, підвищити довіру до інститутів влади та забезпечити максимальну раціональність у використанні обмежених державних ресурсів.

Механізм забезпечення прозорості використання бюджетних коштів включають такі складові, як законодавча база, електронні системи, державний та громадський контроль.

З огляду законодавчої бази за прозорість та обов'язковість оприлюднення використання бюджетних коштів виступає Закон України «Про відкритість використання публічних коштів». Для практичного втілення норм цього Закону та забезпечення зручного доступу суспільства до фінансових даних держави було створено спеціалізований вебпортал. «Єдиний вебпортал використання публічних коштів є офіційним державним інформаційним ресурсом у мережі Інтернет, на якому оприлюднюється інформація згідно з цим Законом [1]». Закон встановлює обов'язок для всіх розпорядників та одержувачів коштів оприлюднювати інформацію про транзакції та договори.

«Вебпортал входить до складу платформи відкритих даних у сфері публічних фінансів Є-data [2]». На порталі акумулюється детальна інформація не лише про суми переказів, а й про копії договорів, акти виконавчих робіт, звіти про виконання паспортів бюджетних програм та дані про відрядження посадових осіб. Користувачі мають можливість відстежити шлях кожної гривні: від моменту укладання угоди до фактичного зарахування коштів на рахунок виконавця чи постачальника.

До електронних систем прозорого використання коштів також відноситься портал «Prozorro». Його гасло – «Аби всі бачили все» [3]. «Електронна система публічних закупівель Prozorro це онлайн-платформа, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити це державі» [3].

Робота на електронній платформі відбувається так: замовники оприлюднюють оголошення про проведення закупівель в системі «Prozorro», а постачальники надають свої комерційні пропозиції. Далі відбувається аукціон в електронному форматі, участь в якому беруть всі постачальники, що подали свої пропозиції.

Третьою складовою механізму забезпечення прозорості використання бюджетних коштів є синергія державного нагляду та громадської активності (табл. 1). Державний сектор забезпечує професійну перевірку через внутрішні перевірки установ, зовнішній аудит Рахункової палати та Державної аудиторської служби та жорсткий контроль Казначейства на етапі платежів. Тоді як громадський контроль доповнює цей процес через інструменти моніторингу (наприклад, «Prozorro») та пряму участь громадян у розподілі фінансів через «Бюджет участі», який реалізований в багатьох регіонах країни та разом створює багаторівневий бар’єр для неефективного витрачання ресурсів.

Таблиця 1 – Характеристика держаного та громадського контролю у розрізі забезпечення прозорості використання бюджетних коштів

Параметр оцінки	Державний контроль	Громадського контроль
Суб'єкти	Рахункова палата, Держаудитслужба, Казначейська служба, підрозділи внутрішнього аудиту	Громадяни, громадські організації , журналісти
Об'єкт контролю	Дотримання бюджетного законодавства, фінансова дисципліна, цільове використання	Прозорість, відповідність витрат потребам громади, антикорупційний моніторинг
Ключовий інструмент	Ревізії, фінансові аудити, перевірка кошторисів, казначейський контроль платежів	Моніторинг порталів («Spending», «Prozorro»), запити на публічну інформацію, «Бюджет участі»
Наслідки	Юридична відповідальність, штрафи, зупинення операцій, кримінальні провадження	Публічний резонанс, репутаційний тиск, ініціювання офіційних перевірок державними органами
Стадія втручання	Попередній (казначейство), поточний та подальший (аудит)	Переважно на етапі планування або після оприлюднення звітів про витрати
Нормативна база	Закон про Рахункову палату, Закон про Держаудитслужбу	Закон про відкритість використання публічних коштів

Джерело: створено автором за [1; 2; 4; 5].

Отже, прозорість бюджетного процесу в Україні забезпечується через поєднання законодавчих вимог та цифрових інструментів, таких як портал «Spending» та система «Prozorro». Завдяки інтеграції суворого державного аудиту з активним громадським моніторингом, контроль за публічними фінансами стає безперервним і багаторівневим. Це мінімізує корупційні ризики, перетворює громадян на реальних учасників управління ресурсами, що є ключовим фактором зміцнення довіри до держави та її економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 14.06.2025 № 4220-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text
2. Про портал / Єдиний вебпортал використання публічних коштів : вебсайт. URL : https://spending.gov.ua/new/about-portal
3. Що таке Prozorro? / Prozorro : вебсайт. URL : https://prozorro.gov.ua/about
4. Про Рахункову палату : Закон України від 01.01.2025 № 576-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text
5. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 14.06.2025 № 2939-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text
6. Мартиненко В. В., Замота І. О. Боргова безпека України: теоретичні засади та оцінка стану. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 35. С. 35–39.

УДК 336.27

В. О. Смолієнко,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Н. А. Шикіна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Боргова безпека держави в умовах воєнного стану набула особливої актуальності, оскільки саме цей аспект фінансової стабільності визначає здатність країни виконувати свої внутрішні й зовнішні зобов'язання, забезпечувати стійкість бюджетної системи та підтримувати економічний розвиток. У сучасному розумінні боргова безпека характеризує такий рівень і структуру державного та гарантованого боргу, за якого вартість його обслуговування не створює надмірного тиску на фінансову систему, не підриває макроекономічну стабільність та не обмежує можливості уряду проводити ефективну соціально-економічну політику. Управління борговою безпекою включає планування та прогнозування обсягів запозичень, оцінювання боргового навантаження, моніторинг зовнішніх і внутрішніх ризиків, а також розробку механізмів оптимізації структури боргу та мінімізації вартості його обслуговування.

У 2022–2024 роках боргове навантаження в Україні зростало прискореними темпами, що було зумовлено комплексом надзвичайних факторів. Визначальним шоком стало повномасштабне вторгнення РФ, яке спричинило різке падіння економічної активності, зниження валового внутрішнього продукту (далі – ВВП), руйнування інфраструктури та значне скорочення виробничого потенціалу країни. У цих умовах держава була змушена переорієнтувати бюджетну політику на фінансування оборонних і соціальних потреб, дефіцит яких покривався переважно за рахунок зовнішніх запозичень і міжнародної фінансової допомоги. За офіційними даними, обсяг державного та гарантованого боргу зріс із 4,07 трлн грн у 2022 році до 6,98 трлн грн у 2024 році, тоді як ВВП, хоч і поступово відновлювався, не зростав пропорційними темпами. У результаті співвідношення боргу до ВВП підвищилося з 78,4 % у 2022 році до 84,4 % у 2023 році й до 91,2 % у 2024 році, що перевищує умовно безпечні межі та вказує на формування значних боргових ризиків [1; 2].

Причинно-наслідковий аналіз показує, що основою зростання боргового навантаження стали не лише прямі фіскальні наслідки війни, а й структурні дисбаланси економіки, зокрема звуження податкової бази, висока вартість запозичень, потреба в обслуговуванні боргових зобов'язань, сформованих у попередні роки, а також залежність України від зовнішнього фінансування для покриття нагальних потреб. Водночас існують і позитивні аспекти залучення значних обсягів фінансових ресурсів із-за кордону: вони дали змогу забезпечити безперервність фінансування Збройних Сил України, підтримати соціальні виплати, уникнути колапсу бюджетної системи та зберегти макрофінансову стабільність у найбільш кризові періоди. Високий рівень міжнародної підтримки свідчить також про довіру до майбутнього економічного відновлення України та готовність партнерів брати участь у стабілізації та реструктуризації боргу.

Попри це, значне боргове навантаження створює ряд загроз для післявоєнного розвитку. Зростання витрат на обслуговування боргу обмежуватиме фіскальні можливості уряду, зменшуватиме обсяги інвестицій у відновлення інфраструктури та модернізацію економіки. Надмірна залежність від зовнішнього фінансування може призвести до девальваційних ризиків, послаблення інвестиційної привабливості та підвищення вразливості державних фінансів. Усе це потребує проведення збалансованої стратегії відновлення боргової стійкості у середньостроковій перспективі.

Шляхи вирішення проблеми надмірного боргового навантаження передбачають комплекс структурних та управлінських заходів. Ключовим інструментом має стати реструктуризація комерційного боргу та подовження строків його погашення після завершення активної фази війни, що дасть змогу зменшити короткостроковий тиск на бюджет. Важливим є також стимулювання економічного зростання, відновлення промислового потенціалу, залучення інвестицій і розвиток експортних секторів, адже саме збільшення ВВП є найефективнішим способом знизити відносний рівень боргового навантаження. Підвищення ефективності управління державними фінансами, цифровізація податкових процедур, вдосконалення адміністрування доходів та підвищення прозорості використання фінансової допомоги сприятимуть зміцненню довіри міжнародних партнерів та інвесторів. У післявоєнний період стратегічною метою має стати повернення показника державного боргу до економічно безпечного рівня та формування стійкої боргової політики, здатної забезпечити як фінансову стабільність держави, так і передумови для її довгострокового розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валовий внутрішній продукт України (2022–2024 рр.) [Електронний ресурс] : статистична інформація / Державна служба статистики України. Київ, 2024. URL : https://ukrstat.gov.ua (дата звернення: 24.11.2025).

2. Державний та гарантований державою борг України [Електронний ресурс] : щомісячна інформація / Міністерство фінансів України. Київ, 2025. URL : https://mof.gov.ua (дата звернення: 27.11.2025).

УДК 339.7

О. А. Фрадинський,
кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник,
доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку,
Хмельницький національний університет

ФІСКАЛЬНІ АСПЕКТИ АКУМУЛЯЦІЇ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД ЕСТОНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Від початку збройної агресії проти України у 2014 році Естонія, як і інші держави Балтійського регіону, послідовно та принципово підтримує Україну в її боротьбі за збереження державного суверенітету й відновлення територіальної цілісності. Історичний досвід балтійських народів зумовлює глибоке усвідомлення ними цінності свободи та загроз, пов'язаних із можливістю повторної російської окупації, що формує стійку суспільну солідарність із Україною. У зв'язку з цим країни Балтії надають Україні значний і багатовимірний обсяг підтримки, зокрема політичної, дипломатичної, гуманітарної та медичної, забезпечують прийом вимушених переселенців, а також реалізують широкий спектр культурно-мистецьких ініціатив на її підтримку.

Така допомога надходить як від держав, так і від окремих їх громадян та господарюючих суб'єктів. Причому, в останньому випадку, держава стимулює такі процеси через надання податкових пільг для таких подарунків та пожертв.

Відповідно до частини 66 статті 61 Закону Естонської Республіки «Про податок на прибуток» визначено перелік некомерційних благодійних організацій держави, які можуть отримувати подарунки та пожертви, що в подальшому використовуються для допомоги українським біженцям, лікування українських поранених військовослужбовців, надання гуманітарної допомоги, у період із 24 лютого 2022 по 31 грудня 2027 року. Такими некомерційними благодійними організаціями визначено [1]:

- MTÜ Eesti Pagulasabi («Допомога біженцям в Естонії»);
- MTÜ Mondo («Мондо»);
- Ukraina Kultuurikeskus (Український культурний центр);
- Riigikaitse Edendamise Sihtasutus (Фонд сприяння національній обороні);

- Eesti Punane Rist (Червоний Хрест Естонії);
- Päästeliit (Союз рятівників);
- Rotary Klubi Tallinn Vanalinn (Ротарі Клуб Таллінн Старе місто);
- Mittetulundusühing Freedom Convoy (Freedom Convoy).

Некомерційні організації «Допомога біженцям в Естонії», «Мондо» та Український культурний центр надають допомогу мешканцям прифронтових територій в Україні та особливо вразливим категоріям громадян нашої держави; Червоний Хрест Естонії співпрацює із Червоним Хрестом України та надає йому речі першої необхідності, продукти харчування, засоби гігієни тощо; Фонд сприяння національній обороні опікується лікуванням та реабілітацією поранених і травмованих українських військовослужбовців; Союз рятівників займається збором необхідного обладнання і засобів для Державної служби з надзвичайних ситуацій.

Особливості застосування податкових пільг у цьому випадку залежать від юридичного статусу благодійника. Фізичні особи можуть зробити подарунків та пожертв на користь вищезазначених некомерційних організацій на суму, що не перевищує 1200 євро на рік. При цьому, на таку суму вони отримують право зменшити свій дохід до оподаткування шляхом внесення в таблицю 9.4 декларації про доходи реєстраційний номер організації-одержувача, його назву, юридичну адресу та суму подарунку (пожертви). Окрім того, за необхідності, благодійники повинні, за необхідності, надати квитанцію про здійснену пожертву. У свою чергу, некомерційна організація, яка отримує таку пожертву, повинна до 1 лютого надати Податково-митному департаменту Естонської Республіки звітність форми INF 4 «Декларація про отримані подарунки і пожертви» із зазначенням усіх осіб-благодійників та сум пожертв.

Юридичні особи, окрім надання грошових коштів на користь визначених державною некомерційних організацій, можуть безоплатно надавати послуги (надавати житло для українських біженців), або ж передавати товаро-матеріальні цінності (транспортні засоби, гуманітарну допомогу) без сплати передбачених обов'язкових платежів. Вартість такого благодійництва вони фіксують у додатку 5 декларації по податку на прибуток. Організація-отримувач пожертв, як і у випадку з фізичними особами, зобов'язана подати Податково-митному департаменту Естонської Республіки звітність форми INF 4 та використати акумульовані цінності для підтримки України із поданням звітності форми INF 4 «Декларація про використання подарунків, пожертв та інших доходів».

Таким чином, у випадку Естонської Республіки ми бачимо чітко розроблений механізм податкового стимулювання подарунків і пожертв на користь України, який полягає у різних підходах до категорій благодійників (фізичних чи юридичних осіб); встановленні граничних неоподатковуваних сум такої допомоги (1200 євро для фізичних осіб); визначення переліку благодійних організацій на загальнодержавному рівні, які можуть акумулювати кошти та використовувати їх для допомоги Україні; регламентації податкової звітності з цього питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про податок на прибуток : Закон Естонської Республіки від 15.12.1999 (із змінами та доповненнями) URL : https://www.riigiteataja.ee/akt/TuMS#para61lg66

2. Kingitused ja annetused. URL : https://www.emta.ee/eraklient/maksud-ja-tasumine/maksusoodustused/kingitused-ja-annetused

УДК 368

А. А. Шевченко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Приазовський державний технічний університет

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СТРАХОВОГО РИНКУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах економічної нестабільності, очевидним є погіршення стану економічної безпеки країни, що проявляється у численних відхиленнях макроекономічних показників. Внаслідок цього держава визначає основні напрями економічних процесів і явищ, які сприяють зміцненню економічної захищеності. Основними соціально-економічними напрямками економічної безпеки виступають: виробнича; демографічна; енергетична; зовнішньоекономічна; продовольча; соціальна; інноваційна та фінансова сфери [1; 2].

Особливе значення в цій системі має фінансова безпека. Вона є ключовою складовою державної політики і передбачає захищеність фінансових інтересів країни, стабільність бюджетно-податкової та грошово-кредитної систем, а також здатність держави формувати, зберігати і раціонально використовувати фінансові ресурси для забезпечення соціально-економічного розвитку [3].

Окрему важливість у забезпеченні фінансової безпеки має сфера небанківського сектору, зокрема страховий ринок.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо оцінки рівня економічної безпеки України 2013 року, фінансова безпека страхового ринку виступає складовою національної фінансової системи і відповідає за задоволення потреб населення у страхових послугах (рис. 1).

За думкою О. І. Барановського, «фінансова безпека страхового ринку» – це рівень його розвитку, що дозволяє задовольнити потреби суспільства та захиститись від внутрішніх і зовнішніх загроз [4]. Більшість дослідників розглядають цю категорію як стан ринку, здатного не лише задовольняти потреби населення, але і захищати від можливих ризиків.

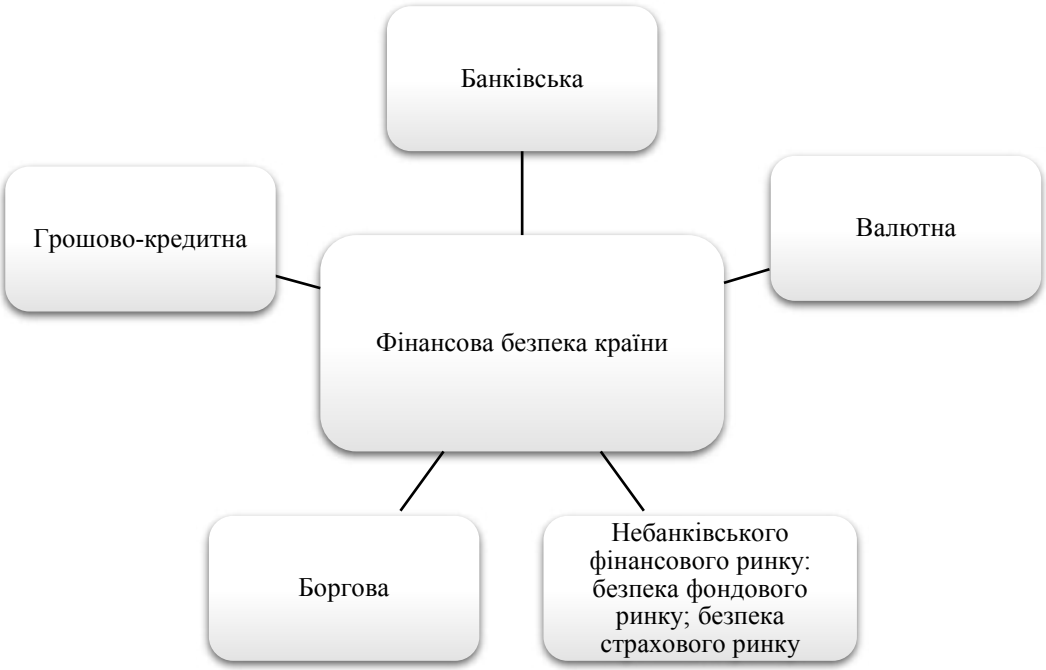

Рисунок 1 – Місце безпеки страхового ринку у фінансовій безпеці країни

Перелік інших найбільш вживаних визначень категорії «фінансова безпека страхових компаній» наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Дефініції категорії «фінансова безпека страхових компаній»

Автор	Трактування поняття
Виговська В. В.	Здатність виконувати страховими компаніями взяті зобов'язання за договорами страхування за умови виникнення непередбачуваних факторів [5]
Ермошенко А. М.	Стан фінансів страхових компаній, котрий характеризується збалансованістю системи фінансових інструментів та показників, стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, дає можливість своєчасно та у повному обсязі брати на себе зобов'язання [6]
Журавка О. С.	Комплекс дій, спрямованих на підтримку балансу між зобов'язаннями та витратами страхової компанії й фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття, в результаті чого досягається ефективний розвиток страховика, незалежно від змін внутрішніх та зовнішніх факторів функціонування економіки [7]

На діяльність страхового сектора суттєво впливають внутрішні та зовнішні загрози. Внутрішні – це погіршення фінансово-економічної політики, помилки, недбалість та зловживання з боку структурних підрозділів і спеціалістів, недотримання контролю за фінансовою інформацією і помилки у фінансовому управлінні.

Зовнішні – виникають через швидкий розвиток глобалізаційних і інтеграційних процесів, зростання міжнародної співпраці у страхуванні, технологічних нововведень і динамічності фінансових інструментів. Крім того, ускладнюють ситуацію несправедливий законодавчий режим, шахрайські дії та залежність від зовнішнього перестрахування, а також неможливість достатнього контролю з боку наглядових органів.

Значимим для розвитку страхового ринку є й зацікавленість держави у його піднесенні, що підкріплюється кількома факторами: важливістю страхування для довгострокових інвестицій і стабільних джерел фінансування бюджету, можливістю використовувати страхову галузь у реформуванні пенсійної системи, а також тим, що ефективний розвиток страхового сектору зменшує навантаження на державний бюджет при непередбачених збитках.

Якщо підсумувати, сучасна ситуація вимагає активних заходів для підсилення фінансової безпеки країни, особливо у критичних сферах, таких як страхування, що є важливим інструментом стабілізації та розвитку економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук Н. Я. Фінансова безпека держави: реальність і доцільність в умовах глобалізації. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. 2000. Вип. 9. С. 121–126.

2. Ситник Н. С., Михайлюк М. В. Загрози та ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни. URL : https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5868/5739

3. Калантай А. М. Роль і місце фінансової безпеки в контексті національних інтересів. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. Ірпінь, 2012. С. 144–155.

4. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні: методологія оцінки та механізм забезпечення : монографія / Київський національний торгово-економічний університет, 2004. 759 с.

5. Виговська В. В. Безпека страхового ринку та стратегія її забезпечення : дис. … д-ра екон. наук : 08.00.08. Чернігів, 2016. 450 с.

6. Єрмошенко М. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.01. Київ, 2006. 19 с.

7. Журавка О. С., Темченко А. Р., Федорченко В. Г. Теоретичні підходи до визначення фінансової стійкості страхових компаній. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22 (1). С. 117–122.

УДК 336.115

С. А. Шелудько,
кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ОЦІНЮВАННЯ КАНАЛІВ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ КРИТИЧНОГО РЕАЛІЗМУ

Актуальність та нагальність детінізації економіки обумовлюється не лише потребою зміцнення фінансової безпеки держави, а й важливістю забезпечення стійкості національного господарства в цілому до екзогенних та ендогенних шоків, зокрема неекономічної природи (пандемії, війни, природні та техногенні катастрофи тощо). Поширення та вкорінення тіньового фінансового простору, паралельного офіційному, створює сприятливі умови для дисемінації корупції, нелегальних каналів грошових потоків, злочинної економіки, офшоризації капіталів, ефективно формуючи прогалини в системі захисту публічних фінансів і пригнічуючи трансмісійний потенціал традиційних інструментів макрофінансового регулювання. Відтак у контексті управління фінансовою безпекою держави тіньова економіка наразі є домінуючою загрозою та першопричиною інших інституціональних девіацій.

Оскільки повноцінна реалізація офіційної методики оцінювання рівня тінізації економіки України неможлива внаслідок конфіденційності окремих вихідних даних, актуальним дослідницьким завданням є розробка, апробація та впровадження незалежного підходу до визначення обсягів «тіні». Так як методологічні засади критичного реалізму, на яких доцільно ґрунтувати такий підхід, постулюють реальну сутність тіньової економіки як безпосередньо неспостережуваний процес, в основі його кількісного виміру лежить не «вгадування» ступеня тінізації через припущення офіційної методики щодо стабільності взаємозв’язків між проксі-індикаторами тіньової активності, а реконструкція латентної структури каналів тінізації економіки з подальшим калібруванням для переходу до визначення обсягу як відсотку ВВП.

Для проведення оцінки латентної структури каналів тінізації України було сформовано пул статистично доступних показників, які, на думку автора, можуть давати уявлення про тенденції та динаміку проявів тіньової економіки. Результати PCA-діагностики редукованого набору показників засвідчили наявність

трьох виразних головних компонент, що разом пояснюють більше 65 % загальної дисперсії. Теоретико-статистичне групування показників, проведене автором, дає підстави стверджувати про існування трьох потенційних каналів тінізації економіки України: споживчий, фіскальний та структурно-інституціональний. Однак варто визнати, що потенційно лише один з трьох може повною мірою відображати латентну динаміку тіньової економіки, оскільки спільний рух індикаторів може бути викликаний незалежними макрофінансовими тенденціями, не завжди викликаними дисбалансами «тіні».

Результати регресійного калібрування офіційного рівня тінізації відносно структурно-інституціонального каналу дозволяє стверджувати, що чинна «Методика…» найкраще узгоджується саме зі структурою споживчого імпорту та балансом довіри населення до національної валюти (рис. 1).

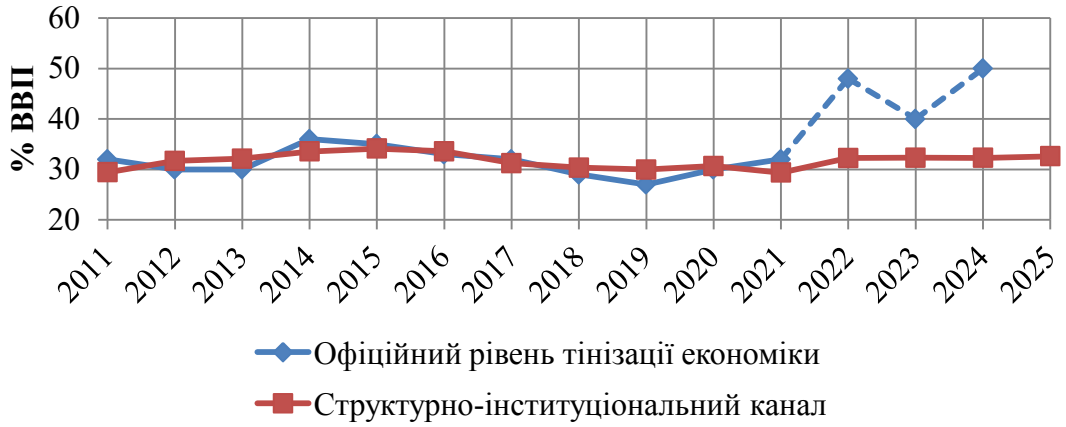

Рисунок 1 – Динаміка індексу структурно-інституціонального каналу тінізації економіки України після калібрування в 2011–2025 рр.

Джерело: розраховано та побудовано за даними [1–3].

На рис. 1 видно, що обсяг тінізації економіки за структурно-інституціональним каналом у 2011–2021 рр. збігався з офіційної оцінкою з мінімальною похибкою, зокрема в 2015–2017 рр. значення були майже ідентичними. Натомість, з 2022 р. розбіжності суттєво посилилися. Варто зауважити, втім, що дані щодо рівня тіньової економіки для названого періоду є напівофіційними, оскільки були озвучені представниками Уряду без публікації аналітичних звітів щодо оцінки. Відтак, виявлена різниця між показниками може бути свідченням як активізації чинників, що ігноруються чинною «Методикою…», але є актуальними в умовах повномасштабного вторгнення, так і зумисної «апроксимації» офіційної оцінки в інтерпретації спікерів.

Отже, після 2021 р. офіційна оцінка тіньової економіки України вийшла поза межі фінансово-поведінкових та структурних індикаторів, які задовільно

описували її динаміку у 2011–2021 рр., що є свідченням зміни режиму вимірювання, а не механізму тінізації. Іншими словами, з точки зору офіційних представників державної влади, тіньовий сектор, що до 2022 р. був значною мірою зумовлений структурно, в період повномасштабного вторгнення трансформувалася на методологічний та інституційний конструкт.

Таким чином, запропонований підхід до оцінювання обсягів тіньової економіки поєднує аналіз головних компонентів для виявлення латентних каналів тінізації, який дозволяє реконструювати як структуру, так і масштаби тіньової економіки, з регресійним калібруванням індексних рядів до кількісного виміру відносно номінального ВВП, що зберігає порівнянність у часі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банк даних / Державна служба статистики України. URL : https://stat.gov.ua/uk/explorer/

2. Дані та аналітика / Міністерство фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/

3. Статистика / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/

СЕКЦІЯ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

JEL M13, L26

A. Baykin,
a student of higher education of the first (bachelor) level;
D. Stoyanova,
Dr. Assistant Prof.
Burgas State University "Prof. D-r. Assen Zlatarov",
Burgas, Bulgaria

TYPES OF MANAGER BEHAVIORS IN A STARTING BUSINESS

Introduction

The success of a startup depends not only on the idea, but also on the personality of the leader. By analyzing the four classical temperaments (Sanguine, Choleric, Phlegmatic, Melancholic) described by Hippocrates this paper aims to provide a framework for building sustainable startup teams in an emerging and recovering economy by providing an understanding of managerial behavior [1; 2; 3].

The economic recovery of Ukraine requires not only financial investments but also active human capital development and business startup infrastructure. Young entrepreneurs and the ecosystem of starting new business shall emerge. It should drive the innovation and thus create new jobs. This analysis provides with valuable insight for understanding management behavior and temperaments.

Theoretical Framework

The classical theory of Hippocrates identified four temperaments based on bodily fluids, while the modern system links them to properties of the nervous system: strength, balance, and mobility [4].

- Sanguine: Strong, balanced, mobile. Energetic and social.
- Choleric: Strong, unbalanced. Decisive and impulsive.
- Phlegmatic: Strong, balanced, inert. Calm and persistent.
- Melancholic: Weak, unbalanced. Sensitive and analytical.

SWOT Analysis of Managerial Types in Startups

Based on practical analyses of the "AI-Diary" startup team of students from Burgas State University, a detailed SWOT analysis was prepared for each managerial type in the context of early-stage business.

1. Sanguine Manager

- Strengths: Great communication skills set, inspiring the team through enthusiasm; quickly adapts to sudden changes; ideal for networking and pitching of investors;
- Weaknesses: Inconsistency, difficulty in finishing long-term routine tasks; lack of attention to detail; tends to avoid formal procedures;
- Opportunities: Best suited for roles in marketing, PR, and initial customer acquisition;
- Threats: Risks of a "burnout" due to higher enthusiasm; may lose on serious operational risks.

2. Choleric Manager

- Strengths: Highly decisive, very results-oriented, mostly effective in crisis management; strong strategic thinking and leadership;
- Weaknesses: Impatient, risks of authoritarianism, potentially conflicting with the team members; may lose the emotional climate of the team;
- Opportunities: Valuable for rapid growth, scale, and enforce discipline in unpredictable startup environment;
- Threats: Might demoralize the team if the control becomes aggressive; risks of making dangerous decisions without sufficient data.

3. Phlegmatic Manager

- Strengths: Stability and reliability, good listener, consistent in execution, maintains calmness under pressure;
- Weaknesses: Resists to rapid changes, slow decision-making processes, might procrastinate on difficult decisions;
- Opportunities: Ideal for operations of compliance (COO), quality checks, and stabilizing processes after the first launch;
- Threats: May slow down the startup's speed, risks to become dominated by more aggressive competitor or partner.

4. Melancholic Manager

- Strengths: High standards of quality, deep analytical thinking, excellent planning, attention to detail;
- Weaknesses: Perfectionism leads to "analysis paralysis", pessimist, difficult in handling a high-pressure social situation;

- Opportunities: Critical roles in finance, architecture, legal compliance, and product testing;
- Threats: Excessive caution may lead to missed market opportunities; risk of demotivating the team through excessive criticism.

Tips for Startup Leaders [5]

To help a new business grow, especially in the economic situation in Ukraine, young founders can get competitive by understanding their behavior. Here is what they can do:

- For Sanguine leaders: You need to see your progress, so start using a CRM system right away. If there is difficult documentation, give this work to Phlegmatic people in your team. Also, try to work in short periods (sprints) to keep your focus.
- For Choleric leaders: Try to listen to others more. Look at the real numbers (KPIs) so you do not try to control every small step. Also, make a rule to think twice before you make a big decision. This will stop you from making fast mistakes.
- For Phlegmatic leaders: If a task looks too big, break it into small goals. Put a strict deadline for your decisions, otherwise, you might stop moving. It is a good idea to work with a Choleric partner because they can give you more energy.
- For Melancholic leaders: Remember the "MVP" idea – your product does not need to be perfect to start. Set a timer for your decisions so you do not analyze things for too long. Focus on what real customers say, not on making the theory perfect.

Conclusion

There is no “perfect” temperament for a startup founder. However, self-awareness is a critically important here. To rebuild Ukraine’s economy, it is essential to train young entrepreneurs not only in finance but also in organizational behavior. By applying wisely, the strengths of each type and carefully addressing the weaknesses through a good team alignment, startups should increase their resilience, attract investments, and effectively contribute to the country’s recovery.

REFERENCES

1. Boeree, C. G. (2013). Early Medicine and Physiology.
2. Lundin, R. W. (1989). Alfred Adler's Basic Concepts and Implications.
3. Riemann, F. (2008). Anxiety (Die 4 Grundformen Der Angst).
4. Four Temperaments. (2025). Personality Traits and Examples. URL : https://fourtemperaments.com/
5. Graham, P. (2013). Do Things that Don’t Scale. URL : https://paulgraham.com/ds.html

УДК 336.221

M. Msakhuradze,
Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia

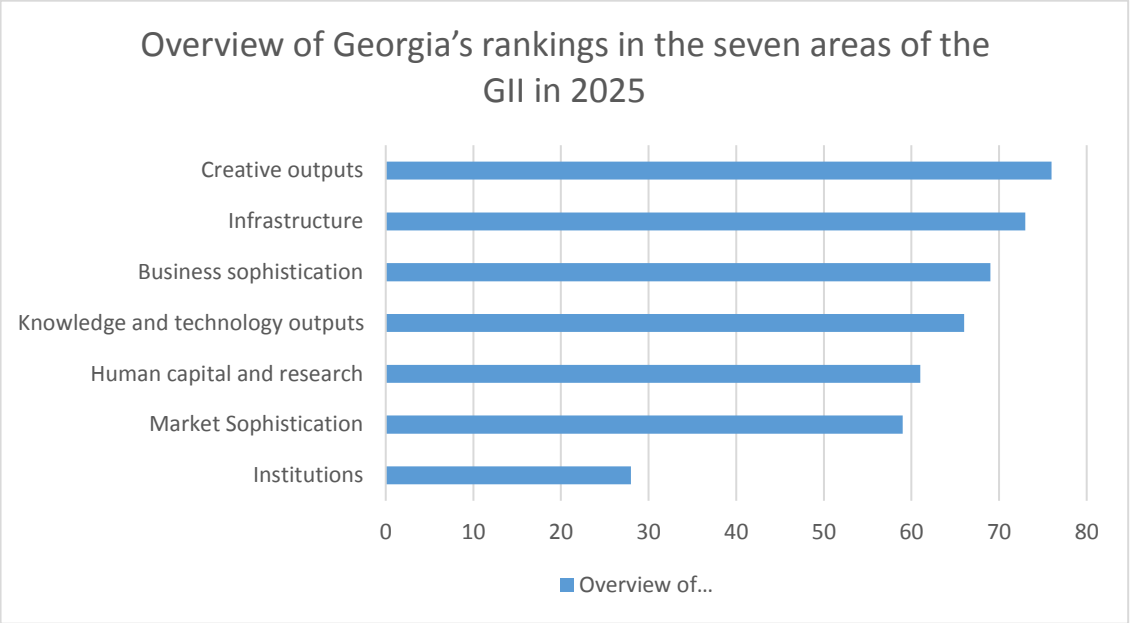
TAX INCENTIVES FOR INNOVATIVE BUSINESSES IN GEORGIA

Abstract. Innovative entrepreneurship has crucial role in economic growth. Through it, not only are new products and services created, but it also helps regional economic development. The establishment of a thriving start-up is achievable when adequate support structures exist. The research aims to identify the principal challenges faced in Georgia and to formulate recommendations that support the advancement of innovative enterprises.

In 2025, Georgia ranks 56th in the Global Innovative Business Index. The Global Innovation Index (GII) is published by the World Intellectual Property Organization (WIPO). This Organization is a specialized agency of the United Nations. The GII aims to provide an innovation ranking and rich analysis referencing around 140 economies. Over the last decade, the GII has established itself as both a leading reference on innovation and a "tool for action" for economies that incorporate the GII into their innovation agendas. It measures innovation based on criteria that include institutions, human capital and research infrastructure, credit, investment, linkages, the creation, absorption and diffusion of knowledge and creative outputs. The GII has two sub-indices: the Innovation Input Sub-Index and the Innovation Output Sub-Index, and seven pillars, each consisting of three sub-pillars (WIPO, 2025).

The diagram gives information about Georgia's ranking in the seven GII areas, compared to other countries.

In terms of the seven GII areas, Georgia ranks as follows: Institutions-28th, Market Sophistication – 56th, Human Capital and Research-61st, Knowledge and Technology Outputs - 66th, Business Sophistication-69th, Infrastructure-73rd and Creative Outputs-76th. (WIPO, 2025)

Source: *World Innovation Property Organization.*

These numbers are quite low compared to those of other European countries. While Georgia ranks 56th according to the GII, other European countries perform significantly better. Italy – 28th, France – 13th, Germany – 11th, Switzerland – 1st, and Austria – 19th (WIPO, 2025). It's obvious that, according to the GII, Georgia has improved its position, the however innovative environment is not fully developed. There are several problems that should be addressed in order to stimulate start-ups. We are facing the following problems:

– Insufficient infrastructure in rural areas;

– Limited human capital;

– Limited finance resources;

– Insufficient tax incentives.

Now, I want to discuss about tax regulations in Georgia, which play crucial role not only during in the initial stages of a business, but also in its future development. Taxation for innovative businesses is almost the same as under the standard regime. There are no separate rules for start-ups. Only a few benefits are mentioned in the Tax Code. For example:

– Companies do not pay profit tax if they reinvest their profits into the business and expend them.

– Businesses with the status of an international company benefit from tax incentives. Profit and income taxes are reduced to 5 %, when standard rates are 15 % and 20 %. These benefits apply to IT companies and maritime services. There are designated areas where International Companies can operate (Georgian Tax Code, 2025).

In terms of small businesses, according to the Georgian Tax Code, companies can obtain the status of „Small Business", after that, they pay only 1 % of their income. However, there is not any benefit about VAT (if companies' income is more than 100000 Lari, they are obliged to be VAT taxpayers) or property tax (no exceptions for small businesses and start-ups), nor income taxes on salaries and provided services. Only a few income tax incentives are provided; companies are exempt from paying income tax on salaries totaling less than 6000 Lari (Georgian Tax Code, 2025). I think that is a very low threshold for salaries; income tax is 20 % and state pension tax 2 % (On State Pensions, 2025**)**. This ultimately increases the costs of small businesses. It also affects employment.

Let us consider different European Countries, which have tax incentives for innovative businesses.

For a long period of time EU has been trying to create such an ecosystem that provides incentives for start-ups and small businesses. For example:

1. Corporate income tax:

Some European countries have a patent box regime, which means that they have benefits related to income tax. Several examples are shown in the table (NordicHQ, 2025).

Country	Corporate income tax rate	Patent box regime
United Kingdom	25 %	10 %
France	25–31 %	10 %
Spain	25 %	10 %
Portugal	19 %	2.85 %
Belgium	25 %	3.75 %
Lithuania	17 %	6–7 %
Poland	9/19 %	5 %

Most of them are reduced by over 15 %. In Georgia, it is very difficult to identify any tax that has such reductions for innovative businesses.

2. VAT Exemptions and Reductions

VAT is one of the most important taxes among others, because it generates a relatively high burden on entrepreneurs, putting small businesses under pressure. VAT benefit will play a crucial role for innovative businesses.

- **Ireland** provides a reduced tax rate 9 % in the hospitality sector, including restaurants and hotels. These benefits help businesses to save costs.

- **Portugal:** Small businesses in Portugal may have benefits for VAT if their turnover is below a certain threshold. It will help them reduce costs, at least at the beginning of the business.

3. **Regional Tax Incentives:**

- **Spain** has special conditions for regional tax incentives, including reductions in corporate taxes for businesses that are in economically disadvantaged areas. This will support rural areas in developing the local economy.
- **Poland:** Poland also offers benefits for regions, including tax holidays and reductions in local taxes. Through these incentives, Poland aims to boost and encourage the economy and investment in rural areas.

4. Employment-Related Tax Incentives

- **Sweden:** Sweden offers tax incentives for businesses that hire employees from specific target groups, including young people and individuals who have been unemployed for an extended period. These businesses can claim reduced social security contributions.
- **Germany**: The Employment Incentive Program provides businesses with tax exemptions or reductions for hiring employees who have been unemployed for a long time, as well as those who are in specific sectors, such as green energy or social care (Larocca, 2025).

Recommendations for Georgia:

– In the section on income tax, small businesses should receive benefits, at least in the beginning of the business. Tax holidays are one of the most important benefits for them. 20 % is quite high for start-ups, as it increases costs that play a crucial role in the development of new business ideas. I believe that the income tax rate for start-ups should not exceed 10 %. It will also impact employment.

– Similar to Portugal, the turnover threshold for mandatory VAT registration should be clearly defined. The existing threshold of 100000 lari is very low and many businesses may reach this amount within just a few months. For future development, VAT also plays an important role. Rural products should be exempt from VAT, in order not to be increase prices on such an important product.

– In terms of property tax, especially for land, incentives should be imposed in rural areas.

– Similar to Ireland, certain fields, such as tourism and agricultural production, have to be stimulated through tax holidays.

– In the section on import tax, companies that need to import technologies in order to improve their production process should benefit from simplified customs

procedures, as well as reduced customs service payment and import taxes. Georgia does not possess sufficient technologies to modernize production; therefore, manufacturers need to import them.

– Furthermore, there are no special tax regimes for techno-parks. Parks serve as spaces where technologies and new ideas are created.

REFERENCES

1. Abuselidze, G. (2020). Optimality of tax policy on the basis of comparative analysis of income taxation. *European Journal of Sustainable Development*, 9 (1), 272–293.

2. Abuselidze, G., & Sarjveladze, B. (2025). Investor Behavior in Venture Capital Investment: An Analytical Study of Georgian and Central-Eastern European Startup Markets. *European Journal of Sustainable Development*, 14 (1), 149–168.

3. Abuselidze, G., & Badulescu, D. (Eds.). (2025). Prospects for the Development of Innovative Economy in the Region Under the Circumstances of Global Economic and Business Challenges / Batumi Shota Rustaveli State University. 514 p.

4. Larocca, A. (2025). Tax Incentives for Entrepreneurs in the EU. Tax Incentives for Entrepreneurs in the EU.

5. NordicHQ. (2025). Where to start a business in Europe as a foreigner. Where to start a business in Europe as a foreigner. NordicHQ.

6. Parliament of Georgia. (2025). On State Pensions (LAW 2442). URL : https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/27946?publication=29

7. Parliament of Georgia (2025). Georgian Tax Code. URL : https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1043717

8. WIPO. (2025). Overview of Georgia's rankings in the seven areas of the GII in 2025. World Intellectual Property Organization. Georgia Ranking in the Global Innovation Index 2025.

JEL L26, M21, O32

I. Ursu,
student of the second cycle of higher education (Master's level)
Supervisor:
T. Bujor,
Phd. in Economics, Associate Professor,
Moldova State University, Faculty of Economic Sciences,
Republic of Moldova

ENHANCING COMPETITIVE ADVANTAGE THROUGH DIGITALIZATION AND SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

In the current economic environment characterized by large-scale shocks, geopolitical tensions, financial instability, and profound structural transformations, economic recovery has become a central priority for both developed and emerging economies. Enterprises play a decisive role in restoring economic activity, employment, and value creation, particularly in small and transition economies such as the Republic of Moldova. Under these conditions, strengthening competitive advantage represents a key determinant of enterprise resilience and long-term sustainability.

The contemporary global economy is marked by volatility in financial markets, disruptions in global value chains, and increasing competitive pressures. These challenges require enterprises to rethink traditional business models and adopt innovative approaches that enhance flexibility and adaptability. Competitive advantage is no longer based solely on cost efficiency, but increasingly on innovation capacity, technological adoption, and responsible business conduct.

According to Porter (1985), competitive advantage is achieved when a firm creates superior value compared to its competitors. In the current economic context, this value is increasingly derived from digital capabilities and socially responsible strategies. Enterprises that fail to adapt to these dynamics face declining productivity, reduced market share, and increased financial vulnerability.

Digitalization represents one of the most important drivers of enterprise competitiveness. The adoption of automation, digital platforms, cloud computing, and data analytics enables firms to optimize internal processes, improve decision-making, and enhance operational efficiency [1; 2]. Digital technologies reduce transaction costs, increase transparency, and facilitate faster access to information, which is essential in uncertain economic environments.

From a financial perspective, digital transformation improves budgeting accuracy, cost control, and risk management. Digital accounting systems and fintech solutions enhance transparency and reduce information asymmetry, thereby improving access to finance, particularly for small and medium-sized enterprises [5]. Moreover, digitalization facilitates integration into regional and global value chains, increasing export potential and reducing dependence on the domestic market [4].

Alongside digitalization, social entrepreneurship plays a crucial role in supporting inclusive economic growth. Social enterprises combine economic objectives with social missions, focusing on employment creation, social inclusion, and community development. In the Republic of Moldova, social entrepreneurship contributes to mitigating the effects of labor migration, regional disparities, and social vulnerability, especially in rural areas [3].

Socially responsible business models enhance enterprise reputation, stakeholder trust, and long-term sustainability. Consumers, investors, and policymakers increasingly value ethical practices and social impact, which strengthens the competitive position of socially oriented enterprises.

The interaction between digitalization and social entrepreneurship generates a synergistic effect that amplifies their individual benefits. Digital technologies enable social enterprises to scale their activities, improve efficiency, and access new funding opportunities. At the same time, socially oriented strategies enhance the legitimacy and sustainability of digital transformation initiatives.

In the context of the Republic of Moldova, this synergy is particularly important due to structural economic constraints, limited market capacity, and dependence on external shocks. Digital-social business models support economic modernization, strengthen SME competitiveness, and contribute to social cohesion.

From a policy perspective, promoting the integration of digitalization and social entrepreneurship aligns with national development priorities related to economic modernization, SME support, and sustainable growth. Targeted public policies, investments in digital infrastructure, and support for social innovation can significantly enhance enterprise competitiveness and support long-term economic recovery [6].

Table 1 – Economic impact of digitalization and social entrepreneurship on competitive advantage

Strategic dimension	Key elements	Economic impact
Digitalization	Automation, digital platforms, data analytics	Productivity growth, cost efficiency
Social entrepreneurship	Social inclusion, ethical practices	Sustainable value creation
Integrated approach	Digital-social synergy	Competitive resilience

Source: *Created by the author based on OECD (2020) and European Commission (2021).*

Conclusions

1. Digitalization represents a key structural factor for increasing enterprise efficiency, transparency, and quality of managerial decision-making.
2. Social entrepreneurship contributes to strengthening social inclusion, enterprise legitimacy, and long-term sustainability.
3. The integration of digital technologies and socially responsible business models generates a synergistic effect that enhances enterprise resilience and competitive positioning.
4. In the Republic of Moldova, digital-social business models are particularly relevant for overcoming structural constraints and reducing vulnerability to external shocks.
5. Promoting digital and socially responsible entrepreneurship should be regarded as a strategic priority for sustainable economic development and long-term competitiveness.

REFERENCES

1. Porter, M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. Free Press, 1985.
2. OECD. Digital Transformation and Business Performance. OECD Publishing, 2020.
3. European Commission. Social Economy and Social Entrepreneurship in the European Union. Brussels, 2021.
4. World Bank. Digital Development Overview. Washington DC, 2022.
5. International Monetary Fund. World Economic Outlook. IMF, 2023.
6. UNDP. Digital Transformation and Inclusive Growth. United Nations, 2022.

УДК 336.71:330.131.7

О. О. Асанов,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковний керівник:
О. М. Кубецька,
кандидат економічних наук, доцент,
НТУ «Дніпровська політехніка»

ВІДСОТКОВИЙ ПРИБУТОК БАНКУ ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

У сучасних умовах розвитку фінансової системи процентний прибуток залишається основним джерелом доходів банківських установ та визначальним фактором їх фінансової стійкості. Ефективне планування процентного прибутку дозволяє банкам забезпечити оптимальне співвідношення між дохідністю та ризиком, підвищити результативність активних і пасивних операцій, а також мінімізувати вплив процентного та кредитного ризиків на фінансові результати діяльності. Особливої актуальності дане питання набуває в умовах трансформації банківської системи, коли зростає роль прогнозування доходів, управління процентною маржою та адаптації процентної політики до змін ринкової кон'юнктури.

Процентна маржа (процентний прибуток) банку визначається як різниця між процентними доходами та процентними витратами [1]. Він відображає ефективність використання залучених і власних ресурсів банку. Планування цього показника дозволяє своєчасно виявляти дисбаланс між доходами та витратами і приймати управлінські рішення щодо оптимізації активів та пасивів. У традиційному розумінні прибуток є різницею між ціною товару та затратами на його виробництво (собівартістю). Відповідно до міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» «прибуток або збиток – це загальний дохід за вирахуванням витрат за винятком компонентів іншого сукупного прибутку» [2].

Тому можемо говорити про те, що процентний дохід – операційний дохід, який банк отримує від використання грошових коштів, їх еквівалентів чи сум у вигляді заборгованості банку, обсяги яких розраховуються пропорційно часу та сумі активів. До них входять доходи від розміщення коштів в інших

банках, плата за кредит, наданий суб'єктам господарювання й фізичним особам, інших видів кредиту та від доходу з інвестиційних цінних паперів [3]**.** Основними джерелами процентних доходів є кредити клієнтам, облігації та інші боргові цінні папери, міжбанківські депозити та інвестиції у високоприбуткові фінансові інструменти.

Процентні витрати – це витрати банку на залучені кошти, тобто виплати відсотків за депозитами клієнтів, міжбанківські кредити та інші зобов'язання.

Різниця між процентними доходами та витратами формує процентний прибуток банку, який є основою для подальшого розрахунку чистого прибутку.

Процентна маржа відображає ефективність банківської діяльності та вимірює співвідношення між доходами від активних операцій і витратами на пасиви. Вона визначає прибутковість банку і служить індикатором фінансової стабільності. Чим вище процентна маржа, тим більше ресурсів банк може використовувати для розвитку кредитних програм, інвестування у нові фінансові інструменти та формування резервів.

Під час дослідження теми було виявлено фактори, що впливають на процентну маржу в АТ КБ «Приват Банк». До них можна віднести: ринкову кон'юнктуру та рівень відсоткових ставок, структуру активів і пасивів банку, кредитний ризик та ліквідність банку. державне регулювання та монетарну політику.

Планування процентного прибутку здійснюється шляхом прогнозування процентних доходів і витрат, встановлення планових процентних ставок та оцінки ризиків.

Без ефективного планування процентного прибутку банк ризикує знизити свою прибутковість та втратити конкурентоспроможність на ринку фінансових послуг.

Попри війну, банківська система України зуміла зберегти стабільність і продемонструвала витривалість, адже впродовж 2021–2023 років працювала з прибутком. Генерування прибутку банками є ключовим чинником для підтримання їхньої фінансової стійкості та здатності конкурувати на ринку.

Протягом 2022–2024 років не зважаючи на воєнний стан в країні, АТ КБ «ПриватБанк» працював прибутково. «Він у 2023 році збільшив чистий прибуток на 24,8%, до 37,8 млрд грн (у порівнянні з 2022 роком), а в 2024 р ще на 15% до 40,14 млрд грн (відносно даних 2023 року). Водночас прибуток до оподаткування у 2023 році досяг 72,8 млрд грн, що більше ніж удвічі перевищує результат 2022 року та 81 млрд грн у 2024 році» [5].

Отже, автори дійшли висновку, що процентний прибуток є ключовим показником ефективності діяльності комерційного банку, визначаючи його фінансову стабільність, здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами та партнерами, а також можливість стратегічного розвитку. На прикладі АТ КБ «ПриватБанк» встановлено, що навіть в умовах нестабільності та воєнного стану банк здатний забезпечувати зростання чистого прибутку та ефективно управляти процентною маржою, що підтверджує значення ретельного планування доходів і витрат. Ефективне управління процентним прибутком забезпечує банку конкурентоспроможність, стабільність на ринку фінансових послуг і зміцнення довіри клієнтів та держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Управління прибутковістю банку / Бібліотека BukLib.net. URL : https://buklib.net/books/27368/ (дата звернення: 31.01.2026).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text

3. Фатюха Н. Г., Гришунова Т. А. Основні підходи щодо визначення та класифікації доходів банківської установи. *Ефективна економіка*. 2019. № 7. DOI 10.32702/2307-2105-2019.7.31

4. Прасад А. ПриватБанк торік збільшив чистий прибуткок майже на чверть, до 38 млрд грн / Fordes. 2024. 23 січня. URL : https://forbes.ua/news/privatbank-zakinchiv-2023-rik-zchistim-pributkom-v-mayzhe-38-mlrd-grn-24012024-18742

УДК 338

В. Д. Бабич,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ

У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності, стрімких технологій та непередбачуваних зовнішніх викликів питання фінансової стійкості малого бізнесу стає критично важливим для виживання та розвитку приватного сектору. Малий бізнес є фундаментом національної економіки, який забезпечує гнучкість ринку та високий рівень зайнятості населення, проте він і надалі залишається найбільш вразливим до дефіциту ліквідності та обмеженого доступу до ресурсів.

На загальнодержавному рівні фінансова підтримка малого бізнесу гарантується Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [1], згідно якого «держава гарантує фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів господарювання, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу» [2].

У зв'язку з цим, фінансова стійкість малих підприємств значною мірою залежить від ефективності функціонування макроекономічного середовища та інструментів, що застосовуються на державному рівні. Ці інструменти формують умови, у яких бізнес залучає капітал, сплачує податки та реалізує свою продукцію. Класифікацію основних важелів впливу на стан фінансової стійкості через розгляд державних сегментів наведено у таблиці 1.

Наведена нижче таблиця систематизує ключові важелі державного впливу на фінансове середовище, у якому функціонують суб'єкти малого підприємництва. Вона ілюструє, як інструменти грошово-кредитної, податкової, бюджетної та боргової політики безпосередньо впливають на ліквідність, рівень витрат та інвестиційні можливості приватного сектору. Зокрема, аналіз демонструє перехід від жорсткого фіскального регулювання до стимулюючих механізмів, таких як цільові субвенції та державні гарантії, що є критично важливими для підтримки платоспроможності бізнесу в кризові періоди.

Таблиця 1 – Класифікація основних важелів впливу на стан фінансової стійкості через розгляд державних сегментів

Державний сегмент	Інструменти підтримки стійкості	Їх вплив на малий бізнес
Грошово-кредитна сфера	Облікова ставка	Визначає доступність та вартість банківських кредитів для підприємців.
	Коридор процентних ставок	Стабілізує банківський сектор, що забезпечує надійність збереження коштів бізнесу.
	Тендери з підтримання ліквідності	гарантують здатність банків безперебійно проводити платежі малого бізнесу.
Податкова сфера	Встановлені податки та збори	Визначають рівень фіскального навантаження на прибуток малих підприємств.
	Система адміністрування	Спрощення процедур звітності знижує операційні витрати бізнесу.
Бюджетна політика	Видаткові інструменти	Державні закупівлі та замовлення, що виступають джерелом доходу для малого бізнесу.
	Цільові субвенції та місцеві програми	Грантова підтримка та компенсація відсотків за кредитами на рівні громад.
	Державні гарантії	Дозволяють бізнесу отримувати кредити навіть за відсутності достатньої застави.
Боргова політика	ОВДП та військові облігації	Інструмент для збереження та примноження вільних грошових коштів бізнесу.
	Міжнародні кредити та гранти	Фінансування від МФО, що спрямовується спеціально для підтримки малого підприємництва.

Джерело: створено автором на основі [3; 4; 5].

Отже, комплексне поєднання наведених інструментів дозволяє створити захисний бар'єр для малого бізнесу, мінімізуючи вплив ризиків та створюючи підґрунтя для його довгострокової фінансової стабільності. Зокрема, «у 2025 р., за умов дії воєнного стану в Україні, відбувається поетапне формування комплексної моделі державної підтримки підприємницької діяльності, яка реалізується у спосіб інтеграції фінансових інструментів (програм зеленого фінансування для бізнесу та кредитування з використанням гарантій на портфельній основі), удосконалення механізмів взаємодії «держава – бізнес» та стимулювання розвитку ветеранського бізнесу. Завдяки оперативності державних інституцій у реагуванні на проблематику вдосконалення бізнес-середовища підвищується адаптивність підприємницьких моделей, що створює основу для сталого економічного відновлення» [5].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що фінансова стійкість малого бізнесу в сучасних умовах є результатом синергії внутрішньої адаптивності підприємств та комплексної державної підтримки, яка у 2025 році трансформувалася у

багаторівневу модель. Ефективне поєднання класичних інструментів (грошово-кредитного регулювання, податкових пільг та програм пільгового кредитування) з інноваційними механізмами, такими як розвиток ринку факторингу та цільова підтримка ветеранського бізнесу, створює необхідні умови для подолання дефіциту ліквідності та мінімізації воєнних ризиків. Саме системне впровадження цих фінансових інструментів та розвиток альтернативних джерел фінансування стають фундаментом для зміцнення ресурсної бази підприємств і забезпечення їхньої життєздатності в умовах макроекономічної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 28.08.2025 № 4196-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text

2. Годнюк І. Оподаткування суб'єктів малого підприємництва в умовах воєнного стану. *Фінансово-економічна діяльність суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану* : Міжнар. наук.-практ. форум, м. Кам'янець-Подільський, 20–21 жовтня 2022 р. Кам'янець-Подільський : НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», 2022. С. 68–71.

3. Нєізвєстна О., Григорук А., Литвин Л. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-62 ; URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1401/1351

4. Інструменти монетарної політики / Національний банк України : вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ua/monetary/tools (дата звернення: 10.02.2026).

5. Інструменти підтримки бізнесу / Національний інститут стратегічних досліджень : вебсайт. 2025. Липень. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-lypen-2025-roku (дата звернення: 10.02.2026).

УДК 336.7

А. Бебко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
А. С. Олійник,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту імені І. А. Маркіної,
Полтавський державний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Цифрова трансформація формує нові вимоги до стратегічного менеджменту, зумовлюючи появу низки суттєвих викликів, що змінюють теоретико-методологічні засади, модернізують аналітичний інструментарій, оновлюють та корегують підходи до розробки і впровадження стратегій, а також висувають підвищені вимоги до управлінських компетенцій.

Аналіз ключових тенденцій розвитку стратегічного менеджменту підприємств у період цифрової трансформації дає змогу окреслити низку вагомих змін. Вони проявляються як у переосмисленні методологічних засад стратегування, так і в оновленні практичних інструментів управління.

Передусім суттєвий вплив на стратегічне управління справляє масштабна датафікація бізнес-процесів. Великі обсяги структурованих і неструктурованих даних, що генеруються цифровими пристроями, інтернетом, соціальними мережами та транзакційними системами, перетворюються на стратегічно важливий інформаційний ресурс компаній. У цих інформаційних потоках містяться певні закономірності, які за умови ретельного аналізу можуть стати джерелом генерації та прийняття цікавих стратегічних рішень. Завдяки аналітиці в реальному часі керівники отримують можливість не лише реагувати на події постфактум, а й формувати рішення на основі постійно оновлюваних даних. У результаті великі дані з технологічного явища трансформуються у чинник зміни самої логіки стратегічного управління [1].

По-друге, актуалізується потреба у формуванні динамічних та адаптивних стратегій, здатних гнучко реагувати на нестабільність зовнішнього середовища. Висока невизначеність, спричинена стрімким технологічним розвитком, появою підривних інновацій та трансформацією ринків, вимагає нових стратегічних рішень. Сучасні стратегії характеризуються безперервністю, відкритістю до

змін, орієнтацією на постійну трансформацію бізнес-моделі. Стратегічний процес із разового заходу перетворюється на системну діяльність, що передбачає оперативне оновлення планів і гнучке перерозподілення ресурсів відповідно до ринкових сигналів [1].

По-третє, зростає значення цифрових платформ як основи інноваційних бізнес-моделей. Платформні рішення об'єднують різні групи користувачів, забезпечуючи можливість безпосередньої взаємодії та обміну цінностями без традиційних посередників. Інструменти персоналізованих рекомендацій, що базуються на аналізі даних у режимі реального часу, підвищують точність відповідності пропозиції індивідуальним потребам клієнтів. Ефект масштабу й мережеві ефекти створюють потужні конкурентні переваги для таких підприємств [1].

По-четверте, особливої актуальності набуває розвиток динамічних здібностей організацій – їхньої спроможності постійно оновлювати бізнес-модель та організаційну структуру відповідно до викликів цифровізації. Ключового значення набувають цифрові навички працівників, готовність до роботи в умовах невизначеності, сприйняття ризику як елемента розвитку. Водночас зростає роль системи безперервного організаційного навчання, зокрема із застосуванням інструментів стратегічного форсайту – сценарного планування, дорожніх карт, сканування горизонтів та інших підходів до прогнозування майбутніх змін [1].

Підприємства, що здатні креативно інтегрувати новітні технології з сучасними управлінськими практиками безперервного навчання, удосконалення й адаптації, будуть генерувати ідеологічно нові ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нетудихата К., Погромський В. Стратегічний менеджмент бізнес-організацій в умовах цифрової трансформації. *Підприємництво та інновації*. 2025. Вип. 38. С. 79–82. DOI : https://doi.org/10.32782/2415-3583/38.12

УДК 65.011.56

Ю. Є. Бернатович,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ

Сучасні підприємства здійснюють діяльність в умовах структурних зрушень світової економіки, зумовлених стрімким розвитком цифрових технологій, загальною глобалізацією ринків і посиленням конкурентного середовища.

Для України питання цифрової трансформації управління фінансами суб'єктів господарювання набуває значної актуальності в умовах воєнних дій, руйнування інфраструктури, масових релокацій та необхідності відновлення економіки.

Водночас українські підприємства зіштовхуються з рядом істотних бар'єрів, зокрема низьким рівнем цифрової зрілості, обмеженим доступом до сучасних інноваційних технологій, дефіцитом кваліфікованих фахівців та відсутністю комплексних підходів до управління загальними цифровими трансформаціями підприємства [2].

Основні напрями цифрової трансформації управління фінансами підприємств у світовій практиці пов'язані з комплексним упровадженням цифрових технологій у систему контролінгу [1].

Вони охоплюють активне використання штучного інтелекту, аналітики даних і автоматизації для підвищення операційної ефективності, розвиток платформених бізнес-моделей і цифрових екосистем, перехід до гнучких організаційних структур та Agile-підходів, посилення клієнтоорієнтованості й персоналізації продуктів і послуг. Водночас важливими складовими виступають формування цифрових компетенцій персоналу, розвиток культури безперервного навчання, а також удосконалення систем кібербезпеки та управління цифровими ризиками.

Реалізація цих змін відбувається за такими ключовими векторами: інтелектуалізація бізнес-процесів, застосування розподілених обчислень і гібридних хмарних рішень, розширення доступу до інструментів цифрової розробки, формування модульних цифрових екосистем, використання цифрових двійників і віртуального моделювання, зміцнення кіберстійкості підприємств, а також інтеграція ESG-показників у систему корпоративного управління.

Отже, цифрова трансформація управління фінансами підприємств є комплексним стратегічним процесом, що передбачає інтеграцію сучасних цифрових технологій у систему фінансового менеджменту з метою підвищення ефективності, прозорості та адаптивності фінансової діяльності. Вона охоплює автоматизацію облікових і розрахункових операцій, впровадження інтегрованих ERP-систем, використання хмарних сервісів, інструментів бізнес-аналітики, прогнозного моделювання та управління ризиками на основі великих даних [2].

У результаті цифровізації фінансова функція підприємства трансформується з переважно операційно-облікової у стратегічно орієнтовану, забезпечуючи інформаційну підтримку прийняття фінансових рішень, підвищення якості бюджетування й контролінгу, оптимізацію грошових потоків та зміцнення фінансової стійкості. Цифрова трансформація фінансового управління сприяє формуванню інтегрованої системи моніторингу показників діяльності, швидкому реагуванню на зміни фінансового зовнішнього середовища та зростанню конкурентоспроможності підприємства.

Водночас цифрова трансформація управління підприємствами виходить за межі суто технологічних змін і набуває стратегічного характеру, оскільки трансформує саму логіку ведення бізнесу, підходи до організації праці, механізми прийняття фінансових рішень і процес створення цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голушко Д. Цифрова трансформація управління підприємством: світові тренди та українська практика. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 79. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-102

2. Томах В. В., Сігаєва Т. Є., Мартиненко М. В. Цифрова трансформація управління підприємствами України у контексті сталого розвитку: інноваційні рішення, креативні технології. *Академічні візії.* 2023. № 18. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.7840221

УДК 36.1:368

М. В. Билим,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У сучасних умовах суттєвої невизначеності світового економічного розвитку, роль страхування у фінансовому захисті суб'єктів господарювання та населення від непередбачених збитків зростає. У цій ситуації, прогнозування розміру фінансових ресурсів для реалізації запланованої стратегічної діяльності страхових організацій на перспективу стає одним з найважливіших напрямків, що забезпечує безперервність їхньої діяльності в тривалому періоді. У зв'язку з цим, питання формування та реалізації їхньої фінансової стратегії набувають особливої актуальності для посилення ролі страхового ринку в національній економіці України, яка, незважаючи на позитивну динаміку свого розвитку, все ще відстає від середньосвітових досягнень.

Фундаментом формування комплексної фінансової стратегії страхової компанії є її теоретичні та методологічні основи.

Об'єктивна необхідність побудови та впровадження фінансової стратегії для будь-якого суб'єкта, зокрема і для страхової компанії, зумовлена необхідністю визначення фінансової спроможності для виконання всіх заходів, запланованих його корпоративною стратегією на перспективу. Таким чином, фінансова стратегія виступає однією з найважливіших частин загальної стратегії розвитку компанії у формі фінансового забезпечення стратегічних цілей.

Потрібно відмітити, що на сьогодні, відсутня єдина думка відносно сутності категорії «фінансова стратегія страховика». Підтвердженням цього є велика кількість визначень даної категорії, перелік найбільш поширених дефініцій наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Дефініції категорії «фінансова стратегія страховика»

Автор / джерело	Визначення
Мартиненко В. П., Біблий З. В. [1, с. 8]	Конкретна програма дій із пошуку джерел залучення та використання фінансових ресурсів, фінансової стійкості та платоспроможності в умовах нестабільного підприємницького середовища
Соболєва-Терещенко О. А., Броніцька К. С. [2, с. 71]	Ефективний інструмент перспективного управління фінансової діяльності страхової компанії, що підпорядкований (в умовах значних змін системи державного регулювання ринкових процесів, макроекономічних показників, кон'юнктури фінансового ринку і виникаючою в результаті невизначеністю) реалізації цілей його загального розвитку
Визначення автора	Довгострокова система менеджменту ресурсами фінансового характеру з метою забезпечення платоспроможності, стабільності та розвитку страховика

Отже, аналіз наведених дефініцій категорії «фінансова стратегія страховика» свідчить про відсутність єдиного підходу до її трактування, проте всі визначення об’єднує орієнтація на довгостроковий характер управління фінансовими ресурсами страхової компанії.

У працях науковців [1; 2] фінансова стратегія розглядається як програма або інструмент управління, спрямований на забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та адаптації страховика до умов нестабільного зовнішнього середовища.

Власне авторське визначення узагальнює наявні підходи, акцентуючи увагу на системному менеджменті фінансових ресурсів як основі стабільного функціонування та розвитку страхової компанії в довгостроковій перспективі.

Тому головна мета фінансової стратегії страхової компанії полягає в обґрунтуванні стійкої фінансової бази та раціональному розподілі її ресурсів, що позитивно впливає на безперервне та продуктивне функціонування компанії на товарних та фінансових ринках.

Успішне вирішення стратегічних завдань передбачає, що фінансова стратегія визначає прогнози пріоритетних фінансових показників, що характеризують:

– обіг фінансових ресурсів у формі вхідних фінансових потоків, що відображають розмір мобілізованих коштів та джерела доходів;

– обсяг та структуру вихідних фінансових потоків – цільове використання фінансових ресурсів з урахуванням досягнення економічної та соціальної вигоди;

– сукупність економічних відносин між учасниками відтворювального процесу в накопиченні та використанні фінансових ресурсів;

– науковий інструментарій, включаючи стратегічне планування, маневрування фінансовими ресурсами, їх корекцію на основі оцінки їх цільового призначення на всіх етапах функціонування фінансової стратегії з урахуванням основних змін у зовнішній та внутрішній ситуації.

Ці та інші особливості фінансової стратегії страхової компанії, дозволяють уточнити термін та концептуальні основи її формування. Так, на нашу думку, фінансову стратегію слід розглядати як комплексну програму обґрунтування прогнозованих параметрів обсягу та структури вхідних та вихідних фінансових потоків суб'єкта, що забезпечує реалізацію стратегічних цілей його розвитку для досягнення фінансової безпеки та конкурентоспроможності у довгостроковому періоді часу.

Для надійності розробленої фінансової стратегії, необхідно адаптувати її до особливостей діяльності конкретного суб'єкта, визначити умови його діяльності та фінансових ресурсів і оцінити поточні тенденції у вирішальних показниках у минулому періоді, а також врахувати ступінь розвитку національного страхового ринку та вплив інших факторів.

Отже, проведене дослідження засвідчує, що в умовах високої невизначеності світового економічного розвитку фінансова стратегія страхової компанії набуває ключового значення як інструмент забезпечення її стабільності, платоспроможності та довгострокового розвитку. Аналіз наукових підходів показав відсутність єдиного трактування сутності фінансової стратегії страховика, проте всі наявні дефініції об'єднує орієнтація на довгострокове управління фінансовими ресурсами та адаптацію до мінливого зовнішнього середовища. Узагальнення теоретичних положень дозволило розглядати фінансову стратегію як комплексну систему менеджменту вхідних і вихідних фінансових потоків, спрямовану на реалізацію стратегічних цілей розвитку, підвищення фінансової безпеки та конкурентоспроможності страхової компанії. Обґрунтовано, що ефективність фінансової стратегії значною мірою залежить від урахування специфіки діяльності конкретного страховика, стану та тенденцій розвитку національного страхового ринку, а також впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Таким чином, формування та реалізація науково обґрунтованої фінансової стратегії є необхідною передумовою посилення ролі страхових компаній у фінансовій системі України та забезпечення їх сталого функціонування в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мартиненко В. П., Біблий З. В. Фінансова стратегія страхової компанії в умовах нестабільного підприємницького середовища. URL : https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5e4b43f8-56fa-470c-8fec-74874c042ec8/content

2. Соболєва-Терещенко О. А., Броніцька К. С. Фінансова стратегія страхової компанії в умовах впровадження законодавчих змін регулювання учасників фінансового ринку. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2019. № 2 (4). С. 68–79.

УДК 336.77

П. В. Бондаренко,
кандидат економічних наук
кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку,
Одеський національний економічний університет

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Ідентифікація ризиків виступає фундаментальним етапом у системі їх управління, передбачаючи застосування як традиційних, так і інноваційних інструментів для виявлення потенційних загроз. Серед традиційних методів слід виділити якісні підходи, такі як SWOT-аналіз, що дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози в діяльності фінансових суб'єктів, а також експертні оцінки, засновані на професійному досвіді фахівців. У той же час кількісні методи, наприклад моделі Value at Risk (VaR) та Conditional Value at Risk (CVaR), надають можливість точної оцінки максимально можливих втрат протягом певного періоду з заданим рівнем довіри, що відповідає міжнародним стандартам, затвердженим Базельським комітетом з банківського нагляду в рамках Basel III [1]. Особливо в українському контексті, де спостерігається висока волатильність валютного курсу, інфляційні тиски та вплив зовнішніх санкцій, модель VaR часто доповнюється стрес-тестуванням, яке передбачає моделювання екстремальних сценаріїв, таких як подальша ескалація конфліктів, різкі зміни в енергетичному секторі або посилення геополітичних обмежень. Це дає змогу заздалегідь оцінити стійкість фінансових установ до шокових факторів [2]. Дослідження українських учених підкреслюють значущість інтеграції таких методів у національну практику, зазначаючи, що в умовах трансформаційних змін економіки ризик-менеджмент стає найважливішим інструментом для забезпечення стійкості суб'єктів господарювання [3].

Сучасні технології суттєво розширили спектри інструментів ідентифікації ризиків, інтегруючись з елементами цифровізації та інновацій. Особливо вирізняються штучний інтелект та методи машинного навчання, які відкрили нові горизонти для аналізу великомасштабних даних. Завдяки цим інструментам стало можливим виявляти аномалії в транзакціях, прогнозувати потенційні загрози та попереджати операційні ризики, такі як фінансове шахрайство чи

кіберзловживання. Алгоритми нейронних мереж здатні прогнозувати кредитні ризики на основі історичної інформації про клієнтів, чим підвищують точність оцінок, порівняно з традиційними статистичними методами [2]. Український Національний банк активно впроваджує елементи штучного інтелекту в систему моніторингу банківських операцій, що сприяє ранньому виявленню системних ризиків і посилює контроль регулятора над фінансовим сектором [4]. Крім того, блокчейн-технології забезпечують прозорість та непорушність транзакцій, що знижує ризики фальсифікації даних на фінансовому ринку, особливо в умовах активізації цифрових платіжних сервісів. Додатково, українські дослідження підтверджують ефективність цих інструментів, зазначаючи, що інноваційні інструменти фінансового ринку, включаючи криптовалюти та блокчейн, сприяють диверсифікації ризиків і підвищенню конкурентоздатності національної фінансової системи [5]. Таким чином, аспекти ідентифікації, аналізу та управління ризиками в мінливих економічних умовах підкреслюють необхідність комплексного підходу, коли зовнішні та внутрішні фактори ризику оцінюються в динамічному взаємовпливі [6].

Управління ризиками суб'єктів фінансового ринку передбачає не лише ідентифікацію, але й мінімізацію, трансфер та моніторинг ризиків. Ключовими інструментами є хеджування деривативами (ф'ючерси, опціони, свопи) для фіксації цін та захисту від коливань. У контексті відновлення економіки України хеджування пріоритетне для експортерів, імпортерів та банків через валютні ризики та невизначеність. Ефективним є диверсифікація портфелів для розподілу ризиків. Цифровізація публічних фінансів, тематика конференції, інтегрує Великі Дані та аналітику: системи «ProZorro» та НБУ моніторять корупцію та порушення в реальному часі. Перспективи – регуляторні пісочниці для Фінтех без дестабілізації. Українські дослідження підкреслюють ризик-менеджмент як основу бізнес-стратегії та конкурентних переваг у трансформаціях.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на глибшу інтеграцію цих інструментів з публічними фінансами, з метою мінімізації системних ризиків та стимулювання сталого економічного зростання, враховуючи специфічні особливості української економічної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Basel Committee on Banking Supervision. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. Basel III. URL : https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm (дата звернення: 05.02.2026).

2. Hull J. C. Risk Management and Financial Institutions. 5th ed. Wiley, 2023. 832 p.

3. Балдинюк В. М. Ризик-менеджмент як інструмент управління діяльності суб'єктів. *Економіка та суспільство*. Одеса, 2023. № 56. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2861/2785 (дата звернення: 06.02.2026).

4. Лавріненко О. В. Сучасні тренди ключових глобальних фінансових ризиків. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу у відновленні національної економіки: вибір моделей та механізмів реалізації* : науковий дискурс. Київ, 2025. DOI 10.54929/REICST-Conference-25-12-2025-08-01 (дата звернення: 06.02.2026).

5. Задворний Ю. Інноваційні інструменти фінансового ринку: сутність і класифікація. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2024. Т. 33, № 3. URL : https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/6069/6565657449 (дата звернення: 06.02.2026).

6. Самойленко В. В. Аспекти ідентифікації аналізу та управління ризиками. *Економіка та управління підприємствами* / ХНЕУ ім. Семена Кузнеця. Харків, 2021. Т. 32, № 71. URL : http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/32_71_5/8.pdf (дата звернення: 06.02.2026).

УДК 339.187.6

Д. І. Буряк,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Фінансовий лізинг виступає альтернативним інструментом фінансування, що поєднує в собі орендні відносини, елементи інвестування та кредитування. Активне застосування лізингових операцій здатне стимулювати розвиток малого й середнього бізнесу, сприяти оновлення основних засобів та виробничого потенціалу підприємств, а також підтримати їх інноваційну індустріалізацію [3].

Для українських компаній фінансовий лізинг має розглядатися як ефективний механізм залучення капіталу, що дозволяє модернізувати виробництво та пристосувати його до ринкових вимог. Використання цього інструменту для оновлення основних фондів сприятиме зростанню виробничих потужностей суб'єктів господарювання, підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції, збільшенню прибутковості бізнесу й надходжень до бюджетів різних рівнів.

Для України відносини фінансового лізингу є порівняно новим явищем. Вони знаходяться в стадії становлення та носять складний, суперечливий характер. Частка лізингу в загальному обсязі інвестицій в Україні не перевищує 3–5 %, у той час як в Азії – 80 %, США – 50 % та Європі – 40 % [1].

Сьогодні лізинг як альтернатива банківському кредитуванню набуває дедалі більшої популярності. Він стає затребуваним не лише серед спеціалізованих лізингових компаній, а й серед фінансових установ, для яких фінансовий лізинг не є профільним напрямом діяльності. Підприємці все частіше обирають лізинг, оцінюючи його переваги порівняно з іншими джерелами фінансування бізнесу. Зростання ролі лізингових послуг підтверджується відповідними статистичними показниками [4].

Динаміка розвитку лізингу в Україні 2018–2024 рр. (табл. 1) свідчить про стабільний стан цікавості до цієї форми фінансування. Деякий відносний спад відбувся в 2020 р., що пояснюється через COVID-19. Безумовно, повномасштабна війна принесла галузі в 2022р. зниження на 60 %.

Таблиця 1 – Обсяги лізингового портфеля в Україні 2018–2024 рр.

Рік	Кількість активних лізингових компаній	Загальний обсяг портфеля, млрд грн	Нові договори, млрд грн	Динаміка за новими договорами, млрд грн
2018	110	22,6	11,2	-
2019	120	29,3	14,5	+3,3
2020	118	27,1	9,0	-5,5
2021	130	38,4	17,8	+8,8
2022	105	15,0	6,2	-11,6
2023	112	23,7	10,4	+4,2
2024	120	32,1	14,6	+4,2

Джерело: розраховано автором за матеріалами [1; 2].

Безумовно, повномасштабна війна принесла галузі в 2022 р. зниження на 60 %. Якщо по кількості активних лізингових компаній в Україні за період 2018–2024 рр. ситуація повністю вирівнялась, то за обсягом загального їх портфеля показник 2024 р. на 6,4 млрд грн нижчий, ніж в довоєнному 2021 р. (рис. 1).

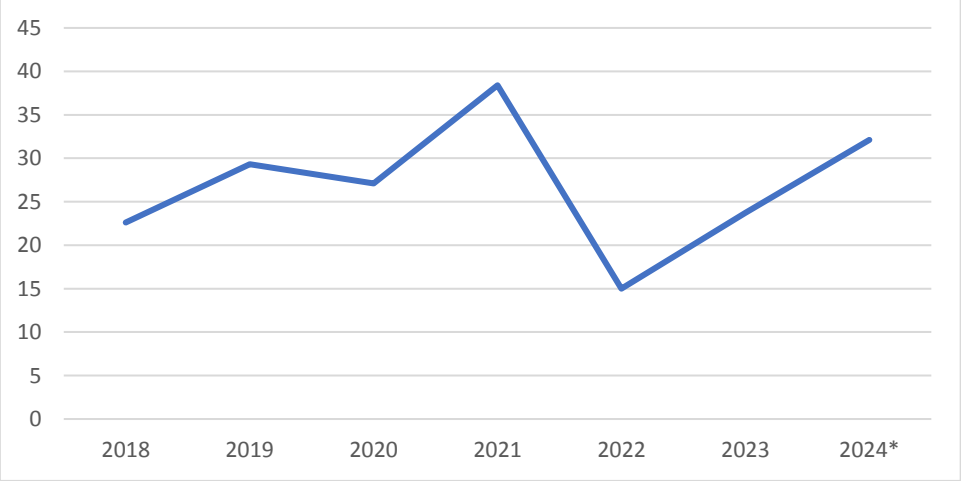

Рисунок 1 – Динаміка загального обсягу лізингового портфеля в Україні, млрд грн

Джерело: розраховано автором за матеріалами [1; 2].

Об'єм вкладень в операції за новими договорами в 2024 р. збільшився на 30 %, що сягає 14,6 млрд грн. В 2023–2024 рр. відбувається поступове відновлення лізингових операцій, зростає попит у транспортній логістиці, агросекторі та ІТ-інфраструктурі.

Привабливість і значний потенціал фінансового лізингу для всіх учасників лізингових відносин, позитивні зрушення в економіці України та місткість відповідного ринку зумовлюють зростання попиту на цей інструмент фінансування.

Це, своєю чергою, актуалізує потребу в більш глибокому дослідженні особливостей функціонування ринку лізингових послуг в Україні.

З огляду на динамічність ринкового середовища, вплив внутрішніх і зовнішніх чинників, а також формування нових тенденцій під впливом міжнародних подій, виникає необхідність систематичного моніторингу й аналізу розвитку ринку фінансового лізингу як альтернативного джерела фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Finalearn-Фінансова аналітика : вебсайт. URL : http://www.finalearn.com/lifer-186.html
2. Національний банк України (НБУ). URL : https://bank.gov.ua/
3. Перетятько Ю., Нагорний П. Перспективні напрямки досліджень з фінансового лізингу. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2023. № 2 (34). С. 236–243. URL : http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/286702/282147 (дата звернення: 29.01.2026).
4. Про лізинг : Закон України від 23.03.1998 № 01-8/104 / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_104800-98#Text (дата звернення: 29.01.2026).

УДК 330.322:334.012.64

В. А. Бучковська,
здобувачка вищої освіти другого (бакалаврського) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ІСІ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ЗАЛУЧЕННЯ КАПІТАЛУ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Малий та середній бізнес (МСБ) відіграє ключову роль у економічному розвитку України, однак в умовах воєнного стану підприємці стикаються з численними викликами у сфері фінансування. За даними дослідження Програми розвитку ООН, проведеного у грудні 2023 – січні 2024 року, 78,1 % підприємств МСБ оцінили свій фінансово-економічний стан як задовільний чи поганий, тоді як до повномасштабного вторгнення таких було лише 22,3 % [7]. Основною перешкодою для відновлення та розвитку бізнесу є брак фінансових ресурсів.

За оцінками експертів, втрати МСБ внаслідок війни склали понад 83 млрд доларів США [10]. За даними дослідження Програми розвитку ООН, великі компанії повідомили про збитки до 100 тисяч доларів США [7]. Традиційні джерела фінансування, зокрема банківське кредитування, залишаються обмеженими для МСБ через високі відсоткові ставки, вимоги до застави та складні умови отримання кредитів.

Інститути спільного інвестування (ІСІ) – це інвестиційні фонди, виключною діяльністю яких є інвестування в різні сфери економіки з метою отримання та розподілу прибутку між інвесторами [4; 8]. Діяльність ІСІ в Україні регулюється Законом України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 № 5080-VI [3].

За організаційно-правовою формою ІСІ поділяють на: пайові та корпоративні.

За типом інвестування ІСІ класифікуються на: відкритого типу, інтервального типу, закритого типу.

За видом активів розрізняють: диверсифіковані ІСІ, спеціалізовані ІСІ, кваліфікаційні ІСІ, недиверсифіковані (венчурні) ІСІ [4].

За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ), станом на квітень 2024 року вартість чистих активів 15 відкритих ІСІ становила

152,15 млн грн. Закриті фонди мали сукупну вартість чистих активів 4,32 млн грн [13].

Важливо зазначити, що в Україні функціонує понад 1000 інвестиційних фондів [6], проте найбільш поширеними є венчурні фонди [6; 13; 14].

В умовах обмеженого доступу до традиційного банківського фінансування, ІСІ можуть стати важливим альтернативним джерелом залучення капіталу для малого та середнього бізнесу. Вони є інструментом, за допомогою якого залучаються інвестиції від інвесторів для реалізації інвестиційних проектів, втілення в життя бізнес-ідей, залучення коштів на розвиток бізнесу [5; 8].

Серед альтернативних форм інноваційного фінансування МСБ варто відзначити венчурне фінансування, краудфандинг та ресурси міжнародних організацій.

Переваги ІСІ для МСБ:

- можливість залучення значних обсягів капіталу шляхом об'єднання коштів багатьох інвесторів;
- доступ до професійного управління інвестиціями через компанії з управління активами (КУА);
- диверсифікація ризиків завдяки інвестуванню в портфель різних активів;
- гнучкість інвестиційних стратегій, особливо у випадку венчурних та недиверсифікованих фондів;
- можливість залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів [9].

Інститути спільного інвестування можуть використовуватися для фінансування різних типів бізнес-проектів. Зокрема, венчурні фонди як підвид недиверсифікованих ІСІ підходять для інвестування в інноваційні стартапи та проекти з високим рівнем ризику і потенційною високою дохідністю [2].

Кваліфікаційні фонди класу нерухомості можуть інвестувати в об'єкти комерційної нерухомості, що приносять орендний дохід. Наприклад, у жовтні 2023 року в Україні був створений пайовий інвестиційний фонд Inzhur Ocean з метою краудфандингового залучення коштів для викупу держчастки в торгово-розважальному центрі "Ocean Plaza" [8; 11]. Такі фонди пропонують стабільний дохід у доларах (від 8,5 до 20 % річних) та дають можливість інвесторам стати співвласниками реальних комерційних об'єктів.

Кредитні кваліфікаційні фонди можуть надавати фінансування безпосередньо підприємствам МСБ через механізм кредитних активів. Це створює альтернативний канал фінансування поза традиційною банківською системою [1].

Попри потенціал інститутів спільного інвестування, в Україні вони поки що відіграють надзвичайно малу роль у сфері залучення інвестицій в реальний сектор економіки [1]. Серед основних перешкод розвитку ІСІ можна виділити:

- недостатню обізнаність підприємців МСБ та потенційних інвесторів про можливості та переваги інвестування через ІСІ;
- відсутність спеціалізованого законодавства для регулювання краудфандингу та інших форм колективного інвестування на зразок європейських країн;
- обмежену довіру до інвестиційних інструментів після фінансових криз попередніх років [12].

Водночас, є позитивна сторона. Уряд України планує розвивати альтернативні джерела фінансування МСБ, включаючи краудфандинг та інші інноваційні інструменти [15].

НКЦПФР працює над адаптацією українського законодавства до європейських стандартів. Це передбачає розширенню інструментів для залучення інвестицій та підвищення ефективності регулювання діяльності ІСІ.

Інститути спільного інвестування мають значний потенціал стати важливим альтернативним джерелом фінансування для малого та середнього бізнесу в Україні. В умовах обмеженого доступу до банківських кредитів та потреби в значних обсягах капіталу для відновлення післявоєнних втрат, ІСІ можуть забезпечити підприємцям доступ до об'єднаних коштів багатьох інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альтернативні форми фінансування малого та середнього бізнесу в Україні: можливості та перспективи. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1125

2. Венчурний інвестиційний фонд: особливості діяльності. URL : https://itandem.com.ua/venchurnyj-investyczijnyj-fond/

3. Про інститути спільного інвестування : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text

4. Інститути спільного інвестування: класифікація та сфера застосування. URL : https://www.hsa.org.ua/blog/instituti-spilnogo-investuvannia-klasifikaciia-ta-sfera-zastosuvanniaia

5. Місце та роль інститутів спільного інвестування на фінансовому ринку України. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=710

6. Основні моменти індустрії фондів України за другий квартал 2025 року: подальше зростання кількості фондів, стабільний загальний обсяг активів під управлінням, значний відтік з відкритих фондів. URL : https://www.uaib.com.ua/en/news/ukr-stat/ukrainian-fund-industry-highlights-of-q2-2025

7. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. URL : https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf

8. ПІФ vs КІФ, що потрібно знати про інститути спільного інвестування. URL : https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/pif-vs-kif-shcho-potribno-znati-pro-instituti-spilnogo-investuvannya.html

9. Роль ІСІ в підтримці малого та середнього бізнесу в Україні. URL : https://www.assets.com.ua/posts-afg/rol-isi-v-pidtrimci-malogo-ta-serednogo-biznesu-v-ukrayini

10. Стало відомо, що найбільше заважає бізнесу відновлюватися. URL : https://epravda.com.ua/news/2022/06/19/688320/

11. Твої інвестиції у велику нерухомість. URL : https://www.inzhur.reit/

12. Формування та розвиток інститутів спільного інвестування як передумова побудови стійкої економічної системи. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5453/5395

13. Щомісячний огляд діяльності публічних ІСІ в Україні (відкриті, інтервальні, закриті фонди). 2024. Квітень. URL : https://www.uaib.com.ua/ analituaib/publ-ici-month/shchomisyachniy-oglyad-diyalnosti-publichnih-isi-v-ukrajini-vidkriti-intervalni-zakriti-fondi-kviten-2024-roku

14. Які бувають інститути спільного інвестування. URL : https://itandem.com.ua/classification_of_corporate_funds/

15. Які нововведення чекають малий та середній бізнес в Україні до 2027 року. URL : https://inventure.com.ua/uk/news/ukraine/do-yakih-novovveden-slid-gotuvatisya-malomu-ta-serednomu-biznesu-v-ukrayini

УДК 330.1:657.1

П. В. Виговський,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСОВИХ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ

Розрахункові операції з контрагентами посідають важливе місце в системі бухгалтерського обліку та податкового планування суб'єкта господарювання. Їх організація визначає можливості управління дебіторською заборгованістю та впливає на фінансову стійкість підприємства в цілому.

У сучасних умовах фінансової нестабільності та поширених затримок платежів із боку контрагентів облік розрахунків із покупцями набуває особливого значення. Він перестає виконувати виключно реєстраційну функцію та розглядається як інформаційна основа для прийняття управлінських рішень, пов'язаних із ліквідністю та платоспроможністю підприємства.

У ринковій економіці комерційні організації вступають у розрахунково-грошові відносини з юридичними та фізичними особами на підставі договірних зобов'язань щодо поставки товарів, виконання робіт або надання послуг. При цьому момент виникнення зобов'язань часто не збігається з моментом фактичного надходження грошових коштів, що ускладнює управління фінансовими потоками [1].

Особливу увагу доцільно приділяти питанням нарахування податку на додану вартість у процесі взаємодії з покупцями. Застосування статті 187 Податкового кодексу України, яка ґрунтується на правилі «першої події», зумовлює виникнення податкових зобов'язань з ПДВ до моменту отримання реального грошового ресурсу, що формує додаткове податкове навантаження на підприємство [2; 3].

У наукових публікаціях акцентується увага на тому, що невідповідність між грошовими та податковими потоками потребує від бухгалтера не лише фіксації господарських операцій, а й аналітичного підходу до управління ліквідністю підприємства [4].

У контексті обліково-аналітичного забезпечення розрахунків із покупцями заслуговує на увагу підхід відповідно до якого доцільною є класифікація дебіторів за рівнем платоспроможності. Такий підхід дозволяє підвищити інформативність облікових даних і своєчасно ідентифікувати потенційні фінансові ризики [5].

Узагальнюючи наведені положення, можна стверджувати, що ефективність діяльності підприємств значною мірою залежить від якості організації обліку взаємодії з клієнтами. Розрахунки з покупцями доцільно розглядати як динамічний процес, який у періоди фінансової турбулентності потребує посиленого контролю. Управління дебіторською заборгованістю при цьому виступає одним із ключових чинників забезпечення фінансової стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бруханський Р. Ф., Скирпан О. П. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 444 с.

2. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 28.01.2026).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99 (дата звернення: 28.01.2026).

4. Міньковська А. В., Чернецька О. В., Гавриш В. О. Розрахунки з покупцями і замовниками як об’єкт обліку і оподаткування. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2023. №. 10. DOI 10.54929/2786-5738-2023-10-09-01

5. Яременко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка.* 2021. № 12. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9714 (дата звернення: 28.01.2026).

УДК 336.22

О. С. Внуков,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА СПЛАТИ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Місцеві податки становлять важливу складову фінансової системи України та відіграють визначальну роль у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. Їх функціональне призначення полягає у забезпеченні фінансової самостійності територіальних громад і створенні економічних передумов для реалізації принципів фінансової децентралізації [1]. Саме через механізм місцевого оподаткування акумулюються ресурси для задоволення суспільних потреб на рівні громад, зокрема у сферах благоустрою, соціального захисту населення, розвитку комунальної інфраструктури та реалізації програм соціально-економічного розвитку [2].

Одним із ключових елементів системи місцевого оподаткування є податок на майно, до складу якого входять податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плата за землю. Податок на нерухомість справляється з об'єктів житлової та нежитлової нерухомості з урахуванням їх площі та ставок, установлених органами місцевого самоврядування в межах, визначених Податковим кодексом України [3]. Транспортний податок застосовується до окремих категорій транспортних засобів з огляду на їх технічні характеристики, тоді як плата за землю формується на основі нормативної грошової оцінки земельних ділянок.

Практика справляння податку на майно засвідчує суттєву роль органів місцевого самоврядування у формуванні податкової політики на територіальному рівні. У багатьох громадах ставки податку на нерухоме майно диференціюються залежно від типу об'єкта та його функціонального призначення [2]. Відповідні рішення ухвалюються місцевими радами, а нарахування податку здійснюється контролюючими органами на підставі даних державних реєстрів

та кадастрової інформації. Такий підхід дозволяє адаптувати податкове навантаження до соціально-економічних особливостей конкретної території [4].

Вагоме місце у структурі місцевих доходів займає єдиний податок, який є складовою спрощеної системи оподаткування для фізичних осіб — підприємців та окремих юридичних осіб. Його застосування передбачає заміну низки загальнодержавних податків одним платежем, що істотно спрощує податковий облік і звітність для суб'єктів малого бізнесу. Платники єдиного податку самостійно визначають суму податкових зобов'язань, подають податкові декларації та здійснюють сплату податку відповідно до встановлених ставок [5].

Сучасний етап розвитку системи місцевого оподаткування характеризується активним упровадженням цифрових інструментів податкового адміністрування. Використання електронних сервісів, зокрема можливості перевірки та сплати податків через державні онлайн-платформи, сприяє зниженню адміністративних бар'єрів, підвищенню прозорості податкових процедур і зростанню рівня податкової дисципліни серед платників [6].

Водночас у практиці адміністрування місцевих податків зберігається низка проблем, серед яких нерівномірність фінансової спроможності територіальних громад, недосконалість інформаційних баз та недостатній рівень податкової культури окремих категорій платників. Актуальною залишається й дискусія щодо оптимального рівня податкового навантаження на малий бізнес, а також можливих змін у механізмах справляння єдиного податку.

Нормативно-правове регулювання порядку нарахування та сплати місцевих податків ґрунтується передусім на положеннях Податкового кодексу України, яким визначено перелік місцевих податків і зборів та закріплено повноваження органів місцевого самоврядування щодо встановлення ставок і пільг. Такий підхід забезпечує правову визначеність і відносну стабільність податкових відносин на місцевому рівні.

Подальший розвиток системи місцевого оподаткування доцільно пов'язувати з поглибленням цифровізації податкового адміністрування, розширенням електронних сервісів для платників і вдосконаленням інформаційної взаємодії між державними реєстрами та контролюючими органами. Реалізація зазначених напрямів сприятиме зростанню доходів місцевих бюджетів, підвищенню фінансової спроможності територіальних громад і зміцненню інституту місцевого самоврядування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення: 28.01.2026).

2. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси : навчальний посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. 105 с.

3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 28.01.2026).

4. Пасічний М. Д., Обухов Р. О. Фінансова спроможність територіальних громад у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку. *Бізнес Інформ.* 2024. № 4. С. 221–229. DOI 10.32983/2222-4459-2024-4-221-229

5. Грановська І. В., Макарчук І. М., Грановський О. С. Аналіз податкових надходжень до місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2024. № 2 (132). С. 71–77. DOI 10.32782/1814-1161/2024-2-12

6. Корчинська О. О. Вплив податкової культури на формування та управління місцевими бюджетами. *Наукові перспективи* (Серія «Державне управління»). 2025. № 12 (66). С. 327–337. DOI 10.52058/2708-7530-2025-12(66)-327-337

УДК 338.2:658.1(477)

Є. Р. Волчко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА СТАРТАП-ПРОЄКТІВ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Фінансування стартапів та інновацій у період 2022–2025 років набуло статусу одного з ключових механізмів відновлення економіки України в умовах воєнного та післявоєнного періоду. Інновації забезпечують технологічну модернізацію економіки та формують основу для підвищення конкурентоспроможності держави. Правове регулювання інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні відбувається відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» [4] та Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» [5], які визначають механізми державної підтримки, гарантії для інвесторів та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Метою цього дослідження є комплексний аналіз сучасних фінансових механізмів підтримки стартапів та інновацій в Україні у 2022–2025 роках, а також визначення їх впливу на процеси економічного відновлення держави в умовах воєнних та післявоєнних викликів.

У сучасних наукових дослідженнях 2020-х років питання фінансування стартапів, розвитку інноваційної екосистеми та їх ролі у відновленні національних економік активно аналізуються у працях сучасних українських і зарубіжних дослідників, зокрема М. Мацюк, І. Лаврик, О. Іванченка, А. Кревченко, а також у звітах експертів Організації економічного співробітництва та розвитку, Світового банку та Європейського інвестиційного банку, де детально висвітлюються сучасні моделі державної та приватної підтримки інновацій.

Важливу роль у фінансуванні інновацій відіграє Український фонд стартапів (USF), який діє з 2019 року. За офіційними даними фонду, станом на січень 2025 року понад 380 стартапів отримали грантове фінансування на суму більш як 8,7 млн доларів США. [1] За даними AIN.UA, у 2021–2024 роках 352 стартап-команди освоїли близько 8,2 млн доларів США, а загальний обсяг приватних інвестицій, залучених переможцями програм, перевищив 50 млн доларів США [2]. Реалізація програм фінансової підтримки відбувається у

взаємодії з Міністерством цифрової трансформації України [3], яке формує державну політику у сфері цифровізації та розвитку інноваційної екосистеми.

Стратегічні напрями інноваційного розвитку визначені Стратегією розвитку інноваційної діяльності до 2030 року, затвердженою Кабінетом Міністрів України у 2019 році [6]. Фінансові механізми підтримки підприємництва інтегровані у державну політику розвитку фінансового сектору, яка реалізовувалась до 2023 року за координації Національного банку України [7]. Ці документи сформували інституційну основу для розвитку стартапів, венчурного фінансування та інноваційного підприємництва в Україні.

У 2023–2024 роках суттєво активізувався ринок венчурного капіталу. Аналітичні звіти міжнародних організацій та профільних платформ підтверджують зростання інвестицій у технологічні стартапи в Україні (рис. 1), незважаючи на воєнні ризики [8; 9]. Особливо динамічно розвивається сектор defence tech після 2022 року, що пов'язано з потребами обороноздатності країни та інтересом міжнародних інвесторів до українських технологічних рішень [8].

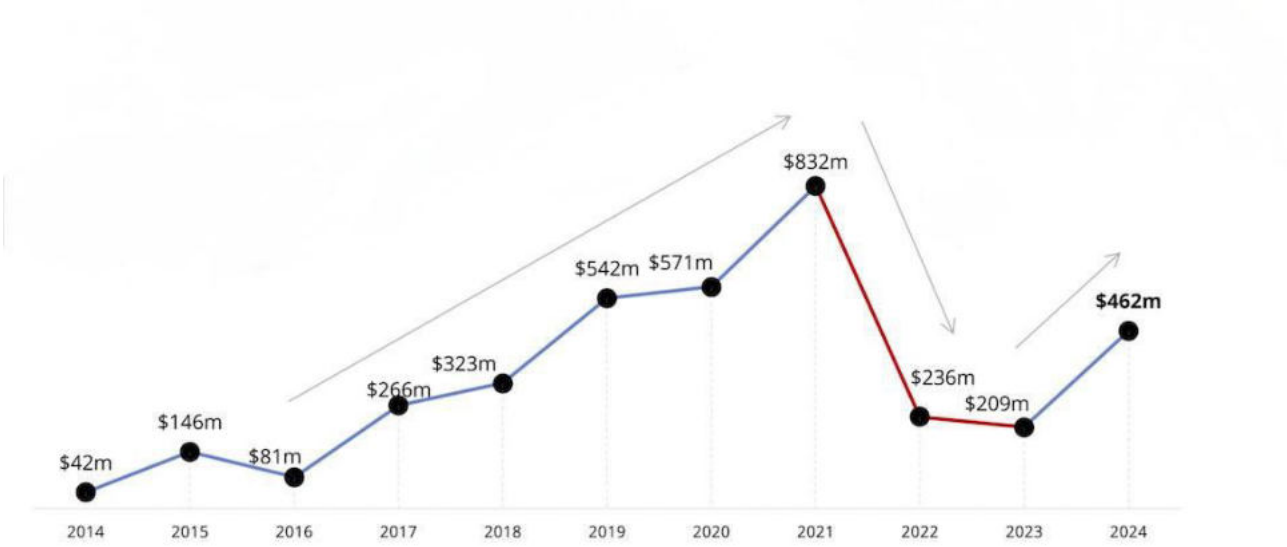

Рисунок 1 – Динаміка венчурних інвестицій (2014–2024), млн USD [8]

Окреме місце серед фінансових інструментів підтримки інноваційного бізнесу займає державна програма «Доступні кредити 5–7–9 %», яка реалізується Міністерством економіки України з 2020 року та значно розширена у 2022–2024 роках у межах політики підтримки бізнесу в умовах війни [10]. Програма передбачає надання пільгових кредитів малому та середньому бізнесу на інвестиційні цілі, розвиток виробництва, впровадження інновацій та створення нових робочих місць. Стартапи та інноваційні підприємства можуть залучати кредити під 5 %, 7 % або 9 % річних залежно від розміру бізнесу,

напряму діяльності та цільового використання коштів. У 2022–2025 роках програма стала одним із ключових інструментів фінансування технологічних проєктів та відновлення підприємницької активності.

Вагому роль у фінансуванні інновацій відіграють міжнародні фінансові організації. Світовий банк у своїх аналітичних звітах за 2022–2024 роки наголошує на необхідності розвитку інновацій та стартап-екосистеми як основи післявоєнного відновлення України [8]. Подібну позицію займає Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), яка у своїх оглядах інноваційної політики України за 2022–2024 роки підкреслює важливість розвитку венчурного фінансування та державної підтримки технологічного підприємництва [9].

Фінансування стартапів та інновацій має вагомий соціально-економічний ефект. Воно сприяє створенню робочих місць у високотехнологічних галузях, підвищенню кваліфікації трудових ресурсів, розвитку науки та досліджень, а також інтеграції України у глобальний інноваційний простір. Водночас у 2022–2025 роках зберігаються проблеми нестачі довгострокового капіталу, обмеженого доступу до фінансування у регіонах та підвищених інвестиційних ризиків.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що фінансування стартапів та інновацій є одним із ключових чинників економічного відновлення України. Поєднання державних грантів, програм пільгового кредитування, приватного венчурного капіталу та міжнародної фінансової підтримки формує підґрунтя для розвитку інноваційної економіки, здатної забезпечити довгострокове зростання та підвищення конкурентоспроможності держави. Подальше вдосконалення інструментів фінансового стимулювання та мінімізація інвестиційних ризиків залишаються важливими умовами стабільного розвитку національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Український фонд стартапів : офіційний вебсайт. URL : https://usf.com.ua/?utm_source.com (дата звернення: 07.12.2025).

2. Новини та аналітика про стартапи. Український фонд стартапів видав $8,2 млн грантів і допоміг залучити $50 млн інвестицій / AIN.UA. URL : https://ain.ua/2025/11/13/ukrayinskii-fond-startapiv-vidav-82-mln-grantiv-i-dopomig-zaluciti-50-mln-investicii/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 07.12.2025).

3. Міністерство цифрової трансформації України : офіційний вебсайт. URL : https://thedigital.gov.ua/ (дата звернення: 07.12.2025).

4. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text (дата звернення: 07.12.2025).

5. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text (дата звернення: 07.12.2025).

6. Про схвалення Стратегії розвитку інноваційної діяльності до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text (дата звернення: 07.12.2025).

7. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/ develop-strategy2023 (дата звернення: 07.12.2025).

8. World Bank Group. Supporting Ukraine's Innovation Ecosystem: аналіт. звіт. URL : https://thedocs.worldbank.org/en/doc/343066070fa8afd1b950c650fdeb9c7c-0080012025/original/WBG-Support-Ukraine.pdf (дата звернення: 07.12.2025).

9. Innovation Policy Review: Ukraine / OECD. URL : https://www.oecd.org/en/publications/building-back-a-better-innovation-ecosystem-in-ukraine_85a624f6-en.html (дата звернення: 07.12.2025).

10. Механізми підтримки бізнесу будуть розширені і вдосконалені під потреби підприємців / Міністерство економіки України. URL : https://me.gov.ua/News/Detail/052a7e16-9a87-4609-b7b5-37a62b57bae5?lang=uk-UA&title=MekhanizmiPidtrimkiBiznesuBudutRozshireniIVdoskonaleniPidPotrebiPidprimtsiv-Minekonomiki (дата звернення: 07.12.2025).

УДК 336.13.012.24:355.01

О. Є. Гудзь,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА ЩОДО ПОСТВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

У контексті сучасних викликів, що постали перед Україною, особливої ваги набуває розгляд резильєнтності фінансових механізмів суб'єктів підприємництва щодо поствоєнного відновлення, адже війна спричинила глибокі структурні деформації економіки, порушення фінансових потоків та зниження інвестиційної активності. Резильєнтність фінансових механізмів означає їхню здатність адаптуватися, відновлюватися та підтримувати ефективність навіть у кризових ситуаціях. Сьогодні, на часі, визначення фінансових механізмів, інструментів та стратегій, що здатні забезпечити стійкість бізнесу в умовах високої невизначеності та ризиків. Таким чином, актуальність нашого дослідження, зумовлена тим, що поствоєнне відновлення потребує не лише відновлення виробничих потужностей, а й формування нової фінансової архітектури, яка: гарантуватиме доступ підприємств до кредитних ресурсів та інвестицій; стимулюватиме розвиток інноваційних фінансових інструментів; забезпечуватиме захист від макроекономічних та геополітичних ризиків; сприятиме інтеграції українського бізнесу у глобальні економічні ланцюги. І саме, резильєнтність фінансових механізмів дозволяє окреслити стратегічні орієнтири для державної політики, банківського сектору та підприємницьких структур, що створить підгрунтя для формування економіки відновлення, яка поєднує стійкість, інноваційність та соціальну відповідальність.

Дослідження проблем резильєнтності фінансових механізмів суб'єктів підприємництва щодо пост воєнного відновлення привертає увагу низки науковців, зокрема цікаві пропозиції знаходимо у публікаціях: О. Бериславської, А. Буряк, О. Гордей, О. Григораш, Н. Давиденко, С. Онишко, В. Пугач, Ю. Худолій, М. Халєвіна, J. Walker, M. Cooper та інших. Так, науковці відмічають, що „резильєнтність (resilience) є антиподом до крихкості (fragility), це поняття відображає здатність будь-якої системи, якій вдається виживати, до

відновлення після шоків та адаптації до змінного середовища" [2], а війна, що вбиває і знищує економіку майже 5 років, „продовжує чинити руйнівний вплив не лише на інфраструктуру та бізнес-середовище, вона знизила рівень фінансової стійкості держави в цілому та кожного громадянина окремо" [1].

Ключовими напрямами формування резильєнтності фінансових механізмів суб'єктів підприємництва у поствоєнному відновленні доцільно визначити: кредитно-інвестиційну резильєнтність, що передбачає забезпечення доступу до довгострокових кредитів та інвестиційних ресурсів та розвиток державних і міжнародних програм підтримки бізнесу; страхову та гарантійну резильєнтність, яка опирається на використання страхових інструментів для мінімізації ризиків та запровадження систем державних гарантій для малих і середніх підприємств; партнерську та мережну резильєнтність, що передбачає формування кластерів, бізнес-мереж для спільного використання ресурсів та активізацію розвитку державно-приватного партнерства у фінансовій сфері; інноваційно-цифрову резильєнтність, яка фокусується на впровадженні фінтех-рішень, цифрових платформ, блокчейн-технологій та автоматизації фінансових процесів для зниження витрат й підвищення прозорості; регуляторно-інституційна резильєнтність, що передбачає гнучкість законодавчої й податкової політики та створення сприятливого середовища для інноваційних фінансових інструментів.

Реалізація означених напрямів формування резильєнтності фінансових механізмів у поствоєнному відновленні забезпечить для суб'єктів підприємництва: підвищену стійкість до ризиків (використання страхових, гарантійних та інвестиційних механізмів знижує вразливість бізнесу до макроекономічних і геополітичних загроз); розширений доступ до фінансових ресурсів (розширення кредитних програм, інвестиційних фондів та міжнародної підтримки відкриває нові джерела фінансування); активізацію інноваційного розвитку (впровадження цифрових фінансових технологій, таких як: FinTech, блокчейн, автоматизація, підвищує ефективність управління та прозорість операцій); додаткові партнерські можливості (створення бізнес-мереж, кластерів та державно-приватних партнерств сприяє спільному використанню ресурсів і швидшому відновленню); глобальну інтеграцію (резильєнтні фінансові механізми дозволяють українським підприємствам включатися у міжнародні економічні ланцюги та залучати іноземні інвестиції); формування нової економічної культури (розвиток фінансової грамотності та довіри до інновацій створює основу для сталого зростання та конкурентоспроможності бізнесу).

Отже, резильєнтність фінансових механізмів відкриває для підприємництва шлях до відновлення, інноваційного розвитку та інтеграції у світову економіку, забезпечуючи не лише виживання у післявоєнний період, а й формування довгострокових конкурентних переваг. Таким чином, резильєнтність фінансових механізмів у поствоєнному періоді це не лише здатність підприємництва виживати в умовах криз, а й можливість адаптуватися, відновлюватися та зростати, використовуючи нові фінансові інструменти та партнерські моделі.

Підсумовуючи, відмітимо, що дослідження резильєнтності фінансових механізмів суб'єктів підприємництва у період поствоєнного відновлення дозволяє сформувати стратегічну основу для відновлення та розвитку економіки України. Резильєнтність у фінансовій сфері означає здатність бізнесу не лише витримувати кризові потрясіння, а й швидко адаптуватися, відновлюватися та використовувати нові можливості для зростання. Це перетворює підприємницький сектор на ключовий драйвер економічної стабілізації та модернізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григораш О., Пугач В. Фінансова стійкість України в умовах війни: реалії та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-57

2. Walker, J., Cooper, M. Genealogies of resilience. *Security Dialogue*. 2011. Vol. 42. No. 2. Pp. 143–160. DOI 10.1177/0967010611399616.

УДК 657

В. І. Гуля,
здобувачка вищої освіти першого бакалаврського рівня;
Н. Є. Скоробогатова,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах економічної нестабільності, викликаної воєнними діями, високою інфляцією та структурними перетвореннями, особливого значення набувають механізми забезпечення фінансової стійкості підприємств. Важливу роль у цьому процесі відіграє бухгалтерський облік, який, крім основної функції реєстрації даних, є ключовим інструментом контролю, аналізу та стратегічного управління. У розвинутих економіках бухгалтерський облік та фінансова звітність виступають основою для прийняття інвестиційних рішень та оцінки ризиків, забезпечуючи прозорість і довіру. В Україні ж його потенціал як інструменту забезпечення фінансової стійкості на даний час реалізується не в повній мірі через певні економічні, організаційні та нормативні обмеження.

Особливу роль у формуванні фінансової стійкості підприємств посідає бухгалтерський облік, основним завданням якого є формування інформації, яка має допомагати керівникам, власникам підприємств, інвесторам, кредиторам та іншим користувачам приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо діяльності конкретного підприємства. На основі цих даних складається та аналізується фінансова звітність, що дозволяє не лише оцінити поточний стан, але й виявити резерви подальшого розвитку підприємства [1, с. 13].

У контексті економічної нестабільності роль бухобліку трансформується від пасивної реєстрації до активної функції раннього попередження та антикризового управління. Він забезпечує інформаційну основу для виконання чотирьох ключових функцій, спрямованих на зміцнення фінансової стійкості: інформаційну, аналітичну, контрольну та прогностичну.

Практична реалізація потенціалу бухобліку для забезпечення стійкості в Україні суттєво обмежена низкою системних проблем, які в умовах кризи переходять у критичну фазу. Статистичні дані наочно демонструють наслідки цього явища: різке зростання кількості проваджень про банкрутство підприємств у 2022–2025 роках прямо вказує на значні проблеми у забезпеченні фінансової стійкості підприємстві. За даними Єдиного державного реєстру, лише за 11 місяців 2025 року припинили свою діяльність понад 11 тисяч компаній. Ще більш показовим є аналіз середнього строку життя бізнесу за організаційно-правовими формами, який свідчить про суттєву диференціацію їхньої життєздатності саме в стресових умовах [2].

В умовах економічної нестабільності саме якість обліково-аналітичної інформації стає ключовим чинником, що визначає рівень фінансової стійкості підприємства. Найбільш життєздатні організаційно-правові форми, зокрема акціонерні товариства, перебувають під вимогами обов'язкового оприлюднення фінансової звітності, що стимулює розвиток систем внутрішнього контролю та регулярного моніторингу ключових фінансових показників. За таких умов бухгалтерський облік виконує не лише облікову, а й управлінську та антикризову функцію. Натомість у бізнес-структурах із найкоротшим життєвим циклом, таких як товариства з обмеженою відповідальністю та кооперативи, бухгалтерський облік здебільшого зводиться до формального виконання фіскальних вимог. У періоди економічної нестабільності такий підхід виявляється неефективним, оскільки орієнтація обліку переважно на мінімізацію податкового навантаження не забезпечує формування достовірної інформації про фінансові ризики та рух грошових коштів. Отже, аналітична та прогностична функції бухгалтерського обліку фактично не реалізуються, що унеможливлює своєчасну оцінку загроз фінансовій стійкості.

Проведений аналіз свідчить, що в умовах економічної нестабільності фінансова стійкість підприємств визначається не лише обсягом залучених ресурсів, а передусім здатністю системи бухгалтерського обліку забезпечувати своєчасну, повну та достовірну інформацію для управління ризиками. Саме інтеграція бухгалтерського обліку в систему управління підприємством трансформує його з формального інструменту накопичення даних у дієвий механізм раннього попередження фінансових загроз і підтримки платоспроможності.

Вважаємо, що бухгалтерський облік є ключовим інструментом забезпечення фінансової стійкості підприємств в умовах економічної нестабільності та має значний потенціал як елемент антикризового управління. Водночас в Україні цей потенціал використовується не повною мірою через переважання

фіскального підходу до ведення обліку, обмежене застосування його аналітичної та прогностичної функцій та недостатню інтеграцію облікової інформації в управлінські рішення. Для подолання цих проблем вважаємо за необхідне переорієнтувати систему бухобліку з інструменту податкового контролю на повноцінний інформаційно-аналітичний механізм управління, посилити роль внутрішнього контролю та управлінського обліку, забезпечити практичне застосування принципу обережності для своєчасного виявлення фінансових ризиків, удосконалити нормативно-правове регулювання шляхом гармонізації з міжнародними стандартами. Вважаємо, що комплексна реалізація цих заходів сприятиме підвищенню якості обліково-аналітичної інформації, зміцненню фінансової стійкості та зниженню ризиків банкрутства. У довгостроковій перспективі це створить передумови для підвищення інвестиційної привабливості бізнесу та стабілізації національного економічного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скоробогатова Н. Є. Конспект лекцій [Електронний ресурс] : навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» / КПІ ім. Ігоря Сікорського. Електронні текстові дані (1 файл: 1,41 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2024. 162 с. URL : https://ela.kpi.ua/handle/123456789/67359
2. OpenDataBot. Аналітика середнього віку бізнесу в Україні 2025. URL : https://opendatabot.ua/analytics/business-midage-2025

УДК 336.71:330.15

І. О. Гутянка,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВПЛИВ ESG-ФАКТОРІВ НА ЯКІСТЬ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Вплив ESG-факторів на якість кредитного портфеля банку в умовах відновлення економіки полягає у трансформації ролі банківської системи від постачальника кредитних ресурсів до провідника сталого розвитку. У період відновлення загострюються структурні дисбаланси, зростає невизначеність платоспроможності позичальників, посилюються кліматичні та соціальні ризики, що відбивається на частці непрацюючих кредитів та рівні резервів під очікувані збитки [1; 2]. Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських критеріїв у кредитний аналіз є механізмом підтримання якості активів, зниження волатильності грошових потоків і підвищення стійкості банківського сектору [1; 2].

Концепт ESG як розширений інструментарій оцінювання кредитоспроможності визначає необхідність врахування нефінансових аспектів діяльності позичальника: вуглецевої інтенсивності виробництва, дотримання трудових стандартів, прозорості корпоративного управління та репутаційної стійкості. Дослідження показують, що системний моніторинг ESG-ризиків дозволяє точніше ідентифікувати підприємства з вразливими бізнес-моделями та зменшити ймовірність дефолту [1]. Банки з окремими контурами управління ESG-ризиками демонструють вищу якість кредитних портфелів порівняно з установами, що застосовують лише традиційні методики [1; 3].

У площині макропруденційного нагляду ESG-фактори інтерпретуються як такі, що здатні змінювати профіль системного ризику в банківському секторі. Доведено, що їх зневажання сприяє накопиченню прихованих шоків, оскільки екологічні та соціальні ризики мають властивість матеріалізуватися із часовими лагами, але з істотною інтенсивністю, трансформуючи баланс банку та підвищуючи його чутливість до ринкових та регуляторних коливань [2]. Економетричні моделі, побудовані на даних європейських та азійських банків, демонструють стійкий зв’язок між низьким рівнем розкриття ESG-даних, недостатнім внутрішнім контролем над ESG-ризиками та зростанням частки непрацюючих кредитів, погіршенням показників адекватності капіталу та ліквідності [2; 4].

Додатково встановлено, що експозиція банків до секторів із високим вуглецевим навантаженням посилює їхній кредитний ризик у фазі економічного відновлення, коли підприємства цих галузей стикаються з жорсткішими екологічними регуляціями та підвищенням вартості ресурсів. На мікрорівні ESG-фактори змінюють архітектуру кредитного процесу, від попереднього скринінгу позичальника та побудови внутрішніх рейтингів до структурування кредитних угод та регулярного моніторингу виконання нефінансових зобов'язань. Використання ESG-індексів і рейтингів при оцінюванні кредитоспроможності позичальника корелює з підвищенням точності прогнозування ризику дефолту та стабільністю грошових потоків, що дозволяє банкам оптимізувати структуру портфеля та зменшити частоту виникнення збиткових кредитів [4]. Для кредитного портфеля це означає переорієнтацію на позичальників із більш комплексною системою управління, високим рівнем інформаційної прозорості, дотриманням принципів корпоративної доброчесності та нижчою імовірністю правових колізій, що в сукупності підвищує якість активів та зменшує навантаження на капітал банку.

В умовах економічного відновлення ESG-фактори набувають особливої ваги внаслідок зміни структури попиту на кредитні ресурси. Значна частина інвестицій спрямовується у відновлення інфраструктури, реконструкцію промислових об'єктів, модернізацію енергетичних потужностей і розвиток соціального сектору. Проєкти такого типу нерідко мають підвищений регуляторний, кліматичний і соціальний ризик, тому недосконаліть ESG-оцінювання здатна сформувати в банківських портфелях концентрації ризику, що проявлятимуться у середньостроковій перспективі у вигляді нової хвилі непрацюючих кредитів. Натомість наявність ESG-фільтрів підвищує ймовірність відбору інвестиційних ініціатив, що відповідають принципам енергоефективності, соціальної відповідальності та належного управління, формуючи портфель, стійкіший до коливань зовнішнього середовища [1; 3]. Попри очевидні переваги інтеграції ESG-параметрів, процес їх упровадження супроводжується низкою викликів, серед яких домінують обмеженість доступних нефінансових даних, відсутність єдиних методологічних підходів до оцінювання ESG-метрик, ризики зеленої маніпуляції, а також значні організаційні витрати, пов'язані з розбудовою внутрішніх систем комплаєнсу та аналітики [2; 3].

Проте, відповідно до сучасних досліджень, за умови створення стандартизованого середовища розкриття нефінансової інформації та системної підтримки регуляторів ESG-фактори перетворюються на вагомий інструмент підвищення стійкості кредитних портфелів, зменшення ймовірності реалізації кредитного ризику та забезпечення довгострокової стабільності банківського сектору [1;4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bortnikov, H., Liubich, O. ESG risk management in Ukrainian banks. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 6 (47). P. 19–33. DOI : https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3885

2. Defung, F., Yudaruddin, R., Ambarita, N. P., Che Yahya, N., Bahrudin, N. Z. The impact of ESG risks on bank stability in Indonesia. *Banks and Bank Systems*. 2024. Vol. 19, Iss. 4. P. 194–204. DOI : https://doi.org/10.21511/bbs.19(4).2024.15

3. Borowiec, L., Heryszek, T. Impact of ESG Risks on Bank Financing Business. *European Research Studies Journal*. 2025. Vol. XXVIII, Iss. 2. P. 577–594. DOI : https://doi.org/10.35808/ersj/3998

4. Chen, S.-L., Wang, D.-n., Chen, H.-W. The impact of ESG factors on credit ratings: An empirical study of European banks. *International Review of Economics & Finance*. 2025. Vol. 99. DOI : https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104056

УДК 657.4

Д. М. Дімов,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОБЛІК ГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних господарських реаліях належне управління грошовими потоками розглядається як необхідна умова стабільного функціонування суб'єктів господарювання. Раціональна організація руху грошових коштів забезпечує платоспроможність підприємства та створює передумови для безперервності фінансово-господарської діяльності.

Особливе місце у системі грошових взаємовідносин займають готівкові розрахунки, які забезпечують оперативність здійснення платежів та безперервність фінансово-господарських для яких обов'язковою необхідністю є дотримання касової дисципліни, правильного документального оформлення всіх операцій для мінімізації потенційних фінансових ризиків [1]. Готівкові розрахунки являють собою форму взаєморозрахунків, що здійснюється шляхом безпосередньої передачі грошових коштів між суб'єктами господарювання та використовується при виплаті заробітної плати, соціальних виплат, видачі коштів під звіт, а також у розрахунках із контрагентами в межах законодавчо встановлених обмежень [2].

Готівкові кошти належать до найбільш ліквідних активів підприємства, що зумовлює необхідність підвищеної уваги до їх обліку та збереження. Недостатній рівень контролю за рухом готівки може негативно впливати на фінансовий стан і платоспроможність підприємства. Для здійснення готівкових операцій організовується каса як спеціально обладнане місце для приймання, зберігання та видачі грошових коштів [3]. Матеріальна відповідальність за їх збереження покладається на касира відповідно до чинних вимог.

Касові операції підлягають обов'язковому оформленню первинними обліковими документами, зокрема прибутковими та видатковими касовими

ордерами, платіжними відомостями й авансовими звітами. Облік руху готівкових коштів здійснюється в касовій книзі, яка ведеться щоденно з дотриманням установленого порядку.

Регулювання операцій з готівковими коштами здійснюється відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України, які визначають ліміт залишку готівки в касі, строки здавання готівкової виручки до банківських установ і вимоги до оформлення касової документації [2]. Порушення касової дисципліни передбачає застосування фінансових санкцій та адміністративної відповідальності.

Готівкові розрахунки характеризуються поєднанням організаційних переваг і обмежень. До переваг належать простота використання, швидкість проведення операцій і зручність при здійсненні дрібних платежів, тоді як серед обмежень виділяються підвищений ризик зловживань, необхідність посиленого внутрішнього контролю та законодавчо встановлені ліміти сум розрахунків [4].

Готівкові розрахунки продовжують займати значне місце у фінансовій діяльності підприємств, що зумовлює підвищені вимоги до організації касової роботи, дотримання нормативних приписів і забезпечення контролю за рухом грошових коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Плиса В. Й., Плиса З. П. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібник. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2020. 200 с.

2. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою НБУ від 29.12.17 № 148. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17 (дата звернення: 28.01.2026).

3. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 388 с.

4. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : Алерта, 2022. 224 с.

УДК 336.22

О. Р. Довгань,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Управління капіталом підприємства є фундаментальним елементом системи фінансового менеджменту, що безпосередньо впливає на стабільність функціонування та довгострокову конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Оптимізація капіталу забезпечує збалансоване поєднання джерел фінансування, підвищує ефективність використання ресурсів і сприяє досягненню стратегічних цілей розвитку в умовах мінливого ринкового середовища та зростання фінансових викликів сучасної економіки України сьогодні. Особливого значення набуває обґрунтування управлінських рішень щодо формування й використання капіталу, оскільки вони безпосередньо впливають на інвестиційну привабливість, фінансову стійкість і темпи економічного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі. Це вимагає системного аналізу фінансових показників, адаптації до ринкових змін та дотримання принципів ефективного корпоративного управління з метою забезпечення стійкого зростання вартості бізнесу.

У межах економічної теорії поняття капіталу характеризується багатогранністю та відсутністю єдиного універсального трактування. Застосування комплексного підходу до розуміння сутності капіталу набуває особливого значення для побудови ефективної системи управління на рівні підприємства. У цьому контексті капітал можна розглядати щонайменше у трьох його проявах: фінансовому – як джерело фінансування активів, матеріальному – як сукупність речових елементів, та інтелектуальному – як людський потенціал, що забезпечує створення доданої вартості [1].

Управління капіталом доцільно трактувати як систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним

формуванням капіталу з різних джерел і забезпеченням ефективності його використання у процесі господарської діяльності підприємства. Такий підхід дозволяє узгодити стратегічні цілі розвитку з поточними фінансовими можливостями [2].

Основними завданнями управління капіталом підприємства є формування достатнього його обсягу для забезпечення необхідних темпів економічного зростання, оптимізація розподілу капіталу за видами діяльності та напрямами використання, а також досягнення максимальної доходності за прийнятного рівня фінансового ризику. Водночас важливого значення набуває мінімізація ризиків, підтримання фінансової рівноваги та забезпечення фінансової гнучкості підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища [3].

Процес управління капіталом передбачає послідовну реалізацію низки взаємопов'язаних етапів. На початковому етапі здійснюється аналіз загального обсягу капіталу, динаміки його змін, структури джерел формування та відповідності між власними і позиковими ресурсами та активами підприємства. Наступний етап пов'язаний з оцінюванням вартості окремих складових капіталу за джерелами їх залучення та визначенням доцільності їх використання в плановому періоді. Подальші управлінські дії включають визначення потреби в капіталі для фінансування активів підприємства та оптимізацію його структури. Особлива увага приділяється встановленню такого співвідношення між власним і позиковим капіталом, яке забезпечує баланс між прибутковістю та фінансовим ризиком і сприяє зростанню ринкової вартості підприємства. Завершальним етапом є прийняття рішень щодо залучення необхідних фінансових ресурсів із доступних джерел [4].

Узагальнюючи наведені положення, варто зазначити, що важливою передумовою ефективного управління капіталом є коректне трактування самого поняття «капітал». Налагоджений механізм управління капіталом має бути спрямований на забезпечення економічної стійкості підприємства, підтримку його розвитку та зниження фінансових ризиків у процесі функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чемчикаленко Р. А., Коваль Е. В. Особливості формування оптимальної структури капіталу підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. № 22. С. 855–859. URL : http://global-national.in.ua/archive/22-2018/161.pdf (дата звернення: 28.01.2026).

2. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. А. Бігдан, Л. І. Лачкова, В. М. Лачкова та ін. Харків : ХДУХТ, 2017. 202 с.

3. Ламанов С. В. Система завдань управління капіталом підприємства. *Управління розвитком.* 2011. № 1 (98). С. 155–158.

4. Пігуль Н. Г., Дехтяр Н. А., Пігуль Є. І. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Інфраструктура ринку.* 2020. Вип. 48. С. 251–256. DOI 10.32843/infrastruct48-46

УДК 338.43:336.7

М. С. Дубецький,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
І. В. Томашук,
доктор філософії з економіки,
доцент кафедри економіки та підприємницької діяльності,
Вінницький національний аграрний університет

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Ефективні механізми фінансування аграрного бізнесу є визначальним чинником забезпечення його сталого розвитку, оскільки саме вони формують можливості для економічної стійкості, екологічної модернізації та соціальної відповідальності аграрних підприємств. У сучасних умовах, що характеризуються наслідками війни, фінансовою нестабільністю та посиленням екологічних вимог, особливої актуальності набуває інтеграція принципів ESG у систему фінансового забезпечення агробізнесу. Обмежений доступ до капіталу, висока вартість кредитних ресурсів і недостатня адаптація фінансових інструментів до стандартів сталого розвитку зумовлюють необхідність поглибленого аналізу проблем реалізації існуючих механізмів фінансування та обґрунтування стратегічних напрямів їх удосконалення з метою підвищення інвестиційної привабливості, екологізації виробництва та довгострокової конкурентоспроможності аграрного сектору України. Табл. 1 відображає основні механізми фінансування аграрного бізнесу, їхні характеристики та значення для забезпечення стабільності та розвитку підприємств.

Таблиця 1 – Механізми фінансування аграрного бізнесу

Механізм фінансування	Характеристика	Основні інструменти	Значення для агробізнесу
Власні фінансові ресурси	Самофінансування з а рахунок прибутку та амортизації	Прибуток, амортиза-ційні відрахування	Фінансова автономія, зниження залежності від кредитів
Банківське кредитування	Залучення позикових коштів на ринкових або пільгових умовах	Коротко- і довго-строкові кредити	Забезпечення оборотного капіталу та інвестицій
Державна фінансова підтримка	Цільове бюджетне фінансування агросектору	Субсидії, дотації, компенсація відсотків, гранти	Зменшення фінансового навантаження
Інвестиційне фінансування	Залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій	Прямі інвестиції, венчурний капітал	Модернізація та розширення виробництва
Лізингове фінансування	Оновлення основних засобів без значних одноразових витрат	Фінансовий та оперативний лізинг	Технічне переоснащення підприємств
ESG та зелене фінансування	Орієнтація на екологічні та соціальні цілі	Зелені облігації, ESG-інвестиції	Підтримка сталого розвитку

Джерело: [1; 3].

Аналіз сучасного стану фінансування аграрного бізнесу свідчить про наявність низки проблем, які обмежують доступ підприємств до кредитних та інвестиційних ресурсів, підвищують фінансові ризики та гальмують модернізацію виробництва. Основними бар'єрами є висока вартість кредитів, обмежена ефективність державних програм підтримки, недостатній розвиток агрострахування та низький рівень фінансового менеджменту. У той же час існують конкретні напрями вдосконалення механізмів фінансування, які спрямовані на розширення доступу до фінансових ресурсів, зниження ризиків і стимулювання сталого розвитку аграрного сектору. Узагальнені проблеми та потенційні шляхи їх подолання представлені у табл. 2.

Таблиця 2 – Проблеми та напрями вдосконалення механізмів фінансування аграрного бізнесу

Проблема	Суть проблеми	Напрями вдосконалення	Очікуваний ефект
Обмежений доступ до фінансів	Недостатня кількість кредитних ресурсів та інвестицій	Розширення державних програм підтримки, залучення приватного та міжнародного капіталу	Підвищення інвестиційної привабливості, зростання фінансової стійкості
Висока вартість кредитів	Значні відсоткові ставки та складні умови	Розвиток пільгового кредитування та державних гарантій	Зменшення фінансового навантаження на підприємства
Недосконалі інструменти державної підтримки	Бюрократія та тривалі процедури	Спрощення адміністрування, впровадження цифрових сервісів	Швидший доступ до фінансування та грантів
Ризики виробництва	Воєнні, кліматичні та ринкові загрози	Розвиток агрострахування та систем управління ризиками	Підвищення фінансової стійкості підприємств
Недостатня екологізація фінансування	Відсутність стимулів для "зелених" інвестицій	Впровадження ESG-інвестування та зелених облігацій	Модернізація виробництва з урахуванням екологічних стандартів

Джерело: [2; 4].

Механізми фінансування аграрного бізнесу визначають його стабільність та здатність до сталого розвитку, проте обмежений доступ до капіталу, висока вартість кредитів та недосконалість державних інструментів створюють суттєві проблеми. Стратегічні напрями їх вдосконалення – розвиток пільгового кредитування, залучення інвестицій, ESG- та «зелене» фінансування, агрострахування та цифровізація фінансового менеджменту – сприятимуть підвищенню фінансової стійкості підприємств і модернізації аграрного сектору України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тітов Д. В., Олексієнко В. В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125

2. Каленюк І., Мотиль Р., Сапожніков В. Фінансове забезпечення розвитку сільського та лісового господарства України в умовах європейської інтеграції. *Економічний аналіз.* 2025. Том 35, № 1. С. 312–333. DOI : https://doi.org/10.35774/econa2025.01.312

3. Томашук І. В., Томашук І. О. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство.* 2022. № 39. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64

4. Tomashuk, I., Timhenko, O., Zakharova, T. Agricultural enterprise development strategy and its efficiency in the modern economic conditions. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10, № 2. P. 265–281. DOI : https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-265-281

УДК 334.72:364(477)

Д. Жалілова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
О. С. Солосіч,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ТА РОЛЬ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ

В умовах затяжного воєнного конфлікту та необхідності повоєнної відбудови економічна система України потребує трансформації підходів до ведення бізнесу. Традиційні ринкові механізми часто виявляються недостатньо гнучкими для вирішення гострих соціальних проблем, таких як інтеграція внутрішньо переміщених осіб (ВПО), реабілітація ветеранів та відновлення постраждалих громад. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів саме соціальне підприємництво стає тим інструментом, який здатний поєднати бізнес-ефективність із суспільною користю, зменшуючи навантаження на державну систему соціального захисту [1].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що соціальне підприємництво в Україні наразі переходить від етапу волонтерських ініціатив до системного сектору економіки. Проте його розвиток стримується недосконалістю законодавчої бази та браком фінансових механізмів підтримки. Метою роботи є аналіз ролі соціального бізнесу у відновленні людського капіталу та економічної інфраструктури, а також обґрунтування необхідності впровадження нових інструментів його стимулювання.

Аналіз практики функціонування українського бізнесу у 2024–2025 роках свідчить про зміну парадигми соціальної відповідальності: від класичної благодійності підприємства переходять до створення стійких бізнес-моделей, де соціальний ефект є не побічним, а цільовим результатом діяльності. У повоєнний період ключовим завданням стає реінтеграція демобілізованих комбатантів та внутрішньо переміщених осіб. Соціальні підприємства виступають «буфером», що забезпечує не лише робочі місця, а й психологічну адаптацію через менторство та інклюзивне середовище.

Важливим аспектом є фінансова стійкість таких суб'єктів. На відміну від грантових проєктів, соціальне підприємництво генерує власний дохід, що зменшує залежність від донорських коштів. Проте, на сьогодні в Україні відсутній окремий правовий статус для такого бізнесу, що змушує його діяти в загальному податковому полі (як ФОП або ТОВ) [2, с. 112]. Це створює парадоксальну ситуацію: підприємство спрямовує левову частку прибутку на вирішення суспільних проблем, але не має фіскальних преференцій, що гальмує масштабування діяльності.

Європейський досвід, зокрема Польщі та Великої Британії, демонструє ефективність застосування гібридних фінансових механізмів: поєднання пільгового кредитування, державних гарантій та податкових канікул для підприємств, що працевлаштовують понад 30 % осіб з вразливих категорій [2]. Для України імплементація подібних механізмів дозволила б акумулювати внутрішні інвестиційні ресурси для відбудови громад, не покладаючись виключно на зовнішню допомогу.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що соціальне підприємництво в Україні переросло статус нішевого явища і перетворюється на стратегічний драйвер повоєнного відновлення. Це не лише механізм самозайнятості, а й фундамент для побудови нової, інклюзивної економіки, де прибуток слугує інструментом розвитку громади. Однак для повноцінної реалізації цього потенціалу необхідна активна позиція держави. Ключовим кроком має стати законодавче закріплення статусу соціального підприємства та запровадження фіскальних стимулів для бізнесів, що інтегрують ветеранів та ВПО. Лише синергія державного регулювання та підприємницької ініціативи дозволить перетворити соціальні виклики війни на точки економічного зростання, забезпечуючи не тільки відбудову інфраструктури, а й збереження найціннішого активу – людського капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціальне підприємництво в Україні: економіко-правовий аналіз. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. 2023. URL : https://niss.gov.ua (дата звернення: 10.02.2026).

2. Назаренко О. В. Фінансові інструменти підтримки соціального підприємництва: зарубіжний досвід. *Фінанси України*. 2023. № 9. С. 110–118.

3. Ветеранський бізнес в Україні: стан, виклики та перспективи. Звіт Українського ветеранського фонду. 2024. URL : https://veteranfund.com.ua (дата звернення: 10.02.2026).

УДК 658.1

М. А. Заболотнікова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Т. І. Олійник,
кандидат економічних наук, доцент,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні умови господарювання українських підприємств, зумовлені необхідністю постійно протидіяти кризовим явищам і працювати в умовах воєнного стану, висувають підвищені вимоги до забезпечення фінансової стійкості як складової економічної безпеки та активізації бізнес-процесів.

Фінансова стійкість підприємства є складною та багатогранною економічною категорією, яка відображає процес відтворення й формується під впливом різних фінансово-економічних чинників. Вона характеризує систему економічних відносин, у межах яких забезпечується соціально-економічний розвиток суб'єкта господарювання.

Комплексний характер фінансової стійкості полягає в тому, що вона узагальнює показники фінансового стану та результатів діяльності підприємства, визначає його спроможність своєчасно виконувати зобов'язання й підтримувати стабільне функціонування та подальший розвиток [1].

У нинішніх реаліях підтримання фінансової стійкості виступає одним із ключових економічних пріоритетів кожного підприємства. Її недостатній рівень може призвести до втрати платоспроможності та обмежити перспективи розширення виробничої діяльності. Водночас надмірна фінансова стійкість також не є безумовною перевагою, оскільки здатна стримувати розвиток через нераціональне використання ресурсів, зокрема накопичення надлишкових запасів і резервів.

Фінансова стійкість відображає реальний стан фінансових ресурсів підприємства та рівень ефективності їх використання, за якого воно здатне вільно оперувати грошовими потоками, забезпечувати безперервність виробництва й реалізації продукції, а також покривати витрати, пов'язані з розширенням і модернізацією діяльності.

Основними запоруками належного рівня фінансової стійкості є гнучка структура капіталу та ефективна організація його руху, що гарантує стабільне перевищення доходів над витратами з метою зберігання платоспроможності й формування умов для самофінансування. Фінансова стабільність підприємства формується за умови достатності власного капіталу, належної якості активів, високої прибутковості з урахуванням операційних і фінансових ризиків, стабільних надходжень від реалізації продукції та наявності сприятливих умов для залучення позикових коштів, що в сукупності підвищує рівень його економічної безпеки [2].

Пошук шляхів підвищення фінансової стабільності підприємства залишається постійно актуальним. Ключовою передумовою є коректна оцінка його рівня з урахуванням факторів, що впливають на зміни, а також вибір методики аналізу, яка найбільш відповідає специфіці конкретного підприємства. Особливої складності цей процес набуває в умовах кризових явищ, що супроводжують господарську діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Геращенко І. О. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки).* Х. : НТУ „ХПИ". 2017. № 24 (1246). С. 124–128 .

2. Тітенко З. М., Капля О. Л. Теоретичні основи механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Ефективна економіка.* 2024. № 2. DOI : http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.72

УДК 658.14

С. О. Кириченко,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та підприємництва;
В. А. Швець,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Фінансовий потенціал є вирішальним джерелом для забезпечення життєдіяльності підприємства, його стабільності та довгострокового зростання. Він забезпечується не одним обсягом грошей, а й здатністю їх накопичувати, упорядковувати та застосовувати обґрунтовано. В умовах ринку, що характеризується нестійкістю, до прикладу, через війну або пандемію, формування та оцінювання фінансового потенціалу – першочерговий комплекс дій для здатності підприємств адаптуватись до змін ззовні, утримувати позиції на ринку та планувати подальші кроки.

Наукова література не містить універсальної методики аналізу фінансового потенціалу, бо це процес багатобічний. Галузі й підприємства мають власні методи і показники, і відтак діагностика повинна адаптуватися до окремих умов бізнесу. Серед загально розповсюджених прийомів можна відзначити коефіцієнтний аналіз, базою якого є показники ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності тощо; матричні методи, які допомагають оцінити внутрішні взаємозв’язки між різними фінансовими параметрами в комплексі. Дедалі частіше застосовуються методи нечіткої логіки та нейронних мереж для прогнозування фінансового стану в реаліях невизначеності.

Асиметричні, недостовірні дані підприємства погіршують аналіз фінансового стану. Більш того, у результаті, вони потенційно можуть спричинити істотні економічні та соціальні наслідки. Дії компанії WorldCom на початку 2000-х років вдало ілюструють проблему: час від часу керівництво завищувало показники звітності, з помилковими записами більше як на 11 млрд доларів, створюючи успішно красиву картину сталості та прибутковості. Викриття брехні призвело до банкрутства та величезних втрат інвесторів [1].

Традиційним коефіцієнтам та показникам притаманна властивість: вони не завжди можуть вповні відобразити фінансовий потенціал, особливо під час кризи. Пандемія COVID-19 показала: фірми змінюють фінансові стратегії, наприклад за рахунок збільшення ліквідних активів, скорочують операційні цикли та обережніше управляють оборотним капіталом. Все це робиться, щоб зберегти стабільність [2]. Під час війни українські компанії, такі як Nova Poshta і Ukrposhta, покращили фінансові стратегії, навчилися цифровим послугам та диверсифікації доходів. Це забезпечує стійкість. Наприклад, задля підтримки обсягів операцій навіть у найскладніші періоди, Nova Poshta розширила мережу автоматизованих відділень та запровадила безконтактну доставку. Ukrposhta, у свою чергу, активно займалась розвитком інтернет-комерції та фінансових послуг, що у результаті створило додаткові джерела доходів та знизило залежність від традиційних поштових операцій. Малі і середні підприємства часто використовують можливість взяття грантів від держави, також застосовують адаптивні методи для побудови подальших планів, аби зберегти власні фінанси, і, відповідно, робочі місця. Таким чином, вдала оцінка фінансового потенціалу вимагає застосування гнучких методик з обов'язковим врахуванням реальних викликів [3].

Ефективна оцінка фінансового потенціалу можлива завдяки довгостроковому плануванню, використанню інформаційних систем для аналізу фінансових результатів та прогнозуванню. Провідні компанії впроваджують системи бюджетування та контролінгу на базі ERP-платформ, застосовують сценарне планування для моделювання різних варіантів розвитку подій, використовують big data аналітику для виявлення прихованих трендів у фінансових показниках. Використання інтегральних оцінок показує сильні та слабкі сторони підприємства та структурує аргументовані рішення щодо оптимізації фінансової діяльності та підвищення конкурентоспроможності [4].

Отже, аналіз показав, що оцінка фінансового потенціалу підприємства полягає у гнучкості, врахуванні і внутрішніх фінансових показників, і зовнішніх факторів: економічної нестабільності, доступу до фінансування, податків та інвестиційного клімату. Вдала оцінка, яка спирається не лише на традиційні фінансові коефіцієнти, дозволяє приймати стратегічні рішення для зміцнення позицій підприємства на ринку та забезпечення економічної стабільності навіть у складні часи. Це, у свою чергу, створює умови для довгострокового зростання та формування конкурентних переваг у динамічному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. WorldCom scandal. EBSCO Information Services. URL : https://www.ebsco.com/research-starters/business-and-management/worldcom-scandal (дата звернення: 03.02.2026).

2. Tarighi, H., Zimon, G., Sheikh, M. J., Sayrani, M. The Impact of Firm Risk and the COVID-19 Crisis on Working Capital Management Strategies: Evidence from a Market Affected by Economic Uncertainty. *Risks.* 2024. Vol. 12, No. 4, Article 72. URL : https://www.mdpi.com/2227-9091/12/4/72 (дата звернення: 04.02.2026).

3. Lessons from Ukraine on Building Business Resilience During Wartime / Deloitte. URL : https://www.deloitte.com/ce/en/services/risk-advisory/perspectives/lessons-from-ukraine-on-building-business-resilience-during-wartime.html (дата звернення: 05.02.2026).

4. Акімова О., Петченко М. Аналітична оцінка рівня фінансового потенціалу підприємств в сучасних умовах. *Управління змінами та інновації.* 2023. № 8. С. 5–10. DOI : https://doi.org/10.32782/CMI/2023-8-1 (дата звернення: 04.02.2026).

УДК 336:332.133.6

С. Р. Кравець,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Центральноукраїнський національний технічний університет

МОБІЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА ЧЕРЕЗ ІНДУСТРІАЛЬНІ ПАРКИ

Індустріальні парки в Україні розглядаються як інституційний механізм активізації підприємницької діяльності, залучення інвестицій та формування сталих фінансових потоків у реальному секторі економіки. В умовах післявоєнного відновлення, структурної трансформації економіки та обмеженості фінансових ресурсів саме індустріальні парки здатні забезпечити концентрацію капіталу, зниження витрат підприємств і підвищення ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Індустріальні парки формують специфічне фінансово-економічне середовище, у межах якого підприємці отримують доступ до інфраструктури, податкових і митних стимулів, а також до механізмів державної та місцевої фінансової підтримки. Для суб'єктів підприємництва це означає зниження стартових інвестиційних витрат, скорочення терміну окупності проєктів та підвищення фінансової стійкості бізнесу. У низці індустріальних парків у 2024–2025 рр. держава компенсувала частину витрат на підведення електромереж, водопостачання та доріг, що дозволило резидентам спрямувати вивільнені кошти безпосередньо на закупівлю обладнання та оборотний капітал. Ключовим фінансовим інструментом розвитку індустріальних парків стало державне співфінансування інфраструктурних проєктів [1]. Компенсація до 50 % витрат (і до 80 % у прифронтових або деокупованих регіонах) знижує фінансове навантаження як на керуючі компанії, так і на резидентів парків. У 2024 році понад 15 індустріальних парків отримали державне фінансування на розвиток інженерної інфраструктури, що створило умови для запуску десятків нових підприємств; у 2025 році фінансування було спрямовано на будівництво внутрішніх доріг, підстанцій та логістичних об'єктів, що безпосередньо вплинуло на зниження логістичних витрат підприємців.

Наявність державної підтримки та чітких інституційних правил підвищує довіру приватних інвесторів. Індустріальні парки стають «якорем» для великих інвестиційних проєктів і одночасно створюють фінансові можливості для

малого та середнього бізнесу. Так, в індустріальних парках Хмельницької та Львівської областей реалізуються проєкти, де поєднуються інвестиції великих промислових компаній і МСП, що формує мультиплікативний фінансовий ефект; у низці парків приватні інвестори фінансують будівництво виробничих корпусів із подальшою передачею їх в оренду резидентам, що зменшує потребу підприємців у власних капіталовкладеннях [2].

Попри позитивні зрушення, фінансовий потенціал індустріальних парків реалізується нерівномірно. Значна частина парків формально включена до Реєстру, але не має достатньої кількості резидентів і, відповідно, стабільних фінансових потоків. Основними проблемами залишаються: обмежений доступ підприємств до довгострокового кредитування; недостатня поінформованість бізнесу про фінансові стимули; високі ризики для інвесторів у прифронтових регіонах; нестача професійного фінансового менеджменту у керуючих компаній.

У ряді парків відсутність готової інфраструктури призводить до того, що підприємці змушені самостійно фінансувати підведення комунікацій, що суттєво погіршує фінансову привабливість участі в парку. Важливим джерелом фінансування підприємців у межах індустріальних парків стають державні та комерційні банки [3]. У 2024–2025 рр. було започатковано спеціальні кредитні продукти для резидентів парків, а також програми компенсації відсоткових ставок. Зокрема, державні банки фінансують інфраструктурні проєкти керуючих компаній; підприємці-резиденти отримують пільгові кредити на модернізацію виробництва; використовується механізм поєднання кредитних ресурсів із грантовим фінансуванням.

Індустріальні парки поступово інтегруються у програми міжнародної фінансової допомоги. Донорські кошти спрямовуються на розвиток інфраструктури, енергоефективність і впровадження інновацій [4]. Для прикладу, гранти ЄС на розвиток індустріальних парків у регіонах; фінансування проєктів «зеленої» енергетики в межах парків; підтримка експортно-орієнтованих підприємств через міжнародні фінансові організації.

Подальший розвиток індустріальних парків має ґрунтуватися на диверсифікації фінансових джерел, розширенні податкових стимулів та посиленні ролі місцевих бюджетів у фінансуванні інфраструктури. Особливого значення набуває створення фінансово стійких екосистем, де індустріальні парки стають центрами концентрації капіталу, інновацій та підприємницької активності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбар С. Індустріальні та екоіндустріальні парки як інструмент формування інвестиційного клімату України: стратегія трансформації та європейський досвід. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. Вип. 9. DOI : https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.09

2. Підоричева І., Ляшенко В., Ліщук О. Удосконалення інституціонального середовища розвитку кластерів та індустріальних парків для підвищення резильєнтності підприємницького сектору України. *Science and Innovation.* 2025. № 21 (4). P. 52–64. DOI : https://doi.org/10.15407/scine21.04.052

3. Lomachynska, I., Maslennikov, Ye., Poberezhets, O., Shebanina, O., Plets, I. (2023). Management of the Financial Potential of Innovative Development of the National Economy in the Context of Digital Transformation. *Economic Affairs*, (68), P. 797–803. DOI : https://doi.org/10.46852/0424-2513.2s.2023.23

4. Данилович-Кропивницька М., Джурик Ю. Індустріальні парки в Україні: новий етап розвитку. *Наукові перспективи*. 2022. № 6 (24). DOI : https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-6(24)-71-81

УДК 336.7

Д. К. Кривошея,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Т. І. Олійник,
кандидат економічних наук, доцент,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПІЛЬГОВЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Малий і середній бізнес є ключовим рушієм інноваційних процесів, забезпечує структурну різноманітність економіки, активізує внутрішній попит і сприяє становленню середнього класу як фундаменту соціально-економічної стабільності суспільства. Тому в кризовий воєнний час підсилюється необхідність у його державній підтримці. Одним із фінансових інструментів Державної політики підтримки малого і середнього бізнесу є пільгове кредитування.

Пільгове кредитування малого та середнього бізнесу в Україні протягом 2020–2025 рр. продемонструвало активну динаміку зростання. Програма, яка стартувала як антикризовий інструмент підтримки під час пандемії COVID-19 («5-7-9%»), згодом перетворилася на один із ключових механізмів відновлення підприємництва в умовах воєнного стану.

Провідну роль відіграє програма «Доступні кредити 5-7-9%»: лише станом на початок 2025 р. за нею було видано понад 90 млрд грн, а ринкові ставки знизилися з 18–21 % до 15–18 % [4].

На початковому етапі (2020–2021 рр.) основна увага приділялася рефінансуванню кредитів та поповненню оборотного капіталу підприємств. У 2022–2023 рр. програма була адаптована до умов війни: пріоритети змістилися на підтримку аграріїв (зокрема фінансування посівної кампанії), кредитування бізнесу в регіонах із підвищеним воєнним ризиком і сприяння релокації підприємств. У 2024–2025 рр. акцент зроблено на стимулюванні інвестиційної активності, розширенні підтримки переробної промисловості, експортно орієнтованих компаній та реалізації інвестиційних проєктів [3].

Наразі за програмою доступне фінансування до 50 млн грн строком до 5 років із можливістю зниження відсоткової ставки на 0,5 % за кожного найманого працівника. В умовах конкуренції між банками у 2025 р. ставки за

кредитами для малого і середнього бізнесу знизилися до 15–18 % річних. Серед основних напрямів фінансування у 2025 р. – кредитування підприємств у зонах високого воєнного ризику (найбільший обсяг), розвиток переробної галузі та інвестиційні ініціативи, затверджені Кабінетом Міністрів України [1].

Попри складну безпекову ситуацію, держава продовжує активно підтримувати аграрний сектор. Постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2025 р. внесено зміни до порядку надання державної фінансової підтримки суб'єктам підприємництва, якими продовжено максимальний строк пільгового кредитування для аграріїв у межах програми «5-7-9%» до 31 березня 2027 р. Це дає можливість агровиробникам, зокрема з прифронтових територій, подовжити дію кредитних договорів до кінця 2027 р. та рефінансувати наявну заборгованість на пільгових умовах [4].

Крім того, підприємства можуть скористатися пільговими ставками, якщо їх територія діяльності була віднесена до зони високого воєнного ризику вже після укладення кредитної угоди. Для прифронтових регіонів ставка становить 3 %, для інших – 15 % на операційні потреби та 7 % на інвестиційні цілі. Водночас кредити, отримані під 0% у період війни, не підлягають пролонгації на попередніх умовах.

Аграрний сектор залишається одним із ключових користувачів програми, формуючи близько 30 % загального обсягу кредитування. У 2024 р. агропідприємства залучили 46,9 млрд грн пільгових коштів, а протягом восьми місяців 2025 р. – ще 35,8 млрд грн [2].

Програма «Доступні кредити 5-7-9%» є складовою державної політики підтримки національного виробника «Зроблено в Україні» та спрямована на стимулювання мікро-, малого й середнього бізнесу шляхом здешевлення кредитних ресурсів через механізм державних компенсацій і гарантій. Реалізація програми здійснюється через Фонд розвитку підприємництва спільно з уповноваженими банками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація українських банків. URL : https://aub.org.ua/
2. Верховна Рада України. URL : https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/266953.html
3. Кабінет Міністрів України. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/dostupni-kredyty-5-7-9-shchotyzhneva-statystyka
4. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL : https://me.gov.ua/News/Detail/70c66728-8c08-464c-aa97-2d8650f8bb41?lang=uk-UA&title=DostupniKrediti5-7-9-SchotizhnevaStatistika

УДК 657:336]:005.311.6

Т. С. Лахтюк,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОБЛІКОВА ІНФОРМАЦІЯ ТА ЇЇ КОРИСТУВАЧІ В КОНТЕКСТІ ПРИЙНЯТТЯ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ

Облікова інформація представляє собою сукупність відомостей щодо господарських процесів та економічних об’єктів організації, які систематизуються, аналізуються та застосовуються в процесі ухвалення управлінських рішень. До їх складу входять оперативні, бухгалтерські та статистичні відомості, що завдяки властивостям достовірності та комплексності займають ключове місце в системі економічних даних підприємства, забезпечуючи відображення фінансово-господарських процесів.

Облікова політика підприємства має розглядатися не лише як механізм формування звітності, а як комплексний інструмент забезпечення інформаційних потреб у процесах планування, прогнозування, аналізу та контролю діяльності господарюючого суб’єкта. В умовах трансформаційних викликів, зумовлених геополітичними та економічними потрясіннями, облікова політика набуває стратегічного значення як елемент системи управління бізнес-процесами, що дозволяє управлінському персоналу організувати облік відповідно до специфічних інформаційних потреб підприємства.

Якість облікових даних безпосередньо детермінує ефективність управлінських рішень через реалізацію кількох ключових функцій. По-перше, облікова інформація створює аналітичну базу для інтерпретації фінансової та управлінської звітності. По-друге, вона забезпечує правовий захист підприємства під час судових спорів та контролюючих перевірок. По-третє, облікові дані виступають регулятором та оптимізатором управлінських процесів [1].

Змістовне наповнення облікової політики реалізується через систему положень: розробку внутрішніх регламентів та інструкцій з урахуванням специфіки діяльності та законодавчих вимог; формування робочого плану рахунків, форм первинних документів, облікових реєстрів та звітності; встановлення процедур внутрішнього контролю; визначення методів оцінки об'єктів обліку.

Управлінський облік функціонує як інформаційно-аналітичний інструмент забезпечення менеджменту даними для раціоналізації ресурсного споживання та

нарощування економічних вигод. Деталізована інформація про структуру витрат, центри відповідальності та рентабельність бізнес-сегментів дозволяє ідентифікувати резерви оптимізації операційної діяльності.

Система управлінського обліку забезпечує сегментацію витрат, визначення точки беззбитковості, аналіз відхилень та оцінку ефективності використання ресурсів. Це створює інформаційну базу для рішень щодо ціноутворення, асортиментної політики, інвестиційних проектів та стратегічного розвитку, що забезпечує максимізацію прибутковості та зміцнення фінансової позиції підприємства [2].

Користувачів облікової інформації традиційно поділяють на дві основні категорії: внутрішні (власники, менеджери, працівники) та зовнішні (інвестори, кредитори, постачальники, покупці, державні органи, аудитори, конкуренти). Така класифікація базується на характері їхнього зв'язку з підприємством та специфіці інформаційних потреб. Інформація, яку зазвичай потребують користувачі, відображено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Основні споживачі облікової інформації

Користувач	Необхідна облікова інформація
Власники	Фінансові результати діяльності, показники рентабельності, розмір дивідендів та перспективи їх зростання, ринкова вартість підприємства, ефективність використання власного капіталу
Менеджери	Показники для оперативного та стратегічного планування, дані про витрати, доходи та рентабельність окремих підрозділів, продуктів чи проектів, інформація для контролю виконання планів та бюджетів
Працівники	Інформація про фінансові показники компанії, компенсації та пільги, можливості навчання та розвитку, охорону здоров'я та безпеку, гарантії зайнятості, можливості кар'єрного зростання
Інвестори	Фінансова звітність, звіти про рух грошових коштів, обговорення та аналіз з боку керівництва, інформація про корпоративне управління
Кредитори	Фінансова звітність, кредитні звіти, інформація про ліквідність, здатність компанії виконувати свої фінансові зобов'язання
Постачальники	Інформація про фінансову стабільність та здатність вчасно оплачувати рахунки, процес закупівель, специфікації та вимоги до якості продукції
Покупці	Інформація про продукцію, послуги, ціни, до ставку, обслуговування клієнтів, гарантії та запевнення компанії
Державні органи	Своєчасність сплати податків і зборів, показники для статистичного обліку та аналізу, нарахування внесків на соціальне страхування
Аудитори	Повна фінансова та управлінська звітність, облікова політика підприємства та методологія ведення обліку, первинна документація та регістри обліку
Конкуренти	Показники ефективності діяльності та фінансові результати, частка ринку та обсяги реалізації продукції, цінова політика та рівень витрат, стратегічні напрями розвитку та інновації

Джерело: розроблено автором з використанням джерел [3].

Узагальнюючи викладене, результативність фінансового управління підприємством безпосередньо визначається якістю облікових процесів та повнотою інформаційного забезпечення. Різноманітність інформаційних потреб внутрішніх та зовнішніх користувачів вимагає побудови гнучкої системи обліку, здатної генерувати релевантні дані для кожної категорії стейкхолдерів. У сучасних умовах облікова політика набуває стратегічного значення, перетворюючись на ключовий інструмент прийняття управлінських рішень та забезпечення конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сакун А. Ж., Пристемський О. С. Аргументування ролі облікової політики як системоутворюючого інструменту в бухгалтерському просторі підприємництва. *Accounting and Auditing.* 2023. № 143. С. 80–90. DOI : https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2023.009

2. Гайдучок Т. С., Вітер С. А., Гданська Ю. В. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення для підвищення ефективності управління фінансовими результатами. *Економіка та Суспільство.* 2024. № 65. С. 11. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-85

3. Ткаль Я. С. Якість облікової інформації в управлінні підприємством. *Економіка, фінанси, право: сучасні проблеми та перспективи розвитку.* 2023. С. 17–53. DOI : https://doi.org/10.25313/978-80-88474-15-9-179-197

УДК 512

А. С. Левченко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
О. А. Ярова,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЗАСТОСУВАННЯ МАТРИЧНОЇ АЛГЕБРИ У ФІНАНСОВИХ РОЗРАХУНКАХ

Сучасний розвиток фінансово-економічних систем супроводжується зростанням обсягів даних, ускладненням взаємозв'язків між економічними показниками та потребою у швидкому прийнятті обґрунтованих управлінських рішень. За таких умов математичні методи стають невід'ємним інструментом фінансової аналітики. Одне з провідних місць серед них належить матричній алгебрі, яка забезпечує компактне подання інформації, формалізацію економічних залежностей та ефективну реалізацію обчислювальних процедур [1].

Матричні методи широко використовуються у фінансовому аналізі, бухгалтерському обліку, економічному прогнозуванні та оптимізаційному плануванні. Вони дозволяють структурувати великі масиви даних, виявляти приховані залежності між змінними та підвищувати точність розрахунків. Завдяки використанню матриць економічні процеси можна розглядати як цілісні системи взаємопов'язаних параметрів, що особливо важливо в умовах цифровізації фінансової сфери [5].

Теоретичні засади застосування матриць в економіці

Нехай економічна система характеризується сукупністю ресурсів і видів продукції. Тоді її зручно описувати за допомогою матриці:

$$A = (a_{ij}), i = 1, \dots, m, \; j = 1, \dots, n,$$

де a_{ij} – норма витрат i-го ресурсу на виробництво одиниці j-ї продукції. Такий підхід дозволяє формалізувати виробничу структуру та перейти до аналітичного опрацювання економічних моделей.

Важливе значення у фінансово-економічних дослідженнях мають спектральні характеристики матриць. Власні значення та власні вектори визначаються рівнянням:

$$Ax = \lambda x.$$

Економічна інтерпретація цього співвідношення пов'язана з аналізом динаміки розвитку систем, дослідженням темпів зростання, стабільності економічних структур та пропорційності розвитку галузей [2].

Матричний апарат є також основою багатьох методів багатовимірної статистики, зокрема факторного аналізу, кореляційно-регресійних моделей та аналізу головних компонент. Це дозволяє використовувати його для оцінювання фінансових ризиків і прогнозування економічних показників.

Формування матричної алгебри пов'язане з розвитком теорії детермінантів у XIX столітті. Значний внесок у становлення теорії зробили А. Кейлі та В. Гамільтон, які заклали основи операцій над матрицями [1]. У XX столітті матричні методи отримали подальший розвиток у фізиці, зокрема у квантовій механіці. Надалі вони стали універсальним інструментом у різних галузях науки, включно з економікою та фінансами.

Сьогодні матрична алгебра входить до базової математичної підготовки економістів і фінансистів, оскільки забезпечує строгість моделей і надійність розрахунків.

Технологічна матриця у фінансово-економічному аналізі

Розглянемо виробничу систему з mресурсами та nвидами продукції. Технологічна матриця витрат має вигляд:

$$A = \begin{pmatrix} a_{11} & \dots & a_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & \dots & a_{mn} \end{pmatrix},$$

де $a_{ij} \geq 0$.

План виробництва подається у вигляді вектора

$$x = (x_1, \dots, x_n)^T$$

а сумарні витрати ресурсів:

$$r = Ax.$$

Питомий прибуток від одиниці продукції задається вектором

$$p = (p_1, \dots, p_n)^T.$$

Загальний прибуток:

$$\Pi = p^T x.$$

Запаси ресурсів:

$$b = (b_1, \dots, b_m)^T.$$

Умова допустимості:

$$Ax \leq b, x \geq 0.$$

Отже, отримуємо задачу лінійного програмування:

$$max\, \Pi = p^T x \text{ за умов } Ax \leq b,\ x \geq 0.$$

Такі моделі застосовуються в задачах оптимального планування виробництва, бюджетування та фінансового прогнозування [3].

Одним із класичних прикладів використання матричної алгебри в економіці є модель міжгалузевого балансу В. Леонтьєва. Вона подається у вигляді

$$x = Ax + y,$$

де x – валовий випуск, A – матриця прямих витрат, y – кінцевий продукт.

Звідси:

$$x = (I - A)^{-1}y.$$

Ця модель дозволяє аналізувати структуру економіки та прогнозувати наслідки змін у попиті [4].

Матричні моделі у фінансах використовуються для аналізу інвестиційних портфелів, оцінювання ризиків, бюджетного планування, прогнозування доходів, оптимізації ресурсного розподілу.

Їх перевага полягає у формалізації задач та можливості алгоритмічної реалізації в цифрових системах.

Матрична алгебра є ефективним інструментом фінансових розрахунків та економічного моделювання. Вона забезпечує формалізацію економічних процесів, підвищує точність аналізу та створює основу для оптимізаційних рішень. Використання матричних моделей у фінансовій сфері сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень і розвитку сучасної фінансової аналітики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кострикін А. І. Вступ до алгебри. Основи лінійної алгебри. Київ : Наукова думка, 2004. 432 с.
2. Гантмахер Ф. Р. Теорія матриць. Київ : Наукова думка, 1988. 552 с.
3. Ляшенко І. М., Ємельянов В. Ф. Математичні методи в економіці. Київ : Вища школа, 2003. 287 с.
4. Leontief W. Input–Output Economics. 2nd ed. New York : Oxford University Press, 1986. 436 p.
5. Семко М. М., Ярова О. А., Скасків Л. В. Основні поняття сучасної алгебри / Університет ДФС України. Ірпінь, 2020. С. 128. (Серія «На допомогу студенту УДФСУ» ; т. 81). URL : https://surl.li/axoyhw

УДК 336.648

Є. О. Малновецька,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

КРАУДФАНДИНГ ТА ВЕНЧУРНИЙ КАПІТАЛ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах, коли традиційне банківське кредитування стає дедалі складнішим через жорсткі вимоги до застави та високі відсоткові ставки, підтриємства змушені шукати гнучкіші інструменти розвитку, тобто альтернативні джерела фінансування. Краудфандинг та венчурний капітал виступають потужними альтернативами, адже вони забезпечують доступ до необхідних ресурсів та трансформують саму взаємодію бізнесу з інвесторами.

«Краудфандинг (від англ. crowdfunding) – це спосіб залучення коштів на розвиток конкретного проєкту шляхом добровільних внесків від небайдужих людей на спеціалізованих онлайн-платформах» [1].

«Краудфандингова платформа – онлайн платформа, на якій розміщуються ідеї, для яких відбувається збір коштів серед інтернет-користувачів» [2]. До популярних міжнародних платформ відносяться «Kickstarter», «Indiegogo» та «GoFundMe», які пропонують доступ до глобальної аудиторії. В Україні є дві найбільш відомих платформ, що допомагають реалізовувати локальні ініціативи: одна з них, «Соціальна країна», що спрямовується на підтримку соціальних та благодійних проектів. Друга – це «Спільнокошт», яка має більш ширший спектр направлень. Починаючи з розвитку громад і закінчуючи питаннями екології.

Поряд із краудфандинговими платформами, які орієнтовані на широке коло дрібних інвесторів, вагоме місце в системі альтернативного фінансування посідає венчурний капітал, який працює за принципово іншою моделлю концентрації ресурсів та оцінки ризиків.

Венчурний капітал – специфічна ризикова форма прямого інвестування в акціонерний капітал компаній, які, перебуваючи на початкових стадіях розвитку, демонструють швидке економічне зростання за рахунок розроблення та практичного використання оригінальних новаторських ідей [3]. Для підприємств він є потужним каталізатором, який забезпечує не лише фінансовий

ресурс для стрімкого масштабування та виходу на нові ринки, а й змінює внутрішню структуру бізнесу (інвестори контролюють роботу, вимагають звіти, входять до ради директорів тощо).

Для глибшого розуміння специфіки цих фінансових інструментів варто порівняти їх за ключовими критеріями, що визначають стратегію розвитку підприємства. Нижче наведено порівняння, яке демонструє відмінності в підходах до залучення капіталу, розподілу контролю над бізнесом (табл. 1).

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика краудфандингу та венчурного капіталу стосовно роботи підприємств

Критерій	Краудфандинг	Венчурний капітал
Джерело коштів	Велика кількість приватних осіб	Спеціалізовані фонди або приватні професійні інвестори
Мета фінансування	Тестування ринку, запуск продукту, маркетинг	Швидке масштабування, експансія на нові ринки
Обсяг інвестицій	Переважно невеликі суми від кожного учасника	Значні капіталовкладення (раунди інвестицій)
Вимоги до бізнесу	Наявність прототипу, креативної ідеї або соціальної значимості	Високий потенціал росту, масштабована бізнес-модель
Контроль над компанією	Залишається у засновника (якщо це не акціонерний краудфандинг)	Інвестори часто отримують частку в капіталі та місце в раді директорів
Ризики для підприємця	Репутаційні ризики у разі невиконання зобов'язань	Втрата частини контролю та тиск щодо швидкої окупності
Додаткові переваги	Пряма реклама, формування спільноти лояльних клієнтів	Експертна підтримка, зв'язки, менторство.

Джерело: створено автором за [1; 4; 5].

Краудфандинг як цільовий метод збору коштів став популярним серед стартапів, громадських організацій, творчих проєктів та багатьох інших ініціатив. Він дозволяє не лише залучити необхідні кошти, але й перевірити інтерес суспільства до проєкту, отримати фідбек.

Отже, краудфандинг та венчурний капітал є ключовими інструментами сучасної екосистеми фінансування, які доповнюють один одного на різних етапах життя бізнесу. Якщо краудфандинг слугує ідеальним пусковим майданчиком для залучення перших прихильників без втрати контролю над компанією, то венчурний капітал стає потужним поштовхом для масштабування. Вибір залежить від стратегічних цілей підприємства: популяризація проекту чи надшвидке зростання. У підсумку, інтеграція цих альтернативних джерел дозволяє підприємствам долати фінансові бар'єри та ефективно перетворювати перспективні ідеї на реальні продукти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Що таке краудфандинг та як він допомагає розвивати стартапи / Київстар Бізнес Хаб : вебсайт. URL : https://hub.kyivstar.ua/articles/shho-take-kraudfandyng-ta-yak-vin-dopomagaye-rozvyvaty-startapy (дата звернення: 04.02.2026).

2. Що таке краудфандингова платформа? / Дія.Бізнес : вебсайт. URL : https://business.diia.gov.ua/entrepreneur-handbook/item/scho_take_kraudfandingova_platforma (дата звернення: 04.02.2026).

3. Венчурний капітал / Енциклопедія сучасної України : вебсайт. URL : https://esu.com.ua/article-33454 (дата звернення: 04.02.2026).

4. Краудфандинг: стратегії залучення коштів та перспективи краудфандингу / Чиста планета : вебсайт. URL : https://welfare.green/contact/ (дата звернення: 04.02.2026).

5. Скиба Г., Мазур Ю., Несходовський І. Венчурне фінансування як драйвер розвитку інноваційних підприємств у цифрову епоху: сучасні механізми та перспективи. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 4 (55). С. 262–268. URL : https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1419

УДК 338

В. С. Миколаєнко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Н. П. Сафонік,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу,
Національний університет «Київський авіаційний інститут»

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ТА ВІДНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабної збройної агресії фінансова система України зіткнулася з безпрецедентними викликами, які докорінно змінили ландшафт підприємницького сектору. Руйнування виробничих потужностей, порушення логістичних зв'язків та тимчасова окупація територій призвели до критичного зниження ліквідності бізнесу. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю пошуку дієвих фінансових механізмів, здатних забезпечити відновлення суб'єктів господарювання в умовах високої невизначеності.

Аналіз динаміки розвитку суб'єктів підприємництва за 2018–2024 рр. дозволяє виділити етапи трансформації бізнес-середовища. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році кількість діючих підприємств зменшилася на 29,4% порівняно з довоєнним 2021 роком [1]. Така негативна тенденція вимагає розробки нових інструментів фінансового стимулювання для компенсації втрачених активів.

В свою чергу, результати дослідження стану мікро-, малого та середнього бізнесу в Україні за грудень 2024 року свідчать про збереження негативних очікувань у підприємницькому середовищі (показник Ukrainian Business Index (UBI) становить 36,9 пункти зі 100 можливих та є нижчим порівняно з серпнем 2024 року) [2]. Така динаміка засвідчує відсутність впевненості бізнесу щодо покращення економічної ситуації у короткостроковій перспективі. Серед ключових стримувальних факторів розвитку: непрогнозованість безпекової та економічної ситуації; непередбачуваність регуляторних рішень держави; дефіцит платоспроможного попиту; нестача кваліфікованих кадрів та фінансових ресурсів [2]. Отримані результати підтверджують необхідність посилення використання інструментів фінансової підтримки, зниження регуляторної невизначеності та

активізації програм стимулювання внутрішнього попиту як передумов забезпечення фінансової стійкості підприємницького сектору.

У контексті аналізу трансформацій підприємницького сектору доцільно акцентувати увагу на його структурних характеристиках. Основою економіки України залишається мікробізнес, частка якого у 2024 році становила 81,54 % [1]. Водночас саме цей сегмент є найбільш чутливим до фінансових потрясінь та зовнішніх шоків. На відміну від нього великий бізнес продемонстрував вищу адаптивність, що свідчить про наявність у великих структур кращого доступу до капіталу та механізмів антикризового управління.

Ефективне відновлення суб'єктів підприємництва неможливе без залучення інструментів фінансового стимулювання на рівні громад [3]. Також одним із ключових елементів в контексті розробки фінансового механізму відбудови є процес оцінки збитків – цифрова фіксація руйнувань та створення реєстру пошкодженого майна є обов'язковою передумовою для отримання компенсацій у майбутньому [4].

Загалом для забезпечення сталого відновлення доцільно розвивати такі напрями як: грантова підтримка мікробізнесу (спрямована на відновлення втрачених активів і матеріально-технічної бази без формування надмірного боргового навантаження, що особливо актуально для даного сегмента); фінансування енергоефективної модернізації (відбудова має базуватися на сучасних стандартах, що дозволить знизити операційні витрати підприємств у майбутньому); стимулювання розвитку бізнесу через місцеві фінансові програми та пільги на рівні територіальних громад з метою формування стійкої локальної економічної бази [3]; цифрова трансформація (створює передумови для підвищення клієнтоорієнтованості, формування нових партнерських моделей та посилення адаптивності підприємств в умовах економічної нестабільності) [5].

Підсумовуючи, зазначимо, що фінансова стійкість суб'єктів підприємництва в умовах воєнного стану виступає ключовою передумовою збереження економічного потенціалу держави та забезпечення її подальшої відбудови. Проведений аналіз засвідчує наявність структурних дисбалансів і зростання вразливості мікро- та малого бізнесу, що потребує системного поєднання державних, регіональних і грантових інструментів підтримки. В цілому, формування стійкої моделі фінансового забезпечення розвитку суб'єктів підприємництва має стати стратегічним пріоритетом економічної політики України в період воєнної та повоєнної трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кількість підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2018–2024 рр.). URL : https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 13.02.2026).

2. Результати дослідження стану бізнесу в Україні в грудні 2024 року. URL : https://business.diia.gov.ua/analytics/research/rezultaty-doslidzhennia-stanu-biznesu-v-ukraini-v-hrudni-2024-roku (дата звернення: 13.02.2026).

3. Бахур Н. В. Інструменти фінансового стимулювання розвитку регіонів та громад при децентралізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8191 (дата звернення: 13.02.2026).

4. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій : Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20 (дата звернення: 13.02.2026).

5. Сафонік Н. П. Стратегічні орієнтири забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах цифровізації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2024. Випуск 107. С. 33–42. DOI : https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-107-03

УДК 330.3:334:339.7: 656.7

І. С. Мірошниченко,
кандидат економічних наук, доцент,
Українська державна льотна академія

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У ФІНАНСУВАННІ АВІАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Сучасний стан авіаційної галузі характеризується підвищеними вимогами до технічного оснащення, рівня сервісу та фінансової ефективності функціонування інфраструктурних об'єктів. Традиційні моделі державного фінансування часто не забезпечують достатніх обсягів інвестицій для своєчасного оновлення та розвитку авіаційної інфраструктури. У зв'язку з цим публічно-приватне партнерство набуває особливого значення як форма взаємодії держави та бізнесу, що дозволяє поєднати фінансові, управлінські та інноваційні ресурси сторін.

У Законі України «Про публічно-приватне партнерство» від 19 червня 2025 р. № 4510-IX [1] закріплено оновлений підхід до формування правових механізмів залучення приватних інвестицій у розвиток об'єктів критично важливої інфраструктури, зокрема авіаційної. Норми цього нормативно-правового акта орієнтовані на підвищення прозорості партнерських відносин, збалансований розподіл ризиків та створення умов для тривалої й ефективної взаємодії держави та приватного сектору, що набуває особливої ваги в процесі фінансування та модернізації аеропортів, аеродромів і пов'язаної з ними інфраструктури.

Крім того, розвиток авіаційної інфраструктури є одним із ключових чинників забезпечення економічного зростання, інтеграції України у світовий транспортний простір та підвищення її інвестиційної привабливості, зокрема в повоєнний період. Водночас обмеженість бюджетних ресурсів, високий рівень капіталомісткості інфраструктурних проєктів і зростання вимог до безпеки та якості авіаційних послуг зумовлюють необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування. За цих умов публічно-приватне партнерство виступає ефективним механізмом залучення приватного капіталу до розвитку авіаційної інфраструктури.

Водночас результативність публічно-приватного партнерства значною мірою визначається наявністю чіткої та послідовної нормативно-правової бази, прозорих і зрозумілих умов взаємодії, а також збалансованого розподілу ризиків

між державою та приватним сектором. Важливу роль у цьому процесі відіграє інтеграція принципів корпоративної соціальної відповідальності та формування ефективних бізнес-стратегій, орієнтованих на досягнення цілей сталого економічного розвитку, що сприяє підвищенню довіри між партнерами та довгостроковій стабільності реалізації інфраструктурних проєктів [2].

У табл. 1 узагальнено можливості та ризики публічно-приватного партнерства у сфері фінансування авіаційної інфраструктури в умовах післявоєнного відновлення, зокрема щодо залучення інвестицій, модернізації об'єктів, впровадження міжнародних стандартів управління та забезпечення сталого економічного розвитку регіонів.

Таблиця 1 – Можливості та ризики застосування публічно-приватного партнерства у фінансуванні авіаційної інфраструктури в повоєнний період [3; 4; 5]

Можливості публічно-приватного партнерства у повоєнний період	Ризики та виклики повоєнного періоду
Залучення приватного капіталу до відновлення зруйнованих аеропортів	Підвищений рівень безпекових ризиків
Зменшення бюджетного навантаження в умовах дефіциту державних ресурсів	Обмежена інвестиційна привабливість окремих регіонів
Прискорення модернізації авіаційної інфраструктури	Невизначеність строків реалізації проєктів
Запровадження міжнародного досвіду та стандартів управління	Недостатній рівень довіри між учасниками
Сприяння економічному відновленню та регіональному розвитку	Складність розподілу ризиків між партнерами

Таким чином, публічно-приватне партнерство у фінансуванні авіаційної інфраструктури в повоєнний період виступає одним із ключових інструментів відновлення та модернізації авіаційної галузі. Поєднання ресурсів держави й приватного сектору дає змогу зменшити бюджетне навантаження, прискорити реалізацію інфраструктурних проєктів та забезпечити впровадження сучасних управлінських і технологічних рішень. Водночас ефективність застосування механізмів публічно-приватного партнерства залежить від стабільності правового середовища, прозорості процедур, належного розподілу ризиків і врахування принципів сталого розвитку. За умови комплексного підходу та активної державної підтримки публічно-приватне партнерство може стати дієвим чинником підвищення конкурентоспроможності авіаційної інфраструктури й сприяти інтеграції України у світовий авіаційний простір у період післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про публічно-приватне партнерство : Закон України від 19 червня 2025 року № 4510-IX / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-20#Text

2. Hutsaliuk, O., Yakusheva, O., Miroshnychenko, I., Taburets, I. Corporate Social Responsibility Management and Business Strategies in Sustainable Economic Development. *Economics Ecology Socium*. 2025. Volume 9, Issue 1. С. 90–101. URL : https://www.webofscience.com/wos/wosсc/full-record/WOS:001474089900008

3. Петрова І. П., Шилепницький П. І. Публічно-приватне партнерство у повоєнній відбудові України: основні виклики та напрями розвитку. *Управління економікою: теорія та практика. Чумаченківські читання*. 2024. С. 140–153. URL : https://www.chumachenko-readings.org/download/2024/11-Petrova.pdf

4. Богуславська С. І. Використання інструментів державно-приватного партнерства для повоєнного відновлення економіки України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 10. С. 76–85. DOI : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-76-85

5. Степаненко Р. Державно-приватне партнерство: які сфери економіки зможуть відновити приватні інвестори? / Asters : вебсайт. 2024. 22 лютого. URL : https://www.asterslaw.com/ua/press_center/publications/derzhavnoprivatne_partnerstvo_yaki_sferi_ekonomiki_zmozhut_vidnoviti_privatni_investori/

УДК 658.15

В. І. Мойсик,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах сучасного господарювання, що характеризуються економічною нестабільністю, посиленням конкурентного тиску, глобалізаційними процесами та цифровізацією економіки, питання організації фінансової діяльності підприємств набувають особливої значущості. Фінансова діяльність підприємства охоплює систему економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення безперервності господарських процесів. Вона включає управління доходами, витратами, прибутком, грошовими потоками та капіталом, що зумовлює її комплексний характер. Раціональна організація фінансової діяльності пов'язана зі здатністю підприємства підтримувати фінансову стійкість, платоспроможність і відповідність стратегічним цілям розвитку.

Організація фінансової діяльності ґрунтується на принципах самофінансування, фінансової самостійності, економічної відповідальності, контролю та ефективності використання ресурсів. Дотримання зазначених принципів створює умови для адаптації підприємств до змін ринкового середовища та обмеження негативного впливу зовнішніх факторів [1]. У ринковій економіці фінансова діяльність підприємств тісно пов'язана з фінансовим менеджментом, у межах якого здійснюються планування, аналіз і контроль фінансових результатів. Особливу роль у цьому процесі відіграє фінансове планування як інструмент визначення потреб у фінансових ресурсах і оцінювання результативності діяльності [2].

Сучасне економічне середовище характеризується підвищеним рівнем невизначеності, що зумовлюється макроекономічною нестабільністю, інфляційними процесами, валютними коливаннями та змінами податкового регулювання.

За таких умов організація фінансової діяльності потребує гнучкості та здатності оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища. Важливою особливістю є диверсифікація джерел фінансування, коли поряд із власними коштами використовуються позиковий капітал, фінансовий лізинг, факторинг та інші фінансові інструменти, що розширює фінансові можливості підприємств, але водночас супроводжується зростанням фінансових ризиків [3]. Значного поширення набуває цифровізація фінансової діяльності, яка передбачає застосування сучасних інформаційних технологій для автоматизації обліку, аналізу та контролю фінансових процесів. Використання цифрових інструментів сприяє підвищенню точності фінансової інформації, зниженню витрат і забезпеченню прозорості фінансових операцій [4].

В умовах зростання рівня ризиків підвищується увага до управління фінансовими ризиками, пов’язаними з ліквідністю, кредитоспроможністю та інвестиційною діяльністю підприємств. Це зумовлює необхідність упровадження системного фінансового контролю та регулярної оцінки ризикових факторів [5]. Організація фінансової діяльності підприємств передбачає підвищення якості фінансового планування й прогнозування, формування обґрунтованих бюджетів і забезпечення узгодженості стратегічних та поточних цілей. Вагомого значення набуває оптимізація структури капіталу шляхом досягнення раціонального співвідношення між власними та позиковими коштами, що впливає на рівень фінансових ризиків і показники рентабельності [6].

Посилення фінансового аналізу та внутрішнього контролю дозволяє своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників і коригувати управлінські рішення. Підвищення фінансової грамотності управлінського персоналу та використання інноваційних фінансових інструментів формують передумови для функціонування адаптивної системи фінансового управління в умовах динамічного економічного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. А. Бігдан, Л. І. Лачкова, В. М. Лачкова та ін. Харків : ХДУХТ, 2017. 202 с.

2. Фінансовий менеджмент у запитаннях та відповідях : навчальний посібник / Тридід О. М., Азаренкова Г. М., Біломістний О. М., Орєхова К. В. Львів : Новий Світ-2000, 2020. 382 с.

3. Базецька Г. І. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч.-метод. посіб. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 274 с.

4. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. 2-ге вид., стер. Київ : Знання, 2013. 375 с.

5. Адамів М. Є., Ганас В. С. Управління фінансовими ресурсами підприємства: процесно-структурований підхід. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 16. С. 2–9. DOI 10.54929/2786-5738-2024-16-04

6. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с.

УДК 338.45:336.64:339.137.2(477)

М. Е. Неборачко,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Державний податковий університет

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПРОТИРІЧ

Фінансова політика уряду України, що охоплює податкові пільги, інфраструктурну підтримку та механізми державних гарантій, є одним із ключових інструментів формування індустріальних парків як осередків інноваційного розвитку та економічної кластеризації в умовах посилення глобальної торговельної фрагментації й геополітичної нестабільності, зокрема спричиненої російсько-українською війною [1]. Запровадження таких інструментів спрямоване на подолання структурних дисбалансів експортно орієнтованої економіки шляхом стимулювання внутрішнього виробництва, скорочення залежності від порушених зовнішніх торговельних маршрутів і підвищення економічної стійкості через розвиток національних ланцюгів доданої вартості [2]. Актуальність цих заходів зростає в контексті євроінтеграційного курсу України, адже в країнах ЄС індустріальні парки виконують роль інституційних каталізаторів конкурентоспроможності, спираючись на досвід технологічних і наукових парків, здатних акумулювати приватні інвестиції.

Нормативно-правове регулювання діяльності індустріальних парків в Україні, зокрема положення Закону «Про індустріальні парки», передбачає комплекс фіскальних і фінансових стимулів, серед яких звільнення від податку на прибуток, пільговий режим оподаткування імпорту виробничого обладнання та компенсація до 50 % витрат на оплату праці науково-дослідного персоналу, що покликано зменшити бар’єри входу для резидентів [3]. Емпіричні дослідження демонструють позитивну кореляцію між застосуванням таких стимулів і зростанням інноваційної активності підприємств, хоча їх практична реалізація ускладнюється адміністративними та бюрократичними обмеженнями. Додаткову роль відіграють державні кредитні гарантії, які знижують фінансові ризики інвесторів; кореляційні моделі вказують на взаємозв’язок між такою підтримкою та зростанням доходів промислових компаній [4].

Суттєвим компонентом державної політики є бюджетне фінансування розвитку інженерної, енергетичної та логістичної інфраструктури індустріальних парків, у межах якого держава покриває до половини капітальних витрат відповідних проєктів [3]. Результати кількісних оцінок, зокрема моделей інвестиційної привабливості, свідчать, що подібні інфраструктурні вкладення сприяють підвищенню регіональної економічної стійкості завдяки ефективнішому перерозподілу ресурсів у відповідь на зовнішні шоки [5]. Сукупна дія податкових стимулів, субсидій та державних гарантій виявляє позитивний вплив на інноваційну динаміку, регіональний валовий продукт і зниження інвестиційних ризиків.

Функціонування індустріальних парків сприяє зміцненню конкурентних позицій України за рахунок зменшення транзакційних витрат і формування виробничих кластерів, менш чутливих до торговельних збурень. Порівняльний аналіз із використанням європейських моделей засвідчує, що аналогічні інструменти державної підтримки в країнах ЄС сприяють структурній диверсифікації експорту [6]. В умовах торговельних конфліктів і санкційних обмежень такі кластери виконують амортизаційну функцію, пом'якшуючи наслідки експортних бар'єрів, тоді як фінансова підтримка дозволяє трансформувати промислову політику від вертикально орієнтованої до горизонтальної, з фокусом на інноваційний розвиток [4]. Дослідження, присвячені економічним наслідкам війни, підкреслюють здатність підтримуваних державою індустріальних парків зберігати виробничі ланцюги, на відміну від секторів, що залишаються без інституційного захисту та зазнають руйнування логістичних зв'язків [7].

Разом із тим, незважаючи на результативність бюджетних інтервенцій, європейська практика надає пріоритет моделям державно-приватного партнерства у розвитку інфраструктури індустріальних парків, що забезпечує вищий мультиплікативний ефект залучення приватного капіталу, але потребує зріліших інституційних умов, ніж ті, що наразі сформовані в Україні [8]. Українські індустріальні парки демонструють позитивну динаміку економічних показників у короткостроковій перспективі завдяки державній підтримці, однак поступаються польським спеціальним економічним зонам за довгостроковими інноваційними результатами, що пояснюється непослідовністю реалізації політики та інституційними обмеженнями [9].

До ключових обмежень розвитку індустріальних парків в Україні належать надмірна залежність від фіскальних стимулів за умов дефіциту бюджетних ресурсів, недостатня залученість приватного сектору та висока чутливість до геополітичних ризиків. Водночас застосування кореляційних моделей не дозволяє повною мірою врахувати якісні чинники, зокрема рівень інституційної

спроможності та ефективність державного врядування [2]. Перспективні напрями подальших досліджень передбачають використання панельних регресій для оцінювання ефективності індустріальних парків у пост-2022 періоді, а також аналіз можливостей інтеграції інструментів зеленого фінансування з метою переходу до екоіндустріальних моделей розвитку [3].

Таким чином, система фінансових інструментів державної підтримки індустріальних парків в Україні відіграє вагому роль у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки через розвиток інфраструктури та стимулювання інвестиційної активності, водночас демонструючи здатність цих утворень протистояти торговельним потрясінням завдяки кластеризації. Однак досягнення максимальної віддачі від таких інструментів потребує поглиблення інституційних реформ і розширення джерел фінансування. У цьому контексті індустріальні парки постають як важливі елементи посткризового відновлення, узгоджені з європейськими підходами до сталого економічного зростання [5].

Таким чином, фінансові інструменти державної підтримки індустріальних парків відіграють вагому роль у підвищенні конкурентоспроможності економіки України в умовах загострення торговельних протиріч та геополітичної нестабільності, оскільки сприяють активізації інвестиційних процесів, зниженню фінансових і транзакційних витрат суб'єктів господарювання, розвитку інноваційної діяльності та формуванню внутрішніх ланцюгів доданої вартості. Податкові стимули, інфраструктурні субсидії та механізми державних гарантій забезпечують умови для кластеризації виробництва й підвищення економічної стійкості регіонів, водночас ефективність їх застосування стримується інституційними обмеженнями, непослідовністю державної політики та недостатнім рівнем залучення приватного капіталу, що зумовлює необхідність подальшого вдосконалення фінансових механізмів підтримки індустріальних парків із орієнтацією на довгостроковий інноваційний розвиток та імплементацію європейських підходів до сталого економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Tax, financial and credit stimulation of the technology, industrial and scientific parks activity as a factor of the innovative development in Ukraine / V. Oliinyk et al. *SHS web of conferences.* 2019. Vol. 65. P. 07001. DOI : https://doi.org/10.1051/shsconf/20196507001 (date of access: 01.01.2026).

2. Financial determinants of ensuring the resilience of Ukrainian regions / H. Voznyak et al. *Investment management and financial innovations.* 2023. Vol. 20, no. 4. P. 83–98. DOI : https://doi.org/10.21511/imfi.20(4).2023.08 (date of access: 01.01.2026).

3. Про індустріальні парки : Закон України від 21.06.2012 № 5018-VI : станом на 17 верес. 2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text (дата звернення: 01.01.2026).

4. Transition from vertical to horizontal industrial policy in ukraine: effects on industrial sector growth / L. Deineko et al. *SHS web of conferences.* 2021. Vol. 100. P. 01005. DOI : https://doi.org/10.1051/shsconf/202110001005 (date of access: 01.01.2026).

5. Levchenko, I., Britchenko, I. Estimation of state financial support for non-priority territorial units using the example of bridge construction. *Eastern-European journal of enterprise technologies.* 2021. Vol. 1, no. 13 (109). P. 26–34. DOI : https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.225524 (date of access: 01.01.2026).

6. Smart specialization of innovative development of functional territories: strategic experience and potential of ukraine / H. Kucherova et al. *SHS web of conferences.* 2021. Vol. 100. P. 01024. DOI : https://doi.org/10.1051/shsconf/202110001024 (date of access: 01.01.2026).

7. Kushnirenko, O., Gakhovich, N., Venger, L. Strategic scenarios for sustainable industrial development of ukraine in the post-war period. *Baltic journal of economic studies.* 2023. Vol. 9, no. 1. P. 89–99. DOI : https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-1-89-99 (date of access: 01.01.2026).

8. Ensuring the economic security of ukraine in the aspect of the association agreement between the EU / L. Mohilevskyi et al. *European journal of sustainable development.* 2021. Vol. 10, no. 2. P. 171–186. DOI : https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p171 (date of access: 01.01.2026).

УДК 658.155

Є. В. Новіков,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

АДАПТИВНІ МЕХАНІЗМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах економічної нестабільності, посилення глобальних кризових явищ, воєнних конфліктів та високої динаміки зовнішнього середовища суттєво зростає значення адаптивного антикризового управління. Такий підхід забезпечує підприємствам не лише збереження функціональної спроможності, а й підвищення ефективності господарської діяльності за умов дестабілізації. Кризове управління в період дії воєнного стану розглядається як стратегічний інструмент мінімізації ризиків, зміцнення стійкості та забезпечення безперервності бізнес-процесів, що передбачає гнучке реагування на загрози, оперативне коригування управлінських рішень, трансформацію бізнес-моделей та оптимізацію використання ресурсів.

У наукових джерелах криза трактується як непередбачувана ситуація, що створює загрозу досягненню пріоритетних цілей організації за умов обмеженого часу для прийняття управлінських рішень [1]. Антикризове управління тісно пов’язується з управлінням ризиками та невизначеністю і визначається як система взаємопов’язаних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення потенційних загроз, обмеження негативних наслідків кризових явищ та формування довгострокової стійкості підприємства [2].

На відміну від традиційних реактивних моделей реагування, зокрема ліквідаційних стратегій або стратегій короткострокового «виживання», адаптивне антикризове управління базується на проактивному підході. Його ключовими елементами є сценарне планування, інтеграція ризик-менеджменту в систему стратегічного управління та використання інструментів прогнозування. Це створює умови для оперативної адаптації підприємств до змін ринкової кон’юнктури та збереження конкурентних позицій навіть у кризових обставинах.

Функціонування підприємств в умовах правового режиму воєнного стану регламентується указами Президента України та Законами України, які передбачають запровадження особливих режимів господарської діяльності та можливих обмежень. Питання фінансової стійкості та запобігання неплатоспроможності врегульовуються нормами Кодексу України з процедур банкрутства, тоді як безперервність роботи об'єктів критичної інфраструктури визначається положеннями Закону України № 1882-IX [3].

Практичний досвід українських підприємств підтверджує доцільність застосування адаптивних антикризових рішень. Так, авіакомпанія SkyUp Airlines у відповідь на закриття повітряного простору України здійснила переорієнтацію діяльності на формат АСМІ-оператора, що дозволило зберегти кадровий потенціал і підтримати фінансову стабільність. Компанія «Київстар» забезпечила безперебійне функціонування телекомунікаційної мережі та цифрових сервісів у період активних бойових дій, що сприяло збереженню клієнтської бази та рівня довіри споживачів [4].

Зарубіжна практика також свідчить про результативність адаптивного антикризового управління. У країнах Азії, зокрема в Японії, малі та середні підприємства в період пандемії COVID-19 активно впроваджували цифрові технології та гнучкі виробничі моделі. У державах Південно-Східної Азії підприємства переорієнтовували діяльність на внутрішні ринки та використовували цифрові платформи як основний канал взаємодії зі споживачами, що забезпечувало швидку адаптацію до кризових умов [5].

Порівняльний аналіз засвідчує, що в Україні ключовими є воєнні та безпекові ризики, тоді як для азійських країн визначальними стали пандемічні та економічні чинники. Водночас спільними характеристиками є орієнтація на управлінську гнучкість, диверсифікацію видів діяльності та активне використання інноваційних рішень, що підтверджує універсальний характер адаптивного антикризового управління.

Подальше вдосконалення системи антикризового управління доцільно пов'язувати з розвитком сценарного планування, розширенням використання цифрових інструментів, формуванням адаптивної організаційної культури та підвищенням професійних компетентностей управлінського персоналу. Реалізація таких підходів створює можливості не лише для мінімізації втрат у кризових ситуаціях, а й для використання криз як каталізатора структурних змін та підвищення ефективності діяльності підприємств у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Москаленко Н., Моісеєв К. Сучасні погляди, трактування та контексти кризи в організацій. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2025. № 78. С. 265–274. DOI : https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-78-265-274

2. Ткаченко А. Антикризове управління як комплексна система запобігання кризовим ситуаціям. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 1. С. 220–225.

3. Кодекс України з процедур банкрутства : Кодекс України; Закон, Кодекс від 18.10.2018 № 2597-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/2597-19 (дата звернення: 21.01.2026).

4. Вплив міжнародного маркетингу на економічну безпеку України в умовах цифрової економіки : кол. монографія / авт. кол. : Писаренко Н. В., Корчинська О. А., Ярмоленко Ю. О., Шолудченко С. В., Бабічева О. І., Буткевич О. В., Стефанюк Є. О. ; гол. ред. Н. В. Писаренко, ред. В. Б. Сухомлин. Київ : АПСВТ, 2025. 313 с.

5. Chung, L., Tan, K. H., Yoshie, O. Sustainable circular economy: Unpacking the unintended consequences of digital transformation in Japanese SMEs. Technological Forecasting and Social Change. 2025. № 221. P. 124335. DOI : https://doi.org/10.1016/j.techfore.2025.124335

УДК 338.242:658

Н. І. Носова,
провідний інженер,
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах, коли ситуація на ринках є нестабільною, суб'єкти господарювання стикаються із проблемами зростання заборгованості, зниження ліквідності, що впливає на збільшення ризиків, зокрема у фінансовій сфері.

Це приводить до необхідності розробки фінансової стратегії діяльності підприємства. При цьому доцільно здійснити ранжування товарних позицій за рівнем попиту на них на ринку та визначити найбільш популярні, що надасть змогу збільшити їх випуск. Така стратегія має включати визначення загроз з боку конкурентів та вибір зважених дій стосовно досягнення переваг над ними, реально оцінювати фінансовий стан та фінансові можливості підприємства. Всі ці зусилля мають бути спрямовані на визначення довгострокових цілей та можливостей їх досягнення, а також отримання максимального прибутку.

Необхідно враховувати негативний вплив на фінансову стабільність підприємства зовнішні чинників, серед яких: геополітична нестабільність, глобальні економічні потрясіння, військові дії, що зменшує фінансові потоки та негативно відображається на стійкості та резильєнтності суб'єктів господарювання.

На стійкість підприємства також впливають внутрішні чинники, такі, як: наявність сучасних технічних засобів та обладнання й ефективно діючої системи менеджменту та маркетингу, наявність достатнього фінансування та висококваліфікованого персоналу.

Таким чином, фінансова стратегія виступає елементом фінансового механізму, який ґрунтується на аналізі всіх його складових та злагодженій їх роботі, постійному моніторингу зовнішніх і внутрішніх чинників впливу, що безпосередньо впливає на фінансову стійкість.

Для досягнення збалансованості і забезпечення фінансової стійкості необхідно виявити весь спектр загроз та чинників дестабілізації, чітко визначити стратегічні цілі функціонування підприємства, своєчасно приймати управлінські рішення та вжити заходів щодо запобігання несподіваних проявів безпекових загроз і бути готовим до вирішення будь-яких ситуацій.

Так, наприклад, вітчизняним виробникам сільгосптехніки вдалось пристосуватись до нових умов, долаючи труднощі воєнного часу, а аграрії набули можливість купувати її купувати, чому сприяло запровадження програми 25 % компенсації вартості вітчизняної техніки при її придбанні. При цьому аграрії також працюють в складних умовах, коли багато сільгоспугідь заміновані, порушені логістичні ланцюги та виникають труднощі з проведенням сільгоспробіт під обстрілами і у багатьох випадках не вистачає фінансових ресурсів. Тому забезпечення фінансової безпеки набуває першочергового значення.

В основі забезпечення фінансової безпеки підприємства знаходиться забезпечення його фінансової стійкості, фінансової стабільності ринкової активності, системного моніторингу фінансових та ринкових ризиків зовнішнього середовища, сталої конкурентоспроможності підприємства чи його продукції [1, с. 64].

Фінансова стратегія, включаючи різноманітні методи та інструменти формування фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, орієнтована на збільшення ринкової вартості підприємства, а також добробуту його власників в умовах швидкозмінного зовнішнього середовища [2, с. 198].

Важливо здійснювати оцінку використання фінансових ресурсів за показниками стійкості, платоспроможності, ділової активності шляхом розрахунку відповідних коефіцієнтів, що надає можливість визначити їх вплив на рівень рентабельності, прибутку та прослідкувати динаміку розвитку підприємства за певний проміжок часу.

Труднощі з залученням фінансових ресурсів створюють бар’єри, що інвестиційної привабливості, що негативно впливає на конкурентоспроможність.

Особливої уваги потребує визначення фінансового ліверіджу у загальній сумі прибутку, що відображує залежність підприємства від позикових коштів. Однак використання фінансового ліверджу підвищує фінансові ризики з причини наявності боргу, що робить підприємство менш стійким, а у поде яких випадах приводить до банкрутства. Фінансовий ліверідж безпосередньо впливає на визначення ринкової вартості підприємства.

І лише за умов державної підтримки, адаптації до глобальних економічних та кліматичних викликів й запровадження нових інноваційних технологій можливо досягти фінансової стійкості. Особлива увага відводиться цифровізації, яка здатна модернізувати систему управління фінансами.

Досягнення кінцевої мети кожного суб’єкта господарської діяльності – максимізація прибутку – потребує прийняття оптимальних і зважених рішень в управлінні фінансовими ресурсами підприємства. У такому випадку доцільно кожному підприємству сформувати власну стратегію управління фінансовими ресурсами, здатну забезпечити отримання найбільших фінансових результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванов С. В. Підходи до ухвалення організаційних рішень і вибору фінансової стратегії підприємства. *Вісник економічної науки України.* 2015. № 1. С. 62–68. URL : http://www.venu-journal.org/download/2015/1(28)/pdf/13-Ivanov.pdf

2. Буняк Н. М., Курдельчук Р. І. Фінансова стратегія в системі менеджменту підприємства. *Економіка і суспільство.* 2017. Вип. 8. С. 196–200. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/34.pdf

УДК 656.07

В. І. Плекан,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансова діяльність транспортних підприємств формується під впливом значної кількості зовнішніх та внутрішніх чинників, що зумовлює підвищений рівень ризиків функціонування. Галузь транспорту характеризується високою капіталомісткістю, важливістю технічного стану рухомого складу, деякою нестабільністю попиту на перевезення, чутливістю до макроекономічних, регуляторних та геополітичних змін. Через перераховані фактори фінансові ризики мають системний характер та безпосередньо впливають на платоспроможність, ліквідність, фінансову безпеку підприємств транспортної сфери.

В умовах зростання вартості енергоресурсів, порушення логістичних ланцюгів і коливань валютних курсів вітчизняні транспортні підприємства функціонують у середовищі підвищеної невизначеності. Фінансові ризики в даній галузі посилюються у зв'язку зі зниженням прогнозованості доходів, зростанням операційних витрат та обмеженим доступом до фінансових ресурсів. Традиційні підходи до фінансового управління стають недостатніми, тому є необхідність досліджувати галузеву специфіку фінансових ризиків транспортних підприємств в пошуках шляхів мінімізації останніх.

Фінансові ризики транспортних підприємств мають низку специфічних ознак, зумовлених особливостями їх виробничо-господарської діяльності. До ключових галузевих фінансових ризиків доцільно віднести:

1. Ризик нестабільних доходів. Доходи транспортних підприємств значною мірою залежать від сезонності перевезень, коливань попиту, стану інфраструктури та платоспроможності замовників. Нерівномірність надходження доходів створює касові розриви і утруднює фінансове планування.

2. Паливно-енергетичний ризик. Витрати на паливо займають значну частку в структурі операційних витрат транспортних підприємств. Коливання цін на енергоносії прямо впливають на собівартість перевезень, що знижує рентабельність діяльності.

3. Валютний ризик. Закупівля транспортних засобів, запасних частин, обслуговування лізингових договорів та страхування часто здійснюються в

іноземній валюті, тож коливання валютних курсів призводять до зростання фінансових зобов'язань і додаткового навантаження на грошові потоки транспортного підприємства.

4. Кредитно-лізинговий ризик. Через високу вартість рухомого складу підприємства часто використовують кредити і лізинг, тож є ризик невиконання фінансових зобов'язань. Останнє може призвести до втрати активів або фінансової стійкості.

5. Ризик простоїв та експлуатаційних втрат. Простої транспортних засобів можуть бути з різних причин: технічні несправності, відсутність замовлень, зовнішні обмеження. Ризики простоїв супроводжуються прихованими фінансовими втратами, які часто не відображаються в обліку, але впливають на загальний фінансовий результат.

6. Страховий та форс-мажорний ризик, пов'язаний з дорожньо-транспортними пригодами, пошкодженням вантажів, надзвичайними ситуаціями. Дані ризики теж створюють додаткові фінансові ризики, пов'язані зі збитками, штрафами та затримками виконання контрактів [1].

Особливістю фінансових ризиків транспортних підприємств є їх взаємопідсилююча дія. До прикладу, зростання паливних витрат у поєднанні з валютними коливаннями та простоями транспорту призводять до збільшення операційних і фінансових витрат. Такий синергетичний ефект значно ускладнює управління витратами та потребує комплексного підходу до фінансового ризик-менеджменту.

Дієвими заходами для підвищення фінансової стійкості транспортних підприємств є:

– впровадження системи управління фінансовими ризиками з урахуванням галузевої специфіки;

– контроль за грошовими потоками та ліквідністю;

– диверсифікація джерел доходів і фінансування;

– використання інструментів страхування та хеджування ризиків;

– інтеграція фінансової аналітики в операційні та логістичні процеси [2].

Фінансові ризики транспортних підприємств мають комплексний і галузево зумовлений характер, що вимагає спеціалізованих підходів до їх ідентифікації та управління. В умовах сучасних зовнішніх викликів ефективне управління фінансовими ризиками стає ключовим чинником забезпечення фінансової безпеки та сталого функціонування підприємств транспортної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кірдіна О. Г., Стешенко О. Д. Фінансовий ризик-менеджмент на транспорті. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2022. № 80. С. 157–165. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2022_80_19.2

2. Тарашевський М. М. Стан управління ризиками на транспортних підприємствах України. *Економіка транспорту та зв'язку.* 2020. № 8. С. 125–133. URL : http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001160772

УДК 336

А. О. Плохушко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
П. Б. Юр'єва,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Фінансування підприємств відіграє життєво важливу роль у підтримці їхньої стабільності, інноваційного розвитку та можливостей адаптації до зовнішніх факторів. Підприємства в Україні та в усьому світі стикаються з підвищеним рівнем ризику, повною цифровою трансформацією, інтенсивною міжнародною конкуренцією та обмеженнями виробничих ресурсів, що спонукає їх оновлювати свої фінансові стратегії, модернізувати системи управління та впроваджувати інноваційні ініціативи. Згідно з результатами досліджень міжнародних організацій (ОЕСР, ЄЦБ) та вітчизняних установ, фінансові бар'єри продовжують бути однією з основних перешкод, що заважають бізнесу реалізувати свій повний потенціал, що значно впливає на малі та середні підприємства.

Нині основною проблемою, з якою стикаються вітчизняні підприємства, це доступність зовнішніх джерел фінансування. Ключовими перешкодами тут виступають: високі відсоткові ставки, суттєві вимоги банків кредитуванні, вони вимагають застави, а кредитори, як правило, ненадійні. Особливого гостро це питання постає перед суб'єктами малого підприємництва (малі та середні підприємства), оскільки такі підприємства не мають достатніх грошових резервів і не мають попередньої історії, а отже, не можуть отримати довгострокові кредити. Враховуючи нинішню волатильність ринку, очевидно, що кредитні ризики у фінансових установах зростають, тому банки стали більш суворими при оцінці потенційних позичальників. Згідно з даними ОЕСР, хоча монетарна політика загалом лібералізована, все ще існує нерівний доступ до зовнішнього фінансування для підприємців, а МСП відчувають значний дефіцит капіталу [1].

Ще однією проблемою у фінансуванні підприємств є встановлення оптимальної структури капіталу. Згідно з традиційною теорією Модільяні та Міллера структура капіталу не впливає на вартість бізнесу на ідеальному ринку.

Але на практиці існують податкові викривлення, інформаційна асиметрія та транзакційні витрати, що робить управління структурою фінансування надзвичайно важливим. Спосіб, яким бізнес управляє своєю структурою капіталу, також впливає на те, наскільки добре він може пережити економічні спади та зовнішні несприятливі умови.

Зовнішні кризові події створюють життєво важливі проблеми для фінансової стабільності підприємства, і ці події включають коливання споживчого попиту, збої логістичної системи та нестабільність цін на сировину. Щоб впоратися з цими викликами, підприємства повинні підтримувати високий рівень ліквідності, створювати достатні фінансові резерви та впроваджувати універсальні ефективні системи управління оборотним капіталом.

Сучасні інструменти прогнозування та моделювання ризиків, зокрема методи стрес-тестування, мають життєво важливе значення. Монетарна проблема в підприємстві призведе до скорочення її виробництва, втрати стратегічних контрактів та зниження її кредитоспроможності. Надання грошей третім сторонам все ще ускладнюється відсутністю досконалої інформації. Довіра між фінансовими установами знижується через неповні та затримані фінансові звіти, відсутність корпоративних правил та секретні транзакції. Зниження ризиків сприяє підвищенню прозорості, вдосконаленню внутрішньої звітності та впровадженню міжнародних фінансових стандартів, які дозволяють компаніям отримувати доступ до більшої кількості коштів.

Цифровізація є прогресом у фінансах, але вона також створює значні бізнес-проблеми. Вартість бізнесу можна підвищити за допомогою автоматизованих систем бухгалтерського обліку, фінтех-рішень та онлайн-платформ для позик. Проте, ця еволюція призвела до підвищеного рівня ризику для кібербезпеки та необхідності надійного кіберзахисту, а також до браку достатньої кількості кваліфікованого ІТ-персоналу та високих потреб у фінансуванні для побудови необхідної інфраструктури. До 2021 року українські економісти виступали за те, щоб цифрова трансформація була важливою для збереження конкурентоспроможності, але більшість підприємств впроваджували її досить повільно [1; 2].

Щоб забезпечити зростання бізнесу, підприємець повинен визначити альтернативні способи фінансування, використовуючи такі підходи, як лізинг або факторинг, або залучаючись до послуг фінансових інструментів, або випускаючи корпоративні облігації та випробовуючи нові інструменти небанківського фінансового сектору. Бізнес повинен співпрацювати з державними фінансовими установами, використовуючи плани часткових гарантій та інноваційні

програми підтримки бізнесу. Також можливо максимізувати ефективність фінансового врегулювання, покращивши підготовку звітів та впровадивши цифрові платіжні системи, управління грошовими потоками та аналітичні системи [1; 2; 3].

Як підсумок, можна стверджувати, що фінанси суб'єктів підприємництва є фундаментальним чинником розвитку економіки. Вони визначають інвестиційні можливості, конкурентоспроможність, інноваційний потенціал і здатність бізнесу протистояти кризам. Сучасні виклики вимагають комплексного підходу до фінансового управління, який включає диверсифікацію ресурсів, цифрову трансформацію, підвищення прозорості, управління ризиками та зміцнення партнерства із фінансовими інституціями й державою. За умови системної роботи в цих напрямах підприємства отримають можливість зміцнити свою фінансову стійкість, адаптуватися до ринкових змін та забезпечити сталий розвиток у тривалому періоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Shushkova, Y. V., Fatsiievych, R. Y. Financial Sustainability of Small Business Entities: Features and Principles of Preservation in Crisis Conditions. *Business Inform*. 2023. Vol. 12, no. 551. P. 317–323. DOI : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-12-317-323

2. Олексин І. І., Качур С. М. Оцінка інноваційного потенціалу малих підприємств в умовах війни. Засоби зміцнення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Підприємництво і торгівля*. 2021. Вип. 28. С. 49–55. URL : https://ndekc.lviv.ua/pdf/31.08.2023.pdf?utm_source

3. Парадигма діджиталізації фінансового ринку України / Хамідов О., Маманаазаров А., Максимова І., Слюсаренко К., Кулішов В. *Журнал європейської економіки.* 2022. Т. 20, № 4. С. 680–696. URL : https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1568

УДК 336.76:338.24(477)

Т. М. Романюк,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ТА БІРЖОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується необхідністю її комплексного відновлення в умовах структурних змін, воєнних викликів та глобальної економічної нестабільності.

У цьому контексті ключового значення набувають фінансові механізми, здатні забезпечити стабілізацію макроекономічної ситуації, активізацію підприємницької діяльності та ефективний перерозподіл фінансових ресурсів. Важливу роль у цьому процесі відіграє узгоджена взаємодія макроекономічної політики держави, бізнес-планування на рівні підприємств та використання інструментів фондових і товарних бірж [2].

Макроекономічна політика є базовим чинником формування умов для відновлення економіки України. Фіскальна та монетарна політика держави визначають рівень інфляції, доступність кредитних ресурсів, стабільність національної валюти та інвестиційний клімат. У період економічного відновлення особливого значення набуває стимулююча фіскальна політика, спрямована на підтримку стратегічних галузей економіки, розвиток інфраструктури та інноваційної діяльності. Водночас ефективна монетарна політика сприяє зниженню інфляційних ризиків і створенню передумов для активізації інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Узгодженість макроекономічної політики з потребами реального сектору економіки є важливою умовою результативного бізнес-планування [1].

Бізнес-плани підприємств мають формуватися з урахуванням макроекономічних прогнозів, державних програм підтримки, податкових стимулів та доступності фінансових ресурсів. У сучасних умовах бізнес-планування виконує не лише функцію внутрішнього управління, а й слугує інструментом залучення інвестицій, у тому числі через фінансові ринки. Якісно розроблений

бізнес-план підвищує довіру інвесторів та кредиторів і сприяє ефективній реалізації відновлювальних проєктів.

Фондові та товарні біржі є важливими елементами фінансової інфраструктури, які забезпечують акумуляцію та перерозподіл фінансових і матеріальних ресурсів в економіці. Фондові біржі створюють можливості для залучення довгострокового капіталу шляхом емісії цінних паперів, що є особливо актуальним для підприємств, залучених до процесів відновлення економіки [5].

Товарні біржі, у свою чергу, сприяють формуванню прозорих ринкових цін на сировинні ресурси, зниженню цінових ризиків та підвищенню стабільності постачання, що позитивно впливає на фінансове планування підприємств.

Використання біржових інструментів у бізнес-плануванні дозволяє підприємствам ефективніше управляти фінансовими ризиками та підвищувати передбачуваність результатів господарської діяльності. Застосування деривативів, форвардних і ф'ючерсних контрактів дає змогу хеджувати цінові коливання на товарних ринках, тоді як операції з цінними паперами відкривають доступ до альтернативних джерел фінансування. У бізнес-планах ці інструменти відображаються через більш обґрунтовані фінансові розрахунки та реалістичні прогнози доходів і витрат [3].

Важливою умовою ефективного функціонування фінансових механізмів відновлення економіки є розвиток інституційного середовища та вдосконалення нормативно-правового регулювання фінансових ринків.

Забезпечення прозорості біржових операцій, захист прав інвесторів та розвиток фінансової грамотності сприятимуть підвищенню довіри до фінансової системи України. Це, у свою чергу, позитивно вплине на активізацію інвестиційної діяльності та реалізацію масштабних відновлювальних проєктів [4].

Отже, фінансові механізми відновлення економіки України мають ґрунтуватися на тісній взаємодії макроекономічної політики, ефективного бізнес-планування та активного використання біржових інструментів. Такий комплексний підхід сприятиме мобілізації фінансових ресурсів, зниженню економічних ризиків та забезпеченню сталого розвитку національної економіки в сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Leshanych, S, Yemets, O., Romaniuk, T. IMPACT OF ECONOMIC ASYMMETRIES ON SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES: ANALYSIS AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS. *Modern engineering and innovative technologies.* Germany, Karlsruhe. 2024. Issue № 35. October. Part 2. С. 79–88. DOI 10.30890/2567-5273.2024-35-00-004

2. Вовк С. М. Макроекономіка: теорія та практика. Київ : КНЕУ, 2021. 384 с.

3. Гавриленко Т. В. Фінансові механізми державного регулювання економіки. Харків : ХНЕУ, 2020. 256 с.

4. Карпова Н. П. Фондові та товарні біржі: сучасні тенденції. Київ : Фінанси та кредит, 2022. 240 с.

5. Пилипенко І. В. Економіка України: макроекономічний аналіз і прогнози. Київ : Наук. думка, 2020. 320 с.

УДК 658.15

В. Б. Руденко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

На сучасному етапі фінансовий контролінг посідає вагоме місце в системі управління підприємством, оскільки забезпечує узгодження процесів планування, обліку, аналізу та контролю фінансових результатів діяльності. В умовах розвитку ринкової економіки, зростання конкуренції та підвищеної мінливості зовнішнього середовища підприємства стикаються з необхідністю оперативного управління фінансовими ресурсами та своєчасного прийняття управлінських рішень. За таких обставин фінансовий контролінг функціонує як важливий елемент фінансового менеджменту, орієнтований на підтримку як стратегічних, так і поточних управлінських орієнтирів.

Фінансовий контролінг розглядається як комплексна система управління фінансами підприємства, що охоплює планування, бюджетування, облік, аналіз і контроль фінансово-господарських процесів. Його функціонування спрямоване на забезпечення узгодженості між фінансовими цілями, наявними ресурсами та результатами діяльності, а також на підтримання стабільного фінансового стану підприємства в умовах економічної невизначеності [1].

У науково-економічних джерелах фінансовий контролінг пов'язують із виконанням низки взаємопов'язаних функцій. Серед них виокремлюється планування та бюджетування, що передбачає визначення фінансових орієнтирів і ресурсних обмежень. Не менш значущим є контроль фінансових результатів, який базується на зіставленні фактичних показників із запланованими та виявленні відхилень. Важливу роль відіграє аналіз фінансового стану підприємства, зокрема оцінка рівня ліквідності, платоспроможності та рентабельності. Окреме місце посідає інформаційне забезпечення управління, спрямоване на формування релевантної, своєчасної та аналітично опрацьованої інформації для ухвалення управлінських рішень [2].

Функціонування фінансового контролінгу в сучасних умовах пов'язане з потребою його постійного вдосконалення. Одним із ключових напрямів є використання сучасних інформаційних технологій, зокрема ERP-систем, аналітичних панелей і BI-інструментів, які забезпечують автоматизацію обробки фінансових даних, підвищення точності розрахунків і скорочення часу реагування на зміни. Вагомого значення набуває формування єдиної системи ключових показників ефективності, що дозволяє оцінювати результативність діяльності структурних підрозділів і коригувати управлінські дії відповідно до фінансових орієнтирів [3].

Окрему увагу приділяють кадровому забезпеченню системи фінансового контролінгу, що передбачає підвищення кваліфікації фахівців, розвиток аналітичних компетенцій і здатності працювати з цифровими інструментами [4]. Поряд із цим актуалізується інтеграція фінансового контролінгу з іншими управлінськими підсистемами, зокрема стратегічним плануванням, ризик-менеджментом і внутрішнім аудитом. У таких умовах посилюється значення стратегічного контролінгу, орієнтованого на підтримку довгострокових фінансових орієнтирів, реалізацію інвестиційних рішень і управління структурою капіталу [5].

Таким чином фінансовий контролінг виступає дієвим інструментом підвищення результативності управління підприємством, оскільки забезпечує системний підхід до координації фінансових процесів і прийняття управлінських рішень. Його впровадження та розвиток сприяють підвищенню прозорості фінансової діяльності, своєчасному виявленню відхилень від запланованих показників і раціональному використанню фінансових ресурсів. Формування ефективної системи фінансового контролінгу з урахуванням сучасних інформаційних технологій, кваліфікованого кадрового забезпечення та інтеграції з іншими управлінськими підсистемами створює передумови для зміцнення фінансової стійкості підприємства й підвищення його конкурентних позицій у динамічному економічному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Квасницька Р. С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва : навчальний посібник. Львів : Магнолія 2006, 2013. 631 с.

2. Федяй Я. Фінансовий контролінг: сутність, функції та роль в управлінні підприємством. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2025. № 3 (43). С. 431–446. DOI 10.25140/2411-5215-2025-3(43)-431-446

3. Шкарлет С. М., Дубина М. В., Тунік М. В. Розвиток системи контролінгу в управлінні страховими компаніями на ринку фінансових послуг України : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2016. 320 с.

4. Пінті А. В. Теоретичні засади формування фінансового контролінгу на підприємстві. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету.* 2022. № 9–10. С. 81–86.

5. Сидорчук І. Фінансовий контролінг: організаційно-методичні основи формування та функціонування на підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. № 6. С. 56–61.

УДК 336.02

Д. Д. Сальніченко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Система оподаткування є невід'ємним елементом ринкової економіки, а податки безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання. Через механізм оподаткування формується собівартість продукції та послуг, визначаються інвестиційні стимули, змінюється рівень конкурентоспроможності й прибутковості підприємств. Податкові платежі виступають важливим чинником фінансового середовища, у якому функціонують підприємства, зумовлюючи їхні можливості розвитку та адаптації до ринкових умов.

Сучасна система оподаткування охоплює різні за класифікаційними ознаками податки, кожен із яких має власні специфічні риси та функціональне призначення. Роль окремого податку визначається його належністю до відповідної групи в межах чинної класифікації, що дозволяє глибше розкрити економічну сутність податків, а також визначити напрями й характер їх впливу на соціально-економічний розвиток суспільства [1]. Розгляд впливу оподаткування на фінансову діяльність підприємств потребує комплексного підходу з урахуванням особливостей дії прямих і непрямих податків. Прямі податки безпосередньо формують величину чистого прибутку та впливають на показники рентабельності, тоді як непрямі податки опосередковано відображаються на фінансових результатах через цінові механізми, адміністративні витрати та конкурентні позиції підприємств на ринку [2].

Розмір прямих податків залежить від доходності підприємства або вартості його майна, що зумовлює прямий взаємозв'язок між фінансовими результатами суб'єктів господарювання та наповненням державного бюджету. Зростання прибутку супроводжується підвищенням податкового навантаження, що позитивно впливає на бюджетні ресурси, однак одночасно скорочує обсяг

чистого прибутку, доступного для реінвестування та розвитку виробничого потенціалу. Надмірне посилення податкового тиску може призвести до зниження інвестиційної активності, скорочення виробництва та фінансової нестійкості підприємств, які не здатні адаптуватися до таких умов. За відсутності збалансованої податкової політики це створює ризики не лише для окремих суб'єктів господарювання, а й для економіки загалом [3].

Непрямі податки мають іншу природу впливу на фінансовий стан підприємств, оскільки фактичний тягар їх сплати перекладається на споживача через механізм ціноутворення. Для держави такі податки характеризуються високою фіскальною ефективністю, оскільки охоплюють широке коло товарів і послуг повсякденного споживання. Для споживачів непрямі податки є менш помітними, оскільки включаються до ціни товарів і сплачуються під час здійснення покупки. Водночас підвищення рівня непрямого оподаткування спричиняє зростання цін, зменшення платоспроможного попиту та може виступати чинником інфляції витрат, що негативно позначається на функціонуванні ринкової економіки [4].

Податкова система як цілісний механізм виконує важливу регулюючу функцію в економіці країни та визначає умови фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Ефективна податкова політика має забезпечувати узгодження інтересів держави та бізнесу, оскільки навіть незначні зміни у сфері оподаткування здатні спричиняти масштабні економічні наслідки, зокрема скорочення виробництва, зростання безробіття та зниження платоспроможності населення. Формування збалансованих механізмів податкового регулювання є необхідною передумовою стабільного розвитку підприємств і підтримання економічної стійкості в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сідельникова Л. П., Чижова Т. В., Якуша Я. В. Оподаткування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2012. 424 с.

2. Руденко В., Плець І. Вплив податків на фінансові результати діяльності підприємств в Україні. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. С. 1–10. DOI 10.32782/2524-0072/2025-79-69

3. Тіщенко І. В., Кушлак І. М. Прямі податки і їхній вплив на фінансовий стан підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2024. Т. 6. С. 141–147. DOI 10.33216/1998-7927-2024-286-6-141-147

4. Калінеску Т. В., Корецька-Гармаш В. О., Демидович В. В. Адміністрування податків : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 290 с.

УДК 368.01:336.64

Р. М. Самодай,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ФІНАНСОВІ АКТИВИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах сучасної трансформації фінансових ринків та посилення регуляторних вимог до суб’єктів господарювання, питання ефективного формування та управління фінансовими активами страхових компаній набуває особливої актуальності. Теоретичний базис дослідження фінансових активів страховика ґрунтується на розумінні їх подвійної природи: з одного боку, вони є інструментом забезпечення гарантій виконання зобов’язань перед клієнтами, а з іншого – виступають об’єктом інвестиційної діяльності, що генерує додатковий дохід.

Фінансові активи страхової компанії доцільно розглядати як специфічну сукупність грошових коштів, дебіторської заборгованості, цінних паперів та інших фінансових інструментів, що перебувають у розпорядженні компанії для забезпечення її платоспроможності.

Сутність фінансових активів у страховій галузі тісно пов'язана з поняттям страхового циклу, де отримання страхових премій передує настанню страхових подій та здійсненню виплат. Це створює тимчасово вільні ресурси, які формують інвестиційний потенціал страховика. Теоретичні аспекти класифікації таких активів передбачають їх поділ за рівнем ліквідності, ступенем ризику та цільовим призначенням, де ключовим сегментом виступають активи, що покривають страхові резерви [1].

Рисунок 1 – Фінансові активи страхової компанії

Важливою характеристикою цих активів є їх відповідність принципам диверсифікації, безпеки, прибутковості та ліквідності.

Диверсифікація – передбачає розподіл коштів між різними видами інструментів та емітентів для мінімізації негативних наслідків від знецінення окремих активів.

Безпека (Надійність) – вимагає розміщення ресурсів у активи з мінімальним рівнем кредитного та ринкового ризику для гарантованого повернення вкладеного капіталу.

Прибутковість – спрямована на отримання інвестиційного доходу, що дозволяє покривати інфляційні втрати, нарощувати власні кошти та знижувати вартість страхових послуг.

Ліквідність – забезпечує здатність активів швидко і без суттєвих фінансових втрат трансформуватися у грошову форму для здійснення невідкладних страхових виплат.

Взаємозв'язок між цими принципами часто називають «магічним трикутником» інвестування, де менеджмент компанії змушений шукати оптимальний баланс між ризиком та дохідністю.

Науковий підхід до аналізу складу фінансових активів вимагає врахування міжнародних стандартів фінансової звітності, зокрема МСФЗ 9 та МСФЗ 17, які докорінно змінили підходи до оцінки та відображення страхових контрактів та пов'язаних з ними фінансових інструментів [2]. Згідно з цими стандартами, активи оцінюються за справедливою вартістю або амортизованою собівартістю

залежно від бізнес-моделі компанії. Особливе місце в структурі активів займають державні цінні папери, які в українських реаліях вважаються найбільш надійним інструментом для покриття резервів через їх гарантованість державою та високу ліквідність. Водночас корпоративні облігації та акції, попри вищу потенційну прибутковість, несуть значні ринкові ризики, що вимагає впровадження складних систем ризик-менеджменту.

Теоретичне обґрунтування управління фінансовими активами також включає концепцію Asset-Liability Management (ALM) – управління активами та зобов'язаннями. Цей підхід передбачає синхронізацію грошових потоків за активами зі строками та обсягами майбутніх страхових виплат. Невідповідність між тривалістю (дюрацією) активів і зобов'язань може призвести до дефіциту ліквідності або втрати капіталу внаслідок зміни відсоткових ставок. Вплив зовнішнього середовища, зокрема інфляційних процесів та волатильності валютних курсів, змушує страховиків постійно переглядати структуру свого портфеля [3]. Крім того, цифровізація економіки вносить нові елементи в поняття фінансових активів, включаючи цифрові валюти та токенізовані активи, хоча їх використання в страховій діяльності наразі суворо обмежене регуляторами через високу волатильність.

Економічна стійкість страхової організації безпосередньо залежить від якості її дебіторської заборгованості, яка також є фінансовим активом. Затримки у перерахуванні страхових премій агентами або частки перестраховиків у резервах можуть створювати касові розриви. Тому теоретичний аналіз активів неможливий без оцінки кредитного ризику контрагентів.

У підсумку, фінансові активи страхової компанії є складною динамічною системою, де кожен елемент виконує свою функцію у забезпеченні безперервності діяльності. Розвиток теоретичних положень щодо їх формування дозволяє страховикам не лише виконувати свої зобов’язання, а й виступати вагомими інституційними інвесторами, сприяючи стабілізації національної економіки в цілому. Ефективна модель управління активами є запорукою довіри страхувальників та інвестиційної привабливості компанії на фінансовому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text (дата звернення: 08.01.2026).

2. IFRS 17 Insurance Contracts. International Financial Reporting Standards. URL : https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-17-insurance-contracts/ (дата звернення: 08.01.2026).

3. Global Financial Stability Report. International Monetary Fund. URL : https://www.imf.org/en/Publications/GFSR (дата звернення: 08.01.2026).

УДК 336.77

Р. Р. Світличний,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

РОЛЬ КРЕДИТУВАННЯ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки залучення позикових фінансових ресурсів набуває особливої ваги для забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємств. Обмежені можливості формування власного капіталу, потреба у фінансуванні поточної діяльності, підтриманні належного рівня ліквідності, а також необхідність реалізації інвестиційних проєктів зумовлюють зростання ролі кредитування як одного з ключових механізмів фінансового забезпечення суб'єктів господарювання. У таких умовах доступ до кредитних ресурсів стає важливим фактором підтримки платоспроможності та конкурентоспроможності підприємств.

Кредитування підприємств являє собою систему фінансово-економічних відносин між банківськими установами та позичальниками, що базується на принципах строковості, поверненості та платності [1]. Банківський кредит забезпечує можливість залучення додаткових фінансових ресурсів без вилучення власного капіталу з господарського обороту, що сприяє безперервності виробничого процесу та підвищенню гнучкості фінансової діяльності. Використання кредитних ресурсів дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, здійснювати закупівлю сировини й матеріалів, фінансувати сезонні потреби та реалізовувати програми розширення виробництва [2].

Разом із тим практика кредитування підприємств в Україні характеризується наявністю низки проблем, що обмежують ефективність використання банківських позик. Однією з ключових перешкод залишається висока вартість кредитних ресурсів, яка зумовлена як макроекономічними чинниками, так і специфікою функціонування банківської системи. Суттєвими стримуючими факторами також виступають жорсткі вимоги до забезпечення кредитів, недостатній рівень фінансової стійкості окремих підприємств, а також підвищений

рівень кредитних ризиків. За таких умов банківські установи змушені обмежувати обсяги кредитування, надаючи перевагу найбільш фінансово надійним позичальникам, що істотно звужує доступ до позикових коштів для малого та середнього бізнесу [3].

Вагомий вплив на розвиток кредитних відносин справляє макроекономічна ситуація в країні. Інфляційні процеси, коливання валютного курсу, нестабільність економічного середовища та загальний рівень невизначеності посилюють обережність банківського сектору. За таких умов банки, як правило, орієнтуються на короткострокове кредитування з мінімальним рівнем ризику, що не відповідає потребам підприємств у довгострокових фінансових ресурсах для реалізації інвестиційних проєктів, технічного переоснащення та інноваційного розвитку. Обмеженість довгострокового кредитування негативно позначається на можливостях структурної модернізації економіки та зниженні її інвестиційної привабливості [4].

Вирішення проблем кредитування підприємств потребує комплексного підходу, який передбачає участь як державних інституцій, так і самих суб'єктів господарювання. З боку держави важливого значення набуває реалізація програм пільгового кредитування, запровадження механізмів державних гарантій за кредитами та створення стимулів для банківської підтримки реального сектору економіки. Такі заходи сприяють зниженню кредитних ризиків і розширенню доступу підприємств до фінансових ресурсів, особливо в умовах економічної нестабільності.

На рівні підприємств першочергового значення набуває підвищення якості фінансового управління. Поліпшення фінансового стану, забезпечення належного рівня ліквідності та платоспроможності, а також підвищення прозорості фінансової звітності формують позитивну кредитну історію та підвищують довіру банківських установ. Раціональне фінансове планування, контроль за грошовими потоками та ефективне використання залучених ресурсів створюють передумови для отримання більш вигідних умов кредитування [5].

Поряд із традиційними банківськими кредитами важливого значення набуває використання альтернативних джерел фінансування, зокрема лізингу та факторингу. Застосування таких інструментів дозволяє диверсифікувати структуру фінансових ресурсів, зменшити залежність від банківських позик і підвищити фінансову стійкість підприємств. Розширення спектра доступних фінансових інструментів сприяє адаптації підприємств до змін економічного середовища та активізації їх господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика : навч. посібник. Київ : Ліра-К, 2015. 360 с.

2. Іванчук Н. В. Гроші і кредит : навчальний посібник. Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2021. 332 с. DOI 10.25264/28.01.2021

3. Щетинін А. І. Гроші та кредит : навчальний посібник. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2019. 163 с.

4. Наглядова статистика / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist (дата звернення: 28.01.2026).

5. Зеліско І. М. Фінансове забезпечення діяльності інтегрованих аграрних формувань : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2013. 433 с.

УДК 338:22.021.4

Д. Ю. Сидорко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах тривалого воєнного стану фінанси суб'єктів підприємництва стають не лише функціональним базисом забезпечення їх конкурентоспроможності, а й підтримки загальнонаціональної економічної стійкості. Ефективні механізми формування, розподілу та мобілізації фінансових ресурсів є критичною передумовою для адаптації бізнесу до високих ризиків, забезпечення його інноваційної активності та створення підґрунтя для подальшого повоєнного відновлення України.

Фінанси підприємницького сектору є системою грошових відносин, що виникають у процесі формування доходів, нагромадження капіталу, здійснення витрат та розподілу фінансових результатів. В сьогоднішніх умовах економічної нестабільності, воєнного стану та глобальних викликів ефективне управління фінансовими ресурсами набуває особливої актуальності.

Одна з головних проблем на сьогоднішній день полягає в обмеженій спроможності підприємницького сектору до ефективної та оп5ративної мобілізації фінансових ресурсів розвитку. Зростання кредитних ризиків, спричинене воєнними діями, призвело до посилення кредитних вимог з боку фінансових установ, спричинивши закономірне скорочення попиту на корпоративне кредитування. Як наслідок, протягом другої половини 2022 року та першої половини 2023 року портфель корпоративних кредитів мав стійку тенденцію до зниження [1].

Однією з актуальних проблем кредитування малого та середнього бізнесу залишається питання високого рівня ставок кредитування (станом на лютий 2026 року ставка НБУ становить 15%, що залишається занадто високим значенням Крім того, умови воєнного стану змушують фінансові установи до обмеження ризиків кредитування тих чи інших суб'єктів підприємницького сектору, що в свою чергу, призводить до посилення вимог у частині окремих

адміністративних процедур та розміру застави. У підсумку, означена ситуація чинить негативний вплив на можливості суб'єктів господарювання до залучення необхідних обсягів фінансового ресурсу до реалізації внутрішніх проєктів розвитку.

Не менш важливою проблемою залишається високий рівень податкового навантаження та обмежені можливості прогнозування перспективних законодавчих новацій. Дані аспекти, з одного боку, обмежують фінансові можливості до стабільного фінансування операційної діяльності, а з іншого, посилюють негативний вплив фактору невизначеності. Згідно зі звітом Ради бізнес-омбудсмена за 3 квартал 2025 року, майже половина всіх скарг бізнесу, а саме 48% стосується роботи податкової служби [2]. Найчастіше підприємці скаржаться на складні податкові перевірки, які тепер можуть охоплювати період аж до семи років, та високі обсяги застосовуваних штрафних санкцій.

Варто зауважити, що одним з визначальних факторів впливу на фінансовий стан підприємств залишаються макроекономічні чинники, передусім інфляційні процеси та нестабільність валютного курсу. Згідно з Інфляційним звітом НБУ (січень 2026), інфляція продовжує знижуватися, але ще залишається помірно високою (8 % у грудні 2025 р. у річному вимірі), а відкладені ефекти руйнувань в енергетичному секторі чинять тиск на ціни як через ринкові, так і адміністративні механізми, що підвищує витрати підприємств на енергоносії та операційну діяльність [3].

У комплексі означений спектр актуальних проблем призводять до скорочення показників ліквідності та зниження загальної фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Попри значні виклики, існують перспективи для зміцнення фінансів суб'єктів підприємницького сектору. По-перше, це цифровізація: розвиток електронних сервісів (як-от «Дія.Бізнес») спрощує сплату податків та отримання державних послуг, що зменшує витрати часу та коштів. По-друге, важливою перспективою є міжнародна ґрантова підтримка від партнерів, яка дозволяє бізнесу отримувати кошти на відновлення без необхідності їх повернення.

Одним з прикладів застосування міжнародних програм ґрантової підтримки є ініціатива уряду Німеччини EU4Business, що надає можливість залучення українському малому та середньому бізнесу ґрантового фінансування у розмірі до 10000 євро для суб'єктів господарювання, що володіють високим інноваційним та експортним потенціалом розвитку [4].

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що актуальні умови ведення господарської діяльності негативним чином впливають на потенціал підприємницького сектору до підтримки стабільності фінансового стану, вимагаючи залучення альтернативних засобів фінансування та забезпечення внутрішньо-економічної стійкості вітчизняних суб'єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: An OECD Scoreboard. Ukraine / OECD iLibrary. URL : https://www.oecd.org/en/publications/financing-smes-and-entrepreneurs-2024_fa521246-en/full-report/component-10.html#section-d1e75010-6134a3be79 (дата звернення: 10.02.2026).

2. Звіт Ради бізнес-омбудсмена за 3 квартал 2025 року / Рада бізнес-омбудсмена. URL : https://boi.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/3q-2025-ua.pdf (дата звернення: 10.02.2026).

3. Інфляційний звіт Національного банку України (січень 2026 року) / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2026-Q1.pdf?v=16 (дата звернення: 10.02.2026).

4. €1,000,000: EU and Germany provide 100 grants of €10,000 each to Ukrainian enterprises / European Union External Action. URL : https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-and-germany-provide-100-grants-ukrainian-enterprises_en (дата звернення: 10.02.2026).

УДК 336.1:330.3

А. С. Смірнов,
аспірант кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА БАР'ЄРИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сучасна архітектура світової економіки зазнає фундаментальної трансформації, де парадигма «business-as-usual» поступається місцем регенеративній економіці. Це засвідчила тематика обговорень на останньому Світовому економічному форумі в Давосі, де важливою темою було регенеративне лідерство [1]. Це підхід до управління, у якому лідер думає не лише про результат тут і зараз, а про здатність системи відновлюватися, жити й розвиватися після навантажень і криз. Ключова відмінність від звичного «ефективного» або «стійкого» лідерства – фокус не на навичці втримати кризу та напругу, а на відновленні ресурсу. Відтак основним наративом стає не «вижати», а відновити. Якщо традиційне лідерство часто працює за логікою оптимізації – більше швидкості, більше контролю, більше KPI, то регенеративне – за логікою балансу: якщо система виснажується, треба знайти що її живить, що потрібно підтримати, щоб вона не зламалася на довгій дистанції.

В цьому контексті для України розвиток зеленого підприємництва перестає бути виключно екологічним питанням, перетворюючись на стратегічний фінансово-економічний імператив. У контексті євроінтеграції та реалізації плану *Ukraine Facility* [2], доступ до міжнародного капіталу прямо корелює із дотриманням принципів ESG та таксономії ЄС.

Зелене підприємництво слід розглядати як специфічну, певною мірою гібридну, форму господарської діяльності, де екологічна цінність інтегрована у логіку капіталовкладень і структуру доходів від капіталу. Фінансова стійкість суб'єктів зеленого підприємництва базується на інтерналізації екологічних екстерналій – процесі, при якому витрати на забруднення трансформуються в інвестиції у ресурсоефективність. Таким чином, наукове поняття «зелених фінансів» охоплює сукупність інструментів, що спрямовані на досягнення екологічних цілей при забезпеченні ринкової прибутковості.

За станом на 2026 рік фінансові можливості для українських «зелених підприємців» визначається поєднанням державного стимулювання та донорської

підтримки. Згідно з Державним бюджетом на 2026 рік, ключовим інструментом став Державний фонд декарбонізації та енергоефективної трансформації, наповнення якого здійснюється за рахунок податку на викиди CO^2.

Таблиця 1 – Фінансові інструменти підтримки зеленого підприємництва в Україні

Інструмент	Цільове призначення	Джерело фінансування	Очікуваний ефект
Зелені облігації	Капіталомісткі проєкти (ВДЕ, транспорт)	Приватні інвестори, МФО	Формування ринку сталого капіталу
Змішане фінансування (Blended Finance)	Масштабування еко-стартапів	Комбінація грантів ЄС та банківських позик	Зниження ризику для комерційних банків
Програма «5-7-9%» (еко-модернізація)	Заміна застарілого обладнання МСБ	Державний бюджет України	Підвищення енергонезалежності

Джерело: складено автором за [3].

Незважаючи на певні позитивні зрушення у напрямі розширення фінансування зелених ініціатив, розвиток зеленого підприємництва в Україні стикається з низкою перешкод:

відсутність єдиної національної номенклатури зелених проектів (за станом на 2025 р.), що ускладнює їх верифікацію і підвищує транзакційні витрати інвесторів;

висока капіталомісткість при тривалих термінах окупності «зелених» інвестицій та екологічних технологій вимагають значних початкових капіталовкладень, тоді як український фінансовий ринок залишається дефіцитним щодо «довгих» і «дешевих» грошей;

воєнні ризики та висока вартість страхування активів у зонах потенційного ураження робить кредитне навантаження на зелений бізнес критичним.

Майбутнє фінансування зеленого підприємництва в Україні пов’язане з двома ключовими векторами: інтеграцією у європейську систему торгівлі викидами (EU ETS) і цифровізацією екологічної звітності [4]. Запровадження норм транскордонного вуглецевого коригування з боку ЄС створює фінансовий тиск на українських експортерів, змушуючи їх інвестувати в еко-інновації. Це стимулює попит на специфічні банківські продукти, такі як «зелений овердрафт» для операцій із відновлювальною енергією.

Розвиток фінансів суб'єктів зеленого підприємництва в Україні вимагає переходу від моделі прямого субсидування до моделі створення сприятливої

екосистеми через механізми розподілу ризиків. Тільки за умови синергії фіскальних інструментів (податкових пільг на енергоефективне обладнання) та монетарних стимулів можливо досягти високих темпів зростання зеленого підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Davos 2026: How middle powers are reading the global moment Published Jan 22, 2026 · Updated Jan 22, 2026. URL : https://www.weforum.org/stories/2026/01/davos-2026-how-middle-powers-are-reading-the-global-moment/

2. Про План Ukraine Facility : постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2024 р. № 551. URL : https://www.kmu.gov.ua (дата звернення: 12.01.2026).

3. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2025 / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua (дата звернення: 20.01.2026).

4. Green Reconstruction of Ukraine: Position of Civil Society: ICO Information Center Green Dossier 2025. 112 p. URL : https://www.dossier.org.ua/en/news/green-reconstruction-of-ukraine-civil-society-position/

УДК 658.153

О. А. Сочинський,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки результативність діяльності підприємства значною мірою визначається рівнем організації та ефективністю використання оборотних коштів. Саме вони забезпечують безперервність виробничого процесу, своєчасність виконання договірних зобов'язань і підтримання стабільного фінансового стану суб'єкта господарювання. За таких обставин організація бухгалтерського обліку оборотних коштів набуває особливого значення, оскільки достовірна та аналітично придатна інформація є основою для контролю, аналізу та обґрунтування управлінських рішень.

Проблематика сутності, складу та організації обліку оборотних коштів достатньо широко представлена в працях вітчизняних науковців. Така увага пояснюється тим, що оборотні кошти відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності виробничо-господарської діяльності підприємства та безпосередньо впливають на формування його фінансових результатів. Різноманітність наукових підходів свідчить про багатогранність цієї економічної категорії та складність її практичного застосування в системі управління [1].

У наукових джерелах оборотні кошти визначаються як сукупність грошових ресурсів, авансованих в оборотні виробничі фонди та фонди обігу, що забезпечують безперервність процесів виробництва й реалізації продукції. При цьому наголошується на необхідності чіткого бухгалтерського обліку руху оборотних коштів, оскільки саме облікова система дозволяє здійснювати контроль за їх цільовим та ефективним використанням, а також своєчасно виявляти відхилення від запланованих параметрів [2].

Окремі дослідники розглядають оборотні кошти крізь призму системного підходу до управління підприємством, підкреслюючи, що їх облік повинен

забезпечувати не лише відображення фактичного стану активів, але й формування аналітичної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. У межах такого підходу ефективність використання оборотних коштів пов'язується зі швидкістю їх обороту та оптимальністю структури, що безпосередньо впливає на рівень ліквідності та фінансової стійкості підприємства [3].

У працях, присвячених фінансовим аспектам діяльності підприємств, оборотні кошти розглядаються як складова капіталу, що постійно перебуває в русі. Акцент робиться на тому, що надмірна концентрація оборотних коштів у сфері обігу може негативно позначатися на фінансовому стані суб'єкта господарювання, оскільки спричиняє зростання дебіторської заборгованості та уповільнення кругообігу капіталу, що, своєю чергою, знижує загальну ефективність використання ресурсів [4].

З позицій економічної теорії оборотні кошти трактуються як економічна категорія, що відображає суспільні витрати праці, втілені в матеріальних запасах, незавершеному виробництві, готовій продукції та грошових коштах. При цьому підкреслюється, що оборотні кошти повністю переносять свою вартість на собівартість продукції протягом одного виробничого циклу, що визначає їх особливу роль у системі обліку витрат і калькулювання собівартості продукції [5].

Наведені наукові підходи формують цілісне уявлення про економічну природу оборотних коштів і не мають суперечливого характеру. Вони дозволяють розглядати оборотні кошти як комплексну категорію, що поєднує матеріальні, вартісні та грошові елементи, які перебувають у постійному кругообігу. Відповідно організація їх бухгалтерського обліку має бути спрямована на забезпечення контролю за формуванням, рухом і використанням оборотних коштів на всіх стадіях операційного циклу.

Важливим аспектом облікової роботи є розмежування оборотних коштів на оборотні виробничі фонди та фонди обігу. Таке групування створює можливості для оцінювання ефективності використання ресурсів як у сфері виробництва, так і на етапі реалізації продукції, а також для виявлення резервів прискорення обороту капіталу.

Оборотні кошти виступають невід'ємною складовою фінансово-господарської діяльності підприємства, від якої залежить безперервність виробничих процесів і результативність реалізації продукції. Багатогранність цієї категорії зумовлює необхідність формування такої системи бухгалтерського обліку, яка забезпечуватиме повне та достовірне відображення руху оборотних коштів, сприятиме підвищенню фінансової дисципліни й створюватиме передумови для стабільного розвитку підприємства в умовах ринкової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кубецька О. М., Остапенко Т. М., Палешко Я. С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. *Бізнес Інформ.* 2022. № 8. С. 159–165. DOI : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-159-165

2. Оборотні активи підприємства: аспекти бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами та їх класифікація / Купріна Н. М., Васьковська К. О., Пчелянська Г. Б., Величко О. М. *Економіка харчової промисловості.* 2020. Т. 12, вип. 4. С. 65–78. DOI : https://doi.org/10.15673/fie.v12i4.1913

3. Фінансовий облік і звітність : навчальний посібник / укладачі : С. І. Мельник, І. М. Горбан, Н. С. Марушко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 388 с.

4. Фінансовий облік : підручник / Я. Д. Крупка та ін. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 481 с.

5. Мочерний С. В., Устенко О. А. Основи економічної теорії : навч. посібник / 3-тє вид., стер. Київ : Видавничий Центр «Академія», 2009. 504 с.

УДК 338.24

Ю. О. Тишкун,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ ЧИСТОГО ДОХОДУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах господарювання результативність діяльності підприємства значною мірою визначається його здатністю формувати стабільний чистий дохід і забезпечувати раціональний розподіл отриманих фінансових результатів. Саме чистий дохід виступає фінансовою базою для покриття витрат, підтримання безперервності виробничого процесу, розширення діяльності, а також виконання зобов'язань перед державою та власниками. Процеси формування і використання чистого доходу тісно пов'язані з ефективністю операційної діяльності, рівнем витрат, податковим навантаженням і якістю управлінських рішень, що зумовлює необхідність детального аналізу механізму його утворення та напрямів розподілу.

У фінансово-економічній практиці чистий дохід (Net Income, NI) розглядається як підсумковий показник діяльності підприємства, який визначається як різниця між доходами від реалізації та сукупністю витрат, включаючи собівартість реалізованої продукції, комерційні й адміністративні витрати, амортизаційні відрахування, відсотки за користування позиковим капіталом, податки та інші обов'язкові платежі. У міжнародній фінансовій практиці чистий дохід часто ідентифікується як «нижній рядок» фінансової звітності, що підкреслює його підсумковий характер [1].

Разом із тим визначення доходу, закріплене в національних стандартах бухгалтерського обліку як збільшення економічних вигод у формі надходження активів або зменшення зобов'язань, неодноразово піддавалося науковій критиці. Обґрунтованою є позиція, згідно з якою не кожне зростання активів чи скорочення зобов'язань свідчить про момент отримання доходу. Ключовою ознакою визнання доходу вважається факт оплати рахунку покупцем за поставлену

продукцію, виконані роботи або надані послуги, що відображає реальний рух грошових коштів і завершеність господарської операції [2].

Формування чистого доходу має принципове значення для фінансово-господарської діяльності підприємства, оскільки саме цей показник характеризує реальні грошові надходження від основної діяльності. В економічній і бухгалтерській літературі чистий дохід трактується як виручка від реалізації продукції, робіт або послуг за мінусом сум непрямих податків, зборів та інших вирахувань, що не належать підприємству та підлягають перерахуванню до бюджету чи третім особам [3]. Такий підхід закріплений у навчальних і наукових джерелах з фінансів підприємств і широко використовується у практиці фінансового аналізу.

Чистий дохід слугує вихідною базою для розрахунку валового, операційного та чистого прибутку підприємства. Його величина безпосередньо впливає на рівень фінансової стійкості, можливості самофінансування, інвестиційну привабливість та загальну ефективність господарської діяльності суб'єкта господарювання [4]. Зменшення обсягів чистого доходу, навіть за умови збереження виручки, може свідчити про зростання податкового навантаження або нераціональну структуру витрат.

Процес формування чистого доходу на підприємстві має поетапний характер. На початковому етапі визначається загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, робіт або послуг, що формується в результаті основної операційної діяльності. Наступним кроком є вилучення з валового доходу сум непрямих податків та інших обов'язкових відрахувань, зокрема податку на додану вартість, акцизного податку, наданих знижок, бонусів, сум повернення товарів і доходів, отриманих від імені третіх осіб. У результаті таких коригувань формується чистий дохід від реалізації, який відображається у Звіті про фінансові результати підприємства [2; 5].

Після визначення фінансового результату постає питання розподілу прибутку, який являє собою процес спрямування обов'язкових сум до бюджету та використання залишку в межах підприємства. Формування та розподіл чистого доходу виступають ключовими елементами фінансового механізму підприємства, що визначають його фінансову стійкість, інвестиційні можливості та перспективи розвитку. Раціональне управління цими процесами створює умови для підвищення економічної ефективності, зміцнення платоспроможності та забезпечення стабільного функціонування підприємства в сучасному економічному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Таранов І. Оцінювання ефективності діяльності компанії в системі вартісноорієнтованого управління. *Галицький економічний вісник.* 2012. № 3 (36). С. 47–60.

2. Прохар Н. В., Ночовна Ю. О. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с.

3. Козаченко А. Ю. Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2021. Том 300, № 6 (2). С. 35–43. DOI : https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-300-6/2-6

4. Економічний аналіз : навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2003. 556 с.

5. Бондаренко Н., Гавриленко О. Дослідження економічного змісту доходів для цілей обліку та управління на промисловому підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2023. Том 314, № 1. С. 290–295. DOI : https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-44

УДК 338.43:336.7

Є. Г. Тодощак,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
І. В. Томашук,
доктор філософії з економіки,
доцент кафедри економіки та підприємницької діяльності,
Вінницький національний аграрний університет

ФІНАНСОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Фінансові детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств набувають особливої ваги в умовах повоєнного відновлення України, коли від стабільності фінансових потоків, доступності капіталу та ефективності його використання безпосередньо залежить відтворення виробничого потенціалу агросектору. Війна спричинила руйнування матеріально-технічної бази, втрату земельних і трудових ресурсів, зростання ризиків та звуження можливостей традиційного фінансування, що суттєво послабило фінансову спроможність аграрних підприємств [2]. За таких умов критично важливим є системне дослідження проблем формування фінансової стійкості агробізнесу та визначення перспектив її зміцнення через поєднання державної підтримки, інвестиційних механізмів і інструментів сталого розвитку, що є необхідною передумовою відновлення виробництва, продовольчої безпеки та економічної стійкості сільських територій. Табл. 1 відображає комплексну оцінку сильних та слабких сторін, можливостей і загроз фінансового забезпечення аграрних підприємств у сучасних умовах.

Таблиця 1 – SWOT-аналіз фінансових обмежень
та викликів діяльності аграрних підприємств

S – Сильні сторони	**W – Слабкі сторони**
• Стратегічне значення агросектору для економіки та продовольчої безпеки	• Обмежений доступ до довгострокового фінансування
• Наявність державних програм підтримки агробізнесу	• Висока вартість кредитних ресурсів
• Потенціал залучення міжнародної допомоги та інвестицій	• Низький рівень фінансової стійкості багатьох підприємств
• Можливості впровадження інновацій та цифровізації	• Недостатній рівень фінансового менеджменту
O – Можливості	**T – Загрози**
• Розвиток пільгового кредитування та грантових програм	• Воєнні ризики та руйнування інфраструктури
• Залучення інвестицій через ESG та «зелені» фінанси	• Волатильність цін на агропродукцію
• Розширення доступу до ринків ЄС	• Кліматичні зміни та екологічні обмеження
• Розвиток агрострахування та кооперації	• Скорочення державної фінансової підтримки
• Цифровізація фінансових процесів	• Зростання боргового навантаження

Джерело: [1; 3].

SWOT-аналіз свідчить, що попри значний потенціал аграрного сектору та наявність інструментів державної й міжнародної підтримки, фінансові проблеми аграрних підприємств залишаються суттєвими через високі ризики, дорогі кредити та нестабільність ринкового середовища. Водночас розширення доступу до інвестицій, розвиток агрострахування, цифровізація фінансів і інтеграція до ринків ЄС можуть стати ключовими драйверами зміцнення фінансової стійкості агробізнесу в сучасних умовах. Табл. 2 демонструє ключові напрями та заходи щодо зміцнення фінансової стійкості аграрних підприємств для забезпечення їхнього сталого розвитку.

Таблиця 2 – Перспективи фінансового забезпечення аграрних підприємств

Перспектива	Зміст	Очікуваний результат
Розширення державної підтримки	Запровадження цільових грантів, компенсації відсотків, програм відновлення	Зниження фінансового навантаження
Розвиток пільгового кредитування	Доступні кредити під державні гарантії	Поліпшення ліквідності підприємств
Залучення інвестицій	Розвиток ESG-фінансування та зелених облігацій	Модернізація виробництва
Розвиток агрострахування	Страхування кліматичних і воєнних ризиків	Підвищення фінансової стійкості
Цифровізація фінансів	Використання цифрових платформ і фінтех-рішень	Підвищення прозорості та ефективності
Розвиток кооперації	Об’єднання ресурсів малих виробників	Зменшення витрат та покращення доступу до фінансів
Інтеграція до ринків ЄС	Гармонізація стандартів та сертифікація	Зростання експорту й інвестицій
Підтримка зелених технологій	Інвестиції у відновлювану енергетику та органічне виробництво	Зниження екологічних та фінансових ризиків
Спрощення адміністрування	Електронні сервіси та скорочення бюрократії	Швидший доступ до фінансування

Джерело: [4; 5].

Фінансові детермінанти визначають здатність аграрних підприємств до стабільного функціонування, інвестування та протистояння ризикам. Основними проблемами залишаються обмежений доступ до капіталу, висока вартість кредитів та недостатня ефективність фінансового менеджменту. Перспективи зміцнення фінансової стійкості пов’язані з розширенням державної підтримки, розвитком пільгового кредитування, залученням інвестицій, агрострахуванням, цифровізацією та кооперацією. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню стійкості аграрного сектору, модернізації виробництва та забезпеченню сталого відновлення економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Радченко О. Д. Фінансовий потенціал сталого розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК.* 2019. № 1. С. 27–38. DOI : https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901027

2. Негода Ю. В., Конюхов Д. А. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності аграрних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 79. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-42

3. Сталий розвиток аграрних підприємств в Україні / Лема О. І., Матковський О. А., Коваль О. Р., Сярий І. В. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023. № 2 (9). URL : https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/dec/32730/menedzhment223maket-289-296.pdf

4. Томашук І. В., Томашук І. О. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство.* 2022. № 39. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64

5. Томашук І. В., Томашук І. О. Кредитування аграрних підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності. *Управління змінами та інновації.* 2023. № 7. С. 74–84. DOI : https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-11

УДК 336.64:334:502.131.1

І. О. Томашук,
старший науковий співробітник інституту кормів
та сільського господарства Поділля НААН

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У сучасних умовах економічної нестабільності, зумовленої посиленням глобальних кризових явищ, структурними трансформаціями національної економіки та зростанням рівня невизначеності бізнес-середовища, особливої актуальності набуває проблема забезпечення стійкого розвитку суб'єктів підприємництва. Фінансова система підприємств зазнає значних викликів, пов'язаних із обмеженим доступом до фінансових ресурсів, зростанням вартості капіталу, коливанням платоспроможного попиту та підвищенням фінансових ризиків, що потребує пошуку ефективних механізмів адаптації та розвитку.

За таких умов фінансові механізми виступають ключовим інструментом забезпечення стійкості функціонування суб'єктів підприємництва, оскільки саме вони визначають можливості мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку. Раціональне поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, застосування податкових та інвестиційних стимулів, удосконалення системи фінансового планування і управління ризиками створюють передумови для підвищення адаптивності підприємств до нестабільного економічного середовища [3].

Стійкий розвиток суб'єктів підприємництва - це здатність підприємств забезпечувати довгострокове та стабільне функціонування і зростання, зберігаючи фінансову рівновагу, конкурентоспроможність і адаптивність до змін зовнішнього середовища за умови раціонального використання ресурсів, дотримання соціальної відповідальності та мінімізації негативного впливу на довкілля.

У науковому трактуванні стійкий розвиток суб'єктів підприємництва охоплює:

– економічну складову – фінансову стійкість, прибутковість, інвестиційну активність;

– соціальну складову – розвиток людського капіталу, дотримання трудових стандартів, корпоративну відповідальність;

– екологічну складову – екологізацію виробництва, ресурсоефективність, зниження екологічних ризиків.

Стійкий розвиток суб'єктів підприємництва означає збалансоване поєднання економічних результатів із соціальними та екологічними цілями, що забезпечує довгострокову життєздатність підприємств в умовах нестабільності та трансформаційних змін.

З метою систематизації ключових управлінських підходів та обґрунтування практичних інструментів адаптації підприємств до умов економічної нестабільності доцільно виокремити основні напрями підвищення їх фінансової стійкості та конкурентоспроможності, що узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1 – Напрями підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств

Напрям	Зміст та ключові заходи	Очікуваний результат
Оптимізація структури фінансових ресурсів	Диверсифікація джерел фінансування; збалансування власного і позикового капіталу; зниження фінансової залежності	Підвищення платоспроможності та фінансової стійкості підприємств
Удосконалення системи фінансового планування та контролінгу	Запровадження бюджетування, фінансового прогнозування та сценарного аналізу; підвищення якості управлінського обліку	Зниження фінансових ризиків та підвищення ефективності управлінських рішень
Активізація інвестиційної діяльності	Залучення стратегічних інвесторів; використання державних і міжнародних фінансових програм; розвиток державно-приватного партнерства	Зростання інвестиційної активності та модернізація виробничого потенціалу
Впровадження інновацій та цифрових технологій	Інвестування в інноваційні проєкти; автоматизація фінансових і виробничих процесів; використання цифрових фінансових інструментів	Підвищення продуктивності та конкурентоспроможності підприємств
Управління фінансовими ризиками	Ідентифікація та мінімізація валютних, кредитних та операційних ризиків; використання страхових і хеджингових інструментів	Зміцнення фінансової стабільності та зменшення негативного впливу нестабільності
Підвищення ефективності інвестиційних рішень	Оцінка інвестиційних проєктів з урахуванням ризиків; застосування показників NPV, IRR, ROI	Зростання віддачі від інвестицій та підвищення рентабельності
Інтеграція принципів сталого розвитку (ESG)	Впровадження екологічно та соціально відповідальних практик; залучення «зеленого» фінансування	Формування довгострокової стійкості та підвищення інвестиційної привабливості

Джерело: [1; 2; 3].

У повоєнний період відновлення України фінансові механізми забезпечення стійкого розвитку суб'єктів підприємництва, насамперед малого і середнього бізнесу та аграрного сектору, відіграють ключову роль у відновленні виробничого потенціалу, збереженні зайнятості та формуванні економічної стійкості територій. Для МСБ та аграрних підприємств пріоритетного значення набувають пільгове кредитування, державні гарантії, податкові стимули, грантові програми та залучення міжнародної фінансової допомоги, спрямовані на відновлення інфраструктури, модернізацію виробництва та впровадження інноваційних і ресурсоефективних технологій [1]. Посилення ролі державної підтримки та державно-приватного партнерства створює передумови для активізації інвестиційної діяльності в сільських та постраждалих регіонах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Швиданенко Г. О., Пономаренко О. С., Швиданенко В. І. Концептуальні засади формування і вдосконалення фінансової стратегії та політики суб'єкта господарювання в умовах глобальної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-22

2. Томашук І. В. Стратегічні пріоритети сталого розвитку аграрного сектору в умовах глобальних викликів. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 6 (57). С. 302–312. DOI : https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-40

3. Радченко О. Д. Фінансовий потенціал сталого розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 27–38. DOI : https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901027

УДК 338.43:336.02:502.131.1:504

І. В. Томашук,
доктор філософії з економіки,
доцент кафедри економіки та підприємницької діяльності,
Вінницький національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ ТА НАПРЯМИ ЇХ ПОДОЛАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах аграрний бізнес відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, економічної стабільності та сталого розвитку України. Водночас його функціонування супроводжується низкою фінансових проблем, пов'язаних із обмеженим доступом до інвестиційних ресурсів, високими ризиками господарювання, нестабільністю ринкового середовища та наслідками воєнних дій. Це актуалізує необхідність пошуку ефективних механізмів фінансування аграрних підприємств та визначення напрямів подолання існуючих бар'єрів з урахуванням принципів сталого розвитку, що поєднують економічну ефективність, соціальну відповідальність та екологічну збалансованість. З огляду на складність фінансового середовища та системний характер викликів, що стоять перед аграрним сектором, доцільно узагальнити ключові проблеми фінансування аграрного бізнесу у сучасних умовах, які систематизовано подано в табл. 1.

Таблиця 1 – Проблеми фінансування аграрного бізнесу в сучасних умовах

Група проблем	Суть проблеми	Наслідки для агробізнесу
Інвестиційні	Обмежений доступ до інвестицій	Гальмування модернізації та інновацій
Кредитні	Висока вартість кредитів	Зростання фінансового навантаження
Ризикові	Воєнні та ринкові ризики	Зниження прибутковості
Інституційні	Недосконалі механізми підтримки	Обмеження доступу до держпідтримки
Інфраструктурні	Слабка фінансова інфраструктура	Зростання фінансових ризиків
Екологічні	Зростання вимог до сталості	Додаткові витрати для підприємств
Кадрові	Дефіцит фінансово грамотних кадрів	Неефективне управління ресурсами
Ринкові	Волатильність цін на агро-продукцію	Ускладнення фінансового планування

Джерело: [1; 2; 3; 4].

З урахуванням систематизованих фінансових проблем аграрного бізнесу постає необхідність формування цілеспрямованих та взаємопов'язаних заходів їх подолання, орієнтованих на забезпечення економічної стійкості, екологічної збалансованості та соціальної відповідальності аграрного сектору. Узагальнені напрями такого впливу в контексті сталого розвитку представлено в табл. 2.

Таблиця 2 – Напрями подолання проблем фінансування аграрного бізнесу в контексті сталого розвитку

Напрям	Зміст заходів	Очікуваний ефект для агробізнесу
Державна підтримка	Розширення доступу до фінансування	Зменшення фінансового навантаження
Пільгове кредитування	Зниження вартості залучених ресурсів	Покращення ліквідності та інвестиційної спроможності
Інвестиції у сталий розвиток	Залучення приватного та міжнародного капіталу	Модернізація виробництва та екологізація сектору
Агрострахування	Зниження фінансових ризиків виробників	Підвищення фінансової стійкості підприємств
Цифровізація та інновації	Впровадження сучасних технологій	Зростання продуктивності та ресурсоефективності
Кооперація та кластери	Об'єднання ресурсів малих виробників	Зниження витрат та покращення доступу до фінансів
Покращення фінансового менеджменту	Підвищення якості управління фінансами	Раціональне використання ресурсів
Інтеграція до ринків ЄС	Адаптація до європейських стандартів	Розширення експорту та доступу до інвестицій
Підтримка зелених технологій	Інвестиції в екологічно чисте виробництво	Зменшення екологічного навантаження
Спрощення адміністративних процедур	Скорочення бюрократії	Швидший доступ до фінансової підтримки

Джерело: [3; 4; 5].

Фінансування аграрного бізнесу є ключовим чинником повоєнного відновлення України, оскільки саме аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку, зайнятість сільського населення та економічну стабільність держави [5]. В умовах руйнування виробничої інфраструктури, втрати ресурсів, розмінування земель та зростання ризиків господарювання доступ до фінансових ресурсів стає визначальним для відновлення виробництва, модернізації підприємств і відбудови сільських територій.

У контексті сталого розвитку фінансування має спрямовуватися не лише на відновлення обсягів виробництва, а й на впровадження екологічно безпечних

технологій, цифровізації та інновацій, що сприятиме раціональному використанню природних ресурсів і підвищенню конкурентоспроможності агросектору [6]. Державна підтримка, пільгове кредитування та залучення міжнародних інвестицій відіграють вирішальну роль у формуванні фінансово стійкого та екологічно орієнтованого аграрного бізнесу, здатного забезпечити довгострокове відновлення та розвиток України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Степаненко С. В. Фінансова складова інституційного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору: вітчизняна та європейська практика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 43. С. 133–139. DOI : https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-43-23

2. Малій О. Г., Горох О. В., Макогон В. В. Аграрний сектор України: проблеми кредитування в умовах воєнних ризиків. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2025. Вип. 18. DOI : https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-18-08-02

3. Козловський Д. О. Антикризові виклики та стратегічні напрями адаптації аграрного бізнесу України в умовах економічної турбулентності. *Економічний простір.* 2025. № 199. С. 207–213. DOI : https://doi.org/10.30838/EP.199.207-213

4. Солошенко Р. М. Напрями відновлення аграрного сектору України у післявоєнний період. *Право та державне управління*. 2023. № 2. С. 533–541. DOI : https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.78

5. Томашук І. В. Стратегічні пріоритети сталого розвитку аграрного сектору в умовах глобальних викликів. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 6 (57). С. 302–312. DOI : https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-40

6. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи : монографія / Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 514 с.

УДК 336.02:338.43:502.131.1

І. О. Томашук,
доктор філософії з фінансів, банківської справи та страхування,
заступник голови ФГ «Ірина-О.Т»

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІЦНЕННЯ

Фінансова стійкість аграрних підприємств є ключовим чинником ефективного функціонування аграрного сектору та забезпечення продовольчої безпеки країни. У сучасних умовах, що характеризуються економічною нестабільністю, воєнними ризиками та змінами у ринковому середовищі, формування фінансово стійких підприємств набуває особливої актуальності. Дослідження проблем, що перешкоджають фінансовій стабільності, а також визначення перспектив і механізмів їх зміцнення, дозволяє забезпечити ефективне управління ресурсами, розвиток інноваційних технологій та адаптацію до умов сталого розвитку.

Фінансова стійкість аграрних підприємств – це здатність аграрного бізнесу забезпечувати стабільне функціонування та розвиток за умов нестабільності ринку, економічних ризиків та зовнішніх потрясінь (зокрема воєнних чи кліматичних), підтримуючи рівень доходів, ліквідності, інвестиційної спроможності та виконання фінансових зобов'язань. Інакше кажучи, це комплексна характеристика, що включає [1; 2]:

1. Платоспроможність – здатність вчасно розраховуватися за поточними зобов'язаннями;
2. Ліквідність – наявність достатніх фінансових ресурсів для покриття короткострокових потреб;
3. Рентабельність – здатність отримувати прибуток і забезпечувати відтворення ресурсів;
4. Інвестиційну спроможність – можливість вкладати в модернізацію, технології та сталий розвиток;
5. Стійкість до ризиків – здатність протистояти ринковим, фінансовим, екологічним та воєнним потрясінням.

Для ефективного аналізу фінансової стійкості аграрних підприємств доцільно систематизувати основні проблеми її формування, які узагальнено наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Проблеми формування фінансової стійкості аграрних підприємств

Група проблем	Суть проблеми	Наслідки для підприємства
Фінансові	Обмежений доступ до капіталу, високі кредитні ставки	Зниження ліквідності та інвестиційної спроможності
Ринкові	Волатильність цін на продукцію та нестабільний попит	Нестійкі доходи та планування
Інституційні	Недосконалі механізми державної підтримки	Обмежений доступ до грантів, субсидій та програм розвитку
Ризикові	Воєнні, кліматичні та операційні ризики	Підвищення фінансової вразливості
Кадрові	Недостатній рівень фінансового управління	Неефективне використання ресурсів
Екологічні	Підвищення вимог до екологічної безпеки	Додаткові витрати та необхідність інвестицій у "зелені" технології

Джерело: [3].

Враховуючи виокремлені проблеми формування фінансової стійкості аграрних підприємств, важливо визначити основні напрями її зміцнення. Такі заходи спрямовані на підвищення ліквідності та інвестиційної спроможності, зниження фінансових ризиків, впровадження інноваційних технологій та забезпечення екологічної та економічної збалансованості агросектору. Узагальнені перспективи зміцнення фінансової стійкості представлено у табл. 2.

Таблиця 2 – Перспективи зміцнення фінансової стійкості аграрних підприємств

Напрям	Зміст заходів	Очікуваний ефект
Державна підтримка та пільгове кредитування	Гранти, субсидії, доступні кредити	Зменшення фінансового навантаження, підвищення ліквідності та інвестиційної спроможності
Інновації та цифровізація	Впровадження сучасних технологій та точного землеробства	Зростання продуктивності та ефективності використання ресурсів
Агрострахування та управління ризиками	Страхування врожаю та кліматичних ризиків	Зниження фінансових ризиків, підвищення стійкості підприємств
Кооперація та "зелена" трансформація	Аграрні кооперативи, екологічні технології	Зниження витрат, покращення доступу до фінансів та екологічна збалансованість

Джерело: [2; 3].

Зміцнення фінансової стійкості аграрних підприємств є ключовим чинником забезпечення ефективного функціонування аграрного сектору та сталого розвитку економіки країни [4]. Фінансово стійкі підприємства здатні протистояти ринковим і воєнним ризикам, забезпечувати стабільність виробництва, своєчасно виконувати фінансові зобов'язання та інвестувати в модернізацію та інноваційні технології [2]. Крім того, підвищення стійкості сприяє зростанню продуктивності, оптимальному використанню ресурсів, розвитку сільських територій та підтриманню продовольчої безпеки, що є особливо актуальним у контексті повоєнного відновлення та адаптації агросектору до сучасних економічних, екологічних та соціальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вдовенко Н. М., Перегуда Ю. А. Фінансові інструменти сталого розвитку підприємств аграрного бізнесу в аспекті економічної безпеки держави й впливу тіньової і поведінкової економіки. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна*. 2023. Вип. 38. С. 504–510. DOI : http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10902106

2. Томашук І. В. Стратегічні пріоритети сталого розвитку аграрного сектору в умовах глобальних викликів. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 6 (57). С. 302–312. DOI : https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-40

3. Каращенко В., Рибіцький О. Ефективне управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарських підприємствах. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-139

4. Негода Ю. В., Конюхов Д. А. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності аграрних підприємств: теоретичний аспект. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 79. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-42

УДК 336.64

К. Ю. Фоменко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
І. О. Сєвідова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова діяльність підприємства посідає центральне місце у системі управління господарською діяльністю, оскільки саме вона забезпечує формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, необхідних для досягнення стратегічних і поточних цілей. Рівень ефективності фінансових рішень безпосередньо впливає на прибутковість, фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства. В умовах ринкової економіки, що характеризується нестабільністю, обмеженістю ресурсів і підвищеним рівнем ризиків, питання вдосконалення фінансової діяльності набуває особливої ваги.

З економічної точки зору фінансова діяльність підприємства розглядається як сукупність організаційно-економічних заходів, спрямованих на забезпечення безперервного руху фінансових ресурсів у процесі господарювання. Вона охоплює фінансове планування, формування доходів, залучення та використання капіталу, управління витратами, а також контроль за дотриманням фінансової дисципліни. Такий комплексний підхід дозволяє забезпечити виконання зобов'язань перед державою, кредиторами та іншими учасниками економічних відносин, водночас створюючи фінансові передумови для розвитку підприємства [1].

Визначальним критерієм результативності фінансової діяльності є її ефективність, яка проявляється у здатності підприємства досягати поставлених цілей за мінімальних витрат фінансових ресурсів. У практиці фінансового аналізу для оцінювання ефективності використовують систему показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність, ділову активність і рентабельність. Аналіз цих показників дає змогу оцінити фінансовий стан підприємства, виявити проблемні аспекти його діяльності та сформувати напрями подальшого фінансового вдосконалення [2].

Значну роль у забезпеченні ефективної фінансової діяльності відіграє управління фінансовими ресурсами підприємства. Його основним завданням є оптимізація структури джерел фінансування та забезпечення достатнього обсягу коштів для фінансування операційної, інвестиційної й фінансової діяльності. Раціональне поєднання власного і залученого капіталу сприяє зниженню фінансових ризиків і підвищенню фінансової стійкості підприємства. При цьому важливим є контроль за вартістю залучених ресурсів, оскільки надмірна кредитна залежність може негативно впливати на фінансові результати [3].

Особливої уваги потребує управління грошовими потоками, яке є ключовим елементом фінансової діяльності. Стабільність надходжень і збалансованість виплат забезпечують своєчасне виконання поточних зобов'язань і підтримання платоспроможності підприємства. Аналіз руху грошових коштів дозволяє виявити дисбаланси між доходами та витратами, оцінити ефективність операційної діяльності та визначити можливості для підвищення ліквідності [4].

Не менш важливим напрямом є управління оборотним капіталом, що передбачає оптимізацію обсягів запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості. Надмірна концентрація коштів у виробничих запасах або дебіторській заборгованості може призводити до уповільнення обороту капіталу й погіршення фінансового стану підприємства. Водночас ефективна політика управління оборотним капіталом сприяє прискоренню кругообігу коштів і підвищенню загальної результативності фінансової діяльності [5].

У сучасних умовах дедалі більшого значення набуває стратегічне управління фінансами підприємства. Воно включає бюджетування, прогнозування фінансових показників, планування грошових потоків і систематичний фінансовий аналіз. Використання стратегічного підходу дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища, адаптувати фінансову політику до нових умов господарювання та знижувати рівень фінансових ризиків.

Ефективна фінансова діяльність створює основу для стабільного функціонування підприємства та його розвитку в довгостроковій перспективі. Раціональне використання фінансових ресурсів, збалансоване управління грошовими потоками й оптимізація фінансових процесів сприяють підвищенню результативності господарської діяльності та забезпечують підприємству стійкі конкурентні позиції в ринковому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нестеренко В. Ю., Осьмірко І. В., Синиця Т. В. Актуальні аспекти аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* 2021. № 1. С. 79–88. DOI : https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2021.26.79

2. Мавлєва Д., Лиса О. Удосконалення управління фінансовими ресурсами з метою підвищення результативності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство.* 2023. № 56. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-52

3. Бондар А. І., Ткаченко Т. П. Сутність та шляхи підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництво*. 2017. № 19. С. 198–204.

4. Міняйло В., Мисюк В., Левченко Ю. Організаційні та методичні аспекти контролю фінансової діяльності підприємства. *Економіка та суспільство.* 2022. № 42. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-43

5. Карпова Т. Фінансове забезпечення підприємств у контексті механізму їх ефективного функціонування. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30, №4. С. 132–139. DOI : http://dx.doi.org/10.35774/econa2020.04.132

УДК 336.77:332.14(477)

М. С. Хом'як,
докторант кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

РЕГІОНАЛЬНА ТА СЕГМЕНТАРНА ДИНАМІКА БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах війни Україна перетворилася на територію з різними режимами економічного функціонування. Західні області стали базами релокації та експорту до ЄС, що зумовило високий попит на кредитні ресурси. Центральні регіони, зокрема Київ, залишаються фінансовими та логістичними хабами. Водночас Схід і Південь потерпають від прямого руйнування капітальних активів, що робить класичне кредитування там практично неможливим без значних державних гарантій.

Міжнародний досвід свідчить, що в країнах, які перебувають у стані тривалого конфлікту, одні регіони часто отримують переваги над іншими, що може призвести до нерівності можливостей та соціальної напруги. В Україні цей процес підсилюється міграційними хвилями: внутрішнє переміщення понад 3.4 мільйона осіб створило надмірний тиск на ринок праці та послуг у західних областях, одночасно знекровлюючи споживчий та кредитний ринки на Сході [1].

Фізична доступність банківських послуг є вагомим фактором регіональних диспропорцій. Війна спричинила хвилю закриття відділень, особливо у перші два роки вторгнення. Проте станом на початок 2025 року мережа стабілізувалася, хоча її регіональна конфігурація суттєво змінилася. Скорочення банківської мережі на 10,3 % за три роки війни не є рівномірним. Найбільших втрат зазнали Донецька, Луганська, Херсонська та Запорізька області. Водночас у таких містах, як Львів та Ужгород, спостерігається відкриття нових преміальних офісів та спеціалізованих центрів обслуговування бізнесу, що відображає переміщення платоспроможного попиту. ПриватБанк, як найбільший державний банк, продовжує утримувати мережу навіть у прифронтових зонах, забезпечуючи критичну ліквідність та доступ до готівки, що є частиною стратегії національної безпеки.

Цифровізація стала головним інструментом нівелювання регіональних розривів у доступі до фінансів. Розвиток мобільних додатків дозволив домогосподарствам та мікропідприємствам отримувати кредити без фізичної присутності у відділенні, що критично важливо для мешканців прифронтових деокупованих територій. Однак цифрова інклюзія обмежена якістю інтернет-зв'язку та енергопостачання, які постійно перебувають під загрозою атак на енергетичну інфраструктуру.

У 2024–2025 рр. корпоративне кредитування стало драйвером відновлення економіки. Чистий гривневий портфель кредитів МСП зріс до 61,1 % від загального портфеля бізнесу [2]. Проте за цими цифрами стоять глибокі розриви між різними групами підприємств та їхньою географічною локацією. Аналіз сегментації позичальників станом на середину 2025 р. демонструє, що найбільше зростання демонструє малий бізнес. Це пояснюється його здатністю до швидкої адаптації та переорієнтації на локальні ринки або експортні ніші (табл. 1).

Таблиця 1

Категорія бізнесу	Частка в портфелі (01.06.2025)	Приріст з початку 2025 року	Зміна порівняно з довоєнним періодом
Середні підприємства	34.96 %	+6.97 %	+35.7 %
Мікропідприємства	28.07 %	+3.80 %	-6.46 %
Великі підприємства	26.19 %	+4.12 %	+6.13 %
Малі підприємства	10.78 %	+11.84 %	+3.08 %

Джерело: [2].

Цікаво, що мікробізнес (особливо з доходом до 500 тис. євро) все ще перебуває у депресивному стані порівняно з довоєнним періодом, скоротивши свій кредитний портфель на 24,13 % у певних підсегментах [3]. Це свідчить про «вимивання» малих підприємців у регіонах, близьких до бойових дій, де відсутність фінансової безпеки та неможливість застрахувати заставу роблять кредитування занадто ризикованим для банків.

Кредити великому бізнесу демонструють помірне зростання, оскільки великі компанії мають доступ до альтернативних джерел фінансування, таких як єврооблігації та кредити міжнародних фінансових організацій (МФО), і часто обмежені нормативами концентрації капіталу в українських банках (ліміт до 3 млрд грн на одну установу).

Львівська та Закарпатська області стали центрами тяжіння для переробної промисловості. Коефіцієнт закредитованості середніх підприємств досяг

6%, що є найвищим показником серед усіх груп [3]. Навпаки, у східних областях кредитування спрямовуються переважно на фінансування оборотного капіталу для підтримки поточної операційної діяльності, а не на інвестиційних проєктах. У Західному регіоні спостерігається позитивний зв'язок між припливом міжнародного капіталу та місцевим економічним розвитком. Навіть незначне збільшення зовнішніх інвестицій має суттєвий вплив на розвиток територій порівняно з іншими регіонами країни. Це створює самопідтримувальний цикл: безпека приваблює капітал, капітал розвиває інфраструктуру, що ще більше підвищує кредитний рейтинг регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міграційні процеси та їх вплив на споживчий ринок України : звіт Міжнародної організації з міграції (МОМ). 2025. URL : https://ukraine.iom.int

2. Статистика показників банківської системи / Національний банк України : офіц. вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/

3. Вплив повномасштабної війни на малий та середній бізнес в Україні : аналітична доповідь / Програма розвитку ООН (ПРООН). 2024. 84 с.

УДК 338.245

І. В. Цимбал,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Формування сприятливого середовища для започаткування та ведення підприємницької діяльності незважаючи на масштаб чи організаційно-правову форму є одним із пріоритетних напрямів державної політики України, що набуває особливої ваги в умовах воєнного часу. Активізація державної підтримки бізнесу покликана мінімізувати труднощі його функціонування та сприяти оперативній адаптації до нових соціально-економічних викликів.

Під державною підтримкою доцільно розуміти систему державного регулювання підприємницької діяльності, яка передбачає цілеспрямоване запровадження органами влади комплексу прямих і непрямих інструментів впливу. Йдеться, зокрема, про формування фінансових інструментів стимулювання розвитку, мобілізацію ресурсів, що спрямовуються на забезпечення діяльності суб'єктів підприємництва.

В умовах війни зростає значення переорієнтації державної політики від адміністративних методів підтримки до створення стабільного економічного та соціального середовища, удосконалення механізмів і інструментів стимулювання розвитку підприємництва, що забезпечить його стійкість та конкурентоспроможність.

Система державної фінансової підтримки бізнесу в Україні охоплює комплекс інструментів, спрямованих на розширення доступу до ресурсів, зниження фінансових ризиків та стимулювання підприємницької активності в умовах економічної нестабільності [1].

Одним із ключових інструментів є програма пільгового кредитування «Доступні кредити 5–7–9%», що реалізується за участю Фонд розвитку підприємництва. Вона забезпечує суб'єктам господарювання можливість залучати фінансові ресурси на розвиток бізнесу за зниженими відсотковими ставками, що сприяє оновленню виробничих потужностей, підтримці ліквідності та реалізації інвестиційних проєктів.

Суттєву роль відіграє механізм портфельних гарантій, за яким держава бере на себе зобов'язання щодо часткового покриття кредитних ризиків банків (до 80 % суми позики). Такий інструмент розширює доступ до фінансування для підприємств, які не мають достатнього обсягу заставного забезпечення, знижуючи ризики для фінансових установ і підвищуючи кредитну активність.

Важливим напрямом є також грантова підтримка в межах державної програми «єРобота», ініційованої Міністерство економіки України. У межах цієї програми підприємці можуть отримати безповоротну фінансову допомогу для започаткування власної справи, розвитку переробних підприємств, закладення садів або створення тепличних господарств, що стимулює структурну модернізацію економіки. Цей напрямок почав свій розвиток влітку 2022р. Саме тоді перші 424 підприємці пройшли відбір та почали реалізовувати бізнес-проєкти при загальних грантових коштах приблизно 98 млн грн. До грудня 2023 року уже 10,4 тис. підприємців отримали гранти на суму 5,5 млрд грн. Наразі за 2,5 роки реалізації програм понад 24 тис. підприємців отримали грантову підтримку; державні інвестиції складають понад 11 млрд грн. Це дало економічний ефект як створення нових понад 60 тис. робочих місць [2].

Окремий сегмент підтримки становлять податкові стимули, зокрема застосування спрощеної системи оподаткування та інших пільгових режимів, що спрямовані задля мінімізації податкових витрат і спрощення процедур адміністрування діяльності суб'єкта підприємництва.

Крім того, держава реалізує заходи фінансової підтримки експортерів, що включають сприяння виходу на нові зовнішні ринки, часткову компенсацію витрат на сертифікацію продукції та адаптацію до міжнародних стандартів. Сукупність зазначених інструментів формує багаторівневу систему стимулювання розвитку підприємництва в Україні.

Питання активізації та забезпечення сталого розвитку підприємництва в сучасних умовах набуває в Україні системного характеру й охоплює державний, регіональний та безпосередньо підприємницький рівні [1].

Ефективне розв'язання зазначеного завдання створює передумови для прискорення економічного відновлення, структурної модернізації економіки та її переходу до інноваційної моделі розвитку. Ключовим чинником у цьому процесі є визначення й упровадження оптимальних моделей підтримки підприємств різних масштабів, адаптованих до сучасних соціально-економічних реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2 (100). С. 3–11. DOI : https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11

2. Підтримка бізнесу в умовах війни. 2022 URL : https://business.diia.gov.ua/wartime

УДК 336.22

Д. В. Якушева,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний університет економіки та технологій

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах глобальної цифровізації економіки та державного управління трансформація податкової системи набуває ключового значення для забезпечення фінансової стабільності держави. Для України цей процес став особливо актуальним під впливом пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, що зумовило прискорений перехід Державної податкової служби до електронного адміністрування. Запровадження Електронного кабінету, програмних РРО та системи електронного адміністрування ПДВ суттєво змінило механізми взаємодії між державою та платниками податків, однак питання ефективності цих змін і їх сприйняття бізнесом залишається дискусійним.

У наукових дослідженнях і аналітичних звітах значну увагу приділено цифровізації податкового адміністрування та її впливу на детінізацію економіки України. Офіційні дані ДПС і Міністерства фінансів свідчать про зростання використання електронних сервісів, тоді як аналітичні дослідження підтверджують зв’язок між фіскалізацією розрахунків і збільшенням легального виторгу. Водночас результати опитувань бізнес-спільноти свідчать про неоднозначне сприйняття податкових цифрових нововведень.

У процесі цифрової трансформації податкової системи України протягом останніх років було впроваджено низку електронних сервісів, спрямованих на спрощення взаємодії платників податків із державою, підвищення прозорості та автоматизацію контролю. Ці інструменти охоплюють як подання звітності та адміністрування ПДВ, так і ведення розрахункових операцій та реєстрацію підприємницької діяльності [1].

Окремої уваги потребує динаміка використання «Електронного кабінету» та пов’язаних платформ, адже саме вони формують основу сучасної взаємодії держави та платників податків.

Електронний кабінет» (ЕК) Державної податкової служби трансформувався з додаткового інструмента в ключову цифрову платформу взаємодії держави з платниками податків. Дані свідчать про стрімке розширення користувацької

бази: з 1,8 млн у листопаді 2019 року до понад 5,4 млн у березні 2025 року, тобто утричі за шість років. Зростання було зумовлене насамперед пандемією COVID-19 та повномасштабним вторгненням, які актуалізували потребу в дистанційних послугах і забезпеченні безперервності бізнес-процесів. За результатами опитування ДПС 2024 року, 75,6 % респондентів повідомили про зростання потреби в електронних сервісах у період воєнного стану [2, 3, 4].

Масова фіскалізація, запроваджена через Програмні реєстратори розрахункових операцій (ПРРО), зумовила суттєвий та кількісно вимірюваний макроекономічний ефект, ставши ключовим інструментом державної політики з детінізації економіки. Статистичні показники підтверджують значну детінізацію роздрібного товарообігу [5].

Зокрема, відповідно до даних Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики, у 2024 році загальний виторг, проведений через усі типи РРО/ПРРО, збільшився на 35 % порівняно з 2023 роком, зростаючи з 3283,2 млрд грн до 4440,6 млрд грн [6].

Кількість фіскалізованих чеків за цей період також демонструвала позитивну динаміку, підвищившись на 24 % – з 7,68 млрд до 9,487 млрд одиниць. Таке зростання фіскалізованого виторгу на тлі більш помірних прогнозів реального економічного зростання (реальний ВВП на 2024 рік оцінювався на рівні близько 4 %) є прямим статистичним свідченням процесів детінізації, що відображає не стільки розширення економічної активності, скільки збільшення її частки, яка стала видимою для податкової системи [7].

Незважаючи на очевидні технологічні успіхи та макроекономічний ефект від фіскалізації, сприйняття податкової системи з боку бізнесу залишається глибоко негативним. Дані опитувань бізнес-асоціацій суттєво відрізняються від показників впровадження та результатів внутрішніх опитувань ДПС.

Опитування «Податковий індекс», проведене Європейською Бізнес Асоціацією (EBA) та EY у 2024 році, засвідчило подальше погіршення податкового клімату для великого бізнесу. Інтегральний показник індексу знизився до 2,64 бала порівняно з 2,85 бала у 2023 році. Спад зафіксовано за всіма компонентами індексу, включно з якістю податкового обслуговування, попри покращення роботи Електронного кабінету платника податків, що свідчить про системні проблеми податкового адміністрування. Найнижчу оцінку отримала «Якість податкового законодавства» (2,46 бала): лише 5 % респондентів вважають його якісним, тоді як 43 % – неякісним. Також негативною є динаміка показника «Фіскальний тиск», оцінка якого знизилася з 3,07 до 2,70 бала [8].

Проведений аналіз виявляє інституційний парадокс: попри значний прогрес України в міжнародних рейтингах цифрового розвитку, зокрема 30-те місце в E-Government Development Index, рівень задоволеності бізнесу податковими електронними сервісами залишається низьким. Платники податків відзначають неефективність роботи податкових органів, низьку якість консультацій, технічні збої та значні часові витрати на взаємодію з ДПС порівняно з практиками країн ЄС.

Таким чином, виявлений парадокс свідчить, що першопричиною проблем є не технологічні, а інституційні фактори.

Подальший розвиток податкового адміністрування доцільно спрямувати на інтеграцію електронних сервісів у єдину цифрову екосистему, підвищення цифрової компетентності суб'єктів господарювання та удосконалення податкового законодавства. Реалізація цих заходів сприятиме формуванню сервісно орієнтованої, прозорої та ефективної податкової системи, наближеної до європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криниця С. О. Цифрова трансформація податкової та митної систем: зарубіжний досвід та перспективи для України. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. № 9. DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.15165120

2. Популярність електронних сервісів зростає / Державна податкова служба України : офіційний вебсайт. URL : https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/493619.html

3. З початку року збільшилась кількість користувачів приватної частини Електронного кабінету на 500 тис. / Державна податкова служба України : офіційний вебсайт. URL : https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/399205.html

4. Результати щорічного дослідження з оцінки задоволеності бізнесу рівнем обслуговування податковими органами – 2024 / Державна податкова служба України : офіційний вебсайт. URL : https://tax.gov.ua/pro-sts-ukraini/struktura/aparat/departament-podatkovih-ervisiv/povidomlennya/856982.html

5. Звіт про періодичне відстеження результативності регуляторного акта – наказу Міністерства фінансів України від 23.06.2020 № 317 «Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 14 червня 2016 року № 547». URL : https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_317_2024.pdf

6. Виторг через касові апарати в Україні зріс на 35 % у 2024 році / Landlord. URL : https://landlord.ua/news/finansi/vytorg-cherez-kasovi-aparaty-v-ukrayini-zris-na-35-u-2024-roczi/

7. Відновлення та детінізація економіки, зростання ВВП та реальних зарплат: Данило Гетманцев про головні економічні підсумки 2024 року / Політична партія «Слуга Народу». URL : https://sluga-narodu.com/vidnovlennia-ta-detinizatsiia-ekonomiky-zrostannia-vvp-ta-realnykh-zarplat-danylo-hetmantsev-pro-holovni-ekonomichni-pidsumky-2024-roku/

8. Бізнес знизив оцінку системи оподаткування у 2024 році / ЕВА (опитування). URL : https://eba.com.ua/biznes-znyzyv-otsinku-systemy-opodatkuvannya-u-2024-rotsi-opytuvannya-eva/

СЕКЦІЯ 4
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

UDC 336.64

S. Nikitina,
Master's Degree,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

PROBLEMS OF IDENTIFYING BENEFICIAL OWNERSHIP CONTROL IN THE STRUCTURE OF TRANSNATIONAL CORPORATE FINANCE

The globalization of financial markets and the intensive internationalization of business have led to the proliferation of complex, multi-level corporate structures involving foreign companies. Within such systems, control over assets and financial flows is often exercised indirectly through chains of legal entities located in different jurisdictions. The lack of transparency in ownership and control not only complicates financial analysis and the management of corporate resources but also increases the risks of tax abuse and financial conflicts, making the issue of identifying beneficial ownership control one of the key challenges in modern transnational corporate finance.

The challenges associated with transnational corporations and the specifics of managing their finances occupy a significant place in contemporary research. In Ukrainian scholarly literature, a substantial contribution to this topic has been made by, among others, O. Chernov and O. Pazinich, I. Skavronska, O. Madarash, T. Nikitina, O. Radchenko and O. Shavlyuk, E. Limonova and K. Arkhipova, as well as P. Kutsyk, O. Kovtun, H. Bashnyan, I. Soroka, O. Rogach, N. Ryabets, I. Kormakova, I. Penska, and P. Mekshun, whose works explore issues of corporate control organization, financial management, and ownership transparency within multi-level structures.

According to paragraph 30, part 1, Article 1 of the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism, and Financing the Proliferation of Weapons of Mass Destruction" a beneficial owner is any natural person who exercises decisive

influence (control) over the activities of a client and/or a natural person on whose behalf a financial transaction is conducted [1]. In contemporary transnational corporate structures, control can take various forms, including direct share ownership, indirect ownership through holding companies, contractual mechanisms of influence, or actual control over managerial decisions [1]. The identification of the form of control is of critical importance for the assessment of financial risks, as key decisions regarding profit distribution, intragroup financing, and cash flow management depend on the nature of the beneficial owner's influence.

One of the central challenges in the modern doctrine of beneficial ownership identification is the complexity of multi-level corporate structures, which significantly complicates the tracing of the ultimate owner through multiple intermediate jurisdictions and legal entities. Researchers have noted that many cases of tax evasion, fraud, and money laundering are directly associated with such complex ownership chains, in which the ultimate beneficial owner is effectively separated from formal shareholders by numerous "shells" and holding companies, thereby complicating their identification for regulatory authorities and investors [2].

Another significant obstacle to the effective identification of beneficial ownership control is the widespread use of jurisdictions with heightened financial confidentiality and banking and corporate secrecy regimes, which substantially limit access to information on ownership structures and ultimate beneficial owners. Such jurisdictions enable the creation of complex corporate chains, in which formal owners do not coincide with those who actually exercise control, thereby complicating both the transparency of financial flows and the assessment of corporate risks. This phenomenon is confirmed both by international standards for corporate ownership transparency (OECD, 2021; FATF, 2022) and by global financial secrecy rankings, such as the Financial Secrecy Index, which systematically reflect the degree of openness and accessibility of information about ultimate company owners across different jurisdictions [3].

The problem of divergence between de facto and formal control arises when the ultimate beneficial owner, who exerts decisive influence over the company's activities, may not hold formal ownership rights or may possess only a minority shareholding. Such control is often exercised through contractual mechanisms, trusts, indirect ownership via holding structures, or other legal instruments, allowing an individual to influence key managerial decisions without being a formal owner. The consequence of this lack of transparency is an increase in financial and regulatory risks for market participants. Opaque ownership structures complicate the assessment of corporate risks by investors, reduce the effectiveness of tax supervision, and create conditions conducive to aggressive tax planning [4].

Thus, the proliferation of multi-level corporate structures within transnational corporations significantly complicates the identification of the ultimate beneficial owner and the control of financial flows. The determination of the form of control and its transparency is critically important for assessing financial risks, planning intragroup operations, and ensuring the stability of corporate finance. Consequently, the improvement of beneficial ownership disclosure mechanisms, the harmonization of national and international transparency standards, and the application of modern digital and analytical tools become key factors in enhancing the effectiveness of transnational corporate financial management.

REFERENCES

1. Law of Ukraine No. 361-IX of 6 December 2019 "On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism, and Financing the Proliferation of Weapons of Mass Destruction". URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text

2. Knobel, Andres, Complex Ownership Structures: Addressing the Risks for Beneficial Ownership Transparency (February 17, 2022). URL : https://ssrn.com/abstract=4040794

3. Tax Justice Network. *Financial Secrecy Index*. URL : https://fsi.taxjustice.net

4. Gilmour, P. Understanding Beneficial Ownership Disclosure. University of Portsmouth, 2023, May. URL : https://www.researchgate.net/publication/366236193_Understanding_Beneficial_Ownership_Disclosure

JEL M12, M54, J24

S. N. Panteleenco,
Moldova State University, Republic of Moldova
email: sofiapanteleenko@gmail.com
Scientific supervisor
Dragos Cimpoies,
prof., dr. hab.
email: dragos.cimpoies@usm.md

EVOLVING EMPLOYEE MOTIVATION SYSTEMS WITHIN THE FRAMEWORK OF CORPORATE PERSONNEL POLICY IMPLEMENTATION

In the contemporary economic environment marked by volatility, globalization, and accelerated digital transformation, human capital has emerged as the primary determinant of organizational competitiveness and long-term sustainability. Enterprises increasingly acknowledge that traditional administrative approaches and standardized material incentives are insufficient to ensure stable employee engagement and productivity. According to self-determination theory, sustainable performance is achieved when organizational systems support autonomy, competence, and relatedness, thereby aligning individual needs with institutional objectives through coherent personnel policies [3].

A persistent challenge faced by modern organizations is the so-called "motivation gap," which reflects the divergence between formal incentive mechanisms and the real expectations of employees. Empirical evidence suggests that excessive reliance on uniform financial rewards and rigid Key Performance Indicators (KPIs) often leads to formalism, emotional exhaustion, and declining quality of work outcomes [1; 2]. Under such conditions, employees tend to prioritize numerical compliance instead of innovation, learning, and value creation.

This article substantiates the need for a strategic transition from reactive personnel administration toward proactive human capital management. Motivation should not be perceived as an auxiliary corrective instrument, but rather as an integral element of corporate personnel policy, embedded throughout the entire employee lifecycle. When motivation is systematically incorporated into recruitment, onboarding, professional development, performance appraisal, and retention processes, it strengthens the psychological contract between employees and the organization, fostering trust, responsibility, and long-term commitment [3].

Personnel policy constitutes the institutional foundation of effective motivation systems. Transparency, fairness, and consistency in managerial decisions are essential for establishing a clear and credible relationship between employee effort, performance outcomes, and rewards. Within this framework, KPIs remain important instruments of performance monitoring; however, their effectiveness depends on balanced and context-sensitive implementation. The combination of quantitative indicators with qualitative assessments, feedback mechanisms, and career development opportunities reduces the risks of managerial formalism and supports sustainable productivity growth [1].

Leadership style represents another critical determinant of employee motivation and engagement. The transition from hierarchical command-and-control models toward participative leadership practices significantly enhances intrinsic motivation. When employees are actively involved in decision-making processes and perceive their contributions as meaningful, their organizational identification and commitment increase substantially. Such leadership approaches foster psychological safety, encourage initiative, and generate more durable performance effects than short-term financial incentives [2; 4].

Digital transformation further reshapes contemporary motivation systems, introducing the concept of resource adequacy as a key managerial principle. Technological tools function as motivational factors only when accompanied by sufficient training, institutional support, and appropriate infrastructure. Otherwise, digitalization may generate technostress, resistance to change, and demotivation. Properly implemented technologies automate routine tasks and enable employees to focus on creative, analytical, and intellectually stimulating activities, thereby increasing job satisfaction and labor productivity [2].

In addition, the growing importance of shared values and corporate social responsibility extends motivation beyond material incentives. Organizations that integrate social, ethical, and environmental objectives into their strategies enhance their employer brand, reduce staff turnover, and strengthen resilience in periods of economic uncertainty. Value-based motivation increasingly influences employees' decisions to remain loyal to an organization and to invest effort in its long-term success [3; 4].

From a practical perspective, the development of individualized motivational approaches becomes increasingly relevant. Employees differ significantly in their dominant motivational drivers, such as achievement, power, affiliation, or security. In this context, the Richie–Martin motivational profile provides a structured diagnostic instrument that allows organizations to tailor incentive schemes to diverse

employee groups. Such individualized motivational profiling contributes to more efficient allocation of human resources and supports sustainable organizational development [1].

In conclusion, effective employee motivation emerges from the synergistic interaction between personnel policy, leadership style, technological support, and organizational values. Enterprises that adopt a human-centric approach to motivation are better positioned to overcome the motivation gap and to unlock the full potential of their human capital. In the context of global competition and digital transformation, motivation should be treated as a strategic investment rather than an operational cost, ensuring long-term productivity, adaptability, and competitive advantage [1; 3].

REFERENCES

1. Panteleenco, S. (2024). Perfecționarea sistemului motivațional. Bachelor's Thesis, Moldova State University, Chișinău.
2. Moulic, P. J. (2025). Bridging the Motivation Gap: A Data-Driven Approach to Strengthen Workforce Performance. *International Journal for Multidisciplinary Research*, ISSN 2582-2160
3. Deci, E. L., Ryan, R. M. (2000). The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, Vol. 11 (4), pp. 227–268. ISSN 1047-840X
4. Kahn, W. A. (2022). The Employee Experience: How to Attract Talent, Retain Top Performers, and Drive Results. Hoboken: Wiley, 272 p., ISBN 978-1119734642

УДК 336.76

С. В. П'янов,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний біотехнологічний університет
Науковий керівник:
Т. О. Ставерська,
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Державний біотехнологічний університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФОНДОВОГО РИНКУ ЯК ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Економічне відновлення України в сучасних умовах дедалі більше залежить від здатності фінансової системи адаптуватися до нових викликів. Обмежені бюджетні ресурси та нестабільність кредитного ринку зумовлюють необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування розвитку. У цьому контексті фондовий ринок набуває особливого значення як інструмент залучення інвестицій у корпоративний сектор. Разом із тим його ефективність значною мірою визначається рівнем технологічного розвитку. Цифровізація фінансових процесів змінює способи взаємодії між учасниками фондового ринку та впливає на механізми формування капіталу. Саме тому цифрова трансформація фондового ринку розглядається не лише як технічне оновлення, а як складова ширшого процесу економічних змін.

Українське законодавство останнім часом набуло значних змін, що також впливає на функціонування ринку. Зокрема, оновлені закони «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [1] та «Про акціонерні товариства» [2] створюють нормативну основу для модернізації ринкової інфраструктури. Це включає цифрові механізми розкриття даних, електронний документообіг, дистанційні процедури тощо.

Попри потенціал, фондовий ринок України тривалий час залишається недостатньо задіяним у процесах економічного відновлення. Обсяги біржової торгівлі є обмеженими, а коло активних емітентів – доволі вузьким. Структура торгів значною мірою залишається зосередженою на державних боргових інструментах. Так, за даними НКЦПФР, у 2024 році обсяг торгів на ринках капіталу

склав 656685,25 млн грн, що є максимумом за останні п’ять років [3]. Але при цьому значна частина цього росту припадає саме на облігації внутрішніх державних позик (ОВДП) – 83,44 % загального обсягу (табл. 1).

Таблиця 1 – Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу України протягом 2020–2024 років, млн грн

Види фінансових інструментів	Період				
	2020 р.	**2021 р.**	**2022 р.**	**2023 р.**	**2024 р.**
Акція	594,13	591,08	91,75	109,90	42,35
Акція іноземного емітента	6,95	104,16	936,60	7,10	18,87
Акція КІФ	3,72	0,14	2,89	0,10	239,36
Корпоративна облігація	0,00	0,00	197,88	8799,00	9980,11
Облігація внутрішніх державних позик України	328653,97	443756,88	152825,19	406008,70	547926,26
Облігація зовнішніх державних позик України	1155,28	2784,66	3819,30	200,30	781,69
Облігація іноземної держави	4,09	228,06	2296,08	21071,70	56006,68
Інвестиційний сертифікат	50,85	15,74	1,49	11,20	3479,11
Облігація підприємства	927,56	2395,05	309,19	103,00	397,28
Облігація іноземного емітента	71,36	109,44	88,28	121,10	112,41
Облігація внутрішніх місцевих позик	3856,51	1916,04	61,53	0,00	407,49
Інші	86,00	59,32	5,84	0,00	37293,64
Усього	**335410,42**	**451960,57**	**160636,02**	**436432,10**	**656685,25**

Це означає, що фондовий ринок України ще не відіграє помітної ролі в залученні ресурсів на розвиток бізнесу, розширенні капіталу підприємств та наповненні інвестиційних ресурсів реального сектору. До цього додається проблема довіри з боку інвесторів. Нерівний доступ до інформації, складність корпоративних процедур та високі трансакційні витрати формують стримане ставлення до фондового ринку як до надійного інвестиційного середовища. І саме тут постає потреба не лише в нормативних змінах, але й у цифровому оновленні ринку.

У цих умовах цифрова трансформація може відігравати вирішальну роль. Впровадження електронних торговельних платформ та цифрових каналів розкриття інформації змінює структуру ринкових взаємодій. Процеси стають простішими та більш передбачуваними. Це зменшує операційні витрати та знижує бар’єри участі для інвесторів.

Окремої уваги заслуговує вплив цифровізації на рівень прозорості. Стандартизоване електронне розкриття інформації та використання аналітичних інструментів сприяють зменшенню інформаційної асиметрії. Інвестори отримують можливість швидше оцінювати фінансовий стан емітентів та приймати обґрунтовані рішення. У результаті зростає довіра до фондового ринку як до інституції. Крім того, цифрові рішення поступово трансформують корпоративні фінанси. Дистанційні процедури управління, автоматизація комплаєнсу та використання цифрових реєстрів розширюють можливості залучення капіталу. Фондовий ринок у таких умовах може ефективніше виконувати функцію фінансування підприємств. Це є особливо важливим у період економічного відновлення.

Варто також зазначити, що цифровізація сприяє інтеграції українського фондового ринку у міжнародний фінансовий простір. Узгодження технологічних стандартів та процедур підвищує його привабливість для іноземних інвесторів. Це створює додаткові передумови для припливу капіталу та диверсифікації джерел фінансування.

Висновки. Цифрова трансформація фондового ринку виступає важливим фінансовим механізмом відновлення економіки України. Вона посилює інституційну спроможність ринку, підвищує рівень прозорості та сприяє розширенню доступу підприємств до інвестиційних ресурсів. За цих умов фондовий ринок може відігравати більш активну роль у розвитку корпоративного сектору. Разом із тим ефективність цифрової трансформації залежить від узгодженості дій держави, регуляторів та учасників ринку. Технологічні зміни мають супроводжуватися інституційними реформами та розвитком фінансової культури. Лише за таких умов цифровізація фондового ринку зможе реалізувати свій потенціал як інструмент стійкого економічного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 19.06.2020 № 738-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text (дата звернення: 19.12.2025).

2. Про акціонерні товариства : Закон України від 27 лип. 2022 р. № 2465-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text (дата звернення: 19.12.2025).

3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Аналіз ринку. URL : https://www.nssmc.gov.ua (дата звернення: 19.12.2025).

УДК 336.64

А. С. Петренко,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

У сучасних умовах розвитку економіки питання забезпечення фінансової стійкості підприємств набуває особливої актуальності, оскільки саме вона є ключовою передумовою стабільного функціонування та довгострокового розвитку корпоративних структур. Зростання рівня невизначеності зовнішнього середовища, посилення конкурентного тиску, коливання макроекономічних показників та ускладнення фінансових відносин у корпоративному секторі зумовлюють необхідність використання науково обґрунтованих підходів до управління фінансами підприємств [3]. У цих умовах особливого значення набуває прогнозування фінансової стійкості як інструмент своєчасного виявлення потенційних загроз, оцінювання майбутніх фінансових можливостей та формування ефективної фінансової політики підприємства.

Прогнозування фінансової стійкості дозволяє не лише оцінити поточний стан корпоративних фінансів, але й визначити перспективи їх розвитку з урахуванням можливих змін внутрішніх і зовнішніх факторів. У системі корпоративних фінансів результати фінансового прогнозування слугують основою для прийняття управлінських рішень щодо структури капіталу, інвестиційної діяльності, управління ліквідністю та фінансовими ризиками [2].

Методологічний апарат прогнозування фінансової стійкості в сучасних корпоративних фінансах базується на поєднанні нормативного та імовірнісного підходів, що дозволяє вибудувати багаторівневу систему оцінки ризиків. Центральне місце в цьому процесі посідає розробка динамічних моделей, які інтегрують у себе не лише внутрішні фінансові показники, а й зовнішні макроекономічні змінні. Найбільш ефективним інструментом для ідентифікації зон ризику є побудова багатофакторних дискримінантних моделей, зокрема класичної моделі Е. Альтмана або адаптованих до вітчизняних реалій моделей О. Терещенка [4].

Реальним прикладом ефективності такого підходу є кейс корпорації Netflix у 2022 році. Зіткнувшись із першим за десятиліття відтоком підписників та падінням ринкової капіталізації, фінансовий департамент компанії застосував сценарне моделювання та аналіз чутливості. Моделі показали, що традиційна стратегія зростання лише за рахунок контенту більше не гарантує фінансової стійкості при зростанні конкуренції. На основі отриманих прогнозів компанія прийняла стратегічне рішення — впровадити дешевший тарифний план з рекламою та обмежити спільне використання паролів. Це було змодельовано як «кризовий сценарій», який у результаті дозволив компанії не лише зупинити падіння, а й збільшити вільний грошовий потік (Free Cash Flow) з прогнозованих від'ємних значень до $1,6 млрд вже у наступному періоді [1].

Для системного розуміння прогностичних можливостей кожного методу доцільно використовувати наступну класифікацію.

Таблиця 1

Метод моделювання	*Об'єкт прогнозу*	*Практичне значення для корпорації*
Дискримінантний аналіз	Загальний рівень ризику дефолту	Дозволяє швидко оцінити надійність бізнес-партнера або власну позицію на ринку.
Аналіз чутливості	Реакція на конкретну зміну	Показує, як зміна ціни на сировину чи кредитної ставки вплине на прибуток.
Сценарне моделювання	Стан компанії в різних умовах	Допомагає розробити стратегію дій для "оптимістичного" та "кризового" сценаріїв.
Симуляція Монте-Карло	Діапазон імовірних результатів	Дає змогу побачити ризик виникнення дефіциту грошових коштів у відсотках.

Джерело: сформовано автором на основі [3].

Проте в умовах цифрової трансформації фінансів перспективним напрямом є використання методів імітаційного моделювання, зокрема симуляції Монте-Карло. Такий підхід дає змогу визначити імовірнісний розподіл значень стійкості, що критично важливо для стрес-тестування капіталу. Паралельно з цим, фінансове моделювання має включати аналіз чутливості, який допомагає виявити найбільш деструктивні фактори впливу. Таким чином, перехід від статичного розрахунку коефіцієнтів до побудови адаптивних прогнозних систем забезпечує менеджмент дієвим механізмом підтримки рішень, що мінімізує вплив фінансової нестабільності на сталий розвиток підприємства.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що впровадження предиктивних моделей у систему управління корпоративними фінансами є необхідною умовою виживання підприємства в сучасному економічному просторі. Прогнозування

фінансової стійкості дозволяє трансформувати фінансову стратегію з реактивної у проактивну, мінімізуючи потенційні втрати ще до їх виникнення. Ефективність такої системи залежить від точності обраних інструментів, де пріоритет має віддаватися комбінованим підходам – поєднанню математичних моделей із гнучким сценарним аналізом. Це забезпечує формування стійкої фінансової архітектури, здатної адаптуватися до ринкових коливань, що сприяє зростанню вартості корпорації та зміцненню її конкурентних позицій. Побудована таким чином модель стає надійним орієнтиром для інвесторів та кредиторів, гарантуючи прозорість фінансових ризиків підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицюк М. Маркетингова стратегія Netflix: як побудувати бренд, що приваблює мільйони / MMR. 2025. URL : https://mmr.ua/longreads/marketyng/marketyngova-strategiya-netflix-yak-pobuduvaty-brend-shho-pryvablyuye-miljony

2. Мартиненко В. В. Макроекономічні фактори ринкового ціноутворення в умовах досконалої конкуренції. *Науковий вісник Полісся.* 2017. № 2 (10), ч. 1. С. 105–112.

3. Олексієнко Н. В. Сучасні підходи до моделювання фінансової стійкості підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 62. С. 110–115.

4. Ярмак О. В. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Інфраструктура ринку.* 2020. Вип. 48. С. 262–267. DOI : https://doi.org/10.32843/infrastruct48-48

УДК 339.97; 339.923 (477)

Д. М. Постова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОГРАМИ МВФ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ АКТИВНІСТЬ ВЕЛИКИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

В умовах повномасштабної війни забезпечення макроекономічної стабільності та підтримка інвестиційного клімату стали критично важливими для збереження економічного потенціалу України. Програми Міжнародного валютного фонду відіграють ключову роль у створенні сприятливих умов для залучення та утримання іноземних інвестицій, зокрема від великих транснаціональних корпорацій. Співпраця з МВФ виконує функцію індикатора макроекономічної стабільності для міжнародних інвесторів і формує базис для довгострокового планування корпоративних інвестицій в український ринок.

Метою дослідження є аналіз механізмів впливу програм МВФ на інвестиційну активність великих транснаціональних корпорацій в Україні у 2022–2025 роках.

Проблематику впливу програм МВФ на економічний розвиток та інвестиційну активність у воєнний період висвітлено лише в окремих дослідженнях. Зокрема, питання залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану розглядають Тимоць М. В. і Стахів Г. І. (2023), особливості сучасного стану та перспектив ПІІ – Євтушенко Н. О. (2023), а питання стійкості інвестиційних процесів – Хедегаард М., Гриценко Л. та Деркач Л. (2025). Водночас специфічний вплив програм МВФ на інвестиційну активність великих корпорацій у цей період залишається недостатньо дослідженим.

31 березня 2023 року Рада виконавчих директорів МВФ схвалила нову програму в рамках Механізму розширеного фінансування (EFF) для України обсягом 15,6 млрд доларів США терміном на чотири роки [1]. Програма передбачає підтримку фіскальної, цінової та фінансової стабільності на першому етапі, а також проведення структурних реформ для післявоєнного відновлення на другому етапі [2]. Програма EFF є частиною загального пакету міжнародної підтримки України у розмірі 115 млрд доларів [3].

Кредитні ресурси МВФ є одними з найдешевших порівняно з умовами надання позик іншими кредиторами, а програми МВФ надають можливість

Україні забезпечити посилення фіскальної та фінансової стабільності, поступово запроваджувати структурні реформи [3]. З початку повномасштабної військової агресії завдяки підтримці МВФ Україні вдалося забезпечити фінансову та макроекономічну стабільність, що стало критично важливим сигналом для іноземних інвесторів [3].

Програма МВФ передбачає виконання структурних індикаторів, які безпосередньо впливають на бізнес-середовище. Станом на 2025 рік Україна вже виконала 28 структурних параметрів у рамках програми EFF, включаючи 19 у фіскальній сфері. У рамках восьмого перегляду (червень 2025 року) встановлено чотири нові структурні орієнтири: завершення незалежного огляду відповідності НКЦПФР (кінець червня 2025), розробка операційного плану впровадження ІТ-стратегії Міністерства фінансів (кінець вересня 2025), прийняття секторальних стратегій відповідно до нових підходів управління державними інвестиціями (кінець грудня 2025). Серед ключових напрямів реформ – комплексна реформа спрощеної системи оподаткування з метою обмеження сфери її застосування та можливостей для зловживань, оподаткування доходів, отриманих через цифрові платформи, розширення податкової бази, боротьба з ухиленням від сплати податків та усунення лазівок у митному оформленні [5; 6].

Важливою складовою програми є реформування державного сектору. Влада прагне реформувати фінансове планування, звітність та аудит державних підприємств, а також впроваджувати необхідні реформи процедур висування кандидатів у державні підприємства та державні банки [8]. Ці заходи спрямовані на підвищення прозорості та ефективності управління державним сектором.

За 2022–2025 роки основними іноземними інвесторами виступали компанії, що вже мали потужності в Україні: Carlsberg, Nestle, Philip Morris, Cersanit, Kronospan, Velux [9]. Зокрема, Carlsberg Group інвестувала 1,5 млрд грн у 2023 році [10], а Philip Morris International у 2024 році відкрила нову фабрику в Львівській області з інвестиціями понад 30 млн доларів, яка у січні 2025 року вийшла на проєктну потужність 10 млрд штук сигарет на рік [11]. Nestle у 2024 році інвестувала понад 900 млн грн на розвиток фабрик [12], а у 2025 році компанія планує інвестувати сукупно 9,5 млрд грн у свою комерційну діяльність в Україні, включаючи запуск нової фабрики у Смолигові на Волині з інвестиціями 40 млн швейцарських франків [20, 21]. Польська компанія Cersanit планувала запустити нову виробничу лінію керамічної плитки з інвестиціями 20 млн доларів США [13].

За даними Національного банку України, динаміка прямих іноземних інвестицій демонструє неоднозначні тенденції. У 2023 році чистий приплив ПІІ становив 4,25 млрд доларів [14], що перевищило показники довоєнних років 2016 та 2017. Однак у 2024 році розпочалося уповільнення: за перші 11 місяців ПІІ скоротилися на 14 % у річному обчисленні [19].

У 2025 році ситуація залишається складною. За підсумками першого півріччя 2025 року загальний обсяг ПІІ становив 1,25 млрд доларів США [19]. При цьому спостерігається негативна динаміка: у першому кварталі 2025 року приплив становив 669 млн доларів, а у другому кварталі знизився до 581 млн доларів (падіння на 13,2 %) [19]. Це свідчить про збереження високих інвестиційних ризиків, пов'язаних з триваючою війною та пошкодженням критичної інфраструктури.

Індекс інвестиційної привабливості України зріс з 2,44 балів у 2023 році до 2,49 балів у 2024 році [17]. У 2025 році індекс продовжив зростання, досягнувши рівня, близького до довоєнних показників [18]. Понад третина компаній-членів Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) мали інвестиційні проєкти в Україні протягом 2022–2024 років із середньою сумою інвестицій 3–8 млн доларів [15].

Програми МВФ формують кілька механізмів впливу на інвестиційну активність корпорацій. По-перше, фінансування МВФ забезпечує покриття дефіциту державного бюджету та підтримку золотовалютних резервів НБУ [3], що зменшує валютні та фіскальні ризики для інвесторів. По-друге, виконання структурних параметрів програми стимулює покращення бізнес-середовища через податкові реформи, боротьбу з корупцією, модернізацію митної та податкової служб [5; 6]. По-третє, схвалення програми МВФ відкриває доступ до фінансування від інших міжнародних партнерів, формуючи комплексний пакет підтримки економіки.

Корпорації реінвестували кошти переважно на релокацію виробництва, ремонт пошкоджених об'єктів та соціальні проєкти [9]. Основний приплив капіталу генерує бізнес, який працює в Україні і реінвестує одержаний прибуток [16], що підтверджує довіру корпорацій до довгострокових перспектив української економіки. Серед додаткових факторів, що підтримують інвестиційну активність, експерти відзначають курс на євроінтеграцію, преференційні умови міжнародної торгівлі, дерегуляцію та діджиталізацію державних послуг [18].

Однак варто зазначити, що іноземні інвестори як і раніше, не поспішають масово вкладати в економіку Україну через високі воєнні ризики [16]. Більшість нових інвестицій надходить від компаній, які вже працюють на українському ринку та мають розвинену інфраструктуру [9; 13].

Продовження співпраці з МВФ є критично необхідним для України для забезпечення фінансової стабільності, підтримки золотовалютних резервів, покращення інвестиційного клімату через структурні реформи та створення основи для післявоєнного відновлення. Схвалення програми МВФ залишається важливим сигналом довіри для міжнародних інвесторів та відкриває доступ до додаткових джерел фінансування від інших міжнародних партнерів.

Програми МВФ справляють позитивний вплив на інвестиційну активність великих корпорацій в Україні через забезпечення макроекономічної стабільності та зниження інвестиційних ризиків. Попри складні умови, великі транснаціональні корпорації продовжують інвестувати в українську економіку, реінвестуючи прибутки та розширюючи виробничі потужності. Покращення індексу інвестиційної привабливості у 2025 році свідчить про ефективність програм МВФ як інструменту створення сприятливого інвестиційного клімату навіть в умовах збройного конфлікту.

Узагальнюючи, можна сказати, що програми МВФ у воєнний період стали не лише фінансовою підтримкою, а й важливим сигналом стабільності, який повертає довіру інвесторів і дозволяє компаніям планувати свої інвестиції навіть у непростих умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рада виконавчих директорів МВФ завершила третій перегляд програми в рамках механізму розширеного фінансування (EFF) для України / Міжнародний валютний фонд. 2024. URL : https://www.imf.org/uk/News/Articles/2024/03/21/pr2496-ukraine-imf-executive-board-completes-third-review-eff (дата звернення: 04.12.2024).

2. Україна та МВФ: нова програма в умовах війни / Інститут аналітики та адвокації. 2023. URL : https://iaa.org.ua/articles/ukrayina-ta-mvf-nova-programa-v-umovah-vijny/ (дата звернення: 04.12.2024).

3. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями / Міністерство закордонних справ України. 2023. URL : https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami (дата звернення: 04.12.2024).

4. У 2024 році Україна розраховує залучити ще три транші обсягом $4,5 млрд за програмою EFF / Кабінет Міністрів України. 2024. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/u-2024-rotsi-ukraina-rozrakhovuie-zaluchyty-shche-try-transhi-obsiahom-45-mlrd-za-prohramoiu-eff (дата звернення: 04.12.2024).

5. Оновлений меморандум з МВФ: які структурні маяки має виконати Україна / Фінансовий клуб. 2024. URL : https://finclub.net/news/onovlenyi-memorandum-z-mvf-iaki-strukturni-maiaky-maie-vykonaty-ukraina.html (дата звернення: 04.12.2024).

6. МВФ дав Україні рекомендації щодо податків / Finance.ua. 2024. URL : https://news.finance.ua/ua/mvf-dav-ukraini-rekomendacii-shhodo-podatkiv (дата звернення: 04.12.2024).

7. МВФ змушує Україну провести болючі податкові реформи: Bloomberg дізнався деталі / УНІАН. 2024. URL : https://www.unian.ua/economics/finance/transh-vid-mvf-ukrajinu-zmushuyut-provesti-bolyuchi-podatkovi-reformi-13209717.html (дата звернення: 04.12.2024).

8. Новий пакет МВФ: податки на цифрові платформи, боротьба зі схемами імпорту, скасування ПДВ-пільг / 7eminar. 2024. URL : https://7eminar.ua/news/14790-novii-paket-pidtrimki-vid-mvf-ukrayina-zobovyazalasya-podatki-na-cifrovi (дата звернення: 04.12.2024).

9. Хто та скільки інвестує в Україну серед міжнародного та українського бізнесу / Forbes Україна. 2023. URL : https://forbes.ua/money/investuyut-popri-viynu-khto-ta-skilki-vkladae-v-ukrainu-sered-mizhnarodnogo-ta-ukrainskogo-biznesu-oglyad-vid-investanalitika-artema-shcherbini-08122023-17779 (дата звернення: 04.12.2024).

10. «Ми інвестуємо, бо віримо в перемогу України й продовжуємо працювати». Carlsberg Ukraine показала інвестиції 2023 року в дії / Forbes Україна. 2023. URL : https://forbes.ua/company/mi-investuemo-bo-virimo-v-peremogu-ukraini-y-prodovzhuemo-pratsyuvaticarlsberg-ukraine-pokazala-investitsii-2023-roku-v-dii-29062023-14466 (дата звернення: 04.12.2024).

11. Філіп Морріс інвестує 30 млн доларів у нове виробництво в Україні. Philip Morris International. 2023. URL : https://pmi.com/markets/ukraine/uk/media-center/details/philip-morris-investment-in-Ukraine-2023 (дата звернення: 04.12.2024).

12. Компанія Nestlé інвестувала 900 млн грн у свої фабрики в Україні у 2024 році. All Retail. 2024. URL : https://allretail.ua/news/80047-kompaniya-nestle-investuvala-900-mln-grn-u-svoji-fabriki-v-ukrajini-u-2024-roci (дата звернення: 04.12.2024).

13. Прямі іноземні інвестиції в Україну. Скільки вкладає Польща? / trans.info. 2024. URL : https://trans.info/ua/pryami-inozemni-investytsiyi-v-ukrayinu-yakyy-vidsotok-polshchi-397691 (дата звернення: 04.12.2024).

14. Війна – не перешкода. Інвестиції в Україну зростають, але для відновлення замало / Економічна правда. 2024. URL : https://epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/ (дата звернення: 04.12.2024).

15. Інвестиційний клімат в Україні: виклики та перспективи 2025 року / Національна асоціація адвокатів України. 2024. URL : https://unba.org.ua/publications/9914-investicijnij-klimat-v-ukraini-vikliki-ta-perspektivi-2025-roku.html (дата звернення: 04.12.2024).

16. Іноземні інвестори вже повертаються? Як Україна отримала $4,2 млрд у 2023 році / Mind.ua. 2024. URL : https://mind.ua/publications/20271636-inozemni-investori-vzhe-povertayutsya-yak-ukrayina-otrimala-42-mlrd-u-2023-roci (дата звернення: 04.12.2024).

17. Індекс інвестиційної привабливості України 2023 / InVenture. 2023. URL : https://inventure.com.ua/uk/analytics/investments/indeks-investicijnoyi-privablivosti-ukrayini-2023 (дата звернення: 04.12.2024).

18. Індекс інвестиційної привабливості України у 2025 році зріс до довоєнного рівня / InVenture. 2024. URL : https://inventure.com.ua/uk/news/ukraine/indeks-investicijnoyi-privablivosti-ukrayini-u-2025-roci-zris-do-dovoyennogo-rivnya (дата звернення: 04.12.2024).

19. Прямі іноземні інвестиції у 2025 році / BankChart. 2025. URL : https://bankchart.com.ua/spravochniki/indikatory_rynka/foreign_direct_investment/2025 (дата звернення: 06.12.2025).

20. Nestlé інвестувала 900 млн грн у свої фабрики в Україні у 2024 році та наростила експорт на 76 % / Forbes Україна. 2025. URL : https://forbes.ua/news/nestle-investuvala-900-mln-grn-u-svoi-fabriki-v-ukraini-u-2024-rotsi-i-narostila-eksport-na-76-18022025-27282 (дата звернення: 06.12.2025).

21. Nestlé розпочала виробництво на новій фабриці в Україні / Nestlé Україна. 2025. URL : https://www.nestle.ua/media/newsandfeatures/vyrobnytstvo-na-novii-fabrytsi (дата звернення: 06.12.2025).

СЕКЦІЯ 5
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

УДК 336.22

З. В. Біленко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний університет економіки та технологій

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Формування сучасної податкової системи України відбувається в умовах економічних трансформацій, зростаючих вимог до ефективності державного управління та активної цифровізації. Податкова політика та законодавство відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного адміністрування податків та стабільного наповнення державного бюджету. У таких умовах зростає значення наукових досліджень, спрямованих на аналіз існуючих підходів до формування податкової політики та підвищення прозорості податкової системи. Водночас процес реформування податкової сфери супроводжується низкою викликів, пов’язаних із необхідністю інтеграції до міжнародних стандартів, впровадження цифрових інструментів та підвищення якості обслуговування платників податків.

Проблематика податків та принципів функціонування податкової системи завжди перебувала у центрі уваги науковців та практиків. Значний внесок у розробку та аналіз цього питання зробили такі дослідники, як А. Поддьорогін, Н. Краус, В. Лойко, М. Волощук, Л. Буряк, В. Аранчій, К. Андрієнко, І. Матьола та інші. Нові умови господарювання, які формуються в глобальному та національному економічному просторі, актуалізують потребу подальших наукових досліджень у сфері податків. Концепція податків завжди мала винятковe значення для урядів різних країн, оскільки саме вона забезпечує мобілізацію фінансових ресурсів, необхідних для створення суспільних благ і надання публічних послуг [1].

Питання формування сучасної податкової системи України широко висвітлюється у працях різних науковців. Так, Крупка М., Кульчицький М.,

Демчишак Н., Никитюк М., Коваленко О акцентують увагу на необхідності постійного вдосконалення податкової системи відповідно до соціально - економічних змін і викликів глобалізації. Автори підкреслюють, що ефективна податкова політика є важливим інструментом забезпечення фінансової стабільності держави та сталого економічного розвитку [2].

У працях А. Тимошенка розглядаються питання підвищення ефективності податкового адміністрування, зокрема шляхом спрощення процедур, розвитку електронних сервісів та зменшення адміністративного навантаження на платників. Дослідник відзначає, що цифровізація податкової сфери сприяє підвищенню прозорості оподаткування та рівня добровільної сплати податків, що є одним із ключових чинників стабільності податкової системи [3].

Водночас Кирилюк Є. М., Руденко М. В. зазначають, що впровадження сучасних інформаційних технологій, автоматизованих систем обліку й аналізу податкових даних створює нові можливості для оптимізації податкового контролю та підвищення результативності фіскальної політики. Використання великих даних, хмарних технологій та блокчейну дозволяє підвищити прозорість і ефективність адміністрування податків, а також зменшити вплив людського чинника.

Сучасні фінансові технології (FinTech) дедалі активніше інтегруються у сферу оподаткування, змінюючи традиційні підходи до адміністрування. Цифрові інновації – від електронних сервісів до блокчейн – рішень забезпечують прозорість, зручність і ефективність податкових процесів. Впровадження таких технологій створює нові вимоги до податкових органів, які повинні адаптуватися до зростаючих очікувань платників податків щодо швидкості та доступності послуг [4].

Особливу роль у трансформації податкової системи відіграють електронні сервіси. Вони дозволяють платникам здійснювати широкий спектр операцій – від подання декларацій до отримання консультацій – у будь-який час і з будь-якого місця, що значно підвищує зручність користування та стимулює добровільну сплату податків. Активний розвиток таких сервісів з боку Державної податкової служби України сприяє зменшенню адміністративного навантаження на бізнес і підвищенню рівня задоволеності платників податків [5].

Не менш важливим аспектом модернізації податкової системи є орієнтація на позитивний досвід платника податків (Taxpayer Experience), який формується через сукупність усіх взаємодій між платником і податковими органами. Позитивний досвід сприяє формуванню довіри та підвищує рівень добровільної сплати податків. Ключовими чинниками є швидкість обслуговування,

доступність інформації та персоналізовані консультації. Дослідження показують, що цифровізація та персоналізація податкових послуг підвищують задоволеність платників і зменшують ризики ухилення від сплати податків [6].

Однією з концепцій, яка пояснює прийняття цифрових податкових технологій, є модель прийняття технологій (Technology Acceptance Model). Відповідно до цієї моделі, легкість використання та практична цінність електронних сервісів визначають ступінь їхнього прийняття платниками податків. Чим інтуїтивніше й зручніше цифрові інструменти, тим активніше ними користуються громадяни, що підвищує ефективність адміністрування та забезпечує стабільність податкових надходжень [7].

Таким чином, пріоритетні напрями розвитку податкової системи України визначаються потребою цифровізації, впровадженням FinTech – рішень та спрямованістю на поліпшення досвіду платників податків. Поєднання технологічної модернізації з підвищенням прозорості, оптимізацією процедур та адаптацією до міжнародних стандартів створює основу для ефективної, стабільної та прозорої податкової системи, здатної відповідати сучасним соціально - економічним викликам та потребам бізнесу і громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архірейська Н., Панасейко І., Панасейко М. Особливості податкової політики України в сучасних умовах та шляхи її удосконалення. 2023. URL : http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2022/3_79_2022/25.pdf

2. Податкова політика України: проблеми та виклики в умовах воєнного стану / Крупка М., Кульчицький М., Демчишак Н., Никитюк М., Коваленко О. 2025. URL : http://efp.in.ua/uk/journal-article/1573

3. Тимошенко А. Електронні сервіси податкової адміністрації як чинник прозорості та довіри бізнесу. 2025. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6813

4. Бурашнікова О. Цифрові технології в податковій системі: можливості, виклики та перспективи. 2025. URL : https://eir.zp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/69d0a9cf-b1aa-43b3-a39e-2721ee918417/content

5. Електронні сервіси для платників податків / Державна податкова служба України. 2025. URL : https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi/elektronni-servisi-/

6. Цюцяк А., Цюцяк І., Цюцяк В. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. 2023. URL : https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42658/2/GEJ_2023v83n4_Tsiutsiak_A-Digitalization_of_the_tax_48-55.pdf

7. Шорр А. Модель прийняття технологій та її значення для досліджень цифровізації. 2023. URL : https://www.researchgate.net/publication/372301809_The_Technology_Acceptance_Model_TAM_and_its_Importance_for_Digitalization_Research_A_Review

УДК 336.02 (477)

О. М. Божко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

ПРИНЦИПИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇХНЄ ВПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Податкова політика є інструментом держави, яка фінансує суспільні потреби, вона впливає на економічне зростання. Ефективність ґрунтується на дотриманні фундаментальних принципів, сформованих економічною думкою та міжнародною практикою.

Сучасна податкова політика значно розширює класичні підходи, доповнюючи їх новими принципами. Податки не повинні керувати економічними рішеннями людей та бізнесу. Стабільність та передбачуваності: Раптові зміни в податковому законодавстві руйнують довіру бізнесу, ускладнюють довгострокове планування. Податкова система має бути адекватною та генерувати достатні доходи для фінансування життєво важливих державних функцій: медицини, освіти тощо. Головне знайти баланс [1].

Для України рух Європейського Союзу (далі – ЄС) обов’язок переробити свою податкову систему за європейськими зразками. Це умова членства в клубі, до якого ми прагнемо [2].

Впровадження принципів у сучасній українській податковій системі: досягнення та виклики.

Впровадження міжнародних принципів в Україні відбувається поступово, стикаючись зі спадковими проблемами та викликами воєнного стану. Після повномасштабного вторгнення Росії в лютому 2022 року українська економіка працює в умовах, яких не було з часів Другої світової війни.

Економіка мусить працювати під обстрілами в умовах постійної воєнної небезпеки. Війна різко збільшила видатки на оборону, які становлять половину бюджетних витрат. Водночас податкові надходження впали, що створило критичний тиск на державний бюджет [3].

Введення прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) (ставка 18 % з 2016 – дотепер) спроба реалізувати принцип вертикальної справедливості. Якщо український громадянин вивів свої активи за кордон після початку повномасштабного вторгнення, тепер він не може уникнути

податків на доходи від цих активів. Реформа з вирівнювання правил оподаткування для ФОП та компаній (зокрема, через внесення до Єдиного внеску з мінімальної зарплати для всіх) має на меті зменшити спотворення у виборі організаційно-правової форми [5].

Публічних інформаційні ресурси, електронні сервіси запитів та консультацій з податківців формально підвищує визначеність.

Ключові виклики недотримання принципу стабільності у воєнний стан призвів до постійних тимчасових змін: пільги, нові збори (як додатковий акциз на ПДВ-транзакції підприємців у 2023–2024 рр.), коригування термінів звітності. Це, хоча й зрозуміло в кризових умовах, суттєво підриває передбачуваність.

Перспективи та рекомендації для поглиблення впровадження принципів

Для побудови сучасної, справедливої та ефективної податкової системи в Україні необхідно системне впровадження принципів.

Першочергові заходи після завершення воєнного стану необхідно навести порядок у податкових законах. Закріпити базові принципи як основу системи на законодавчому рівні. Досвід країн ЄС показує важливість єдиного Податкового кодексу.

Поглиблена цифровізація. Податкова має вдосконалитися за допомогою технологій. Повний перехід на без паперовий документообіг. Усі державні реєстри будуть пов'язані, щоб ніхто не міг приховати доходи.

Скасувати та перевірити всі пільги, що є неефективні, наприклад ця пільга нічого не дає корисного країні то її можна прибрати.

Стратегічними напрямами розвитку податкової політики України мають стати посилення справедливості, подальше вдосконалення прогресивної шкали ПДФО, поступове розширення бази оподаткування за рахунок скасування неефективних пільг, боротьба з трансфертним ціноутворенням та виведенням прибутків.

Забезпечення стабільності, практика «податковий маніфест» визначити основні напрями змін на 5–7 років. Буде впевненість в майбутньому.

Запровадження системи управління податковими ризиками забезпечить системність та єдиний підхід до управління ризиками дотримання податкового законодавства в роботі органів Державна податкова служба України(далі – ДПС), зосередження зусиль податкових органів на найбільш проблемних питаннях в адмініструванні податків і зборів [4].

Сучасна українська податкова політика перебуває у стані змін під впливом війни, цифровізаційних вимог. Вводити поступові інструменти ПДФО вказує про погодженість з міжнародними принципами але системна перебудова

затримана через об'єктивні поклики проблем в адмініструванні. Майбутня успішна податкова політика України повинна зводитися на безумовному дотриманні принципів стабільності, лояльність та прозорості, що є важливим для привернення вкладень у відбудову, забезпечення соціальних долучень в єдиний ринок ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В податковій обговорили новації податкового законодавства з представниками ІГС URL : https://if.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/971970.html (дата звернення: 11.02.2026).

2. Податкова політика України в умовах Євроінтеграції: Проблеми і перспективи URL : https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9c1340ac-4008-40d8-a58d-fc32bc55abe9/content (дата звернення: 11.02.2026).

3. Уряд схвалив законопроєкт щодо впровадження міжнародного обміну інформацією про доходи, отримані через цифрові платформи URL : https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_zakonoproiekt_shchodo_vprovadzhennia_mizhnarodnogo_obminu_informatsiieiu_pro_dokhodi_otrimani_cherez_tsifrovi_platformi-5144 (дата звернення: 11.02.2026).

4. Національна стратегія доходів до 2030 року: стратегічні цілі URL : https://ck.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/980323.html (дата звернення: 11.02.2026).

5. Історія застосування прогресивної шкали оподаткування ПДФО в Україні URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3850313-progresivne-opodatkuvanna-perspektivi-povernenna-do-dobre-zabutogo.html (дата звернення: 11.02.2026).

УДК 336.144

В. В. Буділовська,
здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Державний податковий університет

ВПЛИВ ЗЕМЕЛЬНОГО ОПОДАТКУВАННЯ НА НАДХОДЖЕННЯ ДО МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Одним із основних інструментів, що дозволяє забезпечити надходження до місцевих бюджетів, є земельне оподаткування. У сучасних умовах фінансової децентралізації зростає потреба у зміцненні власної дохідної бази громад, і саме плата за землю стає одним із стабільних джерел поповнення місцевих фінансів.

Надходження від плати за землю є стабільним джерелом фінансування місцевих бюджетів і спрямовуються, зокрема, на розвиток інфраструктури та утримання земельних ресурсів. Частка цього податку в загальній структурі доходів громад коливається в межах 8–10 %. Упродовж 2016–2024 років простежується нерівномірна динаміка надходжень: у деякі роки спостерігалося суттєве зростання, тоді як в інші навпаки - помітне скорочення (рис. 1).

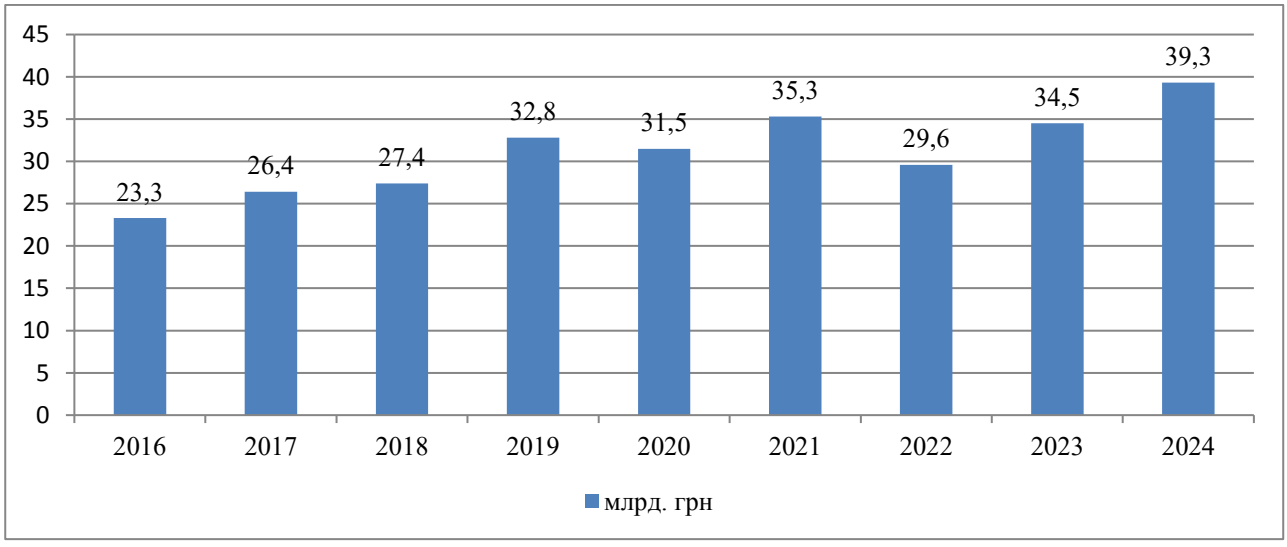

Рисунок 1 – Динаміка надходжень плати за землю до місцевих бюджетів, 2016–2024 рр.*

Джерело: сформовано автором за даними [1].

Як видно з рисунку, найбільш помітне зростання надходжень від плати за землю спостерігалося у 2019 році. Водночас у 2020 та 2022 роках зафіксовано суттєве скорочення цих доходів. Зниження у 2020 році було зумовлене наслідками пандемії COVID-19, у той час як у 2022 році – впливом повномасштабної війни. У відповідь на кризу 2020 року держава вжила низку антикризових заходів, зокрема передбачила тимчасове звільнення підприємств від сплати земельного податку.

Рівень надходжень від плати за землю значною мірою залежить від кількості доступних земельних ресурсів у межах конкретної громади, ефективності управлінських рішень щодо їх використання, а також від ступеня залучення земель у господарську діяльність. Водночас результати аудиту, проведеного Державною аудиторською службою, засвідчили наявність низки негативних чинників, які заважали територіальним громадам у повній мірі реалізувати свій потенціал у сфері земельних надходжень. Серед основних проблем було виявлено недостатнє використання органами місцевого самоврядування повноважень, передбачених чинним законодавством. За попередніми оцінками, це призвело до недоотримання близько 2,6 млн грн бюджетних коштів [2].

Інший напрям перевірки виявив низку проблем, пов’язаних із практикою встановлення орендної плати. Зокрема, в окремих громадах застосовувалися занижені ставки за користування земельними ділянками, а також відсутня актуалізація нормативної грошової оцінки землі. Як наслідок, лише в одному з таких випадків місцевий бюджет недоотримав близько 11,4 млн грн. Відсутність уніфікованого підходу до визначення орендної ставки для земель з однаковим функціональним призначенням створює ризики додаткових втрат. Прогнозується, що у майбутньому за цією ж причиною громада може не отримати ще приблизно 72,8 млн грн.

До прикладів ефективного управління земельними ресурсами, що позитивно впливають на обсяги надходжень від плати за землю, можна віднести виявлення та узаконення земельних ділянок, які раніше використовувалися без відповідного правового оформлення. Зазвичай такі випадки фіксуються під час проведення аудиту землекористування, коли з’ясовується, що певні площі перебувають у фактичному користуванні, однак не внесені до офіційного земельного реєстру. Інвентаризація земель у багатьох громадах дає змогу виявити суттєві території, що експлуатуються суб’єктами господарювання чи агровиробниками поза межами законодавчого поля. Після оформлення необхідної документації місцеві бюджети отримують додаткові надходження від оподаткування таких земель.

Суттєвий вплив на зростання надходжень від земельного податку має також уточнення цільового призначення земельних ділянок з метою підвищення їх ринкової вартості. Наприклад, трансформація ділянок із сільськогосподарського використання у землі комерційного або промислового призначення не лише сприяє залученню інвестицій і розвитку підприємництва, а й забезпечує зростання податкових платежів. Ефективним механізмом у цій сфері виступає також проведення земельних аукціонів, які дають можливість прозоро визначати орендну плату [3]. Отже, запровадження більш упорядкованої системи оподаткування та раціональне використання земельних ресурсів сприяють не тільки збільшенню бюджетних надходжень, але й загальному економічному розвитку територій через активізацію землекористування та мінімізацію випадків нецільового використання земель.

Таким чином, плата за землю залишається важливим джерелом поповнення місцевих бюджетів, ефективність якого значною мірою залежить від повноти обліку земель, справедливості встановлених ставок та якості управління земельними ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство фінансів України : офіційний вебсайт. URL : https://mof.gov.ua/uk/budget-policy

2. Шокало К., Савичук О. Фінансова спроможність територіальних громад. Київ : Аналітичний центр АМУ, 2022. URL : https://centreua.org/wp-content/uploads/2022/02/Finansova-spromozhnist-veb-1.pdf

3. Davidenko, N., Dibrova, A., Onishko, S., Fedoryshyna, L. The influence of the gross regional product on the formation of the financial potential of the region. *Journal of Optimization in Industrial Engineering.* 2021. Vol. 14, № 1. P. 177–187. URL : http://www.qjie.ir/article_677843.html

УДК 336.221:330.16

А. В. Бурячок,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Функціонування фінансової системи України у 2026 році відбувається в умовах мобілізації ресурсів, де податкова культура перетворюється на критичний чинник національної безпеки. Як зазначається у дослідженнях О. Т. Замасло, надійність системи можлива лише за умови досягнення належного рівня податкової безпеки – спроможності фіскальної системи забезпечувати стабільні надходження навіть за вкрай несприятливих умов [2]. Систематизація наукових підходів до визначення змісту даного поняття дає змогу трактувати його як складне явище, що відображає рівень соціально-економічного розвитку та етичні стандарти взаємодії суб'єктів [5].

На сучасному етапі податкова культура відображає рівень розвитку суспільства через існуючі норми оподаткування, глибину знань населення та усвідомлення обов'язків перед державою. В. Р. Мірошниченко наголошує, що вона є складником податкової безпеки та охоплює свідоме ставлення учасників до процесу, базуючись на взаємоповазі та безумовному визнанні прав і гідності платників як особистостей [3].

Метою дослідження є аналіз стратегічних трансформацій податкової культури та свідомості в українському суспільстві під впливом воєнного стану та процесів євроінтеграції для обґрунтування напрямів зміцнення податкової безпеки держави.

В умовах сучасних викликів податкова свідомість українців перебуває у стані активної трансформації під впливом тривалого воєнного стану та вимог євроінтеграції. З одного боку, спостерігається закріплення "воєнного солідаризму", коли сплата податків сприймається як форма економічного фронту, що безпосередньо фінансує обороноздатність країни та соціальний захист ветеранів. З іншого боку, як зауважують К. В. Давискіба та колеги, тривалий час в Україні зберігалася досить низька думка населення про необхідність сплати податків, що зумовлено інерцією певних елементів податкової системи в періоди

реформ та загальним зниженням довіри до інституцій під час частих і часом хаотичних законодавчих змін [1].

У реаліях 2026 року ці суперечності загострюються через економічний тиск, необхідність повної адаптації до фіскальних стандартів ЄС та подолання наслідків інфляції, що вимагає від держави розбудови прозорої системи підзвітності. Актуальні дані соціологічних опитувань Центру Разумкова підтверджують складність цього процесу: рівень довіри до державних інституцій залишається нерівномірним, що безпосередньо впливає на готовність громадян до фіскальної співпраці [6]. Платники сьогодні вимагають соціальної справедливості та ефективного використання податків. Водночас виникає "парадокс знань", коли глибока обізнаність у праві використовується бізнесом для законної мінімізації платежів замість підтримки суспільного добробуту [1].

Проблема формування податкової культури також тісно пов'язана із природою податкових конфліктів. Суперечки часто постають внаслідок розбіжностей у нормативно-правовій базі та людського чинника при виконанні обов'язків фіскальними органами [1]. Повна діджиталізація процесів, розвиток Електронного кабінету платника та впровадження прозорих алгоритмів моніторингу на основі ризиків дають змогу зробити співпрацю з органами ДПС максимально прозорою, про що свідчать актуальні новини податкової служби щодо спрощення сервісного обслуговування [4]. Застосування сучасних IT-технологій виступає інструментом підвищення соціальної відповідальності бізнесу, оскільки робить процес адміністрування "непомітним" та зручним для доброчесних платників, що є важливою складовою податкової безпеки [3]. Водночас, як зазначають науковці, інерція адміністративних методів подекуди перешкоджає повному переходу до моделі демократичного партнерства, що вимагає подальшої трансформації моделі поведінки податкових органів [1].

Для досягнення якісно нового рівня податкової культури необхідно реалізувати стратегію, що ґрунтується на встановленні ефективної соціальної комунікації та зміцненні відповідальності не лише платників, а й фіскальних органів за якість надаваних адміністративних послуг. Значущим чинником є запровадження системної податкової освіти, яка б формувала в українському суспільстві розуміння податку як ціни за безпеку, стабільність та належні публічні блага. Це дасть змогу згладити прояви "катастрофічної податкової конкуренції" та зростання тіньового сектору, що є визначальним для гарантування обороноздатності та стійкості національної фінансової системи [1]. Подолання низького рівня податкової культури вимагає також посилення заходів контролю за дисципліною та прискорення притягнення до відповідальності за податкові правопорушення, але лише у сукупності з покращенням якості державних послуг [3].

Таким чином, трансформація податкової культури в українському суспільстві на сьогодні є не лише питанням фіскальної ефективності, а й головною умовою національної стійкості та подальшого розвитку. Вважаємо, що формування високої податкової свідомості потребує комплексного підходу: від подолання "парадоксу знань" та інерції адміністративних методів до повної цифровізації і побудови прозорої системи підзвітності державних інституцій перед громадянами. Річ у тім, що успіх цієї трансформації залежить від переходу до моделі реального партнерства, де податок сприймається не як тягар, а як усвідомлений внесок у спільну безпеку, соціальний захист та економічне відновлення.

В умовах євроінтеграції та поствоєнних викликів саме високий рівень податкової культури має стати тим етичним підґрунтям, на якому будується сучасна Україна. Це передбачає не лише зміну поведінкових моделей платників податків, а й посилення соціальної відповідальності фіскальних органів, що базується на взаємоповазі, прозорості та безумовному визнанні прав людини. Лише через поєднання якісного сервісного адміністрування та усвідомленої фіскальної дисципліни Україна зможе забезпечити надійну податкову безпеку, здатну протистояти будь-яким зовнішнім та внутрішнім загрозам у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давискіба К. В., Карпова В. В., Ревенко О. В. Податкова культура і проблеми її формування в сучасних умовах. *Гроші, фінанси і кредит*. 2018. Вип. 19. С. 458–463.

2. Замасло О. Т. Податкова система України: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С. 227–228, 419.

3. Мірошниченко В. Р. Податкова культура як складник податкової безпеки держави. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2021. № 54. С. 64–67.

4. Про діджиталізацію податкової служби та сервісне обслуговування платників / Головне управління ДПС у Дніпропетровській області : вебсайт. URL : https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/846460.html (дата звернення: 23.01.2026).

5. Сушкова О., Мельник Л. Систематизація наукових підходів до визначення сутності та змісту поняття "податкова культура". *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2021. № 1 (25). С. 143–148. URL : http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/236051

6. Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів / Центр Разумкова : вебсайт URL : https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-otsinka-problem-shcho-isnuiut-v-ukrainskomu-suspilstvi-lystopad-2025r

УДК 336.22

А. С. Вербіцький,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня ННІ права
Науковий керівник:
В. П. Любавіна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Навчально-наукового інституту права,
Державний податковий університет

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ДЕРЖАВИ

Актуальність дослідження правового режиму оподаткування в умовах воєнного стану обумовлена необхідністю пошуку оптимального балансу між екстремальними потребами державного бюджету та життєздатністю приватного сектору. У період повномасштабного вторгнення податкова система перестала бути лише інструментом збору ресурсів, перетворившись на складний механізм швидкого реагування на безпекові виклики, де правові норми адаптуються до змін фронтової та економічної ситуації майже в реальному часі. Динамічність законодавства, що проявляється у впровадженні та подальшому скасуванні пільгових режимів, створює унікальне правове поле, аналіз якого дозволяє визначити ефективність фіскальних інструментів у підтримці фінансової стійкості держави. Дослідження фокусується на тому, як правова визначеність або, навпаки, законодавча нестабільність впливають на здатність бізнесу генерувати податкові надходження, що є фундаментом національної оборони.

Запровадження воєнного стану на підставі Указу Президента № 64/2022 [1] стало каталізатором радикальних трансформацій у податковому праві, які безпосередньо вплинули на архітектуру публічних фінансів. Ключовим інструментом адаптації став Закон України № 2120-IX [2], який вніс масштабні зміни до Податкового кодексу України (ПКУ) [3], запровадивши пільговий режим оподаткування, зокрема можливість сплати єдиного податку за ставкою 2% для великого бізнесу. З юридичної точки зору, це було безпрецедентне рішення, що фактично нівелювало класичний поділ між спрощеною та загальною системами оподаткування. Фінансовий аналіз показує, що такий крок

дозволив зберегти ліквідність підприємств у перші місяці вторгнення, проте водночас створив значний дефіцит бюджету через різке скорочення надходжень від податку на прибуток та ПДВ.

Важливим етапом у забезпеченні фінансової стійкості стало прийняття Закону № 3219-IX [4], який з 1 серпня 2023 року скасував більшість воєнних пільг, зокрема згадану ставку 2 % та мораторій на проведення документальних перевірок для певних категорій платників. Згідно зі статтями 75–80 ПКУ [3] відновлення контрольних функцій податкових органів стало правовим підґрунтям для детінізації економіки. Реальний приклад цього процесу можна спостерігати у сфері грального бізнесу та ритейлу, де після скасування пільг та повернення обов'язкового використання РРО згідно із Законом «Про застосування РРО» [5], середньомісячні податкові надходження зросли в рази.

Особливе місце у структурі воєнного оподаткування посідає правовий режим «Дія Сіті», закріплений Законом № 1667-IX [6], який продовжує функціонувати як правовий оазис навіть під час повномасштабної війни. Стаття 141 ПКУ [3] передбачає для резидентів цього режиму вибір між податком на прибуток та податком на виведений капітал. У поєднанні з низькими ставками на доходи фізичних осіб, цей правовий механізм забезпечив стабільний приплив валютної виручки та податків від ІТ-сектору, який став чи не єдиною галуззю, що продемонструвала фінансову витривалість.

Проблема частих змін до законодавства створює виклики для фінансового планування. Постійне коригування статей ПКУ щодо звільнення від оподаткування імпорту критичних товарів стимулює волонтерський рух, але водночас дезорієнтує бізнес. Юридична невизначеність призводить до того, що великі платники податків змушені витрачати ресурси на консалтинг замість реінвестування. В контексті фінансової стійкості це створює ефект «фіскальних гойдалок», коли бюджет не може точно прогнозувати доходи, що змушує Міністерство фінансів переглядати показники дефіциту.

Адміністрування ПДВ у воєнний період стало лакмусовим папірцем взаємодії права та фінансів. Блокування податкових накладних на підставі Постанови Кабінету Міністрів № 1165 [7] стало інструментом боротьби з «скрутками», проте водночас перетворилося на правову пастку для сумлінного бізнесу. Стаття 201 ПКУ [3] встановлює суворі вимоги до реєстрації накладних, і масове їх зупинення призвело до вимивання обігових коштів підприємств. З точки зору фінансової стійкості держави, це дало короткостроковий ефект наповнення бюджету, але в довгостроковій перспективі підірвало довіру до системи.

Нарешті, правовий режим оподаткування неможливо розглядати окремо від стратегічного планування, зафіксованого у Національній стратегії доходів до 2030 року [8]. Цей документ передбачає поступове скасування спрощеної системи та реформування адміністрування. Це створює конфлікт між правовим принципом соціальної справедливості та фінансовою необхідністю виживання держави. Реальним прикладом є дискусії навколо підвищення військового збору, що регулюється Перехідними положеннями ПКУ.

Підсумовуючи проведене дослідження, можна стверджувати, що фінансова стійкість держави в умовах війни безпосередньо залежить від здатності правової системи забезпечувати стабільність та прозорість податкових відносин навіть у критичних обставинах. Досвід трансформації податкового режиму продемонстрував, що тимчасові фіскальні послаблення відіграли важливу роль у стримуванні економічного колапсу на початку війни, проте стратегічне виживання країни потребує повернення до жорстких правових механізмів контролю та детінізації. Подальший розвиток податкової системи України має базуватися на принципах європейської інтеграції та цифровізації адміністрування, що дозволить зменшити суб'єктивний тиск на платників податків та створити прогнозоване середовище для післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану : Закон України від 30.06.2023 № 3219-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20

5. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80

6. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20

7. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних : постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 № 1165. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF

8. Національна стратегія доходів до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/national_strategy_of_revenue-641

УДК 336.2:351

Я. В. Войтик,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
В. М. Кміть,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФУНКЦІЇ ТА МІСЦЕ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ)

Фінансова система держави ефективно функціонує лише за наявності дієвого механізму контролю, розподілом та використанням державних фінансових ресурсів. Головний елемент такого механізму є державний фінансовий нагляд і контроль. Він відповідає за законність, прозорість та ефективність управління державними коштами [4].

В Україні за фінансовий контроль відповідають Рахункова палата, Державна аудиторська служба, Міністерство фінансів, Державна податкова служба та інші органи, а ДПС відіграє ключову роль у забезпеченні формування доходної частини бюджету, контролю за дотриманням податкового законодавства та попередженню фінансових порушень [3].

Актуальність теми зумовлена постійною зміною податкової системи, цифровізацією адміністрування та викликами воєнного стану, що потребують постійного надходження доходів до бюджетів усіх рівнів [2]. Роль ДПС у цих умовах зростає, адже стійкість державних фінансів і можливість фінансування оборонних і соціальних видатків залежить саме від ефективності її роботи. Метою є дослідження функцій, структури та місця ДПС у системі державного фінансового нагляду.

Державний фінансовий контроль – це цілеспрямована діяльність уповноважених органів. Вона спрямований на перевірку законності, ефективності та доцільності використання фінансових ресурсів, виконуючи інформаційну, превентивну, каральну та регулюючу функції [6]. За часом проведення виділяють попередній, поточний і наступний контроль [1]. Правові засади контролю закріплені у Конституції України, Бюджетному та Податковому кодексах,

а також у Законі «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» та Положенні про ДПС [1–5].

ДПС – це центральний орган виконавчої влади, який утворений у 2019 році. Передумовами його виникнення стала реорганізації Державної фіскальної служби метою якої було розмежування податкових та митних функцій а також для посилення сервісної складової адміністрування податків [5]. Структура служби охоплює центральний апарат, територіальні органи та спеціалізовані департаменти.

Ключовими функціями ДПС є: контроль за своєчасністю, повнотою та достовірністю нарахування і сплати податків і зборів; адміністрування податків; проведення документальних і фактичних перевірок; аналітичну діяльність; сервісне обслуговування платників; превентивні заходи; участь у формуванні податкової політики; міжнародну співпрацю [3; 5].

У системі державного фінансового контролю ДПС несе відповідальність за формування доходної частини бюджету, натомість Рахункова палата забезпечує зовнішній парламентський контроль, а Державна аудиторська служба – внутрішній аудит та ревізії. Контрольні мандати органів є пов’язаними та доповнюють: ДПС – доходи; ДАСУ – законність і ефективність видатків; Рахункова палата – стратегічний аудит [7]. При взаємодія та обмін інформацією підвищується результативність контрольних заходів і зменшується дублювання.

Державна податкова служба України є ключовим елементом системи державного фінансового контролю. Вона несе відповідальність за повноту і своєчасність надходжень до бюджетів, контроль за дотриманням податкового законодавства та розвиток податкової культури. Наслідком діяльності ДПС є стійкість державних фінансів. При подальшій цифровізації, підсиленні кадрової спроможності та взаємодії з іншими органами відбувається вдосконалення стратегічних напрямів [7].

Одним з ключових напрямів діяльності Державної податкової служби України є впровадження та використання цифрових інструментів. Основна їхня ціль це підвищення ефективності податкового адміністрування та якості взаємодії з платниками податків. Цифрові інструменти включають: Електронний кабінет платника, який забезпечує подання податкової звітності в електронній формі, доступ до інформації про нарахування та сплату податків, стан розрахунків з бюджетом, а також отримання індивідуальних податкових консультацій. Значну роль відіграють системи електронного документообігу, єдиного реєстру податкових накладних, СЕА ПДВ, а також автоматизовані аналітичні системи управління ризиками, що застосовуються під час відбору платників для перевірок [6; 3].

Незважаючи на проведені реформи, у функціонуванні Державної податкової служби України зберігаються окремі недоліки, зокрема складність і нестабільність податкового законодавства, недостатній рівень довіри платників податків та нерівномірна ефективність застосування цифрових інструментів. Такі проблеми ускладнюють виконання контрольних функцій і знижують результативність податкового адміністрування [7].

Перспективні напрями реформування Державної податкової служби України пов'язані з подальшою цифровізацією сервісів, розвитком ризик-орієнтованого контролю та підвищенням прозорості процедур адміністрування податків. Важливими також є спрощення взаємодії для платників, посилення кадрової спроможності та зміцнення довіри суспільства через якісні сервісні й аналітичні підходи [7].

Ефективне функціонування фінансової системи держави забезпечується наявністю дієвого механізму державного фінансового нагляду і контролю, який відповідає за законність, прозорість та результативність управління публічними коштами [4]. У цій системі Державна податкова служба України відіграє ключову роль, оскільки забезпечує формування доходної частини бюджету, контроль за дотриманням податкового законодавства та попередження фінансових порушень [3]. Зростання ролі ДПС в умовах цифровізації та воєнного стану зумовлює необхідність подальшого реформування служби шляхом розвитку цифрових інструментів, ризик-орієнтованого контролю та підвищення ефективності її діяльності [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. 1996 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text

5. Про затвердження Положення про Державну податкову службу України : постанова КМУ від 06.03.2019 № 227. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text

6. Глущенко А. С. Фінанси – «Магнолія 2006». Львів, 2014. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Hluschenko_Alla/Finansy.pdf

7. Стойко Я. О., Дема Д. І. Фінанси. Житомир, 2024. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_finan/Finansy.-Stiyka-A.YA.-_2024.pdf

УДК 347.73:336.22

М. А. Давиденко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ ПЛАТЕЖІВ ЯК ЧИННИК ЗНИЖЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Стійкість бюджетної системи держави значною мірою визначається якістю формування, розподілу та обігу грошових потоків у публічному секторі. В умовах макроекономічної нестабільності, воєнних ризиків і підвищених вимог до прозорості управління державними фінансами цифрова трансформація механізмів адміністрування податків і бюджетних платежів набуває ключового значення для збереження платоспроможності бюджету та керованості фінансових ресурсів. У цьому контексті важливо враховувати кількісні фіскальні канали впливу, через які цифрова трансформація може позитивно впливати на бюджетну стабільність. Зокрема, підвищення ефективності податкового адміністрування сприяє зростанню податкового мультиплікатора, скорочення транзакційних витрат — покращує мультиплікатор державних видатків, а прискорення обігу фінансових потоків — зменшує часові лаги між виникненням зобов'язань і надходженням коштів до бюджету [4]. В сукупності це створює умови для посилення впливу фіскальної політики на ВВП, підвищення податкової віддачі та оперативного реагування на економічні шоки. Перехід до електронних форм податкового адміністрування створює не лише технологічні, а й фінансово-інституційні передумови для зниження фіскальних ризиків, пов'язаних із втратами доходів бюджету, тінізацією грошових потоків, затримками надходжень і неефективністю контролю за виконанням податкових зобов'язань.

Цифрова трансформація податкового й платіжного адміністрування в Україні розгорталася поетапно, причому кожен новий етап був спрямований на підвищення пропускної здатності фінансових потоків бюджету та скорочення транзакційних витрат їх обслуговування. Запровадження електронної звітності та дистанційних сервісів подання декларацій зменшило витрати часу й ресурсів платників та держави, а також створило основу для стандартизації фінансових даних і підвищення якості обліку податкових зобов'язань [1].

Наступний етап, пов’язаний із впровадженням електронних розрахункових документів і програмних реєстраторів розрахункових операцій, забезпечив фіскальним органам доступ до первинної інформації про фактичні грошові потоки в економіці. Це дозволило перевести значну частину касових і товарних операцій у цифровий фінансовий контур та створило технічну базу для оперативного аналізу обсягів реалізації, податкової бази та динаміки бюджетних надходжень.

Подальша інтеграція електронних сервісів платника податків із міжвідомчими платформами, зокрема через систему «Дія», підвищила швидкість і надійність обміну фінансовими даними між державними інституціями. Це сприяло скороченню транзакційних витрат бюджетного адміністрування, прискоренню зарахування платежів та зниженню фінансових розривів між моментом виникнення податкового зобов’язання і його фактичним надходженням до бюджету.

Функціонування електронних кабінетів платника, систем електронних чеків і цифрових платіжних інструментів сформувало замкнений фінансово-інформаційний цикл обігу бюджетних коштів – від фіксації господарської операції до відображення її у податкових надходженнях. Надходження даних у режимі, близькому до реального часу, створює передумови для більш точного прогнозування грошових потоків бюджету та своєчасного виявлення фіскальних відхилень.

Це принципово змінює модель податкового контролю, переводячи її з адміністративно-репресивної у фінансово-аналітичну. Ризик-орієнтований підхід дозволяє концентрувати ресурси фіскальних органів на тих сегментах економіки, які генерують підвищені ризики втрат бюджетних доходів. У фінансовому вимірі це означає підвищення ефективності витрат на адміністрування податків і зростання віддачі від кожної гривні фіскального контролю.

Водночас фінансові ефекти цифровізації не є однозначно позитивними. Поряд зі зменшенням масштабів ухилення від оподаткування з’являються нові джерела ризику, пов’язані з концентрацією великих масивів фінансових даних, залежністю бюджетних потоків від цифрової інфраструктури та алгоритмічних механізмів обробки інформації.

Цифрова трансформація формує нову структуру фіскальних ризиків. Кіберзагрози безпосередньо впливають на фінансову безпеку бюджету, оскільки порушення цілісності інформаційних систем може призвести до викривлення даних про податкові надходження або блокування платіжних потоків. Це означає, що кіберстійкість податкових платформ стає елементом макрофінансової стабільності [2].

Цифрова нерівність між регіонами й групами платників трансформується у ризик асиметрії бюджетних надходжень: суб'єкти з обмеженим доступом до цифрових сервісів фактично стикаються з підвищеними транзакційними витратами виконання податкових зобов'язань, що знижує повноту та своєчасність платежів.

Алгоритмізація податкового контролю створює фінансові ризики помилкової селекції платників, коли автоматизовані рішення можуть спричиняти необґрунтовані перевірки, блокування відшкодувань або затримки оборотних коштів бізнесу, що негативно впливає на податкову базу та інвестиційну активність [3].

Зниження цих ризиків потребує комплексного фінансово-інституційного підходу, який включає стандарти кіберстійкості, єдині протоколи фінансового обміну між реєстрами, механізми контролю алгоритмічних рішень і захисту ліквідності платників. Без цього цифрові інструменти можуть підвищувати не лише ефективність, а й вразливість фіскальної системи.

Не менш важливими є інвестиції у цифрову інфраструктуру регіонів і розвиток фінансової та цифрової спроможності платників і персоналу податкових органів. У фінансовому вимірі це означає інвестування у здатність держави стабільно мобілізувати доходи та управляти грошовими потоками в цифровому середовищі.

У підсумку цифровізація бюджетних платежів формує нову модель управління державними фінансами, в якій прозорість, швидкість і передбачуваність грошових потоків стають ключовими чинниками фіскальної стійкості. За умови належного інституційного та технічного супроводу вона перетворюється на потужний інструмент зниження фіскальних ризиків і зміцнення фінансової безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросюк Ю. В. Трансформація податкової системи України в умовах цифровізації. *Таврійський науковий вісник.* 2025. № 24. С. 167–175. URL : http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/666

2. Давиденко Н. М., Шепеленко В. Ю. Розвиток фіскальної політики в умовах цифрової економіки. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. Вип. 24. С. 207–211. DOI : https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.21

3. Костенко Ю. О. Цифровізація в податковій сфері. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2024. № 2. С. 176–181. DOI : https://doi.org/10.32850/sulj.2024.2.30

4. Назарова Т., Вітківська В. Цифровізація податкового адміністрування: перспективи та ризики. *Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством* : матеріали XVII Міжнар. науково-практ. конф., м. Луцьк, 24 трав. 2025 р.

УДК 336.221.4

А. П. Казмірчук,
здобувач вищої освіти першого бакалаврського рівня;
Т. В. Тучак,
кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністрування податків,
Державний податковий університет

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Податкова система є одним із ключових елементів фінансової системи держави, що забезпечує формування дохідної частини бюджету та суттєво впливає на соціально-економічний розвиток країни [1]. В Україні процес формування сучасної податкової системи розпочався після здобуття незалежності й триває дотепер, зазнаючи постійних трансформацій під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників [2].

Становлення податкової системи України відбувалося в умовах переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки. На початкових етапах податкове законодавство характеризувалося фрагментарністю, частими змінами та відсутністю системного підходу до регулювання податкових відносин, що негативно впливало на стабільність бюджетних надходжень та діяльність суб'єктів господарювання [3].

Важливим етапом формування сучасної податкової системи стало прийняття Податкового кодексу України, який визначив правові засади оподаткування, систему податків і зборів, а також принципи їх адміністрування [4]. Запровадження кодифікованого законодавчого акта сприяло підвищенню прозорості податкової системи та впорядкуванню взаємовідносин між державою і платниками податків [5].

Сучасна податкова система України ґрунтується на принципах фіскальної достатності, соціальної справедливості, економічної обґрунтованості, нейтральності та стабільності оподаткування [6]. Реалізація зазначених принципів спрямована на досягнення балансу між інтересами держави та платників податків і створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності [7].

Подальше реформування податкової системи України пов'язане зі спрощенням податкового адміністрування, удосконаленням механізмів податкового контролю та зменшенням адміністративного навантаження на бізнес [8].

Важливого значення в цьому контексті набуває впровадження електронних сервісів і цифрових інструментів, які сприяють підвищенню рівня добровільної сплати податків [9].

Окремим викликом для податкової системи залишається високий рівень тіньової економіки, що негативно впливає на наповнення бюджету та порушує принцип справедливості оподаткування. У зв'язку з цим актуальними є заходи, спрямовані на детінізацію економіки та формування податкової культури в суспільстві [10].

Вагому роль у формуванні сучасної податкової системи України відіграє євроінтеграційний курс держави, який передбачає гармонізацію національного податкового законодавства з нормами Європейського Союзу. Адаптація податкової системи до міжнародних стандартів сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості України та її інтеграції у світовий економічний простір [2; 6].

Отже, формування сучасної податкової системи України є безперервним процесом, що потребує комплексного підходу, стабільності законодавства та врахування міжнародного досвіду. Ефективна податкова система має забезпечувати достатній рівень бюджетних надходжень, сприяти економічному розвитку та відповідати принципам справедливості й прозорості оподаткування [1; 7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

2. Соколовська А. М. Податкова система України: теорія та практика функціонування. Київ : КНЕУ, 2019. URL : https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/

3. Василик О. Д. Податкова система держави : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. URL : http://cul.com.ua

4. Мельник В. М. Фінанси. Київ : Знання, 2020. URL : https://znannya.com.ua

5. Юрій С. І. Податкова політика: теорія та практика. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. URL : https://tneu.edu.ua

6. Іванов Ю. Б. Податкова система. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. URL : https://www.hneu.edu.ua

7. Крисоватий А. І. Податкова політика держави. Київ : Атіка, 2018. URL : http://atika-publisher.com

8. Державна податкова служба України / Офіційний вебсайт. URL : https://tax.gov.ua

9. Податкова політика України / Міністерство фінансів України : офіційний вебсайт. URL : https://www.mof.gov.ua

10. Tax Policy Reforms in Ukraine / OECD. Paris, 2021. URL : https://www.oecd.org/tax/

УДК 336.22

І. І. Козьменко,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
В. Кміть,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Цифрова трансформація стала одним із найважливіших напрямів розвитку суспільства у XXI столітті. Глобальні економічні зміни, зростання ролі інформаційних технологій і вимоги до прозорості процесів управління державними фінансами сприяють цифровізації податкових систем.

Податковий менеджмент – це сфера, де цифрові технології дозволяють підвищити ефективність, зменшити адміністративне навантаження на платників і мінімізувати корупційні ризики.

У сучасних умовах цифрова трансформація податкової системи набуває особливої важливості, оскільки забезпечує прозорість, оперативність та ефективність податкового адміністрування. В умовах воєнного стану, економічної нестабільності та потреби у швидкому відновленні державних фінансів цифрові технології стають ключовим елементом стабільної роботи податкової системи України.

Цифровізація податкової системи передбачає впровадження електронних технологій для взаємодії між державою та платниками податків. Вона охоплює автоматизацію процесів збору, обробки та аналізу даних, що дозволяє підвищити ефективність адміністрування податків, а також створює нові канали комунікації.

Цифрові податкові послуги визначаються як послуги податкових органів, що надаються через Інтернет. Їх класифікують за такими напрямами:

- категорії платників (юридичні, фізичні особи, ФОП, самозайняті);
- спосіб використання (обов’язкове / добровільне);
- масштаб (індивідуальні або масові послуги);
- структура сервісів (прості / складні);
- доступ (відкритий / закритий);
- місце розміщення (офіційні портали чи сторонні додатки).

Розширення цифрових податкових сервісів спрямоване на забезпечення доступності адміністративних послуг відповідно до світових стандартів. Це передбачає:

– підвищення рівня комфорту для платників;
– розширення спектра послуг з урахуванням потреб платників;
– спрощення адміністративних процедур;
– мінімізацію часу виконання податкових зобов'язань;
– відмову від необхідності відвідування податкових органів у майбутньому;
– підвищення добровільності сплати податків;
– налагодження зворотного зв'язку з платниками податків.

Для ефективного розвитку сервісних технологій критично важливо забезпечити системність і послідовність індивідуалізації обслуговування платників податків, оскільки це безпосередньо впливає на підвищення їхньої податкової культури. Це завдання реалізується через розбудову ефективної регіональної мережі обслуговування, центральною ланкою якої є Центри обслуговування платників податків (далі – ЦОП).

ЦОП – постійно діючий робочий орган ГУ ДПС, в якому надаються послуги посадовими особами ГУ ДПС та посадовими особами кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг Інформаційно-довідкового департаменту ДПС, відповідальними згідно з функціональними обов'язками за надання адміністративних послуг, консультацій, прийняття звітності, кореспонденції щодо отримання адміністративних послуг, інших документів (звернень громадян, запитів на отримання публічної інформації, тощо), та надання електронних довірчих послуг [1].

На сьогодні забезпечено впровадження та функціонування Електронного кабінету (далі – Е-кабінет). Е-кабінет – це сукупність інформаційно-комунікаційних систем центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, призначених для взаємодії між платниками податків та державними, у тому числі контролюючими, органами з питань реалізації прав та обов'язків, визначених Податковим кодексом України (далі –ПКУ) [2] та іншими законами, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи, та нормативно-правовими актами, прийнятими на підставі та на виконання ПКУ та інших законів, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи, серед яких Державна податково служба України (далі – ДПСУ) [1].

Станом на 01.10.2024 понад 5 млн платників використовують сервіси приватної частини Е-кабінету, з яких 1,5 млн – громадяни, 2,8 млн – самозайняті особи [3].

Основні сервіси Е-кабінету платника податків:

- цілодобовий доступ до податкової інформації та відкритих реєстрів;
- подання податкової звітності в електронному вигляді;
- сервіси для платників ПДВ;
- сервіси для платників акцизного податку;
- контроль та онлайн-сплата податків;
- отримання інформації про бізнес-партнерів за їх згодою;
- електронне листування з контролюючими органами.

Щодня засобами Е-кабінету платники податків подають до ДПСУ та отримують від ДПС понад 130 млн електронних документів.

Разом з тим, понад 20 актуальних податкових сервісів Е-кабінету доступно 91 млн платників податків у чат-боті InfoTAX [3].

Отже, цифровізація є стратегічним напрямом розвитку податкових систем у світі, оскільки забезпечує підвищення ефективності, прозорості та зручності взаємодії між державою і платниками податків. В Україні активно впроваджуються цифрові податкові сервіси, електронні кабінети, автоматизовані системи контролю та відкриті інформаційні ресурси, що сприяє наближенню до міжнародних стандартів і підвищенню податкової культури.

Використання цифрових технологій у податковій сфері спрощує процедури адміністрування, скорочує час виконання податкових зобов’язань, зменшує кількість помилок і підвищує довіру платників до державних інституцій. Перспективи подальшого розвитку цифровізації податкової системи України пов’язані з розширенням і інтеграцією електронних сервісів, застосуванням штучного інтелекту та аналізу великих даних, посиленням кібербезпеки, удосконаленням сервісного підходу ДПС і поступовою відмовою від паперових процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження документів, які регламентують діяльність ЦОП : Закон України від 30.09.2020 № v0537912-20 URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0537912-20#Text

2. Електронний кабінет. Вступ. ДПСУ : офіційний вебсайт. URL : https://cabinet.tax.gov.ua/help/intro.html

3. План цифрового розвитку Державної податкової служби України до 2030 року : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2024 № 660. URL : https://surli.cc/sakoov

УДК 336.22

Т. М. Кріль,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
В. М. Кміть,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОЦІНКА ДИНАМІКИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ТА СТРУКТУРИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Формування сучасної податкової системи є ключовою передумовою забезпечення фінансової стабільності та сталого соціально-економічного розвитку України, особливо в умовах євроінтеграційних процесів і повоєнного відновлення. Податкові надходження традиційно становлять основну частину доходів зведеного бюджету та відіграють визначальну роль у реалізації фіскальної політики держави. В умовах посилення бюджетних дисбалансів, викликаних економічною нестабільністю та воєнними викликами, актуалізується необхідність комплексної оцінки динаміки податкових надходжень і трансформації структури податкової системи України.

Упродовж 2018–2021 років в Україні спостерігалося стале зростання обсягів податкових надходжень, що було зумовлено позитивною динамікою економічного розвитку, підвищенням рівня заробітних плат та вдосконаленням податкового адміністрування. За цей період сума податкових надходжень зросла з 986,3 млрд грн у 2018 році до 1453,8 млрд грн у 2021 році. Навіть у 2020 році, попри негативний вплив пандемії COVID-19, надходження до бюджету зберегли тенденцію до номінального зростання. Структура податкових доходів у цей період залишалася відносно стабільною: домінуючу позицію посідав податок на додану вартість, частка якого коливалася в межах 35–40 % загального обсягу податкових надходжень, що свідчить про значну роль непрямих податків у фіскальній системі України.

Вагоме місце у структурі податкових надходжень посідав податок на доходи фізичних осіб, частка якого у 2018–2020 роках зросла з 23,1 % до 27,7 %, що було наслідком зростання фонду оплати праці та розширення податкової бази. Частка податку на прибуток підприємств у цей період залишалася відносно стабільною і становила близько 9–10 %, відображаючи стан прибутковості

корпоративного сектору. Загалом у 2019–2020 роках відбулося певне вирівнювання співвідношення між прямими та непрямими податками, що свідчило про поступову структурну трансформацію податкової системи (таблиця 1).

Таблиця 1 – Структура податкових надходжень Україна

Показники							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Доходи бюджету, млрд грн	1184,3	1289,8	1376,7	1662,2	2196,3	3104,3	3587,8
Податкові надходження, млрд грн	986,3	1070,3	1136,7	1453,8	1343,2	1638,1	2088,3
Частка податкових надходжень	83,3%	83,0%	82,6%	87,5%	61,2%	52,8%	58,2%
ПДВ	38,23%	37,62%	35,42%	40,50%	36,80%	35,47%	35,15%
Податок на доходи фізичних осіб	23,14%	24,30%	27,66%	25,81%	33,18%	30,28%	27,92%
Акцизний податок	14,07%	13,32%	13,27%	11,66%	9,06%	11,60%	10,15%
Податок на прибуток підприємств	9,28%	9,45%	10,09%	9,31%	10,32%	9,71%	14,32%
Місцеві податки і збори	6,01%	6,30%	6,92%	6,21%	6,62%	6,11%	5,70%
Плата за користування надрами	4,49%	5,04%	2,80%	2,95%	1,10%	3,66%	2,78%
Ввізне мито	2,85%	2,70%	2,62%	2,50%	1,81%	2,44%	2,30%
Інші податки	1,94%	1,26%	1,21%	1,06%	1,10%	0,73%	1,68%

Джерело: створено автором на основі [1].

Повномасштабна військова агресія рф проти України у 2022 році справила суттєвий вплив на динаміку податкових надходжень і їх структуру. Скорочення економічної активності, руйнування виробничої інфраструктури та запровадження податкових пільг з метою підтримки бізнесу призвели до зменшення податкових надходжень до 1343,2 млрд грн. У структурі доходів бюджету знизилася частка акцизного податку та ввізного мита, що було пов’язано зі скасуванням окремих платежів і податкових послаблень у кризовий період [2]. Натомість зросла роль податку на доходи фізичних осіб, частка якого перевищила 30 %, що пояснюється стабільними виплатами заробітних плат у державному секторі та Збройних силах України (таблиця 1).

У 2023–2024 роках податкова система України продемонструвала здатність до адаптації в умовах воєнного стану. Податкові надходження у 2023 році зросли до 1638,1 млрд грн, а у 2024 році досягли 2088,3 млрд грн. Відновлення акцизного оподаткування, зростання надходжень від податку на прибуток

підприємств та посилення фіскальної ролі банківського сектору зумовили зміни у структурі податкових доходів. Зокрема, частка податку на прибуток підприємств у 2024 році зросла до понад 14 %, тоді як частка ПДВ залишалася стабільною на рівні близько 35 % (таблиця 1).

Таким чином, аналіз динаміки та структури податкових надходжень України у 2018–2024 роках свідчить про значну залежність бюджету від ключових податків, передусім ПДВ і ПДФО, а також про суттєвий вплив кризових факторів на фіскальну систему. В умовах післявоєнного відновлення першочерговими завданнями є підвищення ефективності податкового адміністрування, диверсифікація джерел доходів бюджету та формування більш збалансованої структури податкових надходжень, що відповідала б європейським стандартам фіскальної стійкості та соціальної справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний вебпортал бюджету для громадян / Міністерство фінансів України : офіційний вебсайт. URL : https://openbudget.gov.ua/ (дата звернення: 22.12.2025).

2. Податкові зміни та пільги на час воєнного стану в Україні / GOLAW. Опубл. 11 квіт. 2022 р. URL : https://golaw.ua/ua/insights/publication/podatkovi-zmini-ta-pilgi-nachas-voyennogo-stanu-v-ukrayini/ (дата звернення: 20.12.2025).

УДК 336.2

Л. С. Лозова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний університет економіки і технологій

АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ

Проблема формування ефективної податкової системи є однією з найважливіших для сучасної України. В умовах повномасштабної війни податки стали основним джерелом фінансування Збройних Сил України, що підкреслює фіскальну значущість системи. Оскільки зовнішня фінансова допомога від міжнародних партнерів спрямовується виключно на цивільні видатки, сектор безпеки та оборони повністю забезпечується внутрішніми ресурсами.

Водночас статус кандидата на членство в Європейському Союзі вимагає від нашої держави швидкої адаптації законодавства до європейських стандартів. Це створює унікальну ситуацію, коли реформи мають бути одночасно спрямовані і на підтримку армії, і на виконання євроінтеграційних вимог. Ключовим інструментом у цьому процесі є План України за програмою Ukraine Facility [3], який визначає чіткі індикатори реформ на період 2024–2027 років.

Акцизна політика та фіскальна консолідація. Одним із найбільш помітних кроків на шляху до ЄС є реформа підакцизних товарів. Одним із найгостріших викликів воєнного стану залишається дефіцит бюджету. Оскільки міжнародні гранти не можуть спрямовуватися на військові потреби, держава змушена шукати внутрішні резерви.

Пріоритетом стало поступове наближення ставок акцизного податку до мінімальних рівнів ЄС. Згідно з європейськими директивами, Україна реалізує дорожню карту підвищення акцизів на пальне та тютюнові вироби, розраховану до 2028 року. Це не лише наближає нас до європейських цін, а й забезпечує стабільні надходження до державного бюджету в критичний період.

Однак підвищення акцизів несе виклик у вигляді можливого зростання цін на логістику та інфляції. Як рішення, держава впроваджує систему «е-Акциз» та електронну марку з QR-кодом. Відповідно до Закону України № 3173-IX [5], запровадження електронної простежуваності обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів (проєкт Track and Trace) дозволяє вивести з тіні значну частку ринку, компенсуючи зростання цін через ліквідацію нелегального обігу.

Трансформація спрощеної системи оподаткування є важливим аспектом адаптації з подолання тінізації економіки. Європейська комісія неодноразово вказувала на ризики використання спрощеної системи оподаткування (ССО) великим бізнесом для розмивання податкової бази.

Пріоритетом у цьому напрямі є реформування ССО згідно з Національною стратегією доходів до 2030 року [1]. Документ передбачає реформування системи, щоб вона відповідала принципам справедливості, прийнятим у Європі. Протягом 2025–2026 років ключовим завданням стало поступове об'єднання груп ФОП та впровадження обов'язкового використання РРО/ПРРО. Реальна фіскалізація бізнесу була закріплена Законом України № 3219-IX [4], який повернув обов'язковість перевірок та касових апаратів у період воєнного стану.

Викликом тут залишається соціальний опір малого бізнесу. Для його нівелювання держава пропонує цифрові рішення, такі як концепція «Смарт-ФОП», де банк виступає податковим агентом, автоматично розраховуючи податки та подаючи звітність через застосунок «Дія». Це замінює складні паперові звіти та робить систему більш прозорою.

Нові інструменти контролю та сервісна модель для студентів та молодих підприємців сучасна податкова реформа означає створення нових, більш чітких правил гри. Важливим пріоритетом стало впровадження моделі податкового комплаєнсу. Законом України № 3813-IX [2] було запроваджено особливості адміністрування для платників з високим рівнем добровільного дотримання законодавства (так званий «Клуб білого бізнесу»). Підприємства, що сплачують податки вище середнього по галузі, отримують мораторій на перевірки та спрощене адміністрування.

Іншим важливим аспектом є цифровізація податкової сфери та автоматичний обмін податковою інформацією. Це дозволяє зробити систему більш прозорою та зрозумілою для іноземних інвесторів, що є ключовим для повоєнної відбудови країни. Україна активно впроваджує електронні сервіси, які роблять податкову службу сервісною інституцією.

Таким чином, трансформація податкової системи України є необхідним кроком для виживання держави та її подальшого розвитку в європейській родині. Попри виклики війни, Україна продовжує впроваджувати реформи, які базуються на балансі між фіскальною значущістю та європейськими стандартами. Сплата податків сьогодні – це не просто обов'язок, а свідомий внесок кожного громадянина у перемогу та майбутнє членство в ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна стратегія доходів до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2023 р. № 1218-р / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/national-revenue-strategy

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану : Закон України від 18 черв. 2024 р. № 3813-IX. *Відомості Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3813-20

3. План України за програмою Ukraine Facility. *Урядовий портал.* URL : https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/

4. Внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану : Закон України від 30 черв. 2023 р. № 3219-IX. *Відомості Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20

5. Внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження електронної простежуваності обігу алкогольних напоїв, тютюнових виробів : Закон України від 29 черв. 2023 р. № 3173-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3173-20

УДК 336.2

Т. С. Мельник,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
В. М. Кміть,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Україна зараз знаходиться в умовах війни, що зумовлює важкі виклики для бізнесу. Проте сплата податків є невід'ємною частиною діяльності підприємств, навіть за таких обставин.

Для підприємців, що мають намір зареєструвати товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ), існує вибір найбільш вигідного варіанту системи оподаткування. Наприклад: загальна система, чи спрощена система [1]. Рішення впливає на суми податків до сплати, вимоги до ведення бухгалтерського обліку, терміни подання звітності [4].

ТОВ – це юридична особа, що проводить комерційну діяльність. Кількість учасників такого господарського товариства є необмеженою. Особливістю є статутний капітал, адже він поділяється на частки, розмір яких визначається виключно внутрішніми установчими документами. Внаслідок такого розподілу виникає відповідальність кожного з учасників в межах вкладень у статутний капітал [7].

Функціонування ТОВ в Україні регулюється Законом України № 2275-VIII від 06.02.2018. Основні аспекти: державна реєстрація; наявність статуту, що визначає діяльність та структуру управління товариства; статутний капітал; загальні збори учасників та виконавчий орган [8].

Загальна система оподаткування ТОВ зобов'язує до сплати податків, сума яких залежить від фінансових результатів діяльності компанії. Підприємства, що мають великий оборот, мають потребу у забезпеченні гнучкості фінансових операцій та співпраці з великими контрагентами, обирають саме такий варіант [2].

Загальна система оподаткування ТОВ передбачає податок на прибуток у розмірі 18 % від прибутку товариства (різниця між доходами та витратами).

Також, необхідно сплачувати ПДВ у розмірі 20 %, у випадках якщо обсяг оподатковуваних операцій перевищує 1 млн грн за останній рік.

Особливості загальної системи оподаткування ТОВ:

1) відсутні обмеження щодо виду діяльності та розміру доходів;
2) відсутні обмеження щодо кількості працівників;
3) обов'язковий облік з відображенням всіх доходів та витрат;
4) повна звітність;
5) можливість зменшення оподатковуваного прибутку за наявності документального підтвердження витрат [1];
6) річна декларація з податку на прибуток та фінансова звітність подається:

– 1 раз на рік – при обороті до 40 млн грн;
– 1 раз на квартал – при обороті більше 40 млн грн [3].

Спрощена система оподаткування ТОВ передбачає сплату податків за спрощеною процедурою. Включає використання єдиного податку (далі – ЄП), що розраховується на основі обсягу доходу компанії та ставки податку (залежить від обраної групи – третя або четверта) [5]. Таку систему можуть обрати компанії, оборот яких не перевищує встановлених законодавством лімітів – 10 091 049 грн для 3 групи станом на 2026 рік.

Для ТОВ, які обрали спрощену систему оподаткування, позитивним аспектом є спрощена система звітності, що значно підсилює зосередження на основній діяльності компанії.

Однак заборонено проведення та організацію азартних ігор, лотерей; обмін іноземної валюти; виробництво, експорт та імпорт підакцизних товарів та інші види діяльності, що зазначені у Податковому кодексі України [6].

Загалом для ТОВ, що мають річний дохід менше ніж 10 091 049 грн, не планують вести детальний облік витрат та вести діяльність що є забороненою законодавством України, вигідним варіантом є спрощена система оподаткування. В іншому випадку, потрібно обрати загальну систему оподаткування.

Таким чином, підприємства мають виконувати свої обов'язки в залежності від законодавства України та від обсягів своєї діяльності. Під час воєнного стану сплата податків значно підсилює економічну здатність нашої країни до подальшої підтримки життєдіяльності багатьох структур та систем. Необхідно підтримувати контроль за діяльністю ТОВ та підтримувати їх за допомогою різних спрощених систем контролю та оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цимбалюк І. Системи оподаткування ТОВ: які види існують та яку вибрати / Rates. URL : https://rates.fm/ua-uk/state-and-business/sistemi-opodatkuvannya-tov/#:~:text=

2. ТОВ на загальній системі оподаткування / Юридична компанія «МОГОЛ АЛЬФА». URL : https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/tov-zahalna-systema-opodatkuvannya

3. Орлов П. Оподаткування ТОВ в Україні / БУХ.ЮА. URL : https://buh.ua/ua/taxation-of-llc

4. Юрченко Н. Спрощена та загальна система оподаткування ТОВ: умови, вимоги, порівняння, правила вибору / БУХГАЛТЕР ІДЕАЛЬНОГО ПІДПРИЄМЦЯ. URL : https://bip.net.ua/articles/sproshena-ta-zagalna-sistema-opodatkuvannya-tov/

5. ТОВ на єдиному податку / Юридична компанія «МОГОЛ АЛЬФА». URL : https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/tov-na-yedinomu-podatku-sproshenomu/

6. Податковий кодекс : Закон України від 30.11.2021 № 1914-IX. URL : https://tax.gov.ua/nk/rozdil-xiv--spetsialni-podat/edynyi-podatok

7. Що таке Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) / Юридична компанія «МОГОЛ АЛЬФА». URL : https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/blog/chto-takoe-obshhestvo-s-ogranichennoj-otvetstvennostyu/

8. Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text

УДК 336.2

О. М. Науменко,
викладач економічно-облікових дисциплін;
О. О. Науменко,
здобувач фахової передвищої освіти,
ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України»

ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НОВОВВЕДЕННЯ 2026 РОКУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку України характеризується активним реформуванням соціально-економічної та правової системи. Особливої актуальності набувають законодавчі зміни, що запроваджені з 1 січня 2026 року та стосуються широкого спектра суспільних відносин: від соціального захисту громадян до податкового адміністрування та фінансового контролю.

Зазначені нововведення є не лише відповіддю держави на актуальні соціальні виклики, а й важливим інструментом формування сучасної податкової системи, орієнтованої на принципи справедливості, прозорості та ефективності.

Важливим напрямом державної політики у 2026 році стало суттєве розширення соціальної підтримки сімей з дітьми. Закон України № 4681-IX передбачає збільшення одноразової допомоги при народженні дитини до 50 000 грн, а також запровадження нових видів регулярних виплат: допомоги на догляд за дитиною до одного року (7 000 грн), виплат для дітей з інвалідністю (до 10 500 грн), програми «єЯсла» та допомоги «пакунок школяра» [1].

Такі заходи свідчать про посилення соціальної функції держави та зростання ролі бюджетних механізмів перерозподілу доходів. Водночас вони потребують стабільних бюджетних надходжень, що безпосередньо пов’язує соціальну політику з ефективністю податкової системи.

З 1 січня мінімальна заробітна плата в Україні зросла до 8 647 грн, а прожитковий мінімум – до 3 209 грн [2]. Це призвело до автоматичного перегляду ставок податкових платежів для фізичних осіб-підприємців.

Зокрема, збільшено: розмір єдиного податку для ФОП 1–2 груп; військовий збір; єдиний соціальний внесок (22 % від мінімальної зарплати) [2].

Таким чином, підвищення соціальних стандартів безпосередньо впливає на фіскальне навантаження, що підтверджує тісний взаємозв’язок соціальної та податкової політики.

Важливим кроком у напрямі детінізації економіки стали зміни, запроваджені Законом України № 4536-IX. З 2026 року всі нотаріуси зобов'язані звітувати перед податковими органами про операції купівлі-продажу, дарування, обміну та спадкування нерухомості [3].

Податкові органи отримують доступ до інформації про вартість угод і доходи сторін, що дозволяє: зменшити обсяг тіньових операцій; посилити фінансовий моніторинг; підвищити прозорість ринку нерухомості. Ці зміни безпосередньо впливають на формування сучасної податкової системи, орієнтованої на прозорість та рівність платників податків.

Закон України № 4219-IX передбачає комплексні зміни щодо забезпечення права осіб з інвалідністю на працю [4]. Вводяться обов'язкові квоти на працевлаштування, вимоги щодо «розумного пристосування» робочих місць, можливість державної компенсації витрат роботодавців.

Такі нововведення мають не лише соціальний, а й економічний вимір, адже сприяють залученню більшої кількості громадян до економічної діяльності, розширенню бази платників податків і формуванню інклюзивної моделі розвитку економіки.

З 2026 року в Україні розпочато тестування системи «еАкциз», яка покликана забезпечити прозорий контроль за обігом тютюнових та алкогольних виробів [2]. Запровадження цифрових інструментів дозволяє мінімізувати людський фактор, зменшити корупційні ризики та підвищити ефективність податкового контролю.

Таким чином, цифровізація стає одним із ключових чинників формування сучасної податкової системи.

Правові нововведення, що набрали чинності з 1 січня 2026 року, мають системний характер і охоплюють як соціальну, так і фінансово-економічну сферу. Їх аналіз дозволяє зробити такі висновки:

1. Посилення соціальних гарантій потребує ефективної та стабільної податкової системи.

2. Зміни у сфері фінансового контролю сприяють детінізації економіки.

3. Інклюзивна політика розширює економічну активність населення.

4. Цифровізація податкового адміністрування є ключовим напрямом модернізації податкової системи.

Отже, нововведення 2026 року створюють передумови для формування в Україні сучасної, соціально орієнтованої та ефективної податкової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін щодо державної допомоги сім’ям з дітьми : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws
2. Соціальні стандарти та показники бюджету на 2026 рік / Міністерство фінансів України : офіц. вебсайт. URL : https://www.mof.gov.ua
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо посилення фінансового контролю : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws
4. Про внесення змін щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю на працю : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws

УДК 656.615:338.49(477)

М. Л. Осадчий,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Одеський національний економічний університет

РОЗРОБКА БІЗНЕС-МОДЕЛІ ДЛЯ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ: ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ

Сфера водного транспорту традиційно розглядається як стратегічно важливий сегмент національної економіки, що забезпечує інтеграцію країни у світові торговельні потоки, формує логістичну конкурентоспроможність та сприяє регіональному розвитку. В умовах трансформаційних змін, спричинених глобалізацією, цифровізацією та воєнними викликами, особливої актуальності набуває питання розвитку малих і середніх підприємств у водному транспорті, які дедалі частіше виконують роль гнучких операторів, інноваційних провайдерів послуг і локальних драйверів економічної активності [1]. Ключовим інструментом забезпечення їх життєздатності та довгострокової стійкості виступає обґрунтована бізнес-модель, у якій фінансові аспекти відіграють визначальну роль.

Бізнес-модель малого або середнього підприємства у сфері водного транспорту формується на перетині ринкових можливостей, інституційних обмежень та ресурсного потенціалу. Фінансовий вимір цієї моделі охоплює не лише структуру доходів і витрат, а й механізми залучення капіталу, управління фінансовими ризиками, забезпечення ліквідності та інвестиційної привабливості [2]. На відміну від великих державних або транснаціональних операторів, малі та середні підприємства функціонують в умовах обмеженого доступу до фінансових ресурсів, підвищеної чутливості до коливань попиту та значної залежності від регуляторного середовища, що зумовлює необхідність адаптивних і фінансово збалансованих бізнес-рішень.

Формування доходної частини бізнес-моделі у водному транспорті для малих і середніх підприємств, як правило, базується на спеціалізації та нішевих послугах. До них належать агентські, експедиторські, сервісні, буксирні, ремонтні, складські та мультимодальні логістичні послуги, а також обслуговування внутрішніх водних шляхів. Фінансова логіка таких моделей передбачає диверсифікацію джерел доходів, що знижує залежність від одного сегмента

ринку та підвищує стійкість підприємства до зовнішніх шоків. Водночас ціна послуг формується під впливом високої конкуренції, сезонності перевезень та тарифної політики портової інфраструктури, що потребує точного фінансового планування та прогнозування грошових потоків [3].

Витратна складова бізнес-моделі у сфері водного транспорту має складну структуру, у якій домінують витрати на паливо, обслуговування та ремонт флоту, портові збори, оплату праці, страхування та дотримання екологічних і безпекових стандартів. Для малих і середніх підприємств особливо важливим є оптимізація постійних витрат і перехід до більш гнучких операційних схем, зокрема шляхом аутсорсингу окремих функцій, кооперації з іншими учасниками ринку або використання лізингових механізмів. У фінансовій моделі це відображається у зниженні капіталомісткості бізнесу та підвищенні рентабельності активів.

Окрему увагу в розробці бізнес-моделі слід приділяти питанням фінансування та інвестування. Для малих і середніх підприємств у водному транспорті характерним є поєднання власних коштів, банківського кредитування, фінансового лізингу та, дедалі частіше, грантових і програмних ресурсів, пов’язаних із розвитком інфраструктури, «зеленої» трансформації та відновлення транспортних систем. Фінансова частина бізнес-моделі має враховувати вартість капіталу, строки окупності інвестицій, валютні ризики та можливість залучення довгострокового фінансування. У цьому контексті важливою є здатність підприємства формувати прозору фінансову звітність і зрозумілу для інвесторів логіку створення вартості [4].

Суттєвим елементом фінансової архітектури бізнес-моделі є управління ризиками. Водний транспорт характеризується підвищеним рівнем операційних, ринкових, регуляторних та форс-мажорних ризиків, які безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності. Для малих і середніх підприємств ефективна бізнес-модель передбачає використання страхових інструментів, резервування коштів, гнучке планування витрат і сценарний підхід до оцінки доходів [5].

Таким чином, розробка бізнес-моделі для малих і середніх підприємств у сфері водного транспорту повинна ґрунтуватися на комплексному фінансовому підході, який поєднує ефективне управління доходами і витратами, продуману інвестиційну стратегію, механізми зниження ризиків та орієнтацію на довгострокову фінансову стійкість. Умови трансформації транспортної системи України, відновлення інфраструктури та інтеграції у європейський економічний простір створюють передумови для активізації ролі малих і середніх підприємств у водному транспорті, а фінансово збалансовані бізнес-моделі стають ключовим чинником їх успішного розвитку та адаптації до сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осадчий М. Л. Інфраструктурне відновлення: виклики та перспективи. Стратегія відновлення деокупованих територій України: виклики постконфліктного розвитку та шляхи їх подолання : колективна монографія. Івано-Франківськ, 2025. С. 403–431.

2. Осадчий М. Л. Трансформація підприємницьких моделей водного транспорту України. *Економіка та суспільство*. 2025. № 82.

3. Крисюк Л. М., Корецька О. В. Управління стійкістю розвитку малих і середніх підприємницьких структур портової діяльності. *Молодий вчений*. 2015. № 4 (1). С. 82–86.

4. Жихарєва В. В., Корецька О. В. Статистичний аналіз інвестиційної діяльності підприємств морського транспорту з використанням методів фінансової математики. *Економічний простір.* 2022. № 180. С. 117–121.

5. Ольвінська Ю. О., Осадчий М. Л. Оцінка платоспроможності та ймовірності банкрутства ДП «МТП «Южний». *Ефективна економіка.* 2021. № 7.

УДК 336.22

Я. Є. Пожарицька,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний університет економіки і технологій

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Цифровізація – закономірний процес переходу від традиційних форм організації діяльності до моделей на основі цифрових даних. Вона перетворює інформацію на стратегічний ресурс, змінює способи створення, передавання й обробки даних, модернізує управлінські, економічні та соціальні процеси та формує нові механізми взаємодії. Економічна цифровізація впроваджує цифрові рішення у виробництво, фінанси та управління, підвищує продуктивність, прозорість і адаптивність економічної системи, а цифрові платформи стають ключовим інструментом координації господарської діяльності. Так, цифровізація економічних процесів стає фундаментом для підвищення ефективності та конкурентоспроможності господарських суб'єктів.

У сфері податкової політики цифровізація є чинником модернізації форм і методів регулювання податкових відносин. Вона підвищує прозорість, ефективність і сервісність, забезпечує баланс інтересів держави й платників податків [1].

Податкова реформа 2025 року за Законом № 4417-IX є однією з наймасштабніших трансформацій фіскальної системи України, метою якої є наближення оподаткування до стандартів ЄС, підвищення прозорості та зміцнення податкової дисципліни. Основні напрями включають уніфікацію правил для фізичних і юридичних осіб, розширення бази та боротьбу з ухиленням, автоматизований ризик-орієнтований аудит із доступом до реєстрів, зміни ставок і пільг для бізнесу, а також підтримку малого та середнього підприємництва [2].

Цифровізація податкової системи реалізується через сервіси ДПС, що автоматизують контроль і звітність. Електронний кабінет забезпечує доступ до актів перевірок, інтеграцію з банківськими сервісами, а також спрощене подання звітності, реєстрацію накладних і оформлення заяв. Сучасний контроль базується на аналітичних та ризик-орієнтованих моделях, а взаємодія під час перевірок відбувається дистанційно; сумлінні платники отримують спрощені процедури, консультації та аналітичну підтримку [3].

Аналіз цифрових інструментів ДПС підтверджує їхню роль у зменшенні людського фактора та підвищенні об'єктивності адміністрування. Ці сервіси формують основу модернізованої податкової системи України та є ключовим елементом її цифровізації, що підкреслює важливість електронних інструментів у адмініструванні та контролі. Нижче наведено перелік основних цифрових сервісів ДПС України [4].

Таблиця 1 – Основні цифрові сервіси ДПС України

Назва інструменту	Короткий опис
Електронний кабінет платника податків	Подання звітності, доступ до податкових даних, онлайн-взаємодія з ДПС
Інформація з реєстрів	Дані ПДВ, єдиного податку, страхових та інших податкових реєстрів
«Дізнайся більше про свого бізнес-партнера»	Перевірка податкової інформації про контрагентів
ЗІР (Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс)	Нормативні довідки, роз'яснення, інструкції
Сервіс «Пульс» ДПС	Податкові події, зміни законодавства, аналітика
Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг	Забезпечення електронних довірчих послуг для обігу документів
Електронна звітність	Подання податкової звітності онлайн
Декларування громадян	Подання декларацій для фізичних осіб
Реєстр форм електронних документів	Перелік форм для електронного подання
Контакт-центр ДПС	Онлайн-взаємодія з платниками
Податкова карта України	Інтерактивна податкова інформація за регіонами
Інформація про максимальні роздрібні ціни	Дані щодо граничних цін на підакцизні товари
Калькулятор податку на нерухоме майно та землю	Онлайн-розрахунок податків
Мобільний застосунок «Моя податкова»	Мобільний доступ до податкових даних і сервісів
TAX Control	Повідомлення про правопорушення в сфері торгівлі та обслуговування; аналітика

Джерело: сформовано на основі [4].

Також податкова реформа включає впровадження нових цифрових інструментів: е-Аудит, е-Акциз та платформа е-Тах. Е-аудит автоматизує перевірку бухгалтерських даних, оцінює коректність операцій, виявляє ризики та формує аналітичні висновки, використовуючи файл SAF-T UA з інформацією про операції, активи та податкові зобов'язання великих платників [5].

Контроль за переміщенням алкоголю, тютюну та рідин для електронних сигарет здійснюється через електронні марки акцизного податку, які генерують серійні номери, присвоюють унікальні ідентифікатори, здійснюють активацію та погашення, а також формують і коригують електронні акцизні документи [6].

Система е-Тах інтегрується з бухгалтерським ПЗ підприємств, яке автоматично передає фінансові дані до податкових органів, звіряє звіти, зменшує помилки та спори, виявляє аномалії, присвоює рейтинг податкової надійності платникам і прискорює повернення переплат [2].

Отже, цифровізація податкової системи України підвищує прозорість, ефективність та об'єктивність адміністрування, автоматизує контроль і звітність, мінімізує людський фактор і сприяє ризик-орієнтованому підходу. Вона є ключовим елементом податкової реформи, що забезпечує адаптивність системи до сучасних стандартів та зміцнює взаємодію держави і платників податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельниченко Д. В., Грін О. В. Цифровізація податкової системи України: проблеми та перспективи. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022.

2. Податкова реформа України 2025 року: як Закон № 4417-IX змінює правила для бізнесу та оподаткування. URL : https://vertexua.com/ua/ukraine-tax-reform-law-key-changes/

3. Податкова реформа 2025: цифровізація, прозорість і підтримка бізнесу. URL : https://tr.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/911294.html

4. Е-сервіси ДПС України. URL : https://tax.gov.ua/

5. Е-аудит. URL : https://tax.gov.ua/diyalnist-/natsionalna-strategiya-dohodiv/968240.html

6. Електронні акцизні марки. URL : https://tax.gov.ua/nove-pro-podatki--novini-/print-871467.html

УДК 336.22

Д. Г. Работа,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний університет економіки і технологій

СТРАТЕГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: СИНЕРГІЯ ФІСКАЛЬНОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ Й ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Поглиблення фінансових дисбалансів, спричинених повномасштабною війною та суттєвим зростанням оборонних витрат, зумовлює необхідність переосмислення ролі податкової системи у забезпеченні макроекономічної стабільності. Податкова політика, що традиційно виконувала фіскальну та регулятивну функції, в умовах воєнного стану трансформується у ключовий інструмент підтримання державної стійкості. Одночасно, виконання зобов'язань перед Європейським Союзом та провідними міжнародними інституціями потребує гармонізації податкових процедур, підвищення прозорості адміністрування та впровадження цифрових стандартів контролю. У таких умовах стратегічна модернізація податкової системи набуває системоутворюючого характеру.

Мета дослідження полягає у визначенні ключових напрямів трансформації податкової системи України у 2025–2026 роках, аналізі впливу законодавчих змін на фіскальну мобілізацію та податкове середовище, а також у дослідженні ефективності впровадження цифрових інструментів контролю в контексті реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року.

Поточні процеси реформування податкової сфери характеризуються поєднанням фіскальної консолідації та інституційної лібералізації адміністрування. Базовим стратегічним документом є Національна стратегія доходів до 2030 року, яка передбачає відхід від каральної моделі взаємодії з платниками податків та впровадження ризик-орієнтованого підходу на основі цифрової прозорості й добровільного дотримання податкового законодавства. Проте воєнні умови зумовили пріоритетність оперативної мобілізації бюджетних ресурсів у порівнянні з поступовою інституційною модернізацією [1].

Закон України № 4015-IX, спрямований на фіскальне посилення бюджету наприкінці 2024 року, визначає нові параметри податкового навантаження. Підвищення ставки військового збору для громадян з 1,5 до 5 % та включення фізичних осіб-підприємців до переліку платників збору забезпечує збільшення

надходжень, необхідних для фінансування оборонного сектору. Водночас різке підвищення ефективного податкового навантаження на фонд оплати праці формує ризики тінізації та зниження формальної зайнятості. Паралельно запровадження підвищених ставок оподаткування для фінансових установ відповідає міжнародній практиці оподаткування надприбутків, отриманих за рахунок кон'юнктурних факторів [2].

Інституційний аспект модернізації податкового адміністрування реалізовано через прийняття Закону № 3813-IX, який передбачає формування переліку платників з високим рівнем податкової дисципліни. Цей механізм ґрунтується на принципі взаємної довіри між державою і бізнесом та передбачає надання преференцій у вигляді мораторію на перевірки та покращених сервісних процедур. Разом із тим, аналіз критеріїв включення свідчить про потенційні обмеження доступності такого статусу для малого та новоствореного бізнесу, що створює ризики асиметричності податкового стимулювання [3].

Значне місце в трансформації податкової системи посідає цифровізація. Запровадження з 2025 року стандартного аудиторського файлу SAF-T UA для великих платників податків означає перехід до моделі електронного аудиту, що базується на автоматизованому аналізі первинних даних бухгалтерського обліку. Такий підхід сприяє мінімізації людського фактора та підвищенню точності контролю за ризиковими операціями. Разом із тим, технічна готовність бізнесу до імплементації стандарту залишається неоднорідною, що може ускладнити його повноцінне впровадження [4].

Макроекономічний прогноз Національного банку України підтверджує, що попри фіскальну консолідацію, економіка демонструє адаптивність. Очікуване сповільнення інфляції до 8,4 % на кінець 2025 року та помірне зростання ВВП свідчать про збереження макрофінансової стабільності, яку забезпечують, зокрема, і податкові надходження [5].

Таким чином, стратегічна трансформація податкової системи України у 2025–2026 роках характеризується посиленням фіскальної мобілізації, цифровізацією процедур контролю та імплементацією європейських підходів до адміністрування. Поєднання жорстких заходів щодо нарощування надходжень із розвитком механізмів комплаєнсу та електронного аудиту формує підґрунтя для підвищення прозорості та ефективності податкової системи. Водночас успішність реформ значною мірою залежатиме від здатності держави забезпечити баланс між фіскальними потребами та збереженням конкурентоспроможності бізнес-середовища, а також від рівня технічної готовності платників податків до інтеграції цифрових стандартів контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна стратегія доходів до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. *Урядовий кур'єр.* 2023. № 248. URL : https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану : Закон України від 10.10.2024 № 4015-IX. *Голос України*. 2024. № 179. 30 листоп. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-20#Text

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства : Закон України від 18.06.2024 № 3813-IX. *Голос України.* 2024. № 118. 25 лип. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3813-20#Text

4. Латковський П. П. Цифровізація податкового адміністрування в Україні: основні надбання та проблеми. *Економічна теорія та право.* 2024. № 4 (59). С. 58–78. URL : http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Economic-Theory-and-Law-2024-4-58-78.pdf

5. Інфляційний звіт. Січень 2025 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. Київ : НБУ, 2025. 54 с. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2025-Q1.pdf

УДК 336.22:330.354(477)

С. В. Самострол,
ст. викладач;
Є. І. Тропініна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Одеський національний економічний університет

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Тіньова економіка залишається однією з найсерйозніших проблем для податкової політики України. Частина бізнесу все ще працює поза офіційним обліком: приховує обороти, використовує неофіційну працю та ухиляється від сплати податків. Це призводить не лише до значного скорочення бюджетних надходжень, але й до втрати довіри до держави, погіршення інвестиційного клімату та нерівних умов конкуренції. Це питання набуває особливої ваги у воєнний період, коли стабільність податкових надходжень є критично важливою для держави.

За даними Ernst&Young, у 2024 році частка тіньової економіки становила близько 19,3 % ВВП, що дорівнює понад 1,5 трлн грн неврахованих доходів [1, с. 37]. За оцінками Комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики, бюджет щорічно недоотримує 800–900 млрд грн [2]. Для порівняння, сума податкових надходжень державного бюджету у 2024 році становила 1 647,2 млрд грн [3]. Тобто фактичні втрати від тінізації дорівнюють майже половині всіх офіційних доходів бюджету.

Найбільш тінізованими залишаються галузі, де переважають готівкові розрахунки – роздрібна торгівля, транспорт, будівництво, аграрний сектор. Значні проблеми спостерігаються і у сфері e-commerce: за даними Американської торговельної палати, у 2024 році лише через зловживання пільгою на імпорт товарів вартістю до 150 євро бюджет втратив близько 19 млрд грн [4].

Детінізація економіки визначена одним із пріоритетів Національної стратегії доходів до 2030 року. Вона передбачає розвиток цифрового податкового контролю – впровадження е-РРО, е-акцизу, електронного кабінету платника, розширення аналітичного моніторингу. Водночас цифрові рішення потребують підтримки у вигляді спрощення звітності, підвищення прозорості державних витрат і формування податкової культури серед громадян.

Тіньова економіка істотно знижує ефективність податкової системи, створюючи дисбаланс між обсягом податкових зобов'язань і реальними надходженнями. Для поступового скорочення її масштабів необхідно реалізовувати комплексну політику, що поєднує три складові: цифровізацію контролю, спрощення податкового законодавства та підвищення довіри платників до держави. Лише гармонійне поєднання цих напрямів здатне забезпечити стабільне зростання доходів бюджету, зміцнення фіскальної системи й сталий розвиток України у післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ernst & Young Global Limited. Shadow economy exposed. URL : https://www.ey.com/content/dam/ey-unified-site/ey-com/en-gl/insights/tax/documents/ey-gl-shadow-economy-report-02-2025.pdf (date of access: 03.11.2025).

2. Держава втрачає на «тіні» 800–900 млрд грн на рік – Гетманцев / Forbes Ukraine. URL : https://forbes.ua/news/derzhava-vtrachae-na-tini-800-900-mlrd-grn-na-rik-getmantsev-30052025-30183 (дата звернення: 03.11.2025).

3. Звіт про стан виконання національної стратегії доходів до 2030 року у 2024 році. 206 с. / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Звіт%202024%20Національна%20стратегія%20доходів%20(1).pdf (дата звернення: 03.11.2025).

4. American Chamber of Commerce in Ukraine. The shadow economy continues to cause losses to the State Budget – Ukraine needs equal rules for business. 2025. URL : https://chamber.ua/news/the-shadow-economy-continues-to-cause-losses-to-the-state-budget-ukraine-needs-equal-rules-for-business/ (date of access: 03.11.2025).

УДК 336.22

Д. Т. Сас,
Львівський національний університет імені Івана Франка

МОДИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану податкова система України стала ключовим інструментом забезпечення фінансової стабільності, підтримки оборонного сектору та збереження економічної активності. Масштабні руйнування інфраструктури, скорочення виробництва, релокація підприємств та зменшення експорту спричинили суттєві втрати бюджету. У відповідь держава була змушена оперативно змінювати податкову політику, спрощувати адміністрування, зменшувати податковий тиск та впроваджувати нові механізми контролю. Саме тому дослідження особливостей модифікації податкової системи в умовах війни є вкрай актуальним для формування післявоєнної стратегії розвитку.

Метою дослідження є аналіз трансформації податкової системи України під час воєнного стану, виявлення основних проблем та визначення ефективних напрямів її вдосконалення у коротко- та довгостроковій перспективі.

Під податковою системою розуміємо сукупність загальнодержавних і місцевих податків і зборів, принципів їх встановлення, порядку адміністрування та контролю, що визначають взаємовідносини між державою та платниками податків у процесі формування бюджетних ресурсів. У період дії воєнного стану податкова система набула особливого значення як основа фінансової безпеки держави. Тому важливо оцінити її стан та результати функціонування [1].

Податкова система України у період збройної агресії зіткнулася з низкою проблем, що зумовили зменшення податкових надходжень і ускладнили адміністрування. До головних проблем належать:

- скорочення доходної бази бюджету – тисячі підприємств припинили діяльність або працюють частково, що призвело до падіння сплати ПДВ, податку на прибуток та ЄП;

зростання частки тіньової економіки – ускладнений контроль та релокація бізнесу сприяли збільшенню неформальних операцій;

- нерівномірність податкового навантаження – окремі галузі, зокрема військово важливі, отримали преференції, у той час як інші залишаються у складних умовах;

- адміністративні труднощі – податкові органи потребують модернізації інфраструктури, цифрових сервісів та системи ризик-аналізу;
- потреба у швидких змінах законодавства – частина нормативних актів приймалась терміново, що спричинило суперечливість та колізії.

Попри складнощі, податкова система продемонструвала гнучкість та здатність до адаптації, однак для її стабільної роботи потрібні комплексні рішення.

Для ефективного функціонування податкової системи необхідне впровадження структурних змін, що забезпечать прозорість, стабільність та адаптивність у будь-яких умовах. Пропонуються такі напрями:

- цифровізація податкового адміністрування – розширення функцій електронного кабінету, автоматизована перевірка ризикових операцій, інтеграція з банківськими та митними даними;
- спрощення процедур для бізнесу – зменшення бюрократії, автоматичне відшкодування ПДВ для сумлінних платників, оптимізація звітності;
- введення податкових стимулів – підтримка малого та середнього бізнесу через пільги для релокованих підприємств, інвестиційні податкові кредити, зниження навантаження на виробничі компанії;
- розвиток ризик-орієнтованого аудиту – використання Big Data у контролі, аналітичні інструменти для виявлення ухилень;
- післявоєнне перезавантаження податкової моделі – формування конкурентної для інвесторів системи, збалансованої між доходами бюджету та економічним розвитком;
- гармонізація з нормами ЄС – адаптація українських податків до вимог європейського ринку.

Такі кроки сприятимуть підвищенню ефективності фіскальної системи, покращенню інвестиційного клімату та швидкому відновленню економіки після завершення воєнних дій.

Отже, проведене дослідження показало, що податкова система України у період воєнного стану зазнала значних трансформацій, спрямованих на підтримку економічної стійкості. Проте існує низка проблем, що потребують вирішення у процесі модернізації.

На основі аналізу нами визначено шляхи вдосконалення податкового адміністрування, цифровізації та стимулювання бізнесу, які здатні забезпечити ефективну роботу системи як під час війни, так і у післявоєнний період.

Подальша модифікація податкової системи має ґрунтуватися на балансі між інтересами держави та бізнесу, враховувати міжнародний досвід і євроінтеграційний курс України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Греца В. Я. Модифікація податкової системи в умовах воєнного стану. URL : https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/285895
2. Habor V. Tax policy of Ukraine during martial law. URL : https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/6256
3. Шкромида Н. Я., Лещук Г. В. Податкова система України в умовах війни. URL : https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/626
4. Сплата податків в умовах воєнного стану / ДПС України. URL : https://lv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-585102.html

УДК 336.2

М. С. Соболь,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
С. І. Лекарь,
доктор юридичних наук, професор кафедри адміністрування податків,
Державний податковий університет

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЙ

Повномасштабна війна стала серйозним викликом для України – її державних інституцій, економіки та громадян. Масштабні руйнування, економічні втрати та вимушене переселення населення спричинили глибоку кризу, що потребувала швидких дій держави. В умовах воєнного стану головним завданням стало забезпечення обороноздатності та стабільного функціонування країни, тому податкова система набуває особливого значення у залученні необхідних фінансових ресурсів.

Податки є головним джерелом його наповнення. Тому важливо здійснювати системний аналіз їх формування та використовувати податкову політику як інструмент підвищення фінансової спроможності держави, особливо в умовах воєнних викликів [1].

У зв’язку зі складною економічною ситуацією та зростанням потреб державного бюджету держава почала запроваджувати низку податкових змін, спрямованих на збільшення надходжень. По-перше, для більшості фізичних осіб підвищено розмір військового збору, що призвело до збільшення податкового навантаження на громадян. По-друге, юридичні особи, зокрема банки та фінансові установи, почали сплачувати вищі ставки податку на прибуток, що підвищило їхні фіскальні зобов’язання перед державою. По-третє, для суб’єктів спрощеної системи оподаткування запроваджено нові правила, які передбачають додаткові обов’язкові платежі до бюджету залежно від групи платника.

Усі ці зміни спрямовані на підвищення бюджетних надходжень в умовах воєнного стану, одночасно створюють нові адміністративні й фінансові виклики для бізнесу та громадян [2].

З наукового погляду, підвищення податкових ставок та посилення адміністрування, хоч і спрямовані на збільшення бюджетних надходжень, мають низку негативних соціально-економічних наслідків. Зокрема, надмірне фіскальне

навантаження на фізичних осіб і бізнес, що знижує їх платоспроможність, інвестиційну активність та стимули до підприємницької діяльності.

Натомість, для забезпечення збалансованого розвитку економіки та стабільного зростання доходів бюджету доцільно застосовувати стимулюючі податкові механізми. Вони мають ґрунтуватися не лише на підвищенні ставок, а на розширенні податкової бази через детінізацію економіки, запровадженні прогресивного оподаткування з урахуванням рівня доходів, зменшенні податкового тиску на малий і середній бізнес, а також підвищенні ефективності адміністрування податків завдяки цифровим технологіям без надмірного втручання у діяльність суб'єктів господарювання.

Отже, підвищення ставок податків допомагає поповнювати бюджет, але створює додаткове навантаження на громадян і бізнес. **Оптимальна податкова політика** має бути спрямована не лише на фіскальне наповнення бюджету, а й на **стимулювання економічного зростання, соціальну рівновагу та підвищення довіри між державою та платниками податків**.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шкромида Н., Лещук Г. Податкова система України в умовах воєнного стану: виклики для бізнесу та адаптація облікових систем. *Український економічний часопис*. 2025. № 10. С. 142–147. DOI : https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-10-22 (дата звернення: 10.11.2025).

2. Тимошик С., Крупка А. Податкова система України в умовах війни: виклики, перспективи реформ та європейський досвід. Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах. 2025. URL : http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/49522 (дата звернення: 12.11.2025).

УДК 336.225.6:004.6:35

В. О. Степанов,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Е. В. Пахуча,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін
навчально-наукового інституту № 4,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ РЕФОРМ НА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩЕ В УКРАЇНІ

Податкові реформи є вагомим чинником формування економічного середовища, оскільки впливають і на бюджетні надходження, і на умови для бізнесу, інвестицій та зайнятості. Для України, що проходить трансформацію економіки та працює в умовах війни, ефективне оновлення податкової системи має особливе значення. Поточні зміни зосереджені на забезпеченні стабільних доходів бюджету при одночасному стимулюванні підприємництва через зниження фіскального навантаження, спрощення адміністрування та цифровізацію процедур.

Однак бізнес залишається вразливим до частих змін законодавчих норм та економічної нестабільності. З моменту здобуття незалежності податкова система України пройшла кілька етапів трансформації, розпочинаючи з реформ 1997, 2010, 2014 та 2020 років. Однією з найбільш значущих подій стало ухвалення Податкового кодексу у 2010 році, що призвело до уніфікації системи оподаткування, скорочення кількості податків і впровадження більш прозорих правил для бізнесу[1]. Після 2014 року Україна, слідуючи євроінтеграційному курсу, почала впроваджувати стандарти ЄС через спрощення процедур, електронне адміністрування ПДВ, автоматизацію відшкодування податку та поступовий перехід до моделі «податок на виведений капітал». У період 2020–2023 років пандемія та війна змусили адаптувати податкову політику до нових умов: запроваджено пільгові режими для малого бізнесу, спрощення звітності, мораторій на перевірки та платформи добровільної сплати податків для ІТ-компаній через «Дія. City» [2].

Податкові реформи продемонстрували ряд позитивних змін у напрямку підтримки підприємницької діяльності. Зниження податкового навантаження досягнуто завдяки запровадженню спрощеної системи для малих і середніх підприємств, що сприяло легалізації діяльності та розвитку сфери послуг.

Цифровізація податкового адміністрування, зокрема впровадження онлайн-кабінету платника, автоматизованих процедур відшкодування ПДВ та електронних чеків, помітно скоротила адміністративні витрати часу й знизила корупційні ризики у сфері звітності. Спеціальний правовий режим «Дія.City» сформував більш сприятливі інституційні умови для ІТ-сектору через пільгові податкові ставки, гнучкі моделі зайнятості та більш прозору взаємодію з державними органами, що посилило міжнародну конкурентоспроможність галузі. Використання фіскальних чеків, банківського моніторингу та електронної звітності сприяло детінізації господарських операцій і підвищенню податкової дисципліни. Водночас, поряд із досягнутими результатами, зберігаються системні проблеми трансформації податкової системи.

Нестабільність законодавства ускладнює фінансове планування підприємств через постійні зміни ставок і норм оподаткування. Високе навантаження на фонд оплати праці у вигляді ЄСВ залишається значним фінансовим тягарем для роботодавців, провокуючи виплату зарплат «у конвертах». Відсутність чіткої стратегії розвитку податкової системи негативно впливає на залучення іноземних інвестицій через брак довіри до її передбачуваності.

Адміністративний тиск і корупційні ризики залишаються значущими перешкодами для ефективного публічного управління, оскільки дискреційні повноваження органів влади та відсутність однорідного застосування законодавства часто призводять до вибіркових підходів у перевірках і рішеннях, що створює сприятливі умови для зловживань навіть у контексті цифровізації адміністративних процесів. Такий висновок узгоджується з висновками дослідника, який підкреслює, що неоднаковість тлумачення норм і широкі дискреційні повноваження можуть формувати корупційні ризики в управлінні державою та місцевим самоврядуванням [3]. Сучасні реалії диктують необхідність створення податкової системи, здатної одночасно забезпечити стабільні надходження до бюджету та активно стимулювати економічну діяльність.

Серед пріоритетних напрямів податкових реформ доцільно виокремити запровадження податку на виведений капітал замість податку на прибуток підприємств як інструменту стимулювання реінвестування, розширення електронних сервісів для платників із подальшою інтеграцією в єдину цифрову систему управління, скорочення кількості податків і спрощення звітності, підвищення

прозорості та передбачуваності податкового законодавства, а також узгодження податкової політики з нормами ЄС. Вплив податкових змін на бізнес-середовище є системним: послідовні та структурно узгоджені реформи здатні стимулювати підприємництво, інвестиції та детінізацію економіки, тоді як нестабільність регулювання і слабке адміністрування, навпаки, підвищують ризики та стримують розвиток.

Для формування сприятливого бізнес-середовища Україні потрібна не точкова податкова реформа, а цілісна стратегія, що спирається на стабільність, передбачуваність, прозорість і справедливість. Вона має розроблятися у взаємодії з бізнесом і експертним середовищем та забезпечувати баланс інтересів держави, підприємців і суспільства. Такий підхід посилює відновлення економіки та конкурентні позиції країни, а податкова система повинна виконувати стимулюючу, а не стримувальну функцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна податкова служба України / Офіційний портал. URL : https://tax.gov.ua/

2. Відбудова України: принципи та політика / за ред. Ю. Городніченка, І. Сологуб, Б. Ведер ді Мауро. Paris ; London : CEPR Press, 2022. 508 с. URL : https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf

3. Погорілий Я. Проблеми інтерпретації та визначення корупційних ризиків у сучасній науковій літературі та нормативно-правових актах України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2024, № 19 (1). С. 102–110. DOI : https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-17/22

УДК 336.2

М. С. Ткаченко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Поліський національний університет

ВОЄННИЙ СТАН ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

24 лютого 2022 року повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну докорінно змінило економічну та фінансову реальність держави. Значна кількість підприємств опинилася в зоні бойових дій, мільйони громадян були змушені залишити країну, було порушено традиційні логістичні ланцюги, а значна частина бізнесу опинилася на межі виживання.

Воєнний стан у цих умовах перестав бути виключно правовим режимом надзвичайного характеру та перетворився на визначальний фактор структурної перебудови податкової політики України. Податкова система, яка в мирний час орієнтувалася на економічне зростання та стимулювання підприємництва, у 2022–2026 роках була змушена адаптуватися до логіки воєнної економіки – логіки виживання, мобілізації ресурсів та фіскальної дисципліни.

Трансформація податкової системи України під впливом воєнного стану відбувалася нелінійно, проходячи через кілька ключових етапів – від екстреної лібералізації для порятунку бізнесу до поступової мобілізації внутрішніх ресурсів і впровадження європейських стандартів адміністрування.

На першому етапі адаптації («шокова лібералізація», березень 2022 – липень 2023 рр.) основними змінами для податкової системи стало надання платникам єдиного податку 1-ї та 2-ї груп права не сплачувати єдиний податок та можливість переходу платників на систему сплати єдиного податку 3-ї групи зі ставкою 2 %, а також було знижено акциз і ПДВ на пальне (ставка акцизу – 0 євро/100 л, ПДВ – 7 %) [1]. Пізніше скасовано обов’язкові митні платежі при імпорті товарів та автомобілів; тимчасове звільнення від сплати екологічного податку, земельного податку, плати за оренду та податку на нерухоме майно на територіях бойових дій або тимчасово окупованих [2]. Відбувається звільнення від штрафів та пені за несвоєчасну сплату податків, мораторій на податкові перевірки, а також спрощення документування та звітності; пільги для гуманітарної та благодійної допомоги: ПДВ, ПДФО та військовий збір не застосовувалися до цільової допомоги для ЗСУ, територіальної оборони та внутрішньо переміщених осіб [3].

З 1 серпня 2023 р. по жовтень 2024 р. прослідковується другий етап трансформації податкової політики України – етап повернення до довоєнних правил, фаза стабілізації. Поступове повернення бізнесу на попередні ставки оподаткування та відновлення податкових перевірок для більшості категорій платників [4]. Метою було відновлення бюджетної стійкості та виконання зобов'язань перед міжнародними партнерами, зокрема МВФ.

На стратегічно-мобілізаційному, третьому етапі (2025–2026 рр.) податкова політика реалізується в межах Національної стратегії доходів до 2030 року. Основний акцент зроблено на розширенні податкової бази, підвищенні добровільної сплати податків та цифровізації адміністрування [5].

Цей етап трансформації податкової політики спрямований га збільшення податкових надходжень для фінансування оборони та впровадження цифрових технологій шляхом підвищення з 1 січня 2025 року ставки військового збору до 5 %, запровадження щомісячної звітності з ПДФО, ЄСВ та військового збору замість квартальної, підвищення податку на прибуток для банків до 50 % у 2024 році та для фінансових установ до 25 % з 2025 року, а також через запровадження з 2026 року нових ставок єдиного податку для ФОП 2-ї групи (до 1 729,40 грн), системи електронного аудиту SAF-T UA для великих платників податків і обов'язкового використання POS-терміналів у населених пунктах з чисельністю населення до 5 тис. осіб.

Незважаючи на воєнний стан, Україна послідовно імплементує податкові директиви ЄС. У 2026 році ключовими пріоритетами залишаються реформа ПДВ та акцизного оподаткування, що формує інституційні передумови для післявоєнного відновлення економіки та інтеграції до єдиного європейського ринку. У перспективі після 2027 року передбачається подальша трансформація податкової системи, зокрема реформування спрощеної системи оподаткування шляхом її поступового наближення до європейських принципів, а також запровадження автоматичного обміну податковою інформацією (CRS) для підвищення прозорості доходів за кордоном.

Таким чином, воєнний стан став каталізатором глибокої податкової трансформації, що поєднує фіскальну мобілізацію з євроінтеграційним курсом та створює підґрунтя для формування прозорого й конкурентного бізнес-середовища в післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 17.01.2026).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно : Закон України від 11.04.2023 № 3050-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3050-20#Text (дата звернення: 17.01.2026).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text (дата звернення: 18.01.2026).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану : Закон України від 30.06.2023 № 3219-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text (дата звернення: 18.01.2026).

5. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : розпорядження КМУ від 27.12.2023 № 1218-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1218-2023-%D1%80 (дата звернення: 18.01.2026).

УДК 336.2:004:35

Ф. П. Ткачик,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів імені С. І. Юрія;
В. В. Карпінець,
аспірант кафедри фінансів імені С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР ТРАНСФОРМАЦІЇ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку публічних фінансів характеризується поглибленням цифрової трансформації фіскального простору, що зумовлює переосмислення теоретико-методологічних засад функціонування системи адміністрування податкових платежів. Зростання ролі даних як стратегічного ресурсу управління, розвиток інформаційно-аналітичних платформ, а також інтеграція інтелектуальних інформаційних технологій у практику державного управління формують нову парадигму функціонування податкових систем, у межах якої ключовим фактором ефективності позиціонується здатність до аналітичного опрацювання великих масивів інформації та прийняття обґрунтованих (оптимізаційно орієнтованих) управлінських рішень.

Для України актуальність дослідження посилюється умовами воєнних і повоєнних трансформацій, що зумовлюють необхідність забезпечення стабільності податкових надходжень до бюджетів всіх ланок та підвищення стійкості фінансової системи, актуалізуючи наукове обґрунтування ролі цифрових технологій у зміцненні фіскальної результативності та резильєнтності податкового простору.

У сучасному вимірі цифровізація адміністрування податкових платежів постає як складний багаторівневий процес, що поєднує технологічні, інституційні та соціальні домінанти. Це зумовлює необхідність застосування моніторингового підходу до оцінювання впливу інтелектуальних інформаційних технологій на ефективність адміністрування податкових платежів та формування цілісного інституційного середовища, здатного забезпечити гармонійне функціонування цифрових сервісів, нормативно-правових механізмів, організаційних процедур та управління даними [1]. Як зазначає лауреат Нобелівської

премії з економіки Дж. Стігліц (2001): «зменшення інформаційної асиметрії є ключовою умовою підвищення ефективності державної політики, що у сфері податкового адміністрування реалізується через впровадження цифрових технологій та аналітичних платформ» [2].

З метою виявлення специфіки взаємовпливу інформаційних технологій та показників функціонування системи адміністрування податкових платежів, доцільно проаналізувати динаміку ключових індикаторів, що характеризують фіскальну ефективність адміністрування податків і зборів, рівень податкового боргу та ступінь цифровізації податкових процедур у 2018–2025 рр. (рис. 1).

Рисунок 1 – Динаміка показників ефективності адміністрування податків і зборів до Зведеного бюджету України в умовах цифрової трансформації, %

Джерело: [3; 4].

Представлені дані свідчать про стійку тенденцію до зростання рівня подання податкових декларацій в електронній формі – з 74,5 % у 2018 р. до 97 % у 2025 р., що підтверджує підвищення доступності електронних сервісів ДПС, спрощення процедур звітування та формування цифрової податкової культури платників. Водночас, динаміка частки податкового боргу демонструє загальну тенденцію до зниження у середньостроковій перспективі (з 8,0–9,0 % у 2018–2019 рр. до 4,5–5,5 % у 2023–2025 рр.), що може свідчити про підвищення ефективності адміністрування, посилення аналітичних можливостей контролюючих органів та використання цифрових інструментів моніторингу ризиків. Разом з тим різке зниження частки податкових надходжень у 2022 р. до 61,2 % та її подальша нестабільна динаміка у 2023–2025 рр. відображає вплив екзогенних

шоків, насамперед воєнних факторів, які частково нівелювали позитивні ефекти цифровізації. Це свідчить про те, що цифрові технології підвищують операційну ефективність адміністрування податкових платежів, проте їхній вплив на фіскальну результативність залишається залежним від макроекономічних та безпекових умов.

Отже, результати аналізу підтверджують, що цифровізація адміністрування податків і зборів виступає важливим фактором підвищення прозорості, зменшення податкового боргу та покращення сервісної складової податкової системи, формуючи передумови для зміцнення фіскальної стійкості, хоча її ефекти проявляються у взаємодії з ширшим інституційним й економічним середовищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ткачик Ф. П., Сіщук М. П. Моніторинг впливу цифрових технологій на ефективність адміністрування податкових платежів. *Економіка та суспільство.* 2025. Вип. 81. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7189

2. Stiglitz J. E. Information and the Change in the Paradigm in Economics. *American Economic Review.* 2002. Vol. 92 (3). P. 460–501. DOI 10.1257/000282802260136363.

3. Державний вебпортал бюджету для громадян. URL : https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes

4. Електронний кабінет платника податків / Державна податкова служба України. URL : https://cabinet.tax.gov.ua/news

УДК 336.228

О. Б. Федуняк,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
В. М. Кміть,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

СПЕЦІАЛЬНІ ПОДАТКОВІ РЕЖИМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ

Одним із ключових елементів податкової політики, спрямованої на підтримку економічної діяльності підприємств, є застосування спеціальних податкових режимів. Це комплекс податкових пільг і особливостей оподаткування, що встановлюються законодавством для окремих категорій платників з метою стимулювання їх фінансового розвитку та підвищення конкурентоспроможності на національному та глобальному ринках [2].

Спеціальні режими служать важелем фіскальної політики, який держава може використовувати для реалізації стратегічних пріоритетів: стимулювання інновацій, підтримки малих та середніх підприємств, залучення прямих іноземних інвестицій, створення робочих місць та економічного зростання.

Дія.City є українським спеціальним правовим і податковим режимом, запровадженим для ІТ-компаній та суміжних інноваційних сфер з метою розвитку цифрової економіки[1]. Він поєднує особливі умови оподаткування з гнучкими моделями організації праці, зокрема використанням гіг-контрактів, а також забезпечує підвищений рівень захисту нематеріальних активів, зокрема інтелектуальної власності. Участь у Дія.City є добровільною та здійснюється за заявним принципом, що дозволяє компаніям самостійно визначати доцільність застосування цього режиму.

Ключовою перевагою Дія.City є зменшення податкового навантаження для резидентів. Компанії можуть застосовувати податок на прибуток за ставкою 9% замість 18%, а для працівників і гіг-спеціалістів передбачено знижену ставку ПДФО у розмірі 5 % та пільгові умови сплати ЄСВ і військового збору [1]. У результаті ІТ-бізнес отримує можливість оптимізувати податкові витрати та спрямувати зекономлені ресурси на розвиток, інновації та інвестиційні проєкти.

В Україні спрощена система оподаткування для фізичних осіб – підприємців та малих підприємств є однією з форм спеціальних податкових режимів, спрямованих на підтримку малого і середнього бізнесу [2]. Вона передбачає застосування фіксованих ставок єдиного податку, спрощений облік і звітність, а також значно менше адміністративне навантаження порівняно із загальною системою оподаткування. Завдяки цьому спрощена система знижує бар'єри входу на ринок, полегшує започаткування власної справи та сприяє розвитку підприємницької ініціативи, що є особливо важливим для формування конкурентного середовища в економіці.

У розвинених країнах важливим інструментом державної підтримки бізнесу є податкові стимули для досліджень і розробок (R&D), які сприяють інноваційному розвитку та залученню інвестицій у високотехнологічні галузі. За даними OECD, у 2024 році такі податкові пільги дозволяли компаніям у країнах-членах у середньому зменшувати податкові зобов'язання приблизно на 35 %, зокрема через механізми податкових відрахувань і податкових кредитів на витрати, пов'язані з науково-дослідною діяльністю [4]. Поряд із цим у світовій практиці широко застосовуються спеціальні економічні зони, які передбачають суттєві податкові преференції для інвесторів у Польщі це звільнення від корпоративного податку та інших платежів на період до 10–15 років. В Литві, зокрема в Kėdainiai Free Economic Zone – нульова ставка податку на прибуток у перші шість років, знижені ставки надалі та звільнення від податку на дивіденди й землю, що сприяє розвитку підприємництва, інфраструктури та регіональної економіки [5].

Серед основних переваг спеціальних податкових режимів слід виокремити стимулювання зростання бізнесу та інвестицій, оскільки податкові пільги знижують вартість ведення підприємницької діяльності та підвищують фінансову стійкість компаній, що підтверджується дослідженнями OECD. Крім того, зменшення податкових ставок підвищує конкурентоспроможність національної економіки, роблячи країну більш привабливою для внутрішніх і зовнішніх інвесторів, а застосування стимулів для досліджень і розробок сприяє впровадженню нових технологій та інноваційному розвитку бізнесу.

У цілому спеціальні податкові режими є ефективним інструментом державної економічної політики, спрямованим на підтримку вітчизняного бізнесу, активізацію інвестиційної діяльності та розвиток стратегічних секторів економіки. Досвід їх застосування в Україні, зокрема в межах режимів Дія.City, спрощеної системи оподаткування та інвестиційних стимулів, а також практика зарубіжних країн щодо використання R&D-пільг і спеціальних економічних зон, свідчить про те, що правильно сконструйовані СПР здатні суттєво підвищити ділову активність і сприяти сталому економічному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підтримка бізнесу / UkraineInvest. URL : https://ukraineinvest.gov.ua/response-to-war/helpdesk/support-for-business/ (дата звернення: 20.12.2025).
2. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 26 листоп. 2025 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 20.12.2025).
3. Які вигоди дають вільні економічні зони Польщі іноземному інвестору / Uniconsulting. URL : https://uniconsulting.group/uk/blog/vilni-ekonomichni-zoni-polschi/ (дата звернення: 20.12.2025).
4. Income-based R&D tax incentives reduce firms' tax liabilities by 35 % on average in OECD countries in 2024 / OECD. URL : https://lnk.ua/y4XBJMBVX (дата звернення: 20.12.2025).
5. Klez / Klez. URL : https://kedfez.lt/about-us/ (дата звернення: 20.12.2025).

УДК 336.225:004

Д. В. Чернуха,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Державний податковий університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах глобальної цифровізації економіки та необхідності мобілізації внутрішніх ресурсів, удосконалення системи податкового адміністрування України стає пріоритетом. Перехід від фіскально-контролюючої моделі до сервісно-орієнтованої цифрової платформи закріплений у Національній стратегії доходів до 2030 року як стратегічний вектор розвитку [2]. Це є ключовим фактором зниження корупційних ризиків та покращення інвестиційного клімату через мінімізацію «людського фактора».

Питання модернізації податкового адміністрування в умовах цифрової економіки є предметом активних наукових дискусій. Зокрема, Ю. Б. Іванов та В. В. Тищенко наголошують, що сучасна трансформація має відбуватися через «створення інтелектуальної податкової системи, спроможної до самонавчання та превентивного виявлення податкових ризиків» [4, с. 92]. У контексті боротьби з тіньовим сектором Ю. О. Гаркуша підкреслює, що «цифровізація податкових процедур є не просто технічним оновленням, а фундаментальним інструментом детінізації, який забезпечує прозорість транзакцій у режимі реального часу» [3]. Крім того, експерти ОЕСР у своїх звітах зазначають, що майбутнє податкового адміністрування полягає у концепції «Tax Administration 3.0», де податкові процеси інтегруються безпосередньо в системи платників податків (так званий «compliance by design») [5].

На наше переконання**,** ефективність цих процесів в Україні залежить не лише від впровадження програмного забезпечення, а й від створення «цифрової довіри». Ми вважаємо, що цифровізація не повинна обмежуватися лише автоматизацією контролю; вона має трансформувати роль податкового інспектора з «контролера» на «персонального консультанта», де алгоритми беруть на себе рутину, а людина – вирішення складних методологічних кейсів.

Водночас цифрова трансформація податкового адміністрування має враховувати загальну архітектуру фіскальної політики держави. Як зазначають

О. Шевчук та В. В. Мартиненко, ефективність податкових механізмів значною мірою залежить від узгодженості інституційних рівнів фіскального управління та якості адміністрування доходів бюджету [6]. У цьому контексті цифрові інструменти виступають не самостійною метою, а засобом підвищення керованості та прозорості фіскальних процесів.

Сучасний етап трансформації базується на концепції «Податки в кілька кліків». Аналіз поточної практики та стратегічних планів дозволяє виділити такі ключові напрями:

1. Автоматизація комплаєнсу та «невидиме адміністрування». Україна готується до впровадження Smart-аудиту на основі файлу SAF-T UA. Це дозволить замінити традиційні виїзні перевірки автоматизованою звіркою даних, як це реалізовано в країнах ЄС [5]. Реалізація цього підходу дасть змогу системі ДПС самостійно виявляти помилки ще до подання декларації.

2. Інтелектуальний аналіз даних (Big Data та AI). Перспективним є використання штучного інтелекту для моніторингу податкових ризиків. Реальним прикладом є вдосконалення системи СМКОР, де алгоритми машинного навчання можуть автоматично присвоювати платникам «рейтинг довіри», звільняючи сумлінний бізнес від надмірного контролю [4].

3. Спрощення звітності через передзаповнені декларації (Pre-filled Reports). На основі даних РРО та банківських виписок ДПС планує автоматично формувати проєкти звітів. Прикладом є розвиток сервісів у застосунку «Дія», де для самозайнятих осіб процес звітування зводиться до підтвердження готових цифр одним натисканням.

Попри значний прогрес, процес цифровізації супроводжується низкою критичних викликів, що потребують негайного вирішення. Насамперед, питання кіберстійкості та захисту даних набуває стратегічного значення в умовах гібридної агресії. Паралельно спостерігається суттєвий нормативно-технологічний розрив, коли швидкість оновлення програмних рішень значно випереджає законодавчу базу, створюючи правовий вакуум у питаннях відповідальності за рішення, прийняті алгоритмами штучного інтелекту. Окремим бар'єром виступає інституційний опір та нерівномірний рівень цифрової грамотності платників, що може призводити до цифрової дискримінації. Крім того, гостро постає проблема етичності алгоритмів, оскільки помилки в автоматизованих системах моніторингу часто спричиняють безпідставне блокування діяльності сумлінного бізнесу без належних механізмів швидкої апеляції [1; 2; 3].

Цифрова трансформація в Україні переходить від оцифрування документів до інтелектуального управління даними. Впровадження SAF-T та AI-моніторингу змінить парадигму взаємовідносин: держава стає непомітним сервісним провайдером, а податковий контроль – автоматизованим процесом, що ґрунтується на об'єктивному аналізі великих даних [2; 3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 04.02.2026).
2. Національна стратегія доходів до 2030 року / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 04.02.2026).
3. Гаркуша Ю. О. Цифровізація податкового адміністрування як інструмент детінізації економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. С. 112–119.
4. Іванов Ю. Б., Тищенко В. В. Напрями модернізації податкового адміністрування в умовах розбудови цифрової економіки. *Фінансово-кредитна діяльність*. 2023. № 49. С. 88–101.
5. OECD (2023). Tax Administration 2023: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies.
6. Shevchuk, O., Martynenko, V. An integrated approach to assessing the level of fiscal policy decentralization. *Investment Management and Financial Innovations*. 2020. Vol. 17 (1). P. 49–63.

УДК 336.221

В. О. Шевчук,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Н. П. Левковець,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний транспортний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Податкова система є одним із ключових інструментів державного регулювання економіки, оскільки саме через механізми оподаткування забезпечується формування фінансових ресурсів бюджету та реалізація соціально-економічної політики держави. В умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні, питання розвитку податкової системи набуває особливої актуальності, адже ефективність податкових відносин безпосередньо впливає на стабільність державних фінансів, рівень ділової активності та інвестиційний клімат.

Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується зростанням ролі податкової політики як інструменту стимулювання підприємництва та забезпечення збалансованого соціального розвитку. У зв’язку з цим виникає потреба в удосконаленні податкової системи України шляхом спрощення процедур адміністрування, підвищення прозорості оподаткування та гармонізації податкового законодавства з європейськими нормами. Дослідження тенденцій розвитку податкової системи дозволяє оцінити ефективність проведених реформ і визначити перспективні напрями подальших змін.

Податкова система України перебуває у стані постійної трансформації, що зумовлено як внутрішніми соціально-економічними змінами, так і необхідністю адаптації до європейських стандартів фіскального регулювання. Упродовж останніх років розвиток податкових відносин характеризується переорієнтацією з фіскального тиску на стимулювання економічної активності суб’єктів господарювання [2].

Суттєвим напрямом еволюції податкової системи стало впровадження цифрових інструментів адміністрування податків, що сприяє підвищенню прозорості розрахунків, скороченню тіньових операцій та зменшенню витрат часу платників податків. Автоматизація процедур податкового контролю поступово

змінює підходи до взаємодії між державою та бізнесом, формуючи більш партнерську модель співпраці.

Важливу роль у розвитку податкової системи відіграє процес гармонізації податкового законодавства України з нормами Європейського Союзу. Зокрема, увага приділяється уніфікації правил оподаткування, удосконаленню механізмів справляння непрямих податків та підвищенню рівня податкової дисципліни. Такий підхід сприяє зростанню інвестиційної привабливості національної економіки.

Разом з тим, сучасний етап розвитку податкової системи України супроводжується низкою проблем, серед яких нестабільність нормативно-правової бази, складність податкового законодавства та високий рівень адміністративного навантаження. Подолання зазначених викликів потребує системного підходу до реформування податкової політики з урахуванням інтересів держави, бізнесу та суспільства.

Податкову систему в Україні слід розглядати як динамічний процес, спрямований на формування ефективного, прозорого та соціально справедливого механізму перерозподілу фінансових ресурсів, здатного забезпечити сталий економічний розвиток у довгостроковій перспективі [3].

Розвиток податкової системи України є складним і багатовекторним процесом, що формується під впливом економічних, соціальних та інституційних чинників. Проведений аналіз свідчить, що трансформація податкових механізмів поступово спрямовується на підвищення ефективності фіскального регулювання та зменшення надмірного податкового навантаження на суб’єктів господарювання [1].

Важливим результатом еволюції податкової системи стало впровадження цифрових інструментів податкового адміністрування, які сприяють підвищенню прозорості фінансових операцій і скороченню можливостей для ухилення від оподаткування. Водночас нестабільність податкового законодавства та складність нормативно-правових вимог залишаються стримувальними чинниками для розвитку бізнесу та залучення інвестицій.

Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що подальший розвиток податкової системи України має ґрунтуватися на принципах стабільності, передбачуваності та соціальної справедливості. Реалізація системного підходу до реформування оподаткування створить умови для збалансування фіскальних інтересів держави та економічних можливостей платників податків, що, своєю чергою, сприятиме сталому розвитку національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник М. І., Лещух І. В. Податкова система України в умовах євроінтеграції: проблеми та напрями модернізації. *Економіка України*. 2021. № 6. С. 45–58. DOI : https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.06.045

2. Крисоватий А. І., Десятнюк О. М. Трансформація податкової політики України в умовах глобальних викликів. *Фінанси України*. 2022. № 3. С. 7–23. DOI : https://doi.org/10.33763/finukr2022.03.007

3. Levkovets, N. FINANCIAL SECURITY OF THE COMPANY AS A FACTOR OF TAX STABILITY. *Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів, м. Київ, 29 березня 2024 р. К. : НУТД, 2024. С. 382–384. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/27469/1/DOMIN_2024_P382-384.pdf

СЕКЦІЯ 6
ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

УДК 336.1

R. V. Karpenko,
associate Professor at the department
of civil law disciplines, candidate of legal sciences, docent,
Dnipro State University of Internal Affairs

DIGITAL TRANSFORMATION OF THE PUBLIC FINANCE SYSTEM AS A TOOL FOR IMPROVING THE FINANCIAL TRANSPARENCY OF THE STATE IN A STATE OF WAR

The current stage of public administration development is characterised by significant changes caused by the digitalisation of social processes. One of the key areas in which the introduction of digital technologies has a profound systemic impact is public finance management. The effectiveness of public financial control, as well as the level of public trust in the government, largely depends on the transparency of budgetary operations, the speed of information exchange, and the quality of analytical data. Digital tools in the field of finance are shaping a new model of public administration that combines technological innovation with the principles of openness, accountability, and public control.

In the context of war and serious economic challenges for Ukraine, the digitalisation of public finances is becoming critically important as a means of ensuring financial security, reducing corruption risks and increasing the efficiency of budget resource use. National e-governance programmes, including the introduction of unified open data platforms, the integration of treasury systems and the development of public online services, are transforming the financial sector into an environment of constant oversight and analytical transparency.

The relevance of this topic is due to the fact that the digital transformation of public finances is a key foundation for the modernisation of the state. It contributes to the renewal of financial processes and changes the management culture, orienting it towards trust, openness and efficiency. In this regard, research into the relationship between digitalisation and financial transparency of the state is of strategic

importance, as it allows for a better understanding of current economic trends and ensures the development and strengthening of Ukraine's public sector.

The issue of digital transformation of public finances occupies a leading place in contemporary scientific discourse, as digitalisation is a determining factor in the modernisation of public administration and the formation of new approaches to ensuring financial transparency.

Current trends indicate growing interest among state institutions and local authorities in introducing digital technologies into the financial sector. This allows for the optimisation of budgetary processes and increased efficiency in resource management. However, the process of digital transformation is accompanied by a number of challenges, including instability in the legislative framework, insufficient training of personnel, limited budgetary resources, and difficulties in integrating new technologies into existing systems.

The importance of digital innovation in improving public financial management should be highlighted. The integration of digital technologies has significant potential to increase the efficiency, transparency and accessibility of financial services for the population. It is equally important to consider the prospects for the development of digital initiatives in the context of the implementation of national strategies until 2030. The process of introducing digital technologies must be consistent with the strategic priorities of the state, which will ensure the unity of directions and the sustainability of economic growth. Particular attention should be paid to optimising resources and implementing innovative solutions in the field of public financial management. The implementation of the recommendations will contribute to the most efficient use of budget funds and improve public financial management. The use of digital technologies to increase transparency and accountability in financial management plays a special role.

REFERENCES

1. Al-Okaily, M., Alqudah, H., Al-Qudah, A. A., Al-Qadi, N. S., Elrehail H. and Al-Okaily, A. Does financial awareness increase the acceptance rate for financial inclusion? An empirical examination in the era of digital transformation. *Kybernetes*, 2023. Vol. 52, No. 11, p. 4876–4896. DOI : https://doi.org/10.1108/K-08-2021-0710

2. Alsharari, N. M. and Ikem, F. Digital accounting systems and information technology in the public sector: mutual interaction. *Journal of Systems and Information Technology*, 2023. Vol. 25, No. 1, p. 53–73. DOI : https://doi.org/10.1108/JSIT-09-2021-0190

JEL O33, G21, D83

M. P. Zdorovyi,
a student of higher education of the third (scientific) level,
State Biotechnological University

UX/UI DESIGN IN MOBILE BANKING: IMPACT ON ENGAGEMENT, CONVERSION, AND RETENTION

Mobile banking has become one of the dominant channels for retail financial services as smartphone penetration and digital connectivity continue to expand across the world. Within this environment the quality of user experience and user interface design in mobile banking applications exerts a direct influence on the frequency of application use, the completion of critical customer journeys such as digital onboarding and the duration of the customers active relationship with the bank.

The empirical findings confirm that a streamlined and clearly signposted onboarding flow constitutes a critical determinant of conversion. Reducing the number of screens and data entry fields, providing real time validation of customer input and using easily interpretable progress indicators markedly increase the probability that prospective clients complete registration. Reported redesign initiatives in leading digital banks demonstrate substantial improvements in onboarding completion following the simplification of process logic and the visual clarification of forms. Beyond the initial session day to day engagement depends on rapid and unobstructed access to essential functions such as account overview payments and card management as well as on the reduction of cognitive load through consistent interaction patterns and unambiguous calls to action.

Trust and perceived security emerge as a further core dimension of user experience in mobile banking. Because mobile applications mediate access to highly sensitive financial information users actively seek explicit assurances of protection, including biometric authentication confirmation screens recognisable security icons and transparent communication of privacy rules. Interface design that renders security controls visible and comprehensible without overloading the screen helps to reduce user anxiety and supports a higher willingness to perform transactions that involve elevated risk. In turn this contributes to stronger long term retention and to a deeper and more profitable relationship between customer and bank.

Personalisation and contextual relevance additionally enhance engagement and loyalty. The paper highlights how tailored dashboards adaptive financial recommendations targeted in app messages and carefully designed behavioural prompts can make the application appear more useful timely and responsive to individual needs. In addition gamified elements and referral mechanisms such as quests reward schemes and tools for social sharing can stimulate exploration of new features and accelerate organic user growth. The experience of Monobank in Ukraine illustrates how a combination of convenient interaction design distinctive humorous microcopy and viral campaigns built around interactive games has supported rapid expansion of the client base and sustained levels of activity.

Comparison across markets indicates that although regulatory frameworks and customer expectations differ the underlying principles of effective user experience are largely universal. In the United States and the European Union users increasingly expect polished visual design immediate account opening and the integration of multiple financial tools within a single coherent application. In Ukraine and other emerging markets mobile banking frequently substitutes for visits to physical branches which reduces tolerance for friction and elevates the strategic importance of intuitive design. Available benchmark data show that digital banking applications typically achieve higher thirty day retention than general finance or shopping applications which suggests that systematic investment in user centred design generates measurable loyalty benefits.

The conclusions of the study emphasise that user experience and user interface design should be regarded as a core component of banking strategy rather than a purely aesthetic layer. Banks and financial technology firms that institutionalise user research experimentation through A B testing advanced analytics and iterative design practices can significantly improve onboarding conversion raise the frequency of mobile interactions and diminish customer churn. Practical implications include the prioritisation of simple and transparent customer journeys the explicit visualisation of trust and security cues the implementation of meaningful personalisation and gamification and the continuous monitoring of user behaviour in order to refine the interface. Future research may seek to strengthen the quantitative evidence on the relationship between investment in user experience and financial performance and to investigate the influence of emerging technologies such as artificial intelligence driven assistants on patterns of mobile banking engagement.

REFERENCES

1. Branch (Scaduto, E.). 3 Proven Strategies to Win and Retain Finance App Users / Branch Blog. URL : https://www.branch.io/resources/blog/3-proven-strategies-to-win-and-retain-finance-app-users

2. Giebe, C., Wohllebe, A., & Guhl, M. User Engagement in Mobile Banking Apps: A Literature Review of Drivers and Consequences. *International Journal of Mobile Applications and Technologies*. DOI : https://doi.org/10.51137/wrp.ijmat.2025.cgut.45846

3. Majumder, A. S. The Influence of UX Design on User Retention and Conversion Rates in Mobile Apps / arXiv. DOI : https://doi.org/10.48550/arXiv.2501.13407

4. World Bank. (2025). Global Findex Database 2025. URL : https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex

УДК 336.1:338.2(477)

О. С. Альохіна,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стратегічне планування відіграє важливу роль в управлінні публічними фінансами, адже воно сприяє забезпеченню довгострокової стабільності та раціонального використання державних ресурсів. За відсутності чітко окреслених стратегічних цілей і пріоритетів розвитку державні органи можуть втратити належний контроль над бюджетом і фінансовими потоками, що, у свою чергу, підвищує ризик неефективного витрачання коштів та уповільнення економічного зростання.

Українські дослідження останніх років підкреслюють, що цифрова трансформація публічних фінансів – це не лише автоматизація, а зміна управлінської моделі (від процедурності до результативності та аналітики). Зокрема, С. Криниця аналізує стратегії цифровізації управління публічними фінансами та підкреслює необхідність їх удосконалення з урахуванням нових інструментів і викликів [1].

Цифровізація системи управління державними фінансами в Україні у 2023–2025 рр. набула характеру не «окремих ІТ-проєктів», а поступового переходу до даних як основи управлінських рішень. В умовах війни та високої турбулентності макрофінансового середовища зростає потреба у швидкому бюджетному реагуванні, прозорості розподілу ресурсів, підзвітності видатків і мінімізації корупційних ризиків. На нормативному рівні важливою подією стало продовження та оновлення Стратегії цифрового розвитку СУДФ до 2030 року, що закріплює довгостроковий курс на інтегрованість, прозорість і технологічну сумісність фінансових інформаційних систем [2].

Найбільш «видимий» напрям цифровізації – розвиток відкритих даних та інструментів громадського контролю. Платформа E-Data і пов’язані модулі (Spending / Openbudget тощо) показують масштабованість цифрових рішень: станом на 15.09.2024 фіксується майже 20 млн користувацьких сесій, 93 млн документів на Spending.gov.ua, а також майже 242 млн транзакцій і бюджетних зобов’язань (із зазначенням сумарного обсягу оприлюдненого масиву) [3].

У 2025 році у публічній комунікації державних органів підкреслюється подальше зростання масштабів відкритих фінансових даних (оновлені агреговані показники за 10 років). Цифрова прозорість поступово стає «нормою» управління публічними коштами, а не факультативним елементом.

Щоб систематизувати ключові інструменти та їх роль у СУДФ, подамо узагальнення у таблиці 1.

Таблиця 1 – Ключові цифрові інструменти СУДФ [3]

Інструмент	Ланка СУДФ	Управлінський ефект
E-Data / Spending	Прозорість видатків і зобов'язань	Публічний контроль, зниження інформаційної асиметрії
Prozorro	Публічні закупівлі	Конкуренція, економія, антикорупційний ефект
Стратегія цифрового розвитку СУДФ до 2030	Інституційна рамка	Консолідація ІТ-ресурсів, інтеграція даних, ефективність адміністрування
ІТ-системи бюджетного планування (пілотування / розвиток)	Планування бюджету	Перехід до е-взаємодії та уніфікації даних

Інтерпретація результатів цифровізації СУДФ свідчить про наявність відчутних позитивних ефектів у практиці публічних фінансів. Насамперед масштаб відкритих даних через E-Data / Spending формує основу для зовнішнього контролю та аналітики видатків: що більший і регулярніший обсяг оприлюднених даних, то ширші можливості для автоматизованого моніторингу операцій і підвищення підзвітності розпорядників коштів. Водночас зростання конкурентних закупівель у системі Prozorro підтверджує здатність цифрових інструментів підтримувати конкуренцію та раціональне використання ресурсів навіть у складних економічних умовах [4]. Додатково системність цифрових змін підкріплюється державною Стратегією цифрового розвитку СУДФ до 2030 року, яка орієнтує на інтеграцію даних, консолідацію ІТ-ресурсів і оптимізацію бюджетних процедур.

Разом із тим цифровізація стикається з низкою обмежень. Фрагментація даних і паралельне функціонування різних реєстрів без повної сумісності ускладнюють формування єдиного фінансового інформаційного простору. Зростання обсягів цифрових даних підвищує вимоги до кібербезпеки та безперервності сервісів. Не менш суттєвою є проблема якості даних, адже відкритість не завжди означає їхню коректність і придатність для прогнозування.

Тому подальший розвиток СУДФ доцільно пов'язувати з ІТ-консолідацією, розвитком аналітики й Big Data-підходів, орієнтацією на результативність бюджетних програм та інвестиціями в цифрові компетентності персоналу [5].

Цифровізація управління державними фінансами в Україні відбувається стабільно та послідовно. Використання е-сервісів, відкритих даних і інтегрованих ІТ-рішень підвищує прозорість і результативність закупівель та бюджетного планування. Водночас актуальними залишаються питання стандартизації даних, кібербезпеки, оновлення правових норм і розвитку цифрових компетентностей держслужбовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криниця С. Стратегії цифровізації системи управління публічними фінансами в Україні: аналіз та перспективи. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics.* 2024. № 6. URL : https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/206/204 (дата звернення: 09.02.2026).

2. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/464-2025-%D1%80#Text (дата звернення: 09.02.2026).

3. Державна установа відкриті публічні фінанси. 10 років Є-DATA: цифрова прозорість, що змінила країну. URL : https://www.publicfinance.gov.ua/news/28 (дата звернення: 09.02.2026).

4. Prozorro (аналітика та новини) / Офіційний вебсайт. URL : https://prozorro.gov.ua/uk/news (дата звернення: 09.02.2026).

5. Shevchuk, O., Martynenko, V. An integrated approach to assessing the level of fiscal policy decentralization. Investment management and financial innovations. 2020. Vol. 17, no. 1. P. 49–63. DOI : https://doi.org/10.21511/imfi.17(1).2020.05 (дата звернення: 09.02.2026).

УДК 336.77:004.9

О. А. Баган,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ: АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ СКОРИНГУ ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ

Банківське кредитування відіграє важливу роль у забезпеченні розвитку економіки, оскільки дає змогу фінансовим установам перерозподіляти ресурси між суб'єктами господарювання, підтримуючи їхню ділову активність та інвестиційні можливості [2]. Сучасні умови функціонування кредитного ринку визначаються не лише макроекономічними факторами, а й посиленням впливу цифрових технологій, які докорінно змінюють механізми взаємодії банку з клієнтами, процеси оцінювання кредитоспроможності та швидкість ухвалення фінансових рішень [5]. У результаті цифрова трансформація кредитного процесу стає одним із ключових напрямів розвитку банківського сектору, що підтверджується зростанням обсягів кредитування та модернізацією бізнес-процесів банків в Україні [10].

У класичному розумінні організація кредитного процесу охоплює послідовність дій банку – від оцінювання кредитоспроможності позичальника до контролю виконання зобов'язань [3]. Методичні підходи до аналізу кредитоспроможності та засади формування кредитних відносин детально висвітлені у працях українських науковців, які визначають кредит як важливий елемент фінансової системи та механізм перерозподілу ресурсів [2]. У сучасних умовах банкам необхідно не лише якісно оцінювати кредитний ризик, а й адаптувати моделі кредитування до технологічних змін і динаміки ринкового середовища.

Останні роки банківська система України працює в умовах підвищеної волатильності та невизначеності, спричинених війною, порушенням логістики, зміною внутрішнього попиту та посиленням кіберзагроз [5]. Це потребує оновлення підходів до кредитної діяльності, адже моделі, що спираються на ретроспективну інформацію та суб'єктивні оцінки, уже не забезпечують належної ефективності [3]. Розвиток фінансових технологій, поява нових джерел даних і діджиталізація поведінки споживачів формують новий формат кредитних

відносин. За даними Огляду банківського сектору НБУ за листопад 2025 року, у ІІІ кварталі 2025 р. обсяг чистих кредитів банківської системи зріс на 8,0 % за квартал та на 26,5 % у річному вимірі, що підтверджує відновлення кредитної активності попри збереження воєнних ризиків [10].

У цих умовах особливого значення набуває цифровізація банківського кредитування. Вона охоплює процеси електронної ідентифікації клієнтів, автоматизації внутрішніх операцій, віддаленої подачі документів, використання мобільних застосунків та інтеграцію інтелектуальних інформаційних систем у бізнес-процеси банку [9]. Цифрові технології підвищують доступність кредитних продуктів, скорочують час їх оформлення, зменшують витрати банків на оброблення інформації та оптимізують комунікацію між банком і позичальником [5]. Крім того, діджиталізація кредитних операцій сприяє формуванню прозорих правил взаємодії між клієнтом і фінансовою установою, що є важливим фактором довіри до банківської системи.

Найбільш інноваційним компонентом цифровізації кредитного процесу є впровадження автоматизованих скорингових моделей. Теоретичні засади скорингу, засновані на статистичному аналізі, імовірнісних моделях та оцінюванні ризикової поведінки позичальника, докладно розроблені у працях провідних зарубіжних науковців [7]. Сучасний скоринг дозволяє використовувати не лише фінансові показники, а й поведінкові, соціальні та транзакційні дані, що істотно розширює інформаційну базу ухвалення кредитних рішень [1]. Це забезпечує підвищення точності прогнозування, усунення суб’єктивізму кредитних менеджерів та мінімізацію кредитних ризиків.

Ефективність впровадження скорингових систем залежить від нормативного середовища, у межах якого функціонують банки. Закон України «Про банки і банківську діяльність» визначає правові засади кредитних операцій, вимоги до управління ризиками та стандарти захисту інтересів клієнтів [4]. Крім того, Положення Національного банку України щодо визначення кредитного ризику деталізує алгоритми формування резервів, класифікації кредитних портфелів та методи розрахунку ризикової вартості активів [8]. У Звіті про фінансову стабільність НБУ за червень 2025 року наголошується, що банки нарощують кредитування, зберігаючи достатній запас капіталу й ліквідності, тоді як якість кредитних портфелів поступово поліпшується [6]. Огляд банківського сектору за листопад 2025 р. фіксує зниження частки непрацюючих кредитів до близько 25 %, а без урахування «старих» проблемних кредитів державних банків — до 14,3 %, що створює передумови для подальшого розширення кредитування на ринкових засадах [10].

Дослідження свідчать, що поєднання класичних підходів до кредитного аналізу з інноваційними цифровими рішеннями сприяє розширенню доступу населення та бізнесу до фінансування, підвищенню прозорості кредитних операцій, зниженню операційних витрат банків та поліпшенню структури кредитних портфелів [5; 9]. Цифровізація дозволяє суттєво пришвидшити процес прийняття рішень, автоматизувати контроль ризиків та забезпечити неперервний моніторинг позичальника, що відповідає рекомендаціям міжнародних фінансових інституцій [1].

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що цифрові трансформації в організації процесу банківського кредитування формують нову парадигму функціонування банківських установ. Вони змінюють зміст кредитних процедур, оптимізують управління ризиками, підвищують оперативність ухвалення рішень та забезпечують надійність кредитних операцій. Синергія інформаційних технологій, оновленої нормативно-правової бази та економічної необхідності модернізації кредитних процесів робить впровадження цифрових інструментів не тимчасовим трендом, а довгостроковим стратегічним напрямом розвитку фінансової системи України. Подальше вдосконалення автоматизованих систем скорингу, гармонізація вітчизняних нормативів із міжнародними рекомендаціями та розширення цифрової інфраструктури кредитного ринку слід розглядати як необхідну передумову відновлення економіки України у післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Principles for the Management of Credit Risk / Basel Committee on Banking Supervision. Basel : Bank for International Settlements, 2000. 31 p.

2. Вовчак О. Д., Бучко І. Є., Костак З. Р. Гроші та кредит : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 424 с.

3. Вовчак О. Д., Рущишин Н. М., Андрейків Т. Я. Кредит і банківська справа : підручник. Львів : Новий Світ–2000, 2010. 608 с.

4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07 грудня 2000 р. № 2121-III / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (дата звернення: 09.12.2025).

5. Криховецька З. М., Кропельницька С. О., Кохан І. В. Сучасний стан та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 14. С. 67–75.

6. Звіт про фінансову стабільність / Національний банк України. Київ : НБУ, 2025. Червень. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2025-roku (дата звернення: 09.12.2025).

7. Thomas, L. C., Edelman, D., Crook, J. Credit Scoring and Its Applications. Philadelphia : Society for Industrial and Applied Mathematics, 2002. 280 p.

8. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : постанова Правління Національного банку України від 30 червня 2016 р. № 351. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16 (дата звернення: 09.12.2025).

9. Попело О. В., Тарасенко А. В. Розвиток цифрових інновацій на ринку кредитних послуг України. *Бізнес Інформ.* 2023. № 3. С. 108–114.

10. Огляд банківського сектору, листопад 2025 року / Національний банк України. Київ : НБУ, 2025. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-11.pdf (дата звернення: 09.12.2025).

УДК 336.2

А. А. Ваховська,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
В. Ю. Шепиленко,
старший викладач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Корупційна складова у сфері публічних фінансів залишається однією з найбільших перешкод для забезпечення сталого економічного розвитку. За даними Transparency International [1], високий рівень корупції негативно впливає на довіру громадян, інвестиційний клімат і якість державних послуг. У сучасних умовах цифровізації економіки та масового переходу державних послуг в онлайн виникає необхідність застосування інноваційних цифрових інструментів, які здатні підвищити прозорість, автоматизувати контроль і мінімізувати людський фактор.

Одним із успішніших прикладів в Україні є система електронних державних закупівель ProZorro, яка дозволяє відслідковувати кожен етап закупівлі, публікувати відкриті дані та використовувати аналітичні модулі для виявлення аномалій у торгах [3, с. 45].

Існуючі міжнародні аналоги, наприклад e-Procurement у США та Estonian e-Procurement, інтегрують штучний інтелект для виявлення підозрілих схем, що дозволяє скоротити час перевірки та мінімізувати корупційні ризики. Значну роль у забезпеченні прозорості відіграють платформи відкритих даних (Open Data), такі як OpenSpending у Великій Британії та США, які дають можливість громадським організаціям і журналістам аналізувати використання бюджетних коштів, створюючи ефективний механізм громадського контролю [2, с. 462].

Крім того, інноваційні підходи включають застосування цифрового аудиту та аналітики фінансових потоків, які автоматично відстежують відхилення від нормативів, ідентифікують ризикові транзакції та допомагають прогнозувати потенційні порушення ще до їхнього здійснення. Наприклад, система Data Analytics for Fraud Detection у Канаді використовує алгоритми для перевірки

державних контрактів і грантів, а у Сінгапурі штучний інтелект автоматично оцінює заявки на державні програми, виявляючи конфлікти інтересів.

Використання Big Data дозволяє агрегувати величезні масиви фінансової інформації та виявляти приховані закономірності, що неможливо зробити вручну, а блокчейн та смарт-контракти забезпечують прозорість і незмінність усіх транзакцій, наприклад проєкт Ubin у Сінгапурі для безготівкових розрахунків і естонська система зберігання державних контрактів [4, с. 34].

Блокчейн також відкриває можливість створення децентралізованих платформ, де кожна транзакція підтверджується автоматично, що унеможливлює фальсифікацію та підвищує довіру громадян до системи. Інноваційні модулі прогнозування корупційних ризиків на основі машинного навчання та AI дозволяють не лише виявляти аномалії, а й передбачати потенційні шахрайські дії, що значно підвищує ефективність превентивних заходів.

До сучасних підходів варто також віднести інтеграцію цифрових платформ із громадським контролем через мобільні додатки, де користувачі можуть повідомляти про порушення, а аналітичні модулі відразу оцінюють ризики та пріоритетність перевірок. Варто наголосити, що автоматизація бюджетного контролю та впровадження “розумних контрактів” у сфері державних закупівель забезпечує не лише прозорість, а й швидкість фінансових операцій, зменшуючи бюрократичне навантаження.

Важливим інноваційним аспектом є комбінування кількох цифрових інструментів, наприклад поєднання відкритих даних, блокчейну і AI-аналітики, що дозволяє створити систему, яка одночасно запобігає, виявляє та прогнозує корупційні ризики [4, с. 36].

До основних проблем розвитку цифровізації з метою зменшення корупційної складової можна віднести: технологічну складність впровадження, кібербезпеку, потребу у висококваліфікованих кадрах і постійне оновлення алгоритмів для адаптації до нових схем шахрайства.

Поширене використання цифрових інструментів, таких як електронні закупівлі, відкриті дані, цифровий аудит, Big Data, AI та блокчейн, доводять свою ефективність у боротьбі з корупцією, підвищують прозорість фінансових процесів і залучають громадськість до контролю за державними фінансами, забезпечуючи стратегічний ресурс для розвитку прозорої та ефективної системи управління публічними коштами. До перспективних напрямів подальшого розвитку даного напряму можна віднести: інтеграцію аналітичних платформ, розвиток професійних компетенцій державних службовців та формування умов для безпечного й масштабного використання інноваційних технологій у державному секторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Transparency International Ukraine. *Transparency International Ukraine – Знизити рівень корупції*. URL : https://ti-ukraine.org/ (дата звернення: 24.01.2026).

2. Суббот А. І., Бісюк О. С. Роль фінансового контролю у формуванні механізмів протидії корупції в умовах трансформації державного управління. *State and regions. series: law*. 2024. № 4. С. 458–464. DOI : https://doi.org/ 10.32782/ 1813-338x-2024.4.73 (дата звернення: 24.01.2026).

3. Bilenets, D., Vozniakovska, K., Marchuk, V. Anti-corruption mechanisms in public administration as a tool for combating organized crime in the economic sector. *Uzhhorod national university herald. series: law*. 2024. Т. 3, № 84. С. 43–48. DOI : https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.6 (дата звернення: 24.01.2026).

4. Vinnykova,N. Digtial technologies in combating global corruption. *The journal of V. N. karazin kharkov national university. issues of political science*. 2022. No. 41. P. 30–39. DOI : https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-41-04 (date of access: 24.01.2026).

УДК 336:368

К. О. Дідківська,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Б. І. Кострица,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Н. М. Давиденко,
доктор економічних наук, професор,
декан факультету фінансів та цифрових технологій,
Державний податковий університет

АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ INSUR-TECH У СЕГМЕНТІ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Розвиток страхових екосистем є важливим напрямом модернізації страхового ринку України, що дозволяє підвищити ефективність надання страхових послуг та сприяє економічному розвитку країни. У цьому контексті особливу роль відіграють інноваційні технології, зокрема у сфері Insur-Tech, які активно змінюють традиційні підходи до страхування.

Розбудова страхових екосистем у сучасних умовах виступає одним із перспективних напрямів розвитку страхового ринку України. Запозичення досвіду банківських екосистем, які сформувалися завдяки тісній співпраці банків та фінтех-компаній, стає реальним передусім завдяки впровадженню інноваційних технологічних рішень у сфері Insur-Tech. Такий підхід забезпечує розширення спектру страхових продуктів, підвищення доступності страхового захисту та зміцнює роль страхового сектору у стимулюванні економічного розвитку країни [1–2].

Сучасний український сегмент Insur-Tech перебуває на етапі активного формування, проте вже сьогодні на страховому ринку країни діє ряд компаній та проєктів, що впроваджують інноваційні цифрові та технологічні рішення у страхову практику. Доцільним є аналіз прикладів Insur-Tech онлайн-платформ, які функціонують на національному ринку страхових послуг або взаємодіють із українськими страховими компаніями.

На українському ринку страхових послуг функціонують кілька Insur-Tech онлайн-платформ, що впроваджують цифрові інновації у страхову діяльність. Їх опис подано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Характеристика онлайн-платформ Insur-Tech на українському ринку страхових послуг

Платформа	Продукти / Послуги	Особливості	Співпраця
TrustLife	Накопичувальне страхування життя	Порівняння умов різних страховиків, вибір оптимальних варіантів відповідно до фінансових цілей	Співпрацює з перевіреними страховими компаніями
Finance.ua	ОСЦПВ, КАСКО, «Зелена картка», добровільне медичне страхування, страхування житла та подорожей, корпоративні медичні програми	Оформлення страхових продуктів онлайн, широкий спектр послуг, співпраця з провідними українськими страховими компаніями	Агрегатор страхових рішень, працює з українськими страховими компаніями
EasyPeasy Insur-Tech	Персоналізоване автострахування за моделлю «pay-as-you-drive»	Тариф формується на основі фактичного пробігу та стилю водіння, телематичні дані, зручність і гнучкість через мобільний додаток для керування страховим покриттям	Пропонує технологічне рішення для автострахування

Джерело: [3].

Розвиток Insur-Tech на українському ринку страхових послуг демонструє значний потенціал для трансформації галузі, забезпечуючи підвищену доступність та ефективність страхових продуктів. Впровадження інноваційних технологій сприяє розширенню спектра послуг і вдосконаленню процесу їх надання. Перспективи подальшого розвитку таких онлайн-платформ значно зміцнюють позиції страхового сектора в економіці України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дем’янчук М. А., Маслій Н. Д., Жаданова Ю. О. Страхова екосистема України: забезпечення розвитку страхових компаній. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 18. С. 30–38.

2. Соколова А. М. Страхова екосистема України як перспектива розвитку страхового ринку в умовах діджиталізації. *Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах* : зб. матеріалів IV Міжнародній наук.-практ. інтернет-конференції, м. Полтава, 20–21 квітня 2023 р. 2023. С. 90.

3. Ukrainian Association of FinTech and Innovation Companies / Каталог фінтех-компаній України. 2024. URL : https://fintechua.org/download_catalog2024 (дата звернення: 02.01.2026).

УДК 351:004.9

Д. В. Демінська, Д. О. Кондаурова,
здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Л. В. Діденко,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ ТА ЗА УМОВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну суттєво змінило українську економіку та систему державних фінансів. Держава опинилася у ситуації, коли традиційні механізми бюджетного планування, що витримували порівняно мирні умови, перестали бути дієвими для нових викликів. Економічна криза, падіння виробництва в окремих регіонах, масова міграція населення, руйнування інфраструктури – усе це призвело до різкого збільшення потреб у гнучких і прозорих механізмах управління фінансами.

В перші роки вторгнення, видатки державного бюджету України досягли 2 706 млрд грн, що на 80 % більше, ніж у попередньому році, при цьому значна частина зрослих видатків була спрямована на національну безпеку та оборону. Доходи держбюджету становили 1 787,7 млрд грн, з яких близько 26,9 % були грантами від міжнародних партнерів [4]. Це демонструє, що ще на ранньому етапі війни значну роль у фінансуванні державних функцій відігравала зовнішня підтримка. Ця фінансова напруга змусила уряд переглянути підходи до управління публічними фінансами, і цифровізація стала одним із головних інструментів для адаптації бюджетної політики до умов невизначеності.

До 2022 р. цифрові технології в державному управлінні розглядалися як додатковий елемент модернізації. Однак війна зробила цифровізацію не розкішшю, а необхідністю. Впровадження електронних інформаційних систем дозволило швидко забезпечити оперативну прозорість, відкритість даних і доступ до фінансової інформації громадянам, органам влади та міжнародним партнерам [1, с. 26].

Одним із ключових інструментів став національний портал «Є-data» – інтегрована платформа публічних фінансів, яка включає модулі для планування та виконання бюджетів, аналізу видатків, публікації відкритих даних, інтерактивних аналітичних інструментів і навіть Telegram-ботів для зручного доступу до фінансової інформації. Це стало важливим кроком у бік цифрової прозорості, що раніше була обмежена у бюджетній сфері.

Такий рівень доступності даних сприяє швидшому ухваленню рішень – чиновники можуть аналізувати бюджетні показники в реальному часі, громадськість і експерти отримують доступ до фінансових показників, а іноземні донори бачать, як витрачаються їхні гранти та позики. Цифрові дані істотно змінили логіку управління: замість формального обліку виконання планів бюджетування перехід на аналітику даних і бюджетну прозорість став ключовим елементом ефективної фінансової політики [2].

Протягом 2024 р. український бюджет продовжував адаптуватися до нових реалій. Державний бюджет України у 2024 р. мав доходи 2,67 трлн грн, з яких 433,9 млрд грн були грантовими коштами від міжнародних партнерів, що підкреслює залежність бюджету від зовнішньої допомоги в умовах війни. У 2025 р. ситуація демонструє подальший розвиток: доходи держбюджету України склали 3,12 трлн грн, тоді як видатки – 4,49 трлн грн, що на понад 11 % більше, ніж у 2024 [4]. Значну частину видатків (приблизно 38,9 % ВВП) було спрямовано на сектор безпеки й оборони [3]. Це підкреслює, що бюджетна політика продовжує бути орієнтованою на максимальне забезпечення безпекових та соціальних потреб держави.

Однак ці показники створюють серйозний дефіцит бюджету, що потребує зовнішнього фінансування та залучення міжнародних інституцій, таких як МВФ. Як повідомлялось, місія МВФ розпочала роботу в Києві у 2025 р. [5], щоб знайти шляхи фінансування значного дефіциту бюджету на 2026 р., який оцінюється приблизно в 38 млрд доларів США [5]. Ці цифри свідчать про те, що управління публічними фінансами в умовах війни – це не лише про видатки та доходи, а й про здатність оперативно адаптувати бюджет до зовнішніх шоків, ефективно комунікувати з міжнародними партнерами і забезпечувати прозорість використання коштів.

Цифровізація охоплює значно більше, ніж просто автоматизацію процесів. Вона змінює саму сутність бюджетного управління:

1. Аналітика великих даних і моделювання сценаріїв – бюджетні системи сьогодні інтегровані з аналітичними модулями, що дозволяють прогнозувати фінансові потоки з урахуванням зміни умов війни та зовнішнього фінансування.

Це допомагає приймати рішення не за інерцією минулого, а на основі кількісних моделей та трендів.

2. Публічний доступ до даних завдяки відкритим платформам значно посилює суспільний контроль за державними фінансами. Громадяни можуть бачити, як саме витрачаються кошти бюджету, що сприяє підвищенню рівня довіри до державних інституцій і зменшенню корупційних ризиків.

3. Інтегровані інформаційні системи дозволяють уникнути дублювання даних між відомствами, спрощують обмін інформацією між міністерствами, податковими органами та казначейством. Це, у свою чергу, підсилює координацію дій у бюджетному циклі.

Фахівці наголошують, що цифрова трансформація – це не лише впровадження технологій, а й зміна управлінської культури, зокрема перехід до більш прозорих, відкритих і даних-орієнтованих практик [1, с. 26].

Незважаючи на помітний прогрес, існують серйозні виклики. Перш за все це інфраструктурні обмеження: нерівномірний доступ до цифрової інфраструктури у різних регіонах, потреба у захищених системах для обробки фінансових даних, а також загрози кібербезпеки, що зростають у воєнний час. Кадрові обмеження також суттєві – державні органи потребують більше фахівців із цифрової аналітики, ІТ-управління та кібербезпеки, здатних забезпечити не лише технічну підтримку, а й стратегічне використання даних у управлінні фінансами.

Трансформація управління публічними фінансами в Україні стала одним із ключових елементів державної адаптації до умов війни. Цифрові технології перетворилися з додаткового інструмента на основу бюджетної прозорості, ефективності та оперативності рішень. Під впливом цифровізації Україна змогла створити механізми, які дозволяють поєднувати вимоги до прозорості з оперативними потребами воєнного часу, зберігаючи при цьому фундаментальні принципи ефективності, підзвітності та відповідальності управління публічними ресурсами.

Надалі цифрова трансформація повинна інтегрувати більш складні інструменти аналітики, автоматичного прогнозування, захисту даних і адаптації бюджетних процесів, що дозволить підвищити фінансову стійкість України навіть у кризових умовах та створити міцну основу для післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горник В. Г., Євмєшкіна О. Л., Сімак С. В. Цифровізація як інструмент публічного управління в Україні: переваги та проблеми. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.* 2024. № 6, том 35 (75). С. 26.

2. Діденко Л. В., Герман Я. І., Семенова О. В. GovTech та публічні фінанси: стратегічні напрями цифрової трансформації України. *Економічний простір.* 2025. № 206. С. 51–56. DOI : https://doi.org/10.30838/EP.206.51-56 (дата звернення: 14.02.2026).

3. Інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет». URL : https://edata.gov.ua (дата звернення: 14.02.2026).

4. Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_zvit_pro_vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_na_2024_rik_vidatki_na_oboronu_ta_bezpeku_stanovili_297_trln_griven-5097?utm (дата звернення: 14.02.2026).

5. Reuters, 2025. «IMF mission starts work in Kyiv as Ukraine seeks funds for 2026». URL : https://www.reuters.com/markets/europe/imf-mission-starts-work-kyiv-ukraine-seeks-funds-2026-2025-09-03/?utm (дата звернення: 14.02.2026).

УДК 330.34:338.24:004.9:334.72

М. С. Жулавський,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
О. О. Захаркін,
доктор економічних наук, професор,
Сумський державний університет

ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОМУ ПАРТНЕРСТВІ: ВПЛИВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ[1]

Дослідження показують, що цифровізація публічно-приватного партнерства (ППП) оптимізує управління, підвищує прозорість взаємодії між державою й бізнесом та полегшує контроль виконання контрактів, що в свою чергу, зменшує ризики та підвищує рівень економічної безпеки регіону [1]. Серед ключових інструментів виділяють цифрові платформи для управління проєктами, системи для спільної роботи, великі дані (big data), штучний інтелект, блокчейн та хмарні сервіси. Ці технології застосовуються на всіх етапах життєвого циклу ППП: від формування концепції до експлуатації. Цифрові платформи та big data допомагають краще відстежувати виконання зобов'язань та своєчасно коригувати проєкти; алгоритми штучного інтелекту використовуються для прогнозування ризиків, а блокчейн – для фіксації прав та зменшення корупційних ризиків.

У 2025 р. Верховна Рада України ухвалила нову редакцію Закону «Про державно-приватне партнерство», яка кардинально змінює процедури підготовки та реалізації ППП. Закон дозволив використання спрощених процедур для проєктів вартістю до 5,538 млн євро, скасував вимогу повного техніко-економічного обґрунтування та запровадив швидкий порядок затвердження проєктів, що відносяться до переліку відновлення на період воєнного стану та сім років після його припинення [2]. До 1 січня 2027 р. всі конкурентні процедури відбору приватних партнерів мають здійснюватися онлайн через електронну

[1] Тези підготовлені за результатами дослідження, що фінансується за рахунок бюджетних коштів МОН України «Цифровізація системи публічно-приватного партнерства як драйвер економічної безпеки держави у воєнний і повоєнний періоди» (реєстраційний номер: 0126U000543).

торгову систему, що відповідає стандартам ЄС. Запровадження такого електронного майданчика спрямоване на підвищення прозорості та зменшення корупційних ризиків. Закон також дозволив гібридне фінансування, розширив сфери застосування ППП (оборона, житлове будівництво, освіта, медицина, енергетика) і надав можливість державним і комунальним підприємствам бути ініціаторами проєктів.

ППП дозволяють державі та бізнесу спільно фінансувати та експлуатувати інфраструктурні об'єкти, що сприяє розподілу ризиків та стимулює інновації. У роботі про механізми забезпечення безпеки через ППП зазначається, що спільне фінансування зменшує залежність від бюджету й стимулює приватний сектор до інновацій; створюються робочі місця, підтримуються малі та середні підприємства, а розвиток критичної інфраструктури (транспорт, енергетика, зв'язок) підсилює національну безпеку. Поєднання високих стандартів якості, які забезпечують приватні компанії, із контролем держави формує синергію, що сприяє розвитку ключових галузей економіки.

Цифрові системи, такі як Prozorro та DREAM демонструють, що відкриті дані та доступність інформації є ключовими для запобігання корупції та забезпечення суспільної довіри. Prozorro відкриває дані про всі тендери, дозволяючи будь-кому контролювати процес закупівель. DREAM надає громадянам можливість відстежувати хід реалізації проєктів, вивчати склад учасників, джерела фінансування та стан платежів. Завдяки інтеграції з реєстрами та аналітичним інструментам, платформа допомагає виявляти «вузькі місця» та підтримує органи влади у підготовці документів. Такий підхід підвищує відповідальність усіх сторін і зміцнює економічну безпеку громади.

Індустрія 5.0 підкреслює людиноцентричність і стійкість, що важливо для регіонів, що постраждали від війни. Приклади з DREAM показують, що більшість проєктів спрямовані на сфери, необхідні для повсякденного життя: освіту, охорону здоров'я, водопостачання, транспорт і енергетику. Незважаючи на складні умови, понад половина проєктів перебуває у стадії реалізації, що свідчить про стійкість громад і ефективність цифрових інструментів. У перспективі це дозволить зміцнити людський капітал, покращити соціальні послуги та зменшити міграційний відтік [3].

Поряд із перевагами цифровізація посилює залежність від інформаційних систем і створює нові загрози. Наукові дослідження зазначають, що цифрові технології підвищують ефективність управління та швидкість реагування на загрози, проте вимагають уваги до кібербезпеки й суворого регулювання, оскільки з'являються нові ризики для економічної та інформаційної безпеки.

Серед ключових викликів: забезпечення захисту персональних даних, стійкість інфраструктури до кібератак, нерівномірність цифрової інфраструктури в регіонах та необхідність підготовки кадрів. Важливо розробити нормативні акти щодо прозорості алгоритмів, етичного використання AI та захисту приватності.

Висновки. Цифровізація ППП є чинником зміцнення економічної безпеки регіонів України в умовах війни та відновлення. Використання платформ Prozorro і DREAM підвищує прозорість, контроль і можливості залучення ресурсів, а оновлена правова база та цифрові технології формують основу інтегрованого управління ризиками й інфраструктурної стійкості. Водночас ефективність цифровізації ППП залежить від інвестицій у кібербезпеку, інфраструктуру та людський капітал як передумови сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Руденко В., Ковтун М. Публічно-приватне партнерство як каталізатор підприємництва та соціальних інновацій. *Економіка і регіон / Economics and region*. 2025. № 3(98). С. 38–46. DOI : https://doi.org/10.26906/eir.2025.3(98).3897

2. Про публічно-приватне партнерство : Закон України від 19 червня 2025 року № 4510-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-20#Text

3. Криштанович С. Особливості державно-приватного партнерства в умовах переходу від Індустрії 4.0 до Індустрії 5.0. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*. 2025. № 8 (62). DOI : https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-8(62)-171-182

УДК 336.77:332.14(477)

Р. М. Іроденко,
аспірант кафедри фінансових ринків і технологій,
Державний податковий університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОМІНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

На поточному етапі фінансова система України функціонує в режимі безпрецедентного навантаження і дефіциту ресурсів. Співвідношення державного боргу до ВВП зросло з 51% у 2021 році до понад 90 % у 2024 році, що відображає колосальні потреби у фінансуванні оборонних та соціальних видатків. Вони покриваються за рахунок як зовнішньої допомоги, так і внутрішніх запозичень на фондовому ринку.

Стан фондового ринку України у 2022–2025 роках демонструє чітку структурну деформацію у бік переважання державних цінних паперів. Організований ринок капіталу фактично перетворився на майданчик для обігу внутрішнього державного боргу. У 2025 році загальний обсяг торгів на організованому ринку капіталу склав 845 млрд грн, що на 163 % більше, ніж у 2023 році. При цьому левова частка – 71,7 % (605,7 млрд грн) – припадає саме на облігації внутрішньої державної позики (ОВДП).

Біржа ПФТС залишається найбільшим організатором торгів, забезпечуючи понад 70 % загального біржового обороту країни. Динаміка її показників у 2024 році ілюструє загальноринкові тенденції.

Таблиця 1 – Структура торгів на ПФТС у 2024-2025 роках

Категорія інструменту	Обсяг торгів (млрд грн)		Частка в структурі (%)	
	2024	2025	2024	2025
Державні облігації України (ОВДП)	431,4	605,7	83,0	71,7
Облігації іноземних держав	39,8	51,3	7,7	6,1
Валютні свопи	36,8	180,4	7	21,4
Корпоративні облігації	7,9	0,1	1,5	0,01
Цінні папери ICI	3,5	3,4	0,7	0,4
Акції українських емітентів	<0,01	0,029	<0,004	<0,003
Усього	**520**	**845**	**100**	**100**

Джерело: [1].

Дані свідчать про те, що торгівля цінними паперами корпоративного сектора на фондовому ринку перебуває у стані стагнації. Частка акцій у 0,002 % є критично низькою і вказує на відсутність ліквідності та інтересу інвесторів до пайових інструментів у період високих воєнних ризиків. Натомість ринок ОВДП демонструє високу життєздатність, особливо після запуску торгів облігаціями у валюті номіналу (долар США та євро) з липня 2022 року.

Одним із найбільш позитивних трендів воєнного періоду стало вибухове зростання кількості приватних інвесторів – фізичних осіб. Якщо раніше фондовий ринок вважався прерогативою інституційних гравців, то війна та патріотичний підйом змінили цю парадигму. ОВДП стали не просто фінансовим інструментом, а засобом безпосередньої фінансової допомоги армії.

Протягом 2025 року обсяг військових ОВДП у власності фізичних та юридичних осіб зріс у 1,2 рази, досягнувши 169,8 млрд грн станом на 1 жовтня 2025 року, порівняно з 141,1 млрд грн на 1 жовтня 2024 року. Загалом за 2025 рік уряд залучив від розміщення облігацій майже 570 млрд грн [2]. Цей успіх став можливим завдяки глибокій інтеграції фінансового сектору з державними цифровими сервісами, зокрема застосунком «Дія». Можливість придбати військові облігації у кілька кліків, обравши назву облігації (на честь деокупованих міст чи територій), створила унікальний користувацький досвід, який поєднує інвестування з громадянською позицією. Зростання частки населення в портфелі ОВДП до 4,2 % є важливим індикатором довіри до держави та фінансової системи. Це також створює базу для майбутнього розвитку ринку корпоративних облігацій, оскільки у громадян формується звичка до роботи з цінними паперами як альтернативи банківським депозитам.

Велику роль в цих процесах відіграє цифровізація, що робить торгівлю фінансовими активами доступною для громадян. Україна послідовно рухається до легалізації ринку віртуальних активів. НКЦПФР брала активну участь у розробці законопроєкту № 10225 [3], який базується на європейському регламенті MiCA (Markets in Crypto-Assets) [4]. Це рішення має на меті створити прозоре середовище для цифрових активів, що дозволить інтегрувати їх у загальну фінансову систему та залучити інвестиції від технологічних компаній. Очікується, що цифрові активи можуть стати важливим джерелом ліквідності для малого та середнього бізнесу в післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жолобецький С. У 2025 обсяг торгів на ПФТС збільшився на 63 % до 845 млрд гривень / Українські новини. 2026. 7 січня. URL : https://ukranews.com/ua/news/1126944-u-2025-obsyag-torgiv-na-pfts-zbilshyvsya-na-63-do-845-mlrd-gryven

2. Щодо залучення коштів до державного бюджету через розміщення ОВДП за період воєнного стану: статистичні дані / Міністерство фінансів України ; Національний банк України. 2025. 3 жовтня. URL : https://surl.li/knjlpj (дата звернення: 30.01.2026).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні : проєкт Закону України від 07.11.2023 № 10225 / Верховна Рада України. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43135 (дата звернення: 30.01.2026).

4. Markets in Crypto-Assets (MiCA): Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023. *Official Journal of the European Union.* 2023. URL : https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj

УДК 336.1; 519.85

К. С. Колеснік,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Л. В. Скасків,
доцент кафедри вищої та прикладної математики,
Державний податковий університет

ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА МЕТОДІВ МАТЕМАТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

Сучасні процеси цифрової трансформації докорінно змінюють систему управління державними фінансами, роблячи її більш динамічною, прозорою та орієнтованою на дані. В умовах зростання складності бюджетних процесів, збільшення кількості учасників фінансових відносин та необхідності швидкого реагування на економічні виклики традиційні методи планування й аналізу видатків виявляються недостатніми. Саме тому дедалі більшої актуальності набуває застосування математичного програмування та цифрових інструментів, здатних забезпечити науково обґрунтовану оптимізацію бюджетних рішень.

Цифровізація створює нову інфраструктуру для роботи з фінансовими даними. Сучасні державні інформаційні системи акумулюють великі масиви інформації про доходи, видатки, боргові зобов'язання, закупівлі, соціальні програми та інші аспекти бюджетного процесу. Раніше ці дані були розпорошені між різними відомствами, що ускладнювало їх аналіз і робило процес прийняття рішень повільним та фрагментарним. Тепер же цифрові платформи дозволяють інтегрувати інформацію, забезпечувати її актуальність і доступність, а також застосовувати до неї складні математичні моделі [1].

Математичне програмування виступає ключовим інструментом у процесі оптимізації державних видатків. Його сутність полягає у формалізації управлінських задач у вигляді моделей, що містять цільову функцію та систему обмежень. У сфері державних фінансів цільова функція може відображати мінімізацію витрат, максимізацію соціально-економічного ефекту, підвищення ефективності бюджетних програм або збалансування між різними напрямами фінансування. Обмеження ж визначаються бюджетними лімітами, нормативними вимогами, політичними пріоритетами, соціальними потребами та іншими факторами.

Лінійне програмування дозволяє вирішувати задачі, у яких взаємозв'язки між змінними є пропорційними та передбачуваними. Це особливо корисно при розподілі ресурсів між секторами або регіонами, коли необхідно знайти оптимальне співвідношення між різними статтями видатків. Цілочисельне програмування застосовується у випадках, коли рішення мають дискретний характер, наприклад, вибір конкретних інвестиційних проєктів, які можуть бути профінансовані або відхилені. Стохастичні моделі враховують невизначеність макроекономічних умов, що є надзвичайно важливим у періоди економічної нестабільності. Динамічне програмування дозволяє оцінювати наслідки рішень у довгостроковій перспективі, що є актуальним для планування державного боргу, пенсійних програм чи великих інфраструктурних проєктів.

Цифрові інструменти забезпечують технічну можливість реалізації таких моделей. Аналітичні платформи дозволяють візуалізувати результати моделювання, порівнювати сценарії та відстежувати виконання бюджету в режимі реального часу. Хмарні обчислення забезпечують масштабованість і швидкість обробки даних, що є критично важливим для задач оптимізації з великою кількістю змінних. Спеціалізовані програмні комплекси для математичного програмування дозволяють розв'язувати задачі, які раніше були надто складними для практичного застосування в державному секторі.

Практичні приклади використання математичного програмування у сфері державних фінансів є різноманітними. Одним із найважливіших напрямів є оптимізація міжбюджетного розподілу. Моделі дозволяють враховувати демографічні характеристики, рівень соціально-економічного розвитку регіонів, інфраструктурні потреби та інші фактори, що забезпечує більш справедливий і збалансований розподіл трансфертів. У сфері державних інвестицій оптимізаційні моделі допомагають формувати портфель проєктів, який забезпечує максимальний соціально-економічний ефект за наявних бюджетних обмежень. Це дозволяє уникати фінансування малоефективних або політично мотивованих проєктів [2].

Разом із тим впровадження математичного програмування у державному секторі супроводжується низкою викликів. Однією з ключових проблем є якість даних: неповні, застарілі або несумісні дані можуть суттєво знизити точність моделей. Іншою проблемою є недостатня цифрова компетентність персоналу, що ускладнює інтерпретацію результатів моделювання та їх інтеграцію у процес прийняття рішень. Важливими є також етичні аспекти, зокрема необхідність забезпечення прозорості алгоритмів, уникнення упередженості та збереження балансу між оптимізацією та соціальною справедливістю [3].

Попри ці виклики перспективи розвитку оптимізаційних підходів у сфері державних фінансів є надзвичайно широкими. Подальша інтеграція штучного інтелекту, розвиток цифрових двійників економіки, удосконалення державних інформаційних систем та поширення відкритих даних створюють умови для формування нової культури бюджетного планування. У цій культурі рішення ґрунтуються не на інтуїції чи політичних міркуваннях, а на даних, моделюванні та об'єктивних критеріях ефективності. Математичне програмування у цьому контексті стає не лише технічним інструментом, а й важливим елементом модернізації системи управління публічними фінансами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О. І. Фінансова безпека держави: методологія оцінювання та механізми забезпечення. Київ : КНЕУ, 2021.
2. Савчук В. С., Кузьмін О. Є. Економіко-математичні методи та моделі : навчальний посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022.
3. Савчук В. С., Литвиненко Я. В. Математичні методи та моделі в економіці. Київ : КНЕУ, 2020.

УДК 336.1:004.9:347.214

І. В. Лонюк,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня,
Одеський державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ РЕЄСТРІВ ЯК ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПРОТИДІЇ САМОЧИННОМУ БУДІВНИЦТВУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Самочинне будівництво в Україні є системною проблемою, що породжує значні фінансові, соціальні та правові ризики. Це має прояв у втраті податкових надходжень, унеможливленні належного управління певними об'єктами нерухомості, погіршенні інвестиційного клімату та створенні несприятливих умов для розвитку громад. Неефективність виявлення та контролю над об'єктами самочинного будівництва призводить до значних витрат з публічних бюджетів на судові процеси, примусове знесення та легалізацію (за потреби, враховуючи рішення Верховного Суду України, щодо самочинних споруд). У зв'язку з цим виникає потреба у застосуванні цифрових інструментів, як механізму підвищення ефективності протидії самочинному будівництву в контексті управління публічними фінансами.

У наукових дослідженнях інститут самочинного будівництва розглянуто багатогранно. Ми підтримуємо наукову позицію, відповідно до якої самочинне будівництво за своєю правовою природою є правопорушенням, оскільки воно пов'язане з недотриманням, встановлених законодавством вимог щодо погодження забудови з уповноваженими органами державної влади на стадіях надання земельної ділянки, підготовки проєктної документації та безпосереднього здійснення будівельних робіт. Водночас у сучасній юридичній науці самочинне будівництво також трактується як механізм легалізації відхилень від встановлених норм, що фактично є одним із первісних способів набуття права власності [1, с. 527].

Відповідно до положень статті 376 Цивільного кодексу України житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно вважаються самочинним будівництвом, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без відповідного документа, який дає право виконувати будівельні роботи чи належно затвердженого проєкту, або з істотними

порушеннями будівельних норм і правил [2]. Існує можливість узаконення таких об'єктів за наявності визначених законом умов або їх примусове знесення на підставі судового рішення. Об'єкти самочинного будівництва не підлягають державній реєстрації права власності і створюють проблеми управління як майном, так і ресурсами, пов'язаними з їх використанням.

Інститут самочинного будівництва, врегульований нормами цивільного законодавства, однак прямо впливає на публічні фінанси, оскільки: унеможливлює формування бюджетних надходжень від оподаткування майна і земельних ділянок; збільшує витрати місцевих бюджетів на виправлення наслідків незаконних будівельних робіт; зумовлює виникнення додаткових судових витрат за участю органів місцевого самоврядування, які не забезпечили належного превентивного контролю та не змогли своєчасно запобігти здійсненню самочинного будівництва.

У контексті викладеного матеріалу актуальності набуває становлення електронної (цифрової) взаємодії між органами публічної влади, яке закріплено у Законах України: «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», «Про адміністративні послуги» «Про публічні електронні реєстри» [3; 4; 5], що створюють правове підґрунтя для використання цифрових платформ у сфері управління майном, земельними ділянками та у форматі контролю за будівельною діяльністю.

Одним із ключових інструментів є державні та адміністративні реєстри, які можуть бути використані для моніторингу об'єктів нерухомості та виявлення розбіжностей між чинними правовстановлюючими документами та фактичним станом певних об'єктів. До таких реєстрів належать: Державний реєстр речових прав на нерухоме майно; Державний земельний кадастр; реєстр Декларацій про готовність об'єктів до експлуатації на підставі будівельного паспорта або подання змін до зареєстрованої декларації; дані містобудівного кадастру тощо.

Зазначені цифрові інструменти дозволяють отримати інформацію про наявність зареєстрованих прав власності на об'єкт; відповідність кадастрових даних та фактичної площі будівель; правові підстави виникнення речових прав на об'єкт нерухомості.

У свою чергу, впровадження інструментів інтеграції даних між реєстрами дозволяє автоматизувати процес виявлення можливих самочинних будівель на ранніх стадіях, що сприяє збільшенню надходжень до бюджетів за рахунок зменшення кількості непродуктивних витрат (судові витрати, примусове знесення тощо).

За таких умов цифровізація контрольних і облікових процедур у сфері будівництва трансформується з допоміжного адміністративного інструменту в системний механізм фінансової оптимізації публічних видатків. Це зумовлює необхідність окремого аналізу впливу цифрових технологій на скорочення бюджетних витрат та підвищення ефективності управління публічними фінансами.

Запровадження комплексної цифрової системи моніторингу об'єктів самочинного будівництва забезпечує: скорочення витрат на здійснення адміністративного контролю шляхом зменшення кількості виїзних перевірок; зниження фінансового навантаження на судову систему та бюджети органів місцевого самоврядування; оптимізацію видатків, пов'язаних із реалізацією рішень про примусове знесення та приведення територій у належний стан; формування умов для легалізації об'єктів самочинного будівництва за наявності правових підстав із подальшим включенням їх до податкового та майнового обліку.

Отже, з огляду на вище зазначене необліковані об'єкти нерухомості слід розглядати як фактор системних втрат публічних фінансів, оскільки вони не забезпечують надходжень у вигляді податків, зборів та платежів, а також позбавляють територіальні громади потенційних доходів від використання або відчуження майнових прав, що безпосередньо знижує рівень їх фінансової спроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Myrza, S., Lonyuk, I. Evolution of legal regulation of unauthorized construction in Ukraine. The 7th International scientific and practical conference «Global trends in science and education» (July 28–30, 2025) SPC «Sci-conf.com.ua». Kyiv, Ukraine, 2025. P. 406–412.

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 17.01.2026).

3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text (дата звернення: 17.01.2026).

4. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text (дата звернення: 17.01.2026).

5. Про публічні електронні реєстри : Закон України від 18.11.2021 № 1907-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text (дата звернення: 17.01.2026).

УДК 336:004

В. Ю. Мироненко,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня;
В. В. Кадала,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

У процесі реформування системи публічного управління результативний менеджмент державних фінансів дедалі більше набуває статусу одного з ключових пріоритетів. Глобалізація, цифровізація суспільства, підвищені вимоги до прозорості діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування дають підґрунтя для впровадження модерних підходів у фінансовому менеджменті. Одним з таких рішень є впровадження електронних сервісів (далі – ЕС), які призначені для автоматизації основних процесів, таких як планування, розподіл, використання та спостереження за бюджетом.

Ключову роль у розробці електронних сервісів відіграє Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». Він встановлює правові аспекти застосування електронного підпису, електронної ідентифікації та електронного документообігу, ставши необхідною основою для діяльності сучасних цифрових фінансових послуг [3].

ЕС закупівель Prozorro довела свою ефективність не лише з точки зору прозорості, а й з позиції реальної економії бюджетних коштів. Аналіз 40 найбільш поширених груп товарів показав, що конкурентні процедури забезпечують понад 5 % економії порівняно з неконкурентними закупівлями, тоді як використання Prozorro Market — понад 10 %, а в окремих сегментах – до 20 % і більше. В умовах повномасштабної війни, коли державні ресурси є обмеженими та критично важливими, такі показники набувають особливого значення. Саме тому рішення 2022 року про можливість здійснення значної частини закупівель поза системою має розглядатися як тимчасовий крок. Повернення закупівель у конкурентне середовище та розширення використання Prozorro Market є не лише питанням прозорості, а й фінансової доцільності в умовах воєнної економіки [1].

Не менш важливим є портал відкритих даних «Є-Data», створений у межах реалізації положень Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» та розпорядження КМУ «Деякі питання створення і функціонування єдиного веб-порталу використання публічних коштів» від 14 вересня 2015 р. № 911-р. З його допомогою громадяни можуть отримати доступ до повної інформації про бюджетні транзакції розпорядників фінансових ресурсів, що сприяє укріпленню громадського контролю та зростанню рівня фінансової дисципліни в процесі управління публічними коштами [2].

Цифрова платформа «Дія» є фундаментальним інструментом впровадження Концепції розвитку цифрової економіки України з огляду на те, що консолідує широкий спектр фінансових сервісів. Зокрема, забезпечує легку і швидку оплату податків, адміністративних зборів, а також надає оперативний доступ до персональної фінансової інформації.

Попри досягнення високої результативності, процес впровадження ЕС у сфері управління державними фінансами супроводжується рядом викликів. Недостатньо опрацьованими залишаються питання цифрової та фінансової грамотності користувачів, а також належного захисту персональних даних в умовах активного інформаційного обміну між державою та фінансовими установами. Ігнорування цих аспектів може знижувати ефективність упроваджених сервісів і рівень довіри до них. Тому їх урахування є необхідною передумовою формування ефективної, інклюзивної та безпечної цифрової фінансової системи в Україні. Наприклад, С. Криниця акцентує увагу на необхідності оновлення підходів до цифровізації системи управління публічними фінансами в Україні та окреслює перспективні напрями впровадження сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту, машинного навчання й аналізу великих даних – з метою підвищення ефективності управління державними фінансами [4].

У той же час, перспективи подальшого розвитку ЕС нерозривно пов’язані зі спрямованістю на інтеграцію інформаційних систем, застосуванням технологій аналізу Big Data та ШІ у процесі підвищення точності фінансового прогнозування. Окрім того, першорядне значення надається гармонізації українського законодавства із загальноєвропейськими стандартами у сфері управління державними фінансами.

Таким чином, ЕС служать важливим інструментом для підвищення ефективності управління у сфері публічних фінансів, що сприяє забезпеченню прозорості, раціонального використання ресурсів та досягненню високих результатів у розподілі державного бюджету. Подальша реалізація таких сервісів сприятиме посиленню фінансової стійкості країни та покращенню якості загальної системи публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грибановський О. Вплив Prozorro: яку реальну економію забезпечує електронна система / Policy Brief. Київ : Центр вдосконалення закупівель Київської школи економіки, 2022. URL : https://cep.kse.ua/article/impact-of-prozorro/impact-of-prozorro.pdf

2. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України, чинний, поточна редакція від 14.06.2025. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text

3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України, чинний, поточна редакція 18.12.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text

4. Криниця С. Стратегії цифровізації системи управління публічними фінансами в Україні: аналіз та перспективи. 2024. № 6. С. 307–321. DOI 10.58423/2786-6742/2024-6-307-321

УДК 336.61

О. В. Онишко,
кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА НОВИХ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ФІНАНСІВ

Твердження про те, що впровадження цифрових технологій в процес управління фінансами, призводить до отримання суб'єктами економіки значних економічно-соціальних переваг, сьогодні не потребує додаткових обґрунтувань. Змінюється лише перелік таких переваг у бік його збільшення та їх конкретизація. Серед найбільш узагальнених позитивних впливів, зокрема у сфері публічних фінансів це підвищення ефективності бюджетних видатків, зміцнення довіри громадян до державних інституцій, мінімізація корупційних ризиків внаслідок зниження впливу людського фактору тощо. Важливим є те, що впровадження цифрових технологій здійснюється в динамічному форматі та демонструє глибинну реорганізацію фінансових процесів. Так, у сфері публічних фінансів це, починаючи від простого оцифровування, тобто перетворення паперових документів у PDF та створення статичних електронних реєстрів та подальші автоматизація подання декларацій, впровадження електронних інвойсів, використанням великих даних для аудиту, а сьогодні – створення інтегрованих екосистем (GovTech), використання ШІ для прогнозів, блокчейн для цілісності даних. Це також цифровий «стрибок» у розвитку електронного урядування у 2022–2024 рр., що відбувався навіть у кризових умовах, що продемонструвало здатність цифрових інтерфейсів трансформуватися у дієвий інструмент виконання державою її функцій.

Водночас ефективність реалізації цифрових реформувань детермінується не лише підвищенням функціональності державних органів. Ефективність впровадження таких реформувань значною мірою залежить також від стану трансформації таких ключових інститутів як поведінка і відповідальність, значення яких зростає в ході взаємодії між державою та суб'єктами економіки під впливом цифровізації. Державна політика потребує нових підходів та інструментарію, що пов'язані з їх впливом на поведінку та відповідальність суб'єктів економіки на основі потенціалу цифровізації.

Поведінкові інструменти науковці визначають як практичні механізми, що базуються на знаннях про психологічні упередження, евристики та соціальні норми, які впливають на прийняття економічних рішень громадянами. Наголошуючи на їх широкому використанні в зарубіжній практиці, виокремлюють основні бар'єри до розгортання поведінкових підходів у фінансовій політиці України, а саме: «…відсутність спеціалізованих аналітичних структур на рівні уряду; недостатній рівень знань серед державних службовців про методологію поведінкових інтервенцій; відсутність партнерства між урядом та академічною спільнотою» [1]. Останні, також акцентують увагу на резервах підвищення функціональності державних органів.

Визнаючи вагомість визначених напрямів руху поведінкових впливів, одночасно вкрай необхідним постає потреба змін у самому процесі фінансових відносин. Саме вони й здатні забезпечити глибинну трансформацію фінансових відносин та фінансових процесів. Це означає поширення цифровізації за межі адміністративних процедур та формування нових моделей поведінки суб'єктів фінансових відносин. Це є базисом формування середовища, в якому відповідальна поведінка та власне й сама відповідальність постають не стільки наслідком примусових заходів, скільки перетворюються в інтегровану характеристику всієї системи взаємин учасників фінансових та загалом суспільних відносин.

Це простежується вже на прикладі змін відповідальності за критерієм рівнів цифрової трансформації у сфері публічних фінансів. Якщо на рівні звичайного оцифровування (*Digitization*) його вплив був незначним та обмежувався покращенням доступу до інформації, то на подальших рівнях цифровізації *(Digitalization)* та цифрової трансформації *(Transformation)* очевидні зміни поведінкових патернів: від зростання відповідальності до її інтеграції в процес прийняття рішень, унеможливлюючи помилки та зловживання повноваженнями.

Роль цифрових сервісів у забезпеченні фінансової стабільності за умов підвищених ризиків і обмежених ресурсів через поведінковий ланцюг («потреби – інтереси – поведінка – відповідальність») чітко простежується і в інших сферах фінансових відносин, зокрема на фінансовому ринку. Це торкається FinTech (*financial technology*), що в сучасному науково-практичному розумінні трактують як інтеграцію фінансових послуг з цифровими технологіями та яка спрямована на створення нових або суттєве вдосконалення наявних фінансових продуктів, сервісів і бізнес-процесів. Змінюються традиційні механізми надання фінансових послуг, розвиваються нові бізнес-моделі – необанкінг, онлайн-кредитування, P2P-платформи, цифрові гаманці. Вони суттєво трансформують

поведінку, формують нові стандарти взаємодії між постачальниками та споживачами фінансових послуг, а відтак, і механізми відповідальності. Не можна скидати з рахунку й виникнення нових загроз і ризиків, що формує нові потреби як з боку нормативних вимог, так і постійних інвестицій для масштабування нових моделей, розвитку інфраструктури [2]. Тобто ці завдання підтверджують потребу створення високорозвиненої системи, яка через продукування цифрових сервісів, інноваційних платіжних та інвестиційних продуктів виступає не лише технологічною основою, але й найбільш показовим прикладом забезпечення балансу між технологічними інноваціями та поведінковими патернами, створюючи нові формати взаємодії, підвищуючи зручність користування, розширюючи охоплення клієнтів та сприяючи посиленню фінансової інклюзії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацюра Ю. Використання поведінкових інструментів у системі публічних фінансів: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України* : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., 22 травня 2025 р. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2025. С. 19–21.
2. Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній (UAFIC). URL : https://uafic.org/ (дата звернення: 17.01.2026).

УДК 336:004

Я. Ю. Осадчук,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

УСПІШНІ ПРАКТИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ НА ПРИКЛАДІ ОКРЕМИХ КРАЇН

Публічні фінанси – це мистецтво залучення та використання фінансових ресурсів з метою надання суспільних послуг і здійснення соціальних виплат, перерозподілу доходів. Те, наскільки ефективно уряди виконують ці завдання, великою мірою залежить від їхньої здатності збирати, обробляти та діяти на основі величезного масиву інформації: скільки заробляють компанії та працівники, скільки людей є безробітними, хто має право на отримання державних виплат.

Сучасні трансформації у сфері публічних фінансів дедалі більше ґрунтуються на цифрових технологіях, які змінюють традиційні підходи до планування, контролю та виконання бюджетних процесів. Багато країн світу активно впроваджують інноваційні цифрові сервіси, що сприяють підвищенню ефективності витрат публічних коштів, прозорості фінансових потоків та оперативності управлінських рішень.

Естонія є лідером світової цифрової трансформації державного сектору. Ключовим елементом її цифрової інфраструктури є універсальна цифрова ідентичність, що дозволяє кожному громадянину безпечно користуватися онлайн-послугами держави від подачі декларацій до голосування.

Інтеграційна платформа X-Road забезпечує безпечний та стандартизований обмін даними між державними реєстрами, приватними системами та громадськими сервісами. Наприклад, інформація про доходи, податкову історію, медичні записи або соціальні виплати доступна в єдиному цифровому середовищі з високим рівнем захисту. Це дозволяє автоматично формувати податкові декларації, синхронізувати дані між відомствами та забезпечувати оперативний бюджетний облік з мінімальною участю людей [1].

Після фінансової кризи 2010-х років Греція була змушена здійснити системні реформи у сфері податкової політики. Одним із ключових кроків стало впровадження сучасних цифрових рішень у податковому секторі. Зокрема, у

податковій службі Греції створено цифровий центр обробки даних, де використовують аналітичні інструменти великих даних (Big Data) та системи штучного інтелекту для виявлення ризикових операцій і потенційного ухилення від сплати податків. Системи моніторингу та автоматичного перехресного звіряння даних дозволили виявити невідповідності між поданою інформацією і реальними транзакціями, що, у свою чергу, сприяло посиленню збору податків та зниженню тіньового сектору. У 2021–2023 роках Греція продемонструвала стабільне зростання податкових надходжень, яке перевищило прогнозовані показники бюджету [2].

У 2025 році Уряд Шрі-Ланки запровадив GovPay централізовану цифрову платформу, що об'єднала всі державні платежі для громадян і бізнесу в один сервіс. GovPay інтегрується з онлайн-банкінгом і фінтех-сервісами, дозволяючи оплатити податки, адміністративні збори, штрафи та інші державні послуги онлайн у кілька кліків. Впровадження платформи сприяло не лише зручності для користувачів, але й оптимізації внутрішніх процесів обробки платежів у державних органах [3].

Все популярнішими у світі стають цифрові платформи для участі громадськості у формуванні бюджету. У Франції, а також у Чилі та Аргентині впроваджено системи для електронних консультацій, петицій і голосувань.

Ці інструменти дозволяють громадянам напряму висловлювати думки щодо бюджетних пріоритетів, пропонувати зміни або голосувати за певні бюджетні ініціативи, завдяки чому бюджетний процес стає більш відкритим і демократичним. У Франції, зокрема, через електронні консультації було опрацьовано тисячі пропозицій під час підготовки національного бюджету, що сприяло посиленню суспільної довіри й підзвітності публічних фінансів [4].

Світовий досвід свідчить, що цифрові рішення у сфері публічних фінансів суттєво підвищують ефективність управління державними ресурсами. Автоматизація, використання великих даних, цифрові сервіси для платежів і відкриті платформи участі громадськості сприяють:

- скороченню адміністративних витрат;
- підвищенню прозорості й підзвітності;
- зменшенню часу на обробку фінансової інформації;
- посиленню довіри громадян до державних інститутів.

Водночас успішна цифрова трансформація залежить від якісної IT-інфраструктури, правового забезпечення, захисту даних і компетенцій державних службовців. Лише поєднання технологій і грамотного управління може забезпечити стратегію сталого розвитку публічних фінансів у цифрову епоху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gupta, S., Keen M., Shah, A., Verdier, G. Public Finance Goes Digital. URL : https://www.imf.org/en/publications/fandd/issues/2018/03/gupta

2. High-tech tax authority helps Greece return to Europe's financial mainstream. URL : https://apnews.com/article/greece-tax-ai-technology-b0c6c32dae42964142d8ef9aa7f0e9c6

3. GovPay. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/GovPay?utm_source=chatgpt.com

4. Transforming public governance for digital democracy. URL : https://www.oecd.org/en/publications/building-trust-and-reinforcing-democracy_76972a4a-en/full-report/component-8.html?utm_source=chatgpt.com

УДК 336.14:351.72:004.8

О. В. Резніченко,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
О. В. Новицька,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку фінансової системи України характеризується активним впровадженням цифрових технологій, що закріплено у стратегічних нормативних актах [1; 2]. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів та потреби у високій оперативності управлінських рішень, цифровізація казначейської системи стає ключовим інструментом забезпечення ліквідності та прозорості. Централізація казначейських функцій дозволяє накопичувати масиви Big Data, ефективна обробка яких є необхідною умовою для стабільного функціонування публічного сектора.

Міжнародний досвід упровадження технологій Big Data та штучного інтелекту у сфері публічного управління ґрунтовно представлений у звітах Світового банку, зокрема у дослідженнях Х. Фарук та Б. Дж. Соловей [3], а також в аналітичних напрацюваннях Центру міжамериканських податкових адміністрацій (CIAT), підготовлених А. Коллоса [4]. Питання інтеграції цифрових аналітичних інструментів у державну політику сталого розвитку висвітлюються у працях Б. Далал-Клейтона [5]. Дотримання міжнародних стандартів прозорості, підзвітності та захисту даних у процесі цифровізації публічних фінансів підтверджується методологічними підходами Open Budget Survey [6; 7] та нормативними вимогами Загального регламенту захисту даних Європейського Союзу (GDPR) [8].

Незважаючи на наявність розгалуженої стратегічної бази [9], система управління публічними фінансами в Україні зберігає:

– недостатнє використання предиктивної аналітики для моделювання касових розривів;

– необхідність подальшої гармонізації внутрішніх цифрових процесів із вимогами GDPR та стандартами відкритого бюджету [10].

На нашу думку, впровадження ШІ та предиктивної аналітики в систему Державної казначейської служби України трансформує управління публічними фінансами у проактивну модель.

Завдяки використанню цифрових стратегій [11], казначейство переходить до автоматизованого моніторингу залишків на єдиному казначейському рахунку. Це дозволяє:

– оптимізувати ліквідність: використання методів машинного навчання для аналізу щоденних потоків готівки.

– мінімізувати ризики: впровадження алгоритмів виявлення аномалій у бюджетних платежах, що відповідає кращим практикам Світового банку [3].

Отже, на нашу думку цифрова трансформація казначейської системи є не просто технічним оновленням інформаційної інфраструктури, а фундаментальною зміною філософії управління публічними фінансами. Авторське бачення перспектив цього процесу дозволяє сформулювати такі положення:

– зміна управлінської моделі: перехід від «реактивного обліку» до «проактивного управління». Державна казначейська служба України трансформується з реєстратора операцій в інтелектуальний центр моделювання фінансових станів;

– інтелектуалізація контролю: впровадження предиктивної аналітики та ШІ дозволяє замінити перевірку звітів превентивним автоматизованим контролем, що виявляє аномалії до моменту списання коштів із ЄКР;

– оптимізація ліквідності: аналіз Big Data забезпечує точне прогнозування залишків на рахунках, що мінімізує запозичення для покриття касових розривів та створює умови для інвестування вільних ресурсів;

– використання переваг централізації: консолідовані дані казначейської системи є базою для навчання нейронних мереж, що робить українську модель управління публічними фінансами потенційно однією з найефективніших у Європі.

Підсумовуючи, зазначимо, що успіх цифровізації публічних фінансів залежить не лише від впровадження алгоритмів, а й від готовності інституцій ухвалювати рішення на основі даних (Data-driven decision making). Подальший розвиток системи має бути спрямований на інтеграцію всіх фінансових потоків держави в єдине інтелектуальне середовище, що забезпечить максимальну фінансову стійкість держави в умовах турбулентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листоп. 2021 р. № 1467-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-р (дата звернення: 03.01.2026).

2. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 груд. 2021 р. № 1805-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-р (дата звернення: 03.01.2026).

3. Artificial Intelligence in the Public Sector: Maximizing Opportunities, Managing Risks. Equitable Growth, Finance and Institutions Insight / World Bank. 2020. URL : http://hdl.handle.net/10986/35317 ; License: CC BY 3.0 IGO. URL : https://documents1.worldbank.org/curated/en/809611616042736565/pdf/Artificial-Intelligence-in-the-Public-Sector-Maximizing-Opportunities-Managing-Risks.pdf (дата звернення: 05.01.2026).

4. Collosa A. Use of Big Data in Tax Administrations. CIAT – Inter-American Center of Tax Administration, 2021. URL : https://www.ciat.org/use-of-big-data-in-tax-administrations/?lang=en (дата звернення: 05.01.2026).

5. Dalal-Clayton B., Bass S. National Strategies for Sustainable Development: the Challenge Ahead. International Institute for Environment and Development, 2011. URL : https://www.researchgate.net/publication/237290946_National_Strategies_for_Sustainable_Development_the_Challenge_Ahead (дата звернення: 21.01.2026).

6. Open Budget Survey 2021. International Budget Partnership, 2022. URL : https://internationalbudget.org/open-budget-survey/ (дата звернення: 21.01.2026).

7. Open Budget Survey 2021: Ukraine. International Budget Partnership, 2022. URL : https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2021/ukraine (дата звернення: 21.01.2026).

8. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data (General Data Protection Regulation). URL : https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng (дата звернення: 30.01.2026).

9. Звіт про хід виконання Плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки за 9 місяців 2023 року / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Звіт_про_хід_виконання_Плану_заходів_з_реалізації_Стратегії_реформування_СУДФ_2022_–_2025_9_міс_2023.pdf (дата звернення: 01.02.2026).

10. A note on Ukraine's performance on the Open Budget Survey / International Budget Partnership. URL : https://internationalbudget.org/a-note-on-ukraines-performance-on-the-open-budget-survey/ (дата звернення: 01.02.2026).

11. Reyes Ch. What is Digital Strategy? / Liferay. URL : https://www.liferay.com/resources/l/digital-strategy (дата звернення: 01.02.2026).

УДК 336

Ю. В. Руденко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
В. Ю. Шепиленко,
старший викладач кафедри фінансів,
Державний податковий університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні питання забезпечення сталого функціонування податкової системи набуває особливої значущості. Суттєві економічні втрати, порушення звичних механізмів адміністрування податків та обмеженість коштів зумовлюють потребу пошуку дієвих інструментів керування державними фінансами. За таких обставин цифрова трансформація системи податкового адміністрування виступає як головний фактор зростання її гнучкості, відкритості та спроможності до змін.

Впровадження цифрових технологій у роботу податкових органів допомагає полегшити процедури взаємодії між державою та платниками податків, зменшенню бюрократичних витрат, а також гарантуванню сталості податкового нагляду за умов надзвичайних загроз. Водночас воєнний стан загострює низку питань, пов'язаних із кіберзахистом, збереженням даних та нерівномірним доступом бізнесу до цифрових послуг.

Діджиталізація податкового адміністрування передбачає його трансформацію під впливом активного впровадження сучасних інформаційних технологій, мережі Інтернет та інтелектуальних пристроїв. У процесі виконання податкових зобов'язань застосування нових цифрових інструментів, практик і рішень забезпечує підвищення якості обслуговування суб'єктів оподаткування, водночас зберігаючи рівень економічної ефективності та знижуючи адміністративне навантаження на платників податків [1].

Державна податкова служба України (далі – ДПСУ) активно здійснює розвиток та впровадження сучасних онлайн-сервісів, що спрямовані на спрощення процедур нарахування, декларування та сплати податків і зборів, а також на забезпечення доступу платників податків до необхідних інформаційно-консультаційних послуг. Одним із пріоритетних напрямів діяльності ДПС є

електронізація процесів оподаткування та досягнення повної електронної готовності (E-readiness) у роботі контролюючих органів, що особливо актуально в умовах воєнного стану [2].

Важливу роль у реалізації зазначених завдань відіграє вебпортал ДПСУ, на якому функціонує комплекс електронних сервісів. Ключовим серед них є *Електронний кабінет платника податків* – найбільш універсальний та функціонально наповнений цифровий інструмент. У період воєнного стану його значення суттєво зросло, оскільки сервіс забезпечує можливість дистанційної взаємодії з податковими органами незалежно від місця перебування платника.

Електронний кабінет надає користувачам можливість подавати податкову звітність, здійснювати розрахунки з бюджетом, отримувати довідкову інформацію, контролювати стан розрахунків із бюджетом, а також реалізовувати свої права й виконувати податкові обов'язки в режимі онлайн. Використання цього сервісу сприяє підвищенню прозорості податкового адміністрування, скороченню часових витрат та зменшенню адміністративного навантаження на платників податків, що є важливим чинником забезпечення стабільності податкової системи в кризових умовах.

Податкові органи невпинно вдосконалюють та розширюють функціонал Електронного кабінету. Проте у зв'язку із запровадженням воєнного стану режим онлайн Е-кабінету дещо зменшився, сервіс працює з обмеженням часу у робочі дні. Таке впровадження скероване на захист прав платників, збереження та охорону баз даних.

Окрім Електронного кабінету, важливим цифровим інструментом в сфері оподаткування є *Податкова карта України*, що забезпечує відкритий доступ до даних про надходження податків, рівень податкової дисципліни та стан адміністрування в регіонах. Використання карти дозволяє оперативно аналізувати податкову ситуацію, відстежувати динаміку надходжень та оцінювати вплив зовнішніх факторів, зокрема ризиків воєнного стану. Це підвищує прозорість роботи органів контролю, покращує аналітичну спроможність ДПС та сприяє прийняттю обґрунтованих рішень. На період воєнного стану доступ до карти обмежено.

До інших цифрових сервісів належать: онлайн-навчання з електронних сервісів і податкової звітності, перевірка бізнес-партнерів, загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс, сервіс «Пульс» для повідомлень про порушення, кваліфікований надавач електронних послуг, електронна звітність і доступ до реєстрів, декларування громадян, інформація про максимальні роздрібні ціни, система обліку публічної інформації та реєстр індивідуальних податкових консультацій, контакт-центр та сервіс для волонтерів.

Значну роль відіграє також використання *аналітичних і прогностичних інструментів на базі штучного інтелекту та Big Data*, що дозволяють автоматично виявляти ризики ухилення від сплати податків, прогнозувати надходження до бюджету та оптимізувати контроль. Інтеграція з порталом «Дія», Держстатом і банківськими системами забезпечує швидкий обмін даними, персоналізовані консультації та автоматичні нагадування платникам. У поєднанні з Електронним кабінетом, Податковою картою та навчальними сервісами це формує динамічну та прозору систему адміністрування, здатну адаптуватися до викликів воєнного стану.

Таким чином, цифровізація податкового адміністрування в Україні є ключовим фактором підвищення ефективності, прозорості та доступності податкових послуг. Використання Електронного кабінету, Податкової карти, онлайн-сервісів та інтеграція з іншими державними системами дозволяє не лише спростити виконання податкових обов'язків, а й забезпечити безперервність контролю та аналітичну підтримку в умовах воєнного стану. Подальший розвиток і впровадження цифрових технологій у сфері податкового адміністрування сприятимуть формуванню стійкої та адаптивної податкової системи, здатної ефективно реагувати на нові виклики економічного та соціального розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Електронні сервіси / Державна податкова служба України. URL : https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi

2. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. *Економічний аналіз.* 2022. Том 32, № 4. С. 127–134. DOI : https://doi.org/10.35774/econa2022.04.127

УДК 631:368.914.2

О. В. Рудик,
здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН – СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПЕНСІЙНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

В умовах активного розвитку цифрових технологій модернізація організаційно-економічного механізму пенсійного забезпечення населення набуває стратегічного значення для підвищення результативності функціонування пенсійної системи. Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних рішень у процесах нарахування, адміністрування, контролю та здійснення пенсійних виплат зумовлює глибокі трансформації її організаційно-економічної моделі [1;2]. Такий підхід забезпечує гнучкість системи пенсійного забезпечення в умовах демографічного старіння, зростання трудової міграції та посилення значення накопичувальних складових.

Процеси цифрової трансформації у сфері пенсійного забезпечення орієнтовані на відмову від застарілих паперових і розрізнених механізмів обслуговування та їх заміну комплексними електронними платформами й автоматизованими інформаційними системами. Реалізація такого підходу охоплює формування централізованих електронних баз даних учасників пенсійної системи, впровадження індивідуальних цифрових пенсійних профілів, автоматизоване здійснення розрахунків і перерахунків пенсійних виплат, електронне управління пенсійними надходженнями, а також розширення спектра дистанційних сервісів для населення.

Вітчизняна пенсійна система впродовж останнього періоду зазнає активних цифрових перетворень, ключову роль у яких відіграє Пенсійний фонд України. Реалізація цих змін здійснюється шляхом інтеграції його функціональних процесів із іншими державними інформаційними та цифровими ресурсами.

Показовим результатом цифрових перетворень стало створення електронної системи обліку застрахованих осіб, що забезпечує єдину базу даних щодо тривалості страхового стажу та обсягів сплачених страхових внесків [3]. Функціонування такого реєстру уможливило поступове вилучення паперових

трудових книжок з практики та перехід до цифрової фіксації трудової діяльності громадян, що суттєво мінімізувало ймовірність втрати інформації та неточностей під час призначення пенсійних виплат. У державах – членах Європейського Союзу облік страхових періодів повністю здійснюється в електронному середовищі та синхронізується з податковими і соціальними інформаційними системами [4].

У частині функціонування індивідуальних пенсійних інструментів в Україні громадянам надано можливість отримувати доступ до інформації про тривалість страхового стажу, обсяги сплачених страхових внесків та орієнтовні показники майбутніх пенсійних виплат за допомогою електронних сервісів Пенсійного фонду України та мобільного застосунку «Дія» [5]. У державах Європейського Союзу широко впроваджені уніфіковані цифрові пенсійні профілі, які інтегрують у межах єдиного облікового запису державні, професійні та приватні накопичувальні складові пенсійного забезпечення [6].

У сфері подання пенсійної документації та підтвердження особи в Україні активно застосовуються цифрові механізми автентифікації, зокрема кваліфікований електронний підпис, технологія BankID та екосистема «Дія», що забезпечує можливість дистанційного звернення громадян щодо призначення або перегляду розміру пенсійних виплат [5]. Водночас у державах Європейського Союзу функціонують як національні, так і міждержавні системи електронної ідентифікації, запроваджені відповідно до регламенту eIDAS, які гарантують уніфікований доступ до пенсійних сервісів на території ЄС.

Цифровізація пенсійної сфери в Україні є не лише технічним удосконаленням, а стратегічним кроком для модернізації організаційно-економічного механізму пенсійного забезпечення та його гармонізації з європейськими стандартами. Це сприяє підвищенню ефективності, зручності та прозорості для громадян і створює передумови для успішної євроінтеграції соціальної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/1058-15

2. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери : розпорядження КМУ від 28.10.2020 № 1353-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/1353-2020-%D1%80

3. Про запровадження обліку трудової діяльності працівника… у електронній формі : постанова Кабінету Міністрів України від 27.11.2019 № 1084. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1084-2019-%D0%BF6

4. Regulation (EC) No 987/2009 – регламент Європейського Парламенту та Ради від 16 вересня 2009 р., що встановлює процедуру застосування регламенту 883/2004. URL : https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/987/oj/eng

5. Про електронні довірчі послуги : Закон України (офіційний текст Закону в базі Верховної Ради України). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19 (редакція Закону).

6. OECD – Pensions at a Glance 2021 – повний звіт з показниками пенсійних систем в країнах OECD та G20 (PDF доступний на сайті OECD). URL : https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/12/pensions-at-a-glance-2021_e56e5553/ca401ebd-en.pdf

УДК 336.1:004

М. В. Шибанова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту економічного факультету
Науковий керівник:
С. П. Сас,
доктор філософії,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ: ПОТРЕБА ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Сучасна система управління публічними фінансами в Україні знаходиться на етапі трансформації під впливом двох ключових чинників: майбутнє повоєнне відновлення та забезпечення відповідності вимогам європейської інтеграції. Активне впровадження цифровізації у цьому контексті - це не просто про автоматизацію технічних процесів, а про стратегічне забезпечення фінансової стійкості держави.

Актуальність теми зумовлена тим, що в теперішніх реаліях класичні інструменти бюджетного контролю не спроможні прозоро відображати реальну ситуацію й здійснювати комплексне опрацювання та аналіз великих масивів даних, що пов’язані із багатоканальним фінансуванням, тому впровадження інтегрованих цифрових екосистем у поєднанні з модернізацією казначейського обслуговування, є дієвим механізмом до створення прозорого фінансового середовища, здатного залучати та ефективно розподіляти ресурси згідно з найвищими міжнародними стандартами.

Воєнний стан суттєво впливає на функціонування економіки, зокрема, на державні фінанси, що зумовлює потребу вдосконалення існуючих механізмів контролю за видатками бюджету. Забезпечення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів є ключовим фактором у збереженні довіри до державних інституцій і міжнародних партнерів, а також у забезпеченні соціально-економічної стабільності [1].

Більшість дослідників погоджуються з думкою, що однією з основних проблем у сфері управління публічними фінансами є корупція та тіньова економіка, які спричиняють неефективне використання коштів і значне заниження

рівня результатів. Саме перехід до електронних систем аналізу, звітності, контролю є найбільш ефективним для їхнього вирішення. Як зазначає дослідник С. Криниця цифровізація дає можливість урядам використовувати технології для підвищення мобілізації доходів, ефективності державних витрат, посилення фіскальної прозорості і підзвітності, а також доступ до державних сервісів, покращення надання послуг у сфері освіти й охорони здоров'я та соціальних результатів [2].

Станом на сьогодні в Україні активно розвиваються цифрові технології у всіх сферах бюджетної системи. Це підтверджується тим, що у 2025 році урядом було вирішено продовжувати до 2030 року виконання Стратегії цифрового розвитку системи управління державними фінансами (Стратегія 2030). Вона визначає кроки щодо впровадження сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності, прозорості та інтегрованості фінансової системи держави, які дадуть змогу: оптимізувати обмін даними між державними фінансовими установами; зменшити операційні витрати та підвищити ефективність адміністрування бюджетних ресурсів; підвищити прозорість державних фінансів і довіру до системи з боку громадськості та міжнародних партнерів; запровадити інноваційні цифрові рішення для аналітики та прогнозування бюджетних процесів; унеможливити вплив людського фактору на автоматичну обробку інформації; підвищити інформаційну безпеку в системі управління державними фінансами [3].

З огляду на важливість зовнішніх інвестицій у сфері публічних фінансів, однією з основних причин необхідності такої трансформації є міжнародні вимоги, зокрема, потенційних партнерів та інвесторів, довіра яких є вагомим підґрунтям для співпраці. Забезпечити цю довіру можна лише шляхом повної цифровізації та прозорістю кожного етапу розподілу бюджетних коштів. Саме тому було впроваджено державну цифрову екосистему DREAM, як ключовий цифровий інструмент, що лежить в основі реформування управління публічними інвестиціями. DREAM це «єдине вікно» для управління публічними інвестиціями, що забезпечує ефективність, доброчесність, прозорість та підзвітність розподілу державних і міжнародних коштів [4].

На наш погляд, цифрова трансформація управління публічними фінансами в Україні є стратегічною необхідністю, зумовленою реаліями сьогодення, такими як виклики воєнного стану та повоєнного відновлення, умови і стандарти європейської інтеграції. Істотну роль відіграє реалізація Стратегії 2030, державної екосистеми DREAM та консолідація цифрових ресурсів, які є визначальним інструментом відновлення довіри міжнародних партнерів і підґрунтям для довгострокової фінансової стійкості держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сікора Є. І. Ефективність фінансового контролю за видатками Державного бюджету України у період воєнного стану. *Економіка воєнного часу.* 2024. URL : https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/38/32

2. Криниця С. Сучасні тренди розвитку цифрових технологій та їх вплив на публічні фінанси. *Збірник наукових праць Державного податкового університету.* 2023. № 2. С. 82–120. URL : https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/dpujournal/article/view/162/161

3. Уряд затвердив Стратегію цифрового розвитку системи управління державними фінансами до 2030 року / Міністерство фінансів України : офіційний вебсайт. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_uriad_zatverdiv_strategiiu_tsifrovogo_rozvitku_sistemi_upravlinnia_derzhavnimi_finansami_do_2030_roku-5159

4. Про DREAM. URL : https://dream.gov.ua/ua/about

УДК 336.71

Ю. М. Янчук,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
В. М. Кміть,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЯК ЧИННИК ПРИСКОРЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується глибокою трансформацією фінансової сфери під впливом цифрових технологій. Активне впровадження електронних платіжних систем, мобільного та інтернет-банкінгу, фінтех-платформ, цифрових сервісів ідентифікації та дистанційного обслуговування суттєво змінює не лише структуру фінансового ринку, а й загальні механізми економічного відтворення. В умовах економічних криз, структурних деформацій та масштабних втрат виробничого й інфраструктурного потенціалу цифровізація фінансових послуг набуває особливого значення як інструмент прискорення відновлювальних процесів, активізації підприємницької діяльності та стабілізації грошового обігу. Саме тому поглиблене наукове осмислення ролі цифрових фінансових сервісів у забезпеченні економічного відновлення є актуальним.

Цифровізація фінансових послуг визначається як системне впровадження цифрових технологій у процеси надання банківських та небанківських фінансових послуг, що охоплює автоматизацію операцій, використання великих масивів даних, дистанційні канали обслуговування, електронну ідентифікацію клієнтів та розвиток фінтех-екосистем. За визначенням В. Зянько, цифрова трансформація фінансового сектору змінює класичну модель функціонування банків, посилюючи орієнтацію на клієнта, швидкість обслуговування та інтеграцію з цифровими платформами [1, с. 8–9]. У свою чергу О. Вільчинська наголошує, що саме цифрові технології забезпечують формування нової якості фінансового посередництва, підвищують прозорість ринку та доступність фінансових ресурсів для бізнесу і населення [2, с. 51–52].

Вплив цифровізації фінансових послуг на економічне відновлення реалізується передусім через зниження трансакційних витрат та прискорення грошового обігу. Електронні платежі, миттєві перекази, автоматизовані клірингові

системи дають змогу суттєво скоротити часові витрати на здійснення фінансових операцій, мінімізувати витрати на обслуговування готівкового обігу та підвищити ліквідність економіки. Як зазначає В. Вергелюк, зростання частки безготівкових розрахунків прямо корелює зі зростанням економічної активності та інвестиційної привабливості національної економіки [3, с. 47]. Прискорення обігу коштів сприяє швидшому відновленню виробництва, активізації внутрішнього попиту та стабілізації фінансових потоків.

Цифровізація фінансових послуг також виступає важливим інструментом підвищення ефективності державної фінансової політики. Електронні системи публічних закупівель, цифрові платформи соціальних виплат, автоматизовані системи податкового адміністрування забезпечують прозорість руху бюджетних коштів, скорочують адміністративні витрати та обмежують можливості для зловживань. За оцінками експертів, саме цифрові механізми управління фінансовими потоками дозволяють державі оперативно мобілізовувати ресурси на відновлення критичної інфраструктури, підтримку бізнесу та соціальний захист населення [4].

Разом з тим цифровізація фінансових послуг супроводжується низкою системних ризиків і обмежень. До ключових проблем належать кіберзагрози, зростання технологічної залежності фінансової системи, нерівномірний доступ населення до цифрових сервісів, а також недостатній рівень цифрової та фінансової грамотності. Як зазначають українські дослідники, надмірно швидке впровадження цифрових рішень без належного регуляторного супроводу може створити додаткові загрози для фінансової стабільності та захисту персональних даних користувачів [2, с. 63]. Тому державна політика у сфері цифровізації має поєднувати стимулювання інновацій із посиленням регуляторних механізмів, кібербезпеки та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Важливою умовою реалізації потенціалу цифрових фінансів у відновлювальних процесах є інвестиції в цифрову інфраструктуру. Йдеться не лише про розвиток платіжних платформ і банківських застосунків, а й про забезпечення широкосмугового доступу до інтернету, створення сучасних дата-центрів, розвиток систем електронної ідентифікації. Саме ці елементи формують основу для функціонування цифрової економіки та забезпечують масштабованість фінансових сервісів [3, с. 54].

Отже, цифровізація фінансових послуг є одним із ключових чинників прискореного економічного відновлення, оскільки вона забезпечує прискорення грошового обігу, зниження трансакційних витрат, розширення фінансової інклюзії, підвищення ефективності державних фінансів і стимулювання підприємницької активності. Водночас її позитивний вплив повною мірою реалізується лише

за умов розвитку цифрової інфраструктури, удосконалення регуляторного середовища, гарантування кібербезпеки та системного підвищення цифрової грамотності населення. Саме комплексний підхід до цифрової трансформації фінансової сфери створює реальні передумови для сталого та динамічного економічного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зянько В., Нечипоренко Т. Цифрова трансформація банківського сектору: сучасні тренди та вектори розвитку / Innovation and Sustainability. 2025. № 4. С. 6–21. DOI : https://doi.org/10.31649/ins.2024.4.6.21

2. Вільчинська О., Прокопович-Павлюк І. Дослідження впливу цифрової економіки на банківський сектор. 2023. С. 50–66. DOI : https://doi.org/10.30970/fp.2(50).2023.506566

3. Вергелюк Ю. Ю., Ганцяк М. О., Фомов Д. О. Цифрова трансформація банківської системи: глобальні орієнтири для України. *Фінанси України.* 2025. № 3. С. 45–57. DOI : https://doi.org/10.33763/finukr2025.03.045

4. Програма підтримки економіки. План для реалізації Ukraine Facility на 2024–2027 роки / Міністерство економіки України. 2024. URL : https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/

СЕКЦІЯ 7
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA

УДК 004.92; 004.65

K. Kolesnik,
first-degree (bachelor) level of higher education student,
State Tax University;
M. Smochko,
Second-degree (Master) level of higher education student,
Bogomolets National medical University;
A. Horbovyy,
Professor of the Department of Computer and Information Technologies and Systems,
State Tax University

USE OF BIG DATA FOR OPTIMIZING COLORISRIC SOLUTIONS IN RESPONSE TO THE NEEDS OF THE NEW GENERATIONS "ALPHA" AND "BETA"

Modern scientific progress and contemporary research are fundamentally transforming the role of color as one of the primary means of user interaction. Under conditions of the continuous expansion and intensification of the information environment, new generations demonstrate a distinctly different perception and a more rapid assimilation of the surrounding world. In the digital era, colour is no longer merely an aesthetic component – it has evolved into a strategic communication tool that serves as the first filter through which information reaches the user.

We argue that for designers working with content visualization, it becomes critically important to understand how colour influences the engagement and emotional state of emerging generations. Consequently, the psychological dimension of computer graphics is gaining increasing significance, particularly the associative foundations and the detailed elaboration of creative works [1].

Digitalization in this field is also creating a new infrastructure for working with large datasets. Big Data refers to vast volumes of structured and unstructured information that accumulate exponentially, as well as the tools, approaches, and

methods for their processing and storage. It has become evident that traditional color selection is giving way to an analytical approach, since Big Data in web design enables the analysis of millions of user interactions: click heatmaps, duration of visual attention on specific hues, and the speed of eye fatigue. Consequently, big data analytics helps identify, for example, that children in American and Ukrainian educational environments may respond differently to particular color structures due to cultural distinctions [4].

This implies that the use of Big Data enables the automation of adaptive interface development. The integration of interactive tasks into educational materials (for instance, in alphabet-learning tools) requires careful testing of color schemes. Data make it possible to determine the optimal balance between attention capturing brightness and ergonomic properties that do not overload a child's nervous system during learning. Such adjustments in platforms designed for emerging generations simplify the collection of relevant information and support the selection of appropriate visual solutions that correspond not only to contemporary conditions but also to the specific parameters and needs of young users [2].

Generation Alpha represents a cohort that cannot yet read but is already capable of "scrolling" online pages on a smartphone. This is because they were born into a world where innovations such as AI and IoT constitute an integral part of everyday life; therefore, they perceive technological novelty as a normative element of their environment. Contemporary adolescents learn rapidly and can effortlessly switch between tasks. Instead of manual text input, they tend to prefer voice commands.

These children process information more effectively in visual form, which is why short form video content (15–60 seconds) has become their preferred medium. Moreover, visual content enables interactive engagement through comments and likes – an aspect particularly important for this generation. Their psychology of color perception is shaped by high contrast and saturated palettes characteristic of modern YouTube-based services and gaming platforms [3].

Generation Beta refers to the cohort of individuals expected to be born between 2025 and 2039. They are likely to form a demand for more ecological, balanced, and gender neutral color palettes that correspond to global trends in sustainable development. If Generation Alpha represents the "digital generation," then Generation Beta will constitute the "AI generation." It will be the first generation to grow up in conditions of full integration of artificial intelligence, pervasive automation, and heightened environmental pressures. As a result, representatives of Generation Beta are expected to face serious social challenges,

including the climate crisis and large scale population displacement; thus, these psychological and socio environmental factors must be considered in user oriented design.

Therefore, with the emergence of increasingly progressive children, the digital environment requires solutions that are not only more advanced but also more precisely aligned with user preferences. The future of web design lies at the intersection of creative intuition and mathematical accuracy. The integration of the psychological characteristics of Generations Alpha and Beta with the analytical power of Big Data enables the creation of digital products that are not merely aesthetically appealing but highly effective contributing to the harmonious development and education of future generations.

SOURCES

1. Heller, E. (2009). Psychology of Color: How Colors Affect Symbols and Meaning. New York : Princeton Architectural Press.

2. McKinsey & Company. (2016). The age of analytics: Competing in a data-driven world / McKinsey Global Institute Report.

3. McCrindle, M. (2014). Understanding Generation Alpha / McCrindle Research.

4. Коновалова О. В. Великі дані (Big Data) як інструмент стратегічного управління в умовах цифрової трансформації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25.

УДК 004.738.5:330.34:005.33

В. В. Багрій,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
О. П. Гузенко,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та публічного управління,
Донецький державний університет внутрішніх справ

BIG DATA ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та глобалізації бізнесу виникає необхідність ефективного використання даних для підтримки стратегічних рішень. Підприємства та державні установи зіштовхуються з викликами у формуванні конкурентних переваг, збереженні ефективності та адаптації до турбулентного середовища. У цьому контексті Big Data стає ключовим ресурсом, здатним забезпечити глибокий аналіз ринкових процесів, прогнозування тенденцій та оптимізацію управлінських рішень.

Як зазначає М. Портер, «створення конкурентних переваг починається з глибокого розуміння стратегій конкурентів. Перед тим, як аналізувати своїх конкурентів, підприємство повинно їх ідентифікувати» [1]. Наразі конкурентні переваги підприємств формуються на основі цифрової трансформації, інформаційних технологій та системної інтеграції, що виникають під впливом глобалізованого турбулентного середовища.

Цифрові платформи виконують комплексну роль у розвитку економіки та управління, зменшуючи витрати бізнесу завдяки автоматизації процесів та використанню онлайн-інструментів, а також стимулюючи зростання ВВП через створення нових форм зайнятості та підприємницьких можливостей. В умовах криз вони забезпечують стійкість бізнесу, про що свідчить приклад ІТ-галузі, яка залишалася стабільною навіть під час війни, демонструючи здатність цифрових рішень адаптуватися до екстремальних умов. Одночасно цифрові платформи підвищують ефективність державного управління через електронні сервіси та відкриті дані, створюючи нові канали взаємодії між державою, бізнесом та громадянами [2]. Це дозволяє точніше таргетувати ресурси, мінімізувати системні ризики та забезпечувати прозорість і оперативність

управлінських рішень, що робить цифровізацію ключовим фактором економічної безпеки та стійкості у сучасному турбулентному середовищі.

У цьому контексті Кудінова А. О., Чайкіна Н. О., Кудінов О. М. слушно зазначають, що для України цифровізація є визначальним фактором зменшення вразливості до зовнішніх і внутрішніх загроз. Зокрема, розвиток електронних сервісів («Дія», ProZorro) дозволив знизити рівень корупції та підвищити ефективність державного управління [3, с. 446]. Цей досвід демонструє, що цифрові інструменти стають не лише засобом оптимізації ресурсів, але й платформою для формування прозорих та передбачуваних взаємовідносин між державою та суспільством.

Одним із ключових інструментів цифровізації є обробка великих даних, яка набуває стратегічного значення як у бізнесі, так і в державному управлінні. Інструменти Big Data допомагають компаніям прогнозувати економічні показники та ринкові тренди, більш ефективно керувати інвестиціями, оцінювати та контролювати ризики. Такі підходи також лежать в основі сучасних систем фрод-моніторингу та кібербезпеки, дозволяючи в режимі реального часу аналізувати транзакції та дії користувачів, фільтрувати мережевий трафік і обробляти різноманітні дані задля виявлення аномалій чи підозрілої поведінки [4].

Натомість у сфері економічної безпеки обробка великих даних дозволяє не лише підвищувати ефективність внутрішніх процесів, але й створювати комплексні системи раннього виявлення ризиків. Зокрема, Big Data застосовується для моніторингу фінансових потоків та виявлення підозрілих транзакцій, аналізу динаміки міжнародних ринків і прогнозування економічних коливань, а також для виявлення ранніх сигналів кризових явищ, таких як аномальні зміни у торгівлі або інвестиціях, та протидії тіньовим схемам ухилення від оподаткування [5].

Прикладом ефективного використання таких підходів є США, де Служба внутрішніх доходів (IRS) активно застосовує аналіз великих даних для виявлення шахрайських схем у податковій сфері. В Україні потенціал Big Data поки використовується обмежено, однак існують позитивні приклади. Зокрема, система електронного адміністрування ПДВ дозволяє відслідковувати ризикові операції та своєчасно реагувати на можливі порушення [3, с. 446]. Це свідчить про те, що навіть початкове впровадження аналітичних цифрових платформ може значно підвищити прозорість, контроль і стійкість економічної системи.

Таким чином, цифровізація та використання інструментів обробки великих даних формують фундамент для підвищення ефективності управлінських і економічних процесів, забезпечення конкурентних переваг підприємств та

стійкості державних інститутів. Впровадження цифрових платформ дозволяє оптимізувати ресурси, прогнозувати ризики, підвищувати прозорість і оперативність прийняття рішень, а також протидіяти економічним та фінансовим загрозам. Наведені приклади міжнародної практики та позитивні кейси в Україні свідчать про стратегічну цінність Big Data як ресурсу для забезпечення економічної безпеки та адаптивності в умовах глобалізованого турбулентного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Philip Kotler, Gary Armstrong, Lloyd C. Harris, Hongwei He. Principles of Marketing. Pearson UK, 2019. 689 p. ISBN 1292269618, 9781292269610
2. Цифрова трансформація економіки України / Національний інститут стратегічних досліджень. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-veresen-2025-roku51
3. Кудінова А. О., Чайкіна Н. О., Кудінов О. М. Стратегічне проактивне управління економічною безпекою держави: пріоритети в умовах діджиталізації. *Наукові інновації та передові технології.* 2025. № 11 (51). С. 436–452.
4. Як правильне використання Big Data покращує ефективність бізнесу / Wezom Blog. URL : https://wezom.com.ua/ua/blog/yak-pravilne-vikoristannya-big-data-pokraschuye-efektyvnist-biznesu
5. Enhancing E-Government Proactive Services Through Big Data and Digital Twin European Scientific Journal. 2024. № 20 (3). P. 112–129.

УДК 330.43

Б. О. Вітова,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня;
І. М. Парасій-Вергуненко,
доктор економічних наук,
професор кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Державний торговельно-економічний університет

ПРОГНОЗНА АНАЛІТИКА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В ІНТЕГРОВАНІЙ СИСТЕМІ НА ОСНОВІ BI-ТЕХНОЛОГІЙ

В сучасних умовах динамічної та конкурентної роботи в кожному секторі світового ринку, ефективність бізнесу значною мірою залежить від здатності підприємств використовувати дані для обґрунтованого прийняття стратегічних рішень. Безперервне зростання кількості інформації та її складність породжують необхідність у формуванні нових інструментів для аналізу, які максимізують можливості та зменшують кількість ризиків для компаній, що прагнуть залишатися лідерами на ринку.

З врахуванням того як підприємства впроваджують цифрову трансформацію в систему обробки та аналізу інформації, залежність від інтерактивних інструментів і технологій стає ще більш критичною. Довгий час підприємства опирались на традиційні моделі прогнозування, умовні ARIMA, метод лінійного тренду Холта, Метод Холта-Вінтерса та інші [1]. Традиційні моделі дозволяють отримати високу точність побудованих прогнозів, але їх недоліком є висока чутливість до стабільності прогнозованого середовища, мова йде про обмеження при роботі з дуже мінливими, складними або багатовимірними даними, що є типовими для сучасного бізнесу. В той час альтернативні методи машинного прогнозування характеризуються як більш точні та гнучкі, особливо, в роботі з набором даних, які мають високу волатильність і залежність від екзогенних факторів впливу. Ключова відмінність між двома напрямками формування прогнозів полягає у простоті роботи та масштабах необхідної інформації, саме тому, оптимальним вважається гібридний підхід, який полягає в об’єднанні переваж як машинних, так і традиційних способів.

У цьому контексті роль BI-технологій та прогнозної аналітики набуває центрального значення для стратегічних та операційних функцій підприємств. Бізнес-аналітика та прогнозна аналітика слугують двома взаємопов’язаними

галузями, які мають важливе значення в сучасному бізнесі. Інструменти BI-технологій передбачають використання засобів та методів аналізу даних, які пропонують такі функції, як інтеграція даних, інтерактивні панелі інструментів, візуалізація даних, звітність, аналіз даних та прогнозна аналітика, всі з яких розроблені, щоб допомогти компаніям аналізувати інформацію, виявляти тенденції та приймати обґрунтовані рішення в умовах обмежених часових рамок. Вибір платформи для роботи полягає в запиті з боку бізнесу. Ринок технологій даного типу характеризується значним зростанням, зокрема, у 2024 році обсяг ринку становив 30 млрд доларів США з перспективою зростання на 80 % до 2028 року [3]. Одними з найбільш поширених при відстеженні показників ефективності в режимі реального часу є інтерактивні інформаційні панелі від Tableau, Power BI та QlikSense; статистичний аналіз проводиться за допомогою можливостей Pandas, NumPy, Scikit-learn, TensorFlow; для імітаційного моделювання застосовується AnyLogic [2]. Перспективами даних засобів є впровадження в систему штучного інтелекту, перехід до хмарних рішень та синхронізація із CRM корпоративної системи. Ключовими проблемами є складність інтеграційних процесів у застарілу інфраструктуру підприємства, високий рівень витрат на впровадження інновацій та пошук кадрів, а також недоліки захисту безпеки інформації. З іншого боку, прогнозна аналітика виходить за межі описових можливостей BI, використовуючи статистичні моделі та алгоритми машинного навчання для прогнозування майбутніх результатів. Вона дозволяє передбачати поведінку клієнтів, виявляти потенційні ризики та приховані можливості у вигляді резервів. Тобто вона слугує тим самим гібридним комплексом, що об’єднує переваги усіх доступних засобів.

Підсумовуючи, здатність підприємства ефективно організувати систему прогнозування роботи дозволяє отримати конкурентні переваги, що безпосередньо впливають на стабільність діяльності в умовах мінливого середовища. Все більшої актуальності набувають Business Intelligence технології, які сприяють оперативному відстеженню результативності роботи підприємства. Штучний інтелект і машинне навчання дедалі активніше інтегруються у сферу BI-аналітики, що відкриває можливості для глибшого аналізу даних і точного прогнозування. Завдяки таким технологічним зрушенням компанії можуть приймати виважені рішення, удосконалювати бізнес-процеси та підвищувати рівень взаємодії з клієнтами. Попри наявні переваги, підприємства повинні бути готовими до низки ризиків та складнощів, адже проблемою залишається необхідність високого рівня інвестування в аналітичну систему та пошук спеціалістів, які могли б забезпечити її коректну роботу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ramchorn Gharami, Delwar Karim, Amit Kumar, Rashid Khan Time series forecasting in Business Intelligence: acomparative study of classical andmachinelearning approaches for sales trendprediction. *Journal of Trends in Financial and Economics*. URL : http://www.upubscience.com/upload/20250623170641.pdf

2. Sajidul Islam Khan, Md Shihab Rahman, Abdullah Al Mahmud Ashik, Safiul Islam, Md Majedur Rahman, Emran Hossain Big Data and Business Intelligence for Supply Chain Sustainability: Risk Mitigation and Green Optimization in the Digital Era. *European Journal of Management Economics and Business,* 1 (2): 262–276. URL : https://www.researchgate.net/publication/392599169_Big_Data_and_Business_Intelligence_for_Supply_Chain_Sustainability_Risk_Mitigation_and_Green_Optimization_in_the_Digital_Era

3. Business Intelligence (BI). Market Analysis and Forecast to 2034. URL : https://www.globalinsightservices.com/reports/business-intelligence-bi-market/

УДК 347.7

К. М. Гриценко,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня факультету юстиції,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

РОЛЬ BIG DATA ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

З розвитком технологій та появою різних сервісів для допомоги та оптимізації роботи людини з'являються нові проблеми та виклики. У таких умовах традиційні підходи до фінансів, управління ринковим середовищем не підходять. Бо в умовах стрімкого зростання обігової інформації та ускладнення рівня невизначеності ринкового середовища, які ґрунтуються на ретроспективному аналізі та обмеженні масивних даних, знижується ефективність й здатність забезпечити своєчасність й обґрунтованість прийняття управлінських рішень. Ретроспективний аналіз пов'язаний із вивченням господарських процесів діяльності, що вже відбулися, тобто він спрямований у минуле і вивчає факти й результати за операціями, процесами, які вже здійснилися [1]. Та підприємства мають прогнозувати фінансові результати й шукати оптимальні результати розподілу ресурсів для підтримання фінансової стійкості при високому рівні конкуренції й в загальному нестабільному середовищу.

У зв'язку з вище викладеними факторами зростає актуальність використання технологій Big Data та штучного інтелекту. Введення аналітичних інструментів дозволить покращити такі фактори: зменшення суб'єктивного впливу людського чинника, своєчасно виявити ризики на ранніх стадіях [2]. Саме тому дослідження ролі Big Data та штучного інтелекту у трансформації фінансового управління підприємств є актуальним і необхідним для забезпечення їх конкурентоспроможності та фінансової стабільності в умовах цифрової економіки.

Тому можна вважати, що одним з основних чинників, що сприяють трансформації фінансового управління, є технології Big Data, які обробляють великомасштабні гетерогенні дані як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел підприємства для аналізу. Гетерогенні дані - комбінацію різних типів даних, що класифікуються за низкою критеріїв та ознак [3].

Використання Big Data дає платформу для прийняття рішень і дозволяє отримати більше розуміння про фінансовий стан організації, тенденції на ринку та споживчі уподобання. Це забезпечує еволюцію простих моделей підтримки рішень у ті, що підтримують систематичний аналіз даних [1]. Big Data у фінансовому управлінні дозволяє бізнесу інтегрувати фінансові дані з операційною, маркетинговою та ринковою інформацією це підвищує точність у визначенні. Цей метод закладає основу для більш зрозумілого управління витратами й оцінки ефективності розподілу ресурсів. Але великі набори даних не надають управлінської цінності самі по собі, якщо вони не аналізуються та не розуміються за допомогою сучасних методів. У цьому відношенні штучний інтелект є дуже важливим, оскільки він веде до інтелектуальної обробки Big Data й прийняття рішень в управлінні фінансами. Алгоритми й аналітика великих даних для машинного навчання дозволяють автоматичне прогнозування рух коштів підприємства, фінансовий аналіз та оцінку ризиків, роблячи фінансове планування більш точним, при тому також мінімізуючи людський фактор у прийняття рішень.

Інтеграція Big Data та штучного інтелекту створює умови для розвитку адаптивних структур фінансового управління. Big Data у фінансовому управлінні підприємства розглядається, як інформаційний стратегічний ресурс, що дозволяє перейти від локального розгляду окремих процесів(тобто фрагментарного, розрізненого процесу інформації) до єдиної та всеосяжної інформації про бізнес і його результати. При тому здатність обробляти дані в реальному часі підвищує шанси менеджерів для прийняття рішення, що дозволяє своєчасно ідентифікувати фінансові ризики та забезпечує більш реалістичне фінансове планування [4]. Це особливо бажано в нестабільному зовнішньому середовищі та за інтенсивної конкуренції.

Штучний інтелект у фінансовому управлінні використовується не лише для оцінки поточних показників, але й для демонстрації нових і різних сценаріїв розвитку підприємства. Системи дозволяють оцінити впливи судження менеджера, щодо рішення до його реалізації, що зменшує ймовірність виникнення помилки людини та збільшує ймовірність правильного використання ресурсів [5; 6]. Цей метод покращує стратегію фінансового рішення. Лише впровадження інструментів штучного інтелекту у всі важливі фінансові процеси підприємства дозволяє ефективно використовувати потенціал великих даних у фінансовому управлінні. Інтелектуальний алгоритм має надавати автоматизовані аналізи витрат і доходів, прогнозування фінансових результатів та оцінку ризиків [7].

Дійсно, практичні випадки використання Big Data у бізнесі свідчать про те, що великі дані, доповнені аналітичними додатками, покращують організаційну ефективність і готують підприємство до змін у зовнішньому середовищі. Але головне, щоб рішення управління фінансами залишалось за керівниками, а не лише за штучним інтелектом й Big Data. Без цих умов інтелектуальні технології у фінансовому управлінні можуть не працювати так, як слід. Тому, можна зрозуміти, що використання підвищує точність фінансового аналізу, підтримує бізнес-підприємства у процесі підвищення фінансової стабільності. Такі технології можуть розглядатися, як відповідний технологічний підхід до модернізації фінансового управління, що може зробити підприємства більш конкурентоспроможними на поточному етапі економічного зростання, але це не може стати панацеєю для ведення фінансового обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні види економічного аналізу та їх класифікація URL : https://pidru4niki.com/15800119/ekonomika/osnovni_vidi_ekonomichnogo_analizu_klasifikatsiya

2. Що таке Big Data: як працюють великі дані та навіщо вони бізнесу / Kyivstar Business HUB. URL : https://hub.kyivstar.ua/articles/shho-take-big-data

3. Молодецька К. та Дурова Н. Перспективи використання гетерогенних даних для аналізу соціальних мереж / INFORMATION, COMMUNICATION, SOCIETY (ICS-2023) 18–20 MAY 2023, ZOZULI (LVIV REGION), UKRAINE. С. 105–106. URL : ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/14342/1/ICS_2023_105-106.pdf

4. Фостолович В. А. Штучний інтелект в сучасному бізнесі: потенціал, сучасні тренди та перспективи інтегрування у різні сфери господарської діяльності і життєдіяльності людини. *Ефективна економіка.* 2022. № 7.

5. Фадєєва І. Г., Романишин В. О., Круш В. В. Вплив інтеграції штучного інтелекту на підвищення фінансової стійкості підприємств. *Актуальні проблеми економіки.* 2024. № 10.

6. Що таке Big Data та як великі дані змінюють бізнес / robotdreams. URL : https://robotdreams.cc/uk/blog/577-shcho-take-big-data

7. Big Data для бізнесу: як технології великих даних допомагають розвиватися / Kyivstar Business HUB. URL : https://hub.kyivstar.ua/articles/big-data-dlya-biznesu-yak-tehnologiyi-velikih-danih-dopomagayuti-rozvivatisya

УДК 336.22

С. Н. Грицина,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
В. М. Кміть,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA

Актуальність податкового менеджменту полягає у забезпеченні стабільного наповнення бюджету та прозорого функціонування економіки, а в умовах цифровізації – у підвищенні ефективності адміністрування та скороченні тіньових операцій. Податковий менеджмент розглядається як система управління податковими процесами, що охоплює планування, організацію, контроль і аналіз податкових надходжень, забезпечує взаємодію між державою та платниками й ефективне управління ризиками, а в цифрову епоху базується на використанні електронних сервісів, IT-технологій та Big Data, що підвищує оперативність і аналітичність податкової системи.

Податкова сфера України перебуває в умовах цифрової трансформації, за якої IT-технології та аналіз великих даних істотно впливають на ефективність адміністрування. ДПС нині виступає не лише адміністратором податків, а й одним із найбільших генераторів Big Data в Україні [1], що створює основу для економічного аналізу й прогнозування. Водночас цифровізація формує нові вимоги до податкового менеджменту та супроводжується низкою потенційних викликів.

Податковий менеджмент в Україні стикається з проблемами фрагментарності та застарілості IT-систем, що сформувалися внаслідок децентралізованого розвитку цифрових рішень і призвели до появи ізольованих програмних продуктів. Це спричинило фрагментацію даних між державними фінансовими органами та розбіжності у стандартах обміну інформацією [2], ускладнюючи інтеграцію реєстрів, актуалізацію даних і узгодження процедур аудиту. Водночас зростає значущість кібербезпеки та захисту персональних даних, адже обробка великих масивів податкової інформації підвищує ризики витоків і

несанкціонованого доступу, що потребує врахування цих питань у цифрових стратегіях органів оподаткування [3].

Нестача фінансових і кадрових ресурсів залишається суттєвою перешкодою для трансформації податкової служби в сучасну цифрову структуру, хоча інвестиції в ІТ-рішення здатні посилити автоматизацію та протидію ухиленню від оподаткування [3]. Інфраструктура ІТС «Податковий блок» потребує модернізації, однак затримки з ухваленням необхідних нормативних актів і методик стримують впровадження систем управління ризиками, зокрема формування «паспорта платника» [2; 4]. Проблемою також залишається недосконалий нормативно-правовий супровід, оскільки цифрові підходи, включно з використанням відкритих даних, дашбордів і алгоритмів ШІ, випереджають оновлення законодавства та потребують чіткого регулювання доступу й обміну інформацією між органами [2]. Додатковим стримувальним чинником є недостатній рівень цифрової грамотності та довіри з боку частини платників і державних службовців, що зумовлює необхідність розвитку цифрових навичок персоналу й громадян [3].

Перспективи розвитку податкового менеджменту пов’язані з активним використанням Big Data та штучного інтелекту для аналізу ризиків і автоматизації аудиту, зокрема в межах проєкту «Big Data Transfer Pricing», реалізованого ДПС за підтримки EU4PFM [5; 6]. Обробка великих масивів даних і формування «паспорта платника» дозволяють прискорити перевірки, зменшити вплив людського фактора та забезпечити уніфікований ризик-орієнтований аналіз [4; 5]. Паралельно здійснюється модернізація електронних сервісів ДПС, розвиток онлайн-інструментів і інтеграція з порталом «Дія», що підвищує зручність взаємодії з платниками та скорочує час виконання податкових процедур [1; 3]. Важливим напрямом є також посилення прозорості та аналітики через використання інтерактивних дашбордів, електронних документів і е-фактур, а міжнародне співробітництво та приєднання до глобальних стандартів автоматичного обміну інформацією формують основу для побудови єдиної системи управління комплаєнс-ризиками відповідно до Стратегії доходів до 2030 року [1; 4; 5].

Сучасні проблеми податкового менеджменту в Україні пов’язані з відставанням законодавства й інфраструктури від темпів технологічного розвитку та недостатньою цифровою готовністю кадрів [2; 3]. Водночас цифровізація створює можливості для підвищення ефективності фіскальної системи через використання Big Data й розвиток електронних сервісів [4; 5]. У цих умовах податковий менеджмент перебуває на етапі трансформації, що потребує інтеграції ІТ-систем, розвитку аналітики на основі Big Data і штучного інтелекту та вдосконалення правового регулювання з метою формування прозорої, ризик- і сервісно орієнтованої податкової системи відповідно до європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна податкова служба України / Офіційний вебсайт. URL : https://zp.tax.gov.ua
2. Проблеми та перспективи цифровізації податкового адміністрування | Galician Economic Bulletin. URL : https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua
3. Цифровізація податкової системи та виклики кібербезпеки / Legal Position (Університет митної справи та фінансів). URL : https://legalposition.umsf.in.ua
4. Аналітичні матеріали щодо впровадження Big Data та ризик-орієнтованих підходів у податковому менеджменті / Azones Law Firm. URL : https://azones.law
5. Використання Big Data у трансферному ціноутворенні: огляд проєкту «Big Data Transfer Pricing» / PwC Ukraine. URL : https://pwc.com
6. Інформація про реалізацію проєкту Big Data TCU / Державна податкова служба України. URL : https://tax.gov.ua

УДК 336.1:004.9

І. М. Карась,
здобувач вищої освіти першого бакалаврського рівня
Науковий керівник:
О. Л. Лісовська,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки,
Національна академія Служби безпеки України

ЦИФРОВІ ФІНАНСОВІ ПЛАТФОРМИ ТА АНАЛІТИКА ВЕЛИКИХ ДАНИХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ РІШЕНЬ У ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Післявоєнне відновлення потребує значних фінансових ресурсів і злагодженої взаємодії держави, бізнесу, міжнародних партнерів та громадянського суспільства. У таких умовах важливо забезпечити прозорість руху коштів та підзвітність отримувачів фінансування. Цифрові фінансові платформи, інтегровані з аналітикою великих даних (Big Data), формують інструментарій реалізації цих вимог на практиці, поєднуючи мобілізацію ресурсів, моніторинг їх використання та підтримку управлінських рішень на основі даних [1; 2].

Такі платформи доцільно розглядати як інтегровані інформаційно-фінансові середовища, через які здійснюється планування, залучення, розподіл і контроль коштів на відбудову. До них належать державні системи управління бюджетними програмами, електронні закупівлі, реєстри проєктів відновлення, краудфандингові та донорські сервіси, а також банківські й фінтех-рішення. Спільною ознакою є цифрова фіксація операцій, уніфіковані формати та інтеграція даних.

Аналітика великих масивів інформації перетворює транзакції, контракти, звіти та супутні дані на придатний для ухвалення рішень аналітичний продукт. Відомості з бюджетних реєстрів, банківських систем, платформ закупівель, реєстрів пошкодженого й відновленого майна, міжнародних програм допомоги об’єднуються в єдиній системі координат, що дає можливість відстежувати повний цикл руху коштів від ухвалення рішення про фінансування до завершення робіт на конкретному об’єкті чи в регіоні. Для органів влади такий підхід стає базою оцінки результативності видатків, для донорів підтвердженням цільового використання ресурсів, а для бізнесу орієнтиром щодо державних пріоритетів [1], що приведено на рисунку 1.

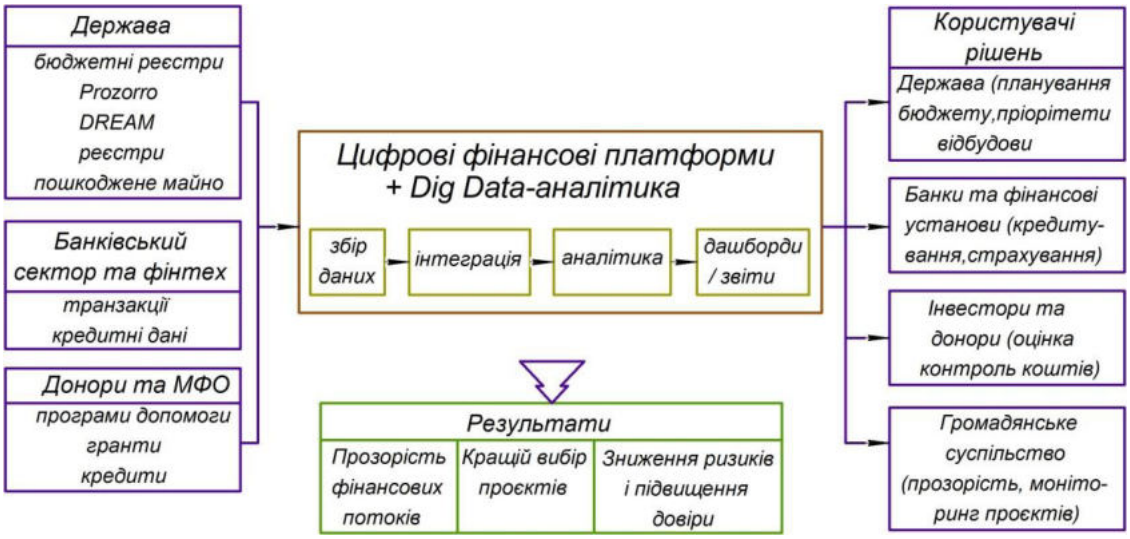

Рисунок 1 – Роль цифрових фінансових платформ і аналітики великих даних у підтримці рішень з відбудови економіки України

Застосування Big Data переводить управління від статичних звітів до моніторингу, наближеного до реального часу. На основі даних платформ формуються дашборди, що відображають хід реалізації програм відбудови, ступінь використання бюджетних і донорських коштів, просторовий розподіл проєктів [2]. Такий формат полегшує своєчасне виявлення затримки, нерівномірності фінансування, надмірної концентрації ресурсів у сферах із низьким соціально-економічним ефектом і, відповідно, коригувати політику.

У сфері кредитування та страхування проєктів відновлення банки й інші фінансові установи, підключені до цифрових систем, отримують доступ до верифікованої інформації щодо статусу проєктів, участі держави чи донорів у їх фінансуванні, історії співпраці контрагентів з бюджетними програмами. Поєднання цих даних із власною інформацією про кредитну історію, платіжну дисципліну та фінансові показники клієнтів дозволяє точніше оцінювати ризики.

Для інвестиційної політики цифрові платформи й аналітика великих даних формують основу створення карт інвестиційних можливостей. Обсяги й напрями державних та донорських вкладень, темпи відновлення інфраструктури й ділова активність використовуються для виявлення “точок зростання” [3]. На цій базі можна визначити, які галузі й регіони зі стійкою позитивною динамікою, зон реалізації мультиплікаторного ефекту інвестицій та напрямів, де доцільно змінити підходи.

Платформи, що надають відкритий або частково відкритий доступ до агрегованих даних про фінансування та реалізацію проєктів, посилюють суспільний контроль. Аналітичні інструменти на їх основі дозволяють виявляти підозрілі патерни, зокрема завищені кошториси та непропорційний обсяг фінансування, що полегшує превентивне обмеження й фіксацію зловживань [4].

Разом із тим реалізація потенціалу цифрових платформ і Big Data потребує узгоджених інституційних та технологічних рішень. До них належать стандарти даних, інтеграція інформаційних систем різних відомств, належний рівень захисту інформації, а також розвиток навичок у користувачів, зокрема аналітиків та управлінців.

За умови реального врахування результатів аналітики в управлінні цифрові платформи та Big Data підвищують прозорість і керованість фінансових потоків, покращують оцінювання ефективності програм відбудови й управління ризиками та в підсумку сприяють формуванню стійкої, інвестиційно привабливої моделі економічного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Система управління публічними інвестиціями / DREAM. URL : https://dream.gov.ua/ua

2. The Ukrainian DREAM: Making wartime reconstruction digital and accountable. URL : https://www.open-contracting.org/2023/08/14/the-ukrainian-dream-making-wartime-reconstruction-digital-and-accountable/

3. Цифрові інструменти для відбудови України / RISE Ukraine. URL : https://www.rise.org.ua/blog/digital-tools-for-the-recovery-of-ukraine

4. RUSI. URL : https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/can-open-data-form-basis-transparent-recovery-process-ukraine

УДК 336.71:004.8

В. В. Ковальов,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
О. В. Онищенко,
кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і фінансів,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ BIG DATA-АНАЛІТИКИ У ФІНАНСОВОМУ ПРОГНОЗУВАННІ ТА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах зростання глобальної економічної турбулентності, структурних змін на фінансовому ринку України та інтенсивної цифрової трансформації, потреба у високоточному фінансовому прогнозуванні та дієвому ризик-менеджменті стає ключовою передумовою забезпечення стійкості вітчизняних підприємств. Традиційні підходи, що спираються переважно на аналіз фінансової звітності, дедалі частіше виявляються недостатніми для оперативного реагування на швидкі зміни зовнішнього середовища [1]. У цьому контексті технології Big Data та Data Analytics набувають стратегічної ваги, оскільки дають змогу інтегрувати та опрацьовувати значні обсяги структурованої й неструктурованої інформації з метою формування глибших аналітичних висновків і підтримки процесів фінансового ухвалення рішень.

Сучасний фінансовий менеджмент потребує переходу до проактивної моделі управління, здатної передбачати зміни, а Big Data виступає технологічним фундаментом такого переходу. У сфері фінансового прогнозування використання Великих Даних забезпечує підвищення точності прогнозів завдяки залученню зовнішніх та нефінансових джерел інформації. Замість застосування лінійних методів екстраполяції підприємства отримують можливість формувати складні прогностичні моделі на основі алгоритмів машинного навчання, які враховують ринкову сегментацію, поведінку конкурентів та оперативне включення макроекономічних шоків.

У ризик-менеджменті Big Data-аналітика стає критично важливою для раннього виявлення ризиків і мінімізації потенційних втрат. Особливо це проявляється у сфері кредитного ризику, де впроваджуються моделі оцінювання

кредитоспроможності нового покоління. У банківському секторі України технології Big Data вже активно застосовуються для протидії шахрайству та підвищення якості кредитного портфеля [2]. Аналіз транзакцій у режимі реального часу дає змогу швидко ідентифікувати аномалії, що можуть свідчити про шахрайські дії, значно випереджаючи традиційні аудиторські процедури.

Практичні аспекти впровадження Big Data у фінансовий менеджмент, а також очікувані результати їх застосування узагальнено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Застосування Big Data аналітики
в управлінні фінансовими ризиками підприємства

Напрям фінансового управління	Функція Big Data аналітики	Очікуваний результат для українського підприємства
Фінансове прогнозування та бюджетування	Формування прогнозних моделей на основі всебічного опрацювання внутрішніх і зовнішніх масивів даних	Підвищення точності прогнозування продажів (на 10–20 %) та скорочення випадків нераціонального використання ресурсів
Управління кредитним ризиком	Оцінювання надійності контрагентів та аналіз ризиків у ланцюгах постачання	Скорочення частки простроченої дебіторської заборгованості та підвищення ефективності управління фінансовими активами
Виявлення шахрайства	Моніторинг усіх транзакцій у режимі реального часу та виявлення аномальних або нетипових патернів	Зменшення фінансових втрат, спричинених кібератаками, внутрішніми зловживаннями та зовнішнім шахрайством

Джерело: побудовано автором на основі [3].

Попри значний потенціал, інтеграція Big Data‑аналітики в український фінансовий сектор супроводжується низкою специфічних бар'єрів, притаманних саме національному ринку. Одним із ключових є дефіцит кваліфікованих кадрів: в Україні бракує фахівців, які одночасно володіють глибокими фінансовими компетенціями та навичками Data Science. Додатковою перешкодою виступає висока вартість впровадження таких технологій та інвестиційна невизначеність, що ускладнює ухвалення рішень щодо запуску відповідних проєктів. Дані за 2024 рік свідчать про зміну підходів: близько третини українських компаній збільшили витрати на Big Data порівняно з попереднім роком, що демонструє зростання стратегічної ваги цієї технології для бізнесу.

Водночас суттєвим викликом залишаються кіберзагрози та питання захисту конфіденційної інформації. В умовах воєнного стану кількість скарг, пов'язаних із крадіжками даних, продовжує зростати [2]. Не менш проблемним є стан внутрішніх IT‑інфраструктур: багато підприємств працюють із застарілими системами, де дані мають фрагментований, неструктурований або низькоякісний характер. Це потребує тривалих і витратних процесів консолідації, очищення та стандартизації перед проведенням аналітики.

Попри наявні обмеження, перспективи розвитку фінансового управління в Україні нерозривно пов'язані з Big Data, адже ці технології здатні стати важливим інструментом для планування економічного, інфраструктурного та логістичного відновлення після завершення війни [1]. Очікується, що український ринок Big Data демонструватиме щорічне зростання на рівні 20–25 % у найближчі роки, що формує сприятливі умови для подальших інвестицій у цей напрям (рис. 1).

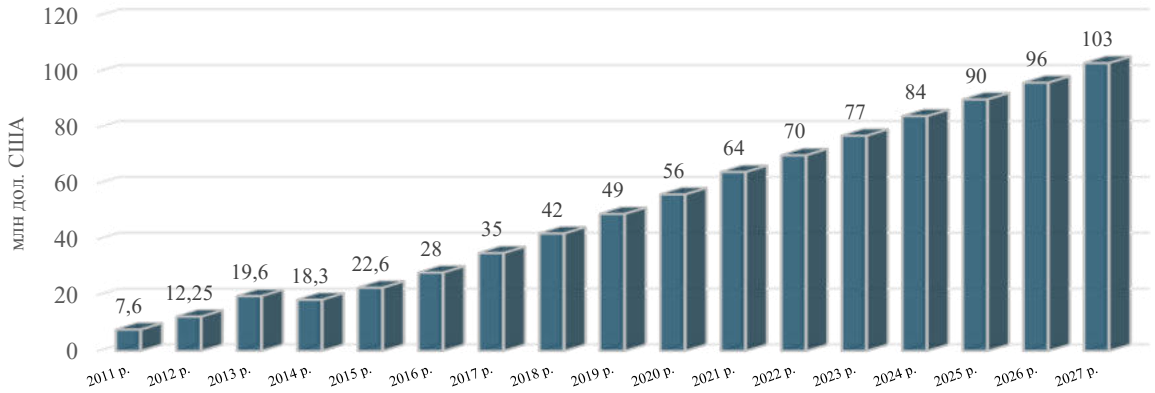

Рисунок 1 – Прогнозована динаміка зростання ринку Big Data аналітики в Україні за 2011–2027 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [3].

Отже, Big Data та аналітика даних виступають ключовим драйвером модернізації українського фінансового ринку. Їхнє застосування стає необхідною передумовою переходу до науково обґрунтованого фінансового прогнозування та побудови надійної системи управління ризиками. Незважаючи на наявні бар'єри, орієнтація бізнесу на цифрову трансформацію створює можливості для зміцнення стійкості підприємств і підвищення прозорості фінансових процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакшинська Н. Ю., Шандрівська О. Є. Специфіка розвитку ринку Big Data для потреб відновлення економіки України в поствоєнний період. *Менедж-*

мент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2023. № 2 (9). С. 244–256. DOI : https://doi.org/10.23939/smeu2023.02.244

2. Романенко Ю. О., Полозова О. О. Цифрові трансформації в управлінні фінансовою безпекою підприємства: роль баз даних. *Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 1 листопада 2023 р. Харків : ХНУРЕ, 2023. С. 164–166. DOI : https://doi.org/10.30837/978-966-659-360-6

3. Share of enterprises (2023) / Statista. URL : https://www.statista.com/statistics/1271855/enterprise-share-performing-big-data-analysis-ukraine/

УДК 336.71

В. Р. Корольчук,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Поліський національний університет

ІНТЕГРАЦІЯ В СВІТОВУ БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ФІНТЕХУ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Для України питання інтеграції у міжнародну фінансову систему стає особливо важливим, адже воно пов'язане не лише з оновленням законодавства, а й із розвитком фінтеху та сучасних цифрових технологій. Останні роки показали, що українські банки змогли адаптуватися до складних умов, у тому числі під час війни, активно впроваджуючи онлайн-сервіси, безконтактні платежі, елементи штучного інтелекту та Open Banking. Використання фінтех-рішень допомагає підвищити якість обслуговування клієнтів, зробити фінансові операції прозорішими та розширити можливості співпраці з міжнародними ринками. Водночас цифровізація вимагає значних інвестицій, посиленої уваги до кібербезпеки та постійного оновлення підходів до регулювання з боку НБУ.

Важливу роль у процесі інтеграції відіграють мобільні сервіси, які стирають географічні межі та дають можливість користуватися рахунками, інвестиціями й валютними операціями у будь-який час без відвідування відділень. Такі компанії, як Revolut і N26, показують приклад банків майбутнього, працюючи переважно в цифровому форматі. Показовим є розвиток Revolut, який пройшов шлях від сервісу обміну валют до повноцінного банку з міжнародними ліцензіями, фактично формуючи спільний фінансовий простір для клієнтів у різних країнах. Перевагою необанків, зокрема Monzo та Starling Bank, є нижчі комісії та гнучкість, а використання моделі BaaS дозволяє швидко розширювати послуги на міжнародному рівні [2].

Сумісність банківських систем у глобальному масштабі потребує єдиних підходів до обробки даних і безпеки. Штучний інтелект активно застосовується для автоматизації перевірок та оцінки ризиків. Наприклад, у JPMorgan завдяки AI обробка складних документів скоротилася з кількох годин до секунд, що особливо важливо для міжнародних операцій. Блокчейн, у свою чергу, гарантує надійність і незмінність інформації. Рішення на кшталт Ripple дають змогу здійснювати швидкі міжнародні перекази з меншими витратами, а смарт-контракти на базі Ethereum дозволяють автоматично виконувати фінансові

зобов'язання без участі посередників [4, с. 295]. Open Banking, заснований на використанні API, стає ключовою ланкою між класичними банками та фінтех-стартапами. Це створює можливість об'єднувати різні сервіси в межах однієї платформи, підвищуючи прозорість роботи та рівень довіри у світовій фінансовій екосистемі.

Інтеграція у світову банківську систему також пов'язана з дотриманням принципів сталого розвитку. Цифрові технології спрощують оцінку ESG-показників і роблять фінансові процеси більш відкритими. Зокрема, «зелені» облігації та кредити стають доступнішими завдяки використанню великих даних і блокчейну, які допомагають відстежувати цільове використання коштів. Робо-консультанти, наприклад Wealthfront, спрощують управління інвестиціями, спираючись на алгоритми, що враховують глобальні тенденції ринку [1].

Цифровізація банківської системи відкриває нові можливості для швидких та зручних фінансових операцій, але водночас приносить із собою певні ризики, які потребують пильної уваги. Перш за все, сучасні банки стають більш вразливими до загроз економічній безпеці та стабільності фінансової системи. Використання новітніх технологій значно підвищує ефективність роботи, проте одночасно створює залежність від цих технологій та потребу у постійних інвестиціях у нове обладнання та програмне забезпечення для підтримки стабільності роботи. Впровадження Open Banking також має дві сторони: з одного боку, це відкриває клієнтам нові сервіси та можливості, а з іншого – може знижувати рівень довіри до банків, адже частина людей побоюється, що їхні дані стануть більш доступними для сторонніх сервісів. Крім того, розвиток цифрових послуг створює більше можливостей для інтернет-шахрайства та фінансових афер, що потребує додаткових заходів захисту. Особливо серйозною залишається загроза кібератак [3].

Світовий досвід інтеграції банківських систем показує, що успішне включення у глобальний банківський простір досягається через цифровізацію, розвиток Open Banking, необанків та використання моделей BaaS, а також активне застосування штучного інтелекту та блокчейну для підвищення ефективності та прозорості операцій. На основі цього банківській системі України слід спрямувати зусилля на розвиток цифрової інфраструктури, забезпечення кібербезпеки та відповідність міжнародним стандартам, що дозволить залучити іноземні інвестиції, зміцнити довіру до банків і створити сучасну та стабільну фінансову систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болдуєва О. В., Болдуєв М. В., Лищенко О. Г. Інформаційні системи та фінансові технології в міжнародній банківській індустрії. *Ефективна економіка.* 2024. № 8. URL : https://surl.lt/nopmww

2. Болдуєв М. В., Болдуєва О. В., Лищенко О. Г. Тенденції розвитку світової банківської системи в умовах цифрової трансформації глобальної економіки. *Інвестиції: практика та досвід.* 2024. № 13. С. 20–26. URL : https://surl.li/yopnrc

3. Демчишак Н. Б., Лоїк Р. В., Лоїк А. В. Розвиток цифрових технологій у банківській системі України: інновації в кредитуванні, ризики та перспективи. *Економіка та суспільство.* 2024. Випуск 61. URL : https://surl.li/yihdim

4. Мандич О. В. Міжнародні фінансові технології: цифрова адаптація та залучення інструментів штучного інтелекту. *Фінансова архітектоніка та сценарії конкурентних моделей розвитку* : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., 17 листопада 2023 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2023. С. 294–296.

УДК 368:004.6(477)

Д. О. Кравченко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Львівський національний університет імені Івана Франка

BIG DATA В ОЦІНЮВАННІ СТРАХОВИХ РИЗИКІВ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ

З розвитком цифрових технологій у страховій сфері з'являється можливість використовувати Big Data – великі обсяги різнорідних даних, що надходять із різних джерел, для більш точного аналізу та моделювання ризиків. За визначенням, Big Data охоплює дані з телематики, мобільних застосунків, соціальних мереж, відкритих реєстрів, медичних систем, поведінкової активності користувачів тощо. Аналіз таких даних дає змогу створити «глибоке» уявлення про страхувальника або застрахований об'єкт – набагато ширше, ніж традиційні анкети або класичні таблиці.

У страховій галузі Big Data відіграє кілька ключових ролей:

1) допомагає сегментувати клієнтів за ризиком;

2) дає змогу персоналізувати тарифи та поліс, адаптуючи їх під індивідуальні характеристики;

3) сприяє автоматизації страхових процесів, зменшенню операційних витрат і підвищенню ефективності;

4) підтримує виявлення шахрайства, завдяки аналізу аномальних патернів поведінки або неадекватних запитів на виплати [1].

Для України застосування Big Data у страхуванні має вигідні перспективи. По-перше, зважаючи на часту нестабільність (економічну, політичну, військову), традиційні методи оцінки ризиків – застарілі: вони не враховують нових типів ризиків, не дають змоги аналізувати весь комплекс факторів. Big Data дає змогу залучити широке коло джерел – від поведінкових і демографічних до геоінформаційних та кліматичних – і таким чином побудувати більш реалістичні сценарії [2].

По-друге, у сегментах автострахування, медичного страхування і страхування майна потенціал особливо великий. Наприклад, через телематику можна оцінювати стиль водіння, реальний пробіг, поведінку водія – і на цій основі формувати «usage-based» поліси, більш справедливі для клієнта і менш ризикові для страховика [3]. У медицині та страхуванні життя – аналіз даних

eHealth, обробка медичних карток, врахування стану здоров'я, поведінкових факторів (спосіб життя, відвідування лікарів тощо) дає змогу більш точно прогнозувати ризики і пропонувати індивідуальні умови [4].

По-третє, Big Data підвищує ефективність бізнес-процесів страховиків: автоматизоване прийняття рішень, скоринг клієнтів, швидка обробка заявок, прогнозування попиту, маркетинг, адаптація продуктів до реальних потреб клієнтів. Таким чином страховики можуть не лише знизити витрати, а й стати більш конкурентоспроможними на ринку [5].

Водночас впровадження Big Data в Україні супроводжується низкою проблем. А саме технічні виклики і витрати: для аналізу Big Data потрібні потужні IT-системи, зберігання даних, інструменти машинного навчання, фахівці з data science та актуарії, що значно підвищує початкові інвестиції. Крім того, для страховиків важливо інтегрувати різні джерела: телематика, медичні системи, державні реєстри, кліматичні / геодані тощо – і забезпечити сумісність і якість таких даних.

Попри прогрес у цифровізації, значна частина населення недостатньо обізнана з тим, що таке Big Data, як працюють алгоритми та навіщо потрібно передавати дані страховій компанії. Це знижує попит на інноваційні продукти, наприклад pay-as-you-drive, health-monitoring insurance, персоналізовані тарифи.

Нарешті, довіра клієнтів: багато людей обережно ставляться до передачі персональних або поведінкових даних. Без гарантій безпеки й прозорості алгоритмів це може стати стримуючим фактором.

Отже, Big Data мають потенціал трансформувати страховий ринок України – зробити його точнішим, гнучкішим, прозорішим і клієнтоорієнтованим. Але для цього треба, щоби страховики, державні органи та регулятори спільно працювали над: модернізацією IT-інфраструктури, стандартизацією збору й зберігання даних; адаптацією нормативно-правової бази; розвитком компетенцій у сфері data-аналітики; впровадженням етичних та прозорих політик обробки даних; підвищенням цифрової грамотності клієнтів.

Якщо ці умови буде виконано – Big Data не залишаться просто модним трендом, а стануть реальним інструментом, який дозволить страхуванню в Україні адекватно реагувати на нові виклики: економічну нестабільність, змінну поведінку споживачів, кліматичні зміни, воєнні ризики – і забезпечити стабільність, гнучкість та розвиток галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Big Data у страхуванні: завдання й технології оцінювання ризиків. URL : https://hub.kyivstar.ua/articles/big-data-u-strahuvanni-zavdannya-j-tehnologiyi-oczinyuvannya-rizikiv?

2. Борисюк О., Дацюк-Томчук М. Використання великих даних (Big Data) у страхуванні: оцінка ризиків, оптимізація страхових продуктів та забезпечення безпеки. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 79. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-135

3. Як аналіз даних у реальному часі може допомогти страховикам виявляти поліси з високим ризиком? URL : https://forinsurer.com/news/25/03/18/44731?

4. Кришталь Г., Скиба Г., Кривоберець М. Цифрові технології як фактор підвищення фінансової доступності медичного страхування в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 5 (56). С. 159–163. DOI : https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-22

5. Використання Big Data сприятиме розвитку страхових ринків, вважають актуарії. URL : https://forinsurer.com/news/22/07/19/41502?

УДК 330.3

Є. О. Куликівська,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Л. В. Діденко,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA ЯК СТРАТЕГІЧНОГО НАПРЯМУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким зростанням обсягів інформації та необхідністю її ефективної обробки. Інформатизація як процес впровадження інформаційних технологій у всі сфери діяльності стає ключовим фактором конкурентоспроможності організацій та держав. Водночас технологія Big Data відкриває нові можливості для аналізу великих масивів даних, що дозволяє приймати більш обґрунтовані стратегічні рішення.

Стратегічні напрями інформатизації включають модернізацію IT-інфраструктури, впровадження хмарних обчислень, розвиток цифрових платформ та забезпечення кібербезпеки. Особливе значення має створення інтегрованих інформаційних систем, які забезпечують безперервний обмін даними між різними підрозділами організації та зовнішніми контрагентами. Цифрова трансформація бізнес-процесів потребує системного підходу, що охоплює як технологічні, так і організаційні аспекти.

Big Data визначається як сукупність технологій для роботи з надвеликими обсягами структурованих та неструктурованих даних, які характеризуються великим обсягом, швидкістю генерації та різноманітністю форматів. Основні напрями використання Big Data охоплюють: аналітику поведінки споживачів, прогнозування ринкових трендів, оптимізацію бізнес-процесів, персоналізацію послуг, виявлення шахрайства та управління ризиками [1].

У державному секторі Big Data застосовується для підвищення ефективності публічних послуг, моніторингу соціально-економічних процесів та прийняття управлінських рішень на основі доказів. Успішне впровадження урахування аналізу великих масивів даних у державне управління можливе за умови усунення системних перешкод і створення сприятливого середовища.

Аналіз великих даних дозволяє виявляти приховані закономірності, передбачати кризові ситуації та оптимізувати розподіл ресурсів, що є основою для впровадження інновацій у публічному управлінні.

Важливою основою цифрової трансформації держави у сучасних умовах є синергія Big Data та GovTech, що дозволяє переходити від простого оцифрування послуг до прийняття рішень на основі реальних даних. Ключові проєкти та кейси такої синергії активно застосовуються в Україні державним сектором. Так, Державна податкова служба впровадила систему аналізу великих масивів даних Big Data TP для контролю за трансфертним ціноутворенням, що дозволяє автоматично виявляти ризики на мікро- та макрорівнях, мінімізуючи при цьому людський фактор. Використання Big Data в системі Prozorro та BI-аналітика дозволяє моніторити публічні закупівлі в реальному часі та виявляти підозрілі транзакції, запобігаючи неефективному витрачанню коштів. Державний реєстр DREAM, інтегруючи дані з багатьох реєстрів, агрегує інформацію про усі проєкти відбудови в Україні, створюючи «цифрові паспорти» об'єктів для прозорого контролю за відновленням [2].

У контексті цифрової трансформації особливого значення набуває розвиток цифрової економіки та суспільства. Використання Big Data у бізнес-середовищі трансформує підходи до маркетингу, логістики та управління ланцюгами поставок. Цифрова економіка як виробнича та економічна система реалізується в умовах надмірності та доступності інформації, володіючи особливостями економіки знань.

Основні технологічні платформи для роботи з Big Data включають Apache Hadoop для розподіленого зберігання та обробки даних, Apache Spark для швидкої аналітики в пам'яті, NoSQL бази даних для роботи з неструктурованими даними та спеціалізовані аналітичні системи. Вибір технологічного стеку залежить від специфіки завдань, обсягів даних та наявних компетенцій. Критичним фактором успіху є наявність кваліфікованих фахівців з аналізу даних [3].

Виклики впровадження Big Data пов'язані з необхідністю значних інвестицій в інфраструктуру, забезпеченням якості даних, вирішенням етичних питань використання персональної інформації та адаптацією організаційної культури. Особливу увагу необхідно приділяти питанням інформаційної безпеки, оскільки перехід до нових методів обробки великих даних породжує нові проблеми із захистом інформації

Таким чином, інформатизація та використання Big Data є взаємопов'язаними процесами, які спільно визначають конкурентоспроможність сучасних

організацій. Стратегічний підхід до цифрової трансформації передбачає поетапне впровадження технологій з урахуванням специфіки діяльності, формування компетентностей персоналу та створення гнучкої IT-архітектури, здатної адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воржакова Ю. П. Сутність цифрової трансформації з різних позицій підприємців та науковців. *Економіка та держава.* 2021. № 9. С. 107–111. URL : http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5024&i=16 (дата звернення: 15.02.2026).

2. Діденко Л. В., Герман Я. І., Семенова О. В. GovTech та публічні фінанси: стратегічні напрями цифрової трансформації України. *Економічний простір.* 2025. № 206. С. 51–56. DOI : https://doi.org/10.30838/EP.206.51-56 (дата звернення: 15.02.2026).

3. Чала Н., Поплавська О. Цифрова економіка: вплив на соціально-економічні трансформації в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки.* 2020. Т. 5, № 1. С. 124–130. URL : http://spne.ukma.edu.ua/article/view/213574 (дата звернення: 15.02.2026).

УДК 336.22:658

К. Ю. Куцепалова,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ BIG DATA В РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Умови цифрової економіки докорінно змінюють підходи до управління страховими компаніями, висуваючи нові вимоги до швидкості прийняття рішень, точності оцінки ризиків та персоналізації страхових продуктів. Масиви Big Data відкривають можливості для глибшого аналізу поведінки клієнтів, прогнозування страхових подій і оптимізації внутрішніх бізнес-процесів трансформуючи традиційні управлінські моделі. При цьому дані стають не просто інформаційним ресурсом, а повноцінним фактором конкурентної переваги, який впливає на здатність страховика утримувати клієнтів, прогнозувати ризики та забезпечувати фінансову стійкість.

Стратегічне значення технологій Big Data для сучасного страхового менеджменту зумовлюється можливістю формування глибшого та більш комплексного бачення ризиків і страхових процесів на основі різнорідних інформаційних ресурсів. Масштаб і різноманітність джерел даних вимагають їх систематизації з урахуванням рівня впорядкованості та особливостей аналітичної обробки. У зв’язку з цим дані, що використовуються в системах Big Data, доцільно класифікувати за рівнем їх структурованості (рисунок 1). Така класифікація є важливою не лише з технічної точки зору, а й з управлінської, оскільки визначає можливості використання даних у процесах андеррайтингу, оцінювання збитків та побудови прогнозних моделей.

Рисунок 1 – Класифікація даних за рівнем структурованості в системах Big Data

Джерело: складено автором за даними [1].

Поділ даних за рівнем структурованості відображає відмінності не лише у форматах їх зберігання, а й у підходах до аналітичної обробки та використання в управлінських процесах. Кожна група даних характеризується специфічними вимогами до інструментів аналізу, швидкості обробки та інтеграції в інформаційні системи страховика. У практиці страхових компаній найбільшу цінність часто мають саме напівструктуровані та неструктуровані дані, оскільки вони відображають реальну поведінку клієнта, однак їх аналіз потребує значно складніших технологічних рішень та інструментів машинного навчання.

У сучасних страхових компаніях Big Data відкриває нові можливості для формування управлінських рішень, що ґрунтуються на кількісних даних, а не лише на експертних оцінках. Це зумовлює перехід від традиційних підходів до data-driven менеджменту, коли рішення про тарифікацію, розвиток продуктів чи управління ризиками приймаються на основі результатів обробки значних масивів інформації з різних джерел. Такий підхід дозволяє страховим компаніям підвищувати ефективність оцінки ризиків, точність прогнозних моделей і адаптивність бізнес-стратегій у відповідь на зміни ринкових умов [3].

Одним із центральних напрямів впливу Big Data у страхуванні є удосконалення оцінки страхових ризиків. Дані про страхові випадки, поведінкові характеристики клієнтів, зовнішні економічні та соціальні показники дозволяють отримувати більш точні кількісні оцінки ймовірностей настання подій, що істотно зменшує невизначеність для страхових компаній. Це сприяє підвищенню якості андеррайтингу та формуванню обґрунтованих страхових тарифів, що є ключовою складовою сучасного страхового менеджменту [1]. Особливо перспективним є впровадження механізмів динамічного ціноутворення, коли тариф змінюється відповідно до актуальних даних про поведінку клієнта або зовнішні ризикові фактори.

Важливою складовою стратегічного значення Big Data є зниження рівня шахрайства та оптимізація внутрішніх операційних процесів. Застосування алгоритмів машинного навчання і передових аналітичних технологій дає змогу виявляти аномальні закономірності в страхових зверненнях, автоматизувати частину процесів оцінки ризиків і прискорювати обробку запитів, що в цілому зменшує операційні витрати та підвищує якість обслуговування клієнтів [2].

Разом із перевагами впровадження технологій Big Data, цифрова трансформація страхового сектору супроводжується значними організаційними та технічними викликами. Серед основних проблем, які потребують уваги, – забезпечення надійного захисту персональних даних, дотримання законодавчих вимог щодо їх обробки, підтримка кібербезпеки інформаційних систем, а також необхідність розвитку аналітичної компетентності персоналу. Низький рівень цифрової зрілості та обмежений доступ до сучасних технологій можуть стримувати повноцінне використання потенціалу великих даних у практиці страхових компаній.

Отже, технології Big Data поступово трансформують зміст і механізми сучасного страхового менеджменту, зміщуючи акцент із реактивного управління до проактивного прогнозування ризиків і поведінки клієнтів. Інтеграція різнорідних масивів даних у систему прийняття управлінських рішень підвищує точність андеррайтингу, забезпечує можливості динамічного ціноутворення та створює передумови для глибокої персоналізації страхових продуктів. Водночас ефективність використання Big Data визначається не лише технологічним рівнем страховика, а й його здатністю вибудувати аналітичну культуру управління та забезпечити належний рівень інформаційної безпеки. У довгостроковій перспективі саме системне впровадження Big Data у стратегічне управління стане ключовим фактором фінансової стійкості та конкурентоспроможності страхових компаній в умовах цифрової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисюк О. В., Дацюк-Томчук М. Б. Використання великих даних (Big Data) у страхуванні: оцінка ризиків, оптимізація страхових продуктів та забезпечення безпеки. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-135

2. Прокопчук О. Т., Пономаренко О. В., Гумен О. В. Трансформація страхового бізнесу під впливом цифрових інновацій та штучного інтелекту. С. 90–100. DOI 10.32782/2415-8240-2025-106-2-90-100

3. Прокопчук О. І., Уланич Ю. В., Мирошниченко М. М. Цифрова трансформація страхового ринку України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету.* 2022. № 101, ч. 2. URL : https://journal.udau.edu.ua/download/2085/assets/files/101.2/15.pdf

УДК 004.6:336.1

В. Д. Муністер,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Д. Є. Терменжи,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри кібернетики та прикладної математики,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТОВІРНОСТІ ДАНИХ І ВІДТВОРЮВАНОСТІ АНАЛІТИЧНИХ ВИСНОВКІВ У СИСТЕМАХ БЮДЖЕТНОЇ АНАЛІТИКИ

У періоди відновлення бюджетний процес завжди функціонує в режимі структурної напруги, де, зазвичай, ресурсна база обмежена, тоді як суспільний запит на ефективність, адресність і прозорість видатків набуває підвищеної чутливості. За таких умов управлінські рішення мають не лише ухвалюватися оперативно, а й витримувати вимогу доказовості – у форматі чітких обґрунтувань пріоритетів, вимірюваних результатів і можливості подальшого контролю виконання бюджетних програм.

Саме тому бюджетна аналітика стає критичним інструментом для оцінювання результативності, моніторингу динаміки показників і виявлення відхилень. Водночас практичний ефект аналітики часто нівелюється тим, що формальна "сучасність" інфраструктури даних не тотожна фактичній надійності аналітичних висновків: будь-яка модель або дашборд залишаються похідними від якості та інтерпретованості первинних наборів даних.

У середовищах Big Data вона загострюється через інтеграцію гетерогенних джерел – адміністративних реєстрів, транзакційних потоків, даних публічних закупівель, звітності розпорядників та відкритих наборів – які відрізняються форматами, частотою оновлення, логікою кодування й семантикою атрибутів.

Метою цього дослідження є уточнення причин недостовірності даних і невідтворюваності аналітичних висновків у бюджетних інформаційно-аналітичних системах та обґрунтування Data Governance як базової рамки підвищення якості аналітичної підтримки управлінських рішень у період відновлення.

Методологічну основу становлять підходи DAMA-DMBOK до управління даними як активом [2], модель характеристик якості даних ISO/IEC 25012 для побудови вимірюваних критеріїв і принципи фіскальної прозорості, що акцентують повноту та надійність фіскальної інформації [4].

Найбільш руйнівні спотворення виникають на межі узгодження довідників і визначень: ідентичні на перший погляд показники можуть будуватися на різних правилах включення записів, відмінних часових зрізах (нарахування проти фактичної оплати), несинхронізованих класифікаторах або різних схемах агрегації. Як наслідок, у межах одного інформаційного контуру формуються "конкурентні істини", коли одна й та сама метрика демонструє різні значення залежно від джерела, маршруту трансформації або прикладних бізнес-правил, що підриває довіру до аналітики як до інструмента управління.

Не менш критичною є відтворюваність аналітичних висновків, яка у бюджетній сфері фактично виступає критерієм їхньої верифікованості та придатності до аудиту. Тобто це про можливість повторно отримати зіставний результат за умови збереження контексту розрахунку – з фіксацією стану даних на конкретний момент, версій трансформацій, параметрів обчислення, а також інтерпретаційних правил, які перетворюють первинні записи на управлінські індикатори.

На практиці проблема виникає тоді, коли зміни у довідниках, "перерахунок історії" після оновлення джерел, модифікація правил очищення чи класифікації або зміна логіки фільтрації призводять до непомітної зміни раніше отриманих підсумків.

У такому режимі аналітичний результат стає подією, що "сталася", а не відтворюваним продуктом контрольованого конвеєра, і, відповідно, втрачає властивість бути надійною основою для управлінських рішень та їх подальшого обґрунтування перед стейкхолдерами й контрольними інституціями.

Для бюджетної сфери це має також аудиторський вимір, де необхідно пояснювати походження кожного показника, встановлювати виконані перетворення та зміни, що відбувалися з часом. Концепція provenance і підходи до її формалізації, зокрема у стандарті W3C PROV-O, можуть бути використані як методологічна основа трасованості та перевірюваності результатів [3].

Недостовірність не локалізується в одній точці, а накопичується вздовж ланцюга «збір - інтеграція - перетворення - інтерпретація».

На вході аналітичних систем типові пропуски, дублювання, помилки введення та некоректні ідентифікатори; на етапі інтеграції домінують конфлікти довідників і неповна інтероперабельність між системами; на етапі аналітики

ризики пов'язані з нерозкритими припущеннями, «ручними» коригуваннями та змінами формул без керованого версіонування.

В умовах відновлення ці чинники підсилюються частими змінами пріоритетів і нормативних налаштувань, тому критичною стає фіксація контексту розрахунку та обмежень застосовності даних.

Організаційна складова рішення проблеми передбачає закріплення відповідальності за дані й показники та регламентацію змін у довідниках; методологічна – уніфікацію метрик, встановлення вимірюваних показників якості за ISO/IEC 25012 [1] і вимог до перевірюваності; а технологічна - управління метаданими, контроль якості, журналювання перетворень і трасованість (data lineage), які роблять можливими аудит та повторне відтворення висновків.

Узгодження цих механізмів із практиками фіскальної прозорості посилює підзвітність бюджетних рішень [4], а орієнтація на принципи FAIR підтримує повторне використання даних та аналітичних артефактів.

Таким довіра до бюджетної аналітики прямо залежить від достовірності даних і відтворюваності висновків; у період відновлення це критично через високу ціну помилки та потребу в оперативному перерозподілі ресурсів. Підвищення якості аналітичного контуру доцільно забезпечувати через впровадження Data Governance, яке поєднує керування якістю даних, уніфікацію метрик, трасованість перетворень і кероване версіонування. Подальші дослідження варто спрямувати на розроблення інтегральних індикаторів довіри до бюджетних даних і на стандартизацію процедур відтворення ключових показників з урахуванням принципів повторного використання даних [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ISO/IEC 25012:2008. Data quality model. Geneva: International Organization for Standardization, 2008.

2. DAMA International. DAMA-DMBOK2 : Data Management Body of Knowledge / 2nd ed. Basking Ridge, NJ : Technics Publications, 2017.

3. PROV-O : The PROV Ontology : W3C Recommendation, 30 April 2013 / W3C. URL : https://www.w3.org/TR/prov-o/ (дата звернення: 04.02.2026).

4. International Monetary Fund. Fiscal Transparency Code. Washington, DC : IMF, 2014. URL : https://www.imf.org/external/np/fad/trans/ (дата звернення: 04.02.2026).

5. The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship / M. D. Wilkinson, M. Dumontier, I. J. Aalbersberg et al. Scientific Data. 2016. Vol. 3. Art. 160018. DOI 10.1038/sdata.2016.18

УДК 336.71

Ю. Д. Пєсня,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Одеський національний економічний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ BIG DATA В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

В умовах глобальної цифрової трансформації інформатизація є визначальним чинником забезпечення конкурентоспроможності банківського сектору. Сучасний етап розвитку економіки характеризується стрімким зростанням обсягів інформації, що зумовлює необхідність упровадження нових підходів до її збирання, обробки та аналізу. Вагоме місце серед таких підходів посідає концепція Big Data, яка передбачає опрацювання значних масивів даних, що характеризуються обсягом (Volume), швидкістю надходження (Velocity), різноманітністю (Variety) та достовірністю (Veracity).

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю цифрової модернізації банківського сектору України через впровадження технологій Big Data, штучного інтелекту та хмарних обчислень для підвищення якості фінансових послуг. Метою роботи є визначення особливостей та перспектив застосування інструментів великих даних у вітчизняній банківській практиці в умовах формування моделі «data-driven business».

Банківський сектор належить до провідних сфер упровадження технологій великих даних, що зумовлено концентрацією значних обсягів структурованої інформації (транзакції, реєстри, клієнтські профілі) та неструктурованих цифрових слідів (активність у мережі, звернення до контакт-центрів). Їх цілеспрямоване використання орієнтоване на підвищення управлінської ефективності, якості сервісу та фінансової безпеки.

Пріоритетним напрямом є персоналізація взаємодії з клієнтами. Банки формують інтегрований профіль споживача на основі поведінкових, транзакційних і соціально-демографічних параметрів, відмовляючись від масового підходу до просування продуктів. Аналітика великих даних і моделі пошуку подібних користувачів дають змогу виявляти потенційних клієнтів із характеристиками, близькими до найбільш активних сегментів, та пропонувати фінансові рішення у момент виникнення потреби, що підвищує результативність комунікації та рівень задоволеності послугами.

Суттєві можливості відкриває застосування великих даних у кредитному оцінюванні. Традиційні методи, засновані переважно на кредитній історії, не забезпечують повної характеристики платоспроможності, особливо для нових позичальників. Аналіз альтернативних джерел інформації, зокрема даних телекомунікаційних операторів щодо стабільності користування послугами, регулярності платежів і просторових переміщень, дає змогу підвищити точність скорингових моделей та знизити рівень кредитного ризику.

Використання просторової аналітики сприяє оптимізації операційної діяльності банків. Побудова теплових карт і аналіз концентрації цільової аудиторії забезпечують обґрунтованість рішень щодо розміщення інфраструктурних об'єктів, що зменшує витрати та підвищує їхню рентабельність. Паралельно розвиваються інтелектуальні системи прогнозного виявлення шахрайства в режимі реального часу. Моделі машинного навчання, що обробляють транзакційні та геопросторові масиви, дозволяють ідентифікувати нетипові операції, зокрема за межами країни, як потенційно небезпечні. Попередня верифікація маршрутів клієнтів дає змогу адаптувати параметри безпеки без погіршення якості обслуговування, поєднуючи захист фінансових операцій із комфортом користувачів.

Розширення застосування технологій великих даних у банківському секторі супроводжується зростанням ризиків, пов'язаних із їх упровадженням та експлуатацією, що потребує системного управління. Попри очевидні переваги, використання масштабних інформаційних масивів породжує організаційні, правові й технологічні виклики.

Суттєвим ризиком є загроза порушення конфіденційності, адже оброблення значних обсягів інформації вимагає суворого дотримання законодавства України у сфері захисту персональних даних. Недотримання встановлених норм знижує довіру клієнтів і підвищує юридичну відповідальність банків. Мінімізація цього ризику передбачає застосування деперсоніфікованих наборів інформації та впровадження сучасних стандартів захисту даних. Не менш важливою проблемою є кібербезпека та якість інформаційних ресурсів. Залучення багатьох джерел підвищує вразливість систем до кібератак і спотворення відомостей, що негативно впливає на результати аналітики й управлінські рішення. Ефективним засобом протидії є використання захищених середовищ зберігання та застосування методів машинного навчання для перевірки цілісності й актуальності даних у банківських процесах. Технологічні бар'єри також стримують розвиток аналітики великих даних. Дефіцит кваліфікованих фахівців і складність інтеграції нових рішень із застарілими системами обмежують

темпи цифрової трансформації. Подолання цих проблем потребує залучення зовнішніх експертів та поетапної модернізації інформаційної архітектури банківських установ.

Узагальнення результатів свідчить, що використання великих даних змінює роль банку з фінансового посередника на інтелектуального партнера клієнта. Запровадження прогнозного виявлення шахрайства, альтернативного кредитного оцінювання та поведінкової аналітики сприяє підвищенню прибутковості й стійкості фінансової системи в умовах воєнного стану та ринкової нестабільності. Подальший розвиток галузі визначається здатністю банків перетворювати цифрові сліди користувачів на обґрунтовані управлінські рішення, надійний кредитний рейтинг і персоналізований клієнтський сервіс.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як Big Data змінює майбутнє кредитування / Мінфін. URL : https://minfin.com.ua/2019/03/28/37204750/ (дата звернення: 24.01.2026).

2. What is Big Data for the Banking Industry? / Zartis. URL : https://www.zartis.com/what-is-big-data-for-the-banking-industry/ (дата звернення: 24.01.2026).

3. Big Data від Київстар для банківської сфери / Мінфін. URL : https://new.minfin.com.ua/kyivstar/bigdata (дата звернення: 24.01.2026).

УДК 338.432:004.62

К. Ю. Соколюк,
кандидат економічних наук, доцент,
докторант, старший науковий співробітник;
А. Д. Грицай,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
відділ ринкових механізмів та структур,
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

ТЕХНОЛОГІЇ BIG DATA ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ УКРАЇНИ

У процесі цифрових змін, що постійно відбуваються в сучасній економіці України, аграрні підприємства поступово переходять до використання аналітики великих масивів даних (Big Data-рішень) у стратегічному управлінні. Зростання конкурентного тиску, нестабільність ринкового середовища та потреба раціонально використовувати ресурси спонукають господарства орієнтуватися на управлінські рішення, засновані на обґрунтованих і виважених даних, а не лише на досвіді чи бізнес-інтуїції.

Технологія Big Data охоплює роботу з великими за обсягом інформаційними потоками, що надходять із різних джерел і обробляються з високою швидкістю для отримання практичної цінності. У агарному секторі такими джерелами виступають супутникові знімки, метеорологічна інформація, показники стану ґрунтів, дані з датчиків техніки, фінансова звітність та відомості про ринкову кон'юнктуру тощо.

Практичне застосування аналітики даних дозволяє підвищити ефективність виробництва завдяки точному землеробству, оптимізації норм внесення добрив, прогнозуванню врожайності та раціональному використанню технологічної бази задля подальшої ефективної доробки та переробки сировини. У сфері реалізації продукції інструменти аналізу допомагають визначати структуру попиту, сегментувати споживачів, прогнозувати зміну цін, виявляти найбільш точну цільову аудиторію, формувати правильні ринки збуту товару. Крім того, на основі масивів даних можливо здійснювати підбір персоналу з урахуванням територіальних та професійних характеристик релевантних кандидатів, зменшити ресурси на пошук кадрів із відповідною кваліфікацією.

Важливе місце займають телеком-аналітичні сервіси, зокрема рішення Big Data від Київстар Бізнес, що функціонують на основі знеособленої статистики від користувачів мобільної мережі. Такі інструменти дають змогу оцінювати просторову концентрацію потенційних споживачів, аналізувати переміщення різних груп населення за вказаними параметрами, вибирати оптимальні локації для об'єктів логістики, планувати адресні маркетингові кампанії та вимірювати їхню результативність. Особливої ваги ці можливості набувають на етапі ринкового позиціонування продукції, коли підприємство переходить від виробництва до просування виробленого продукту.

Для аграрного бізнесу це означає ширші можливості диверсифікації каналів збуту, розвитку власних брендів, виходу на нові ринки та загальне скорочення витрат на маркетингові активності. Поєднання внутрішніх ERP-рішень із зовнішніми аналітичними платформами підвищує обґрунтованість ухвалення стратегічних рішень і дозволяє точніше формувати довгострокові плани щодо виробництва та реалізації.

Важливо зазначити, що великі масиви даних найкраще працюють разом з іншими елементами сучасних технологій. Окремий напрям пов'язаний із інтеграцією Big Data та технологій Інтернету речей. У господарствах активно впроваджуються системи сенсорного контролю, що фіксують параметри ґрунту, мікроклімату та водного балансу. Дані акумулюються у централізованих сховищах і проходять подальшу аналітичну обробку. Використання спеціалізованих IoT SIM-карт у сільськогосподарській техніці забезпечує дистанційний моніторинг їхньої роботи, своєчасне виявлення технічних збоїв і підвищення точності агротехнологічних процесів, оптимізацію та масштабування. У результаті зменшуються непродуктивні витрати, які протягом сезону здатні відчутно впливати на фінансовий результат підприємства. Іншими словами таких підхід зменшує витрати та підвищує ефективність усього циклу роботи підприємства, допомагає підсвітити слабкі місця та усунути їх при подальшому розгляді.

Безперервне накопичення та обробка таких даних забезпечує процес отримання правдивої картини виробничих процесів як на рівні всього господарства, так і в межах окремої ділянки чи елементу сівозміни в конкретний часовий проміжок. Це створює можливість не лише здійснювати оперативний контроль у режимі реального часу, а й коригувати технологічні операції та формувати прогнозні сценарії розвитку виробництва з урахуванням своєчасних і доречних управлінських рішень із метою коригування процесу [6].

Таким чином, використання Big Data формує нову модель конкурентоспроможності аграрних підприємств, що ґрунтується на аналітичній обґрунтованості рішень, гнучкості бізнес-процесів та інноваційності управління, зокрема в сільському господарстві. Так як рішення ухвалюються не лише за умовними гіпотезами, а й за точними звітами з виробництва, що показують реальну картину витрат та доходів.

З огляду на це, найвищу економічну віддачу та стійкі конкурентні позиції матиме той сільськогосподарський виробник, який інтегрує в систему управління сучасні інструменти аналітики й обробки великих масивів даних. Саме використання технологій структурування та глибокого аналізу Big Data забезпечує своєчасний доступ до точної та релевантної інформації щодо операційних витрат і перебігу виробничих процесів, що створює підґрунтя для обґрунтованих управлінських рішень.

Підсумовуючи, слід зазначити, що своєчасне впровадження сучасних технологій, їхнє вдале комбінування та цілісне використання у процес виробництва стає важливим аспектом забезпечення конкурентоспроможності. Адже компанії, що активно використовують прогресивні інноваційні рішення, підвищують свою ефективність, оптимізують процеси, переосмислюють методи виробництва й збуту - у довгостроковій перспективі матимуть більшу результативність і покращену стратегію роботи з власними продуктами. Таких підхід зможе гарантувати стійкість в умовах трансформації та подальших викликів повоєнного відновлення, розширення та масштабування на міжнародні ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Manyika J. et al. Big data: The next frontier for innovation, competition, and productivity / McKinsey Global Institute, 2011.

2. Mayer-Schönberger, V., Cukier, K. Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think. Boston : Houghton Mifflin Harcourt, 2013.

3. Big Data для бізнесу: офіційні матеріали компанії / Київстар Бізнес. URL : https://kyivstar.ua/business/products/bigdata

4. Тимошин Ю. А., Гохкаленко С. Д. Цільове застосування та основні тенденції сумісного впровадження Big Data та IoT. *International scientific journal.* 2016. № 3. С. 89–94.

5. Задорожна Р. П. Big Data – новий інформаційний феномен цифрової епохи. *Економіка та управління АПК*. 2016. № 1–2. С. 64–72.

6. Кернасюк Ю. В. Big Data – інноваційні можливості підвищення прибутковості агробізнесу / Agro-business. URL : https://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/8396-big-data-innovatsiini-mozhlyvosti-pidvyshchennia-prybutkovosti-ahrobiznesu.html

7. Юрчук Н. П., Кіпоренко С. С. Розвиток технологій Big Data в умовах цифрових трансформацій. *Агросвіт*. 2021. № 9–10. С. 60–66. DOI 10.32702/2306-6792.2021.9-10.60 ; URL : http://www.agrosvit.info/pdf/9-10_2021/10.pdf

УДК 338.2

О. В. Онищенко,
кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і фінансів;
В. С. Терновська,
здобувачка вищої освіти другого(магістерського) рівня,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA У ФІНАНСАХ ТА ОБЛІКУ: ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ Й НАПРЯМИ

У сучасних умовах цифровізації економіки та зростання обсягів інформації особливого значення набуває використання технологій Big Data у фінансах та бухгалтерському обліку. Великі дані характеризуються значними обсягами, високою швидкістю надходження та різноманітністю форматів, що потребує застосування спеціалізованих інструментів обробки й аналітики. Big Data дозволяють не лише зберігати великі масиви інформації, але й отримувати з них цінні аналітичні висновки для підтримки управлінських рішень.

У фінансовій сфері Big Data відіграють важливу роль у вдосконаленні процесів фінансового планування, управління ризиками та контролю фінансових потоків підприємства. Використання аналітики великих даних дає змогу здійснювати глибокий аналіз фінансових показників у реальному часі, прогнозувати можливі фінансові загрози та формувати більш обґрунтовані управлінські рішення. Це сприяє підвищенню ефективності фінансового менеджменту та забезпеченню стабільності функціонування підприємств у динамічному економічному середовищі [1].

В обліковій діяльності впровадження Big Data зумовлює трансформацію традиційних підходів до збору, обробки та аналізу облікової інформації. Сучасні цифрові технології дозволяють автоматизувати значну частину облікових процесів, зменшити ймовірність помилок та підвищити оперативність формування фінансової звітності. Крім того, використання великих даних розширює аналітичні можливості бухгалтерського обліку, перетворюючи його на інструмент стратегічного управління підприємством [2].

Принципи застосування Big Data у фінансах та обліку ґрунтуються на використанні розподілених систем зберігання інформації, інтеграції різних джерел даних та застосуванні сучасних аналітичних методів, зокрема машинного

навчання й прогнозної аналітики. Це забезпечує можливість ефективної обробки великих масивів як структурованих, так і неструктурованих даних, що сприяє підвищенню якості фінансової та облікової інформації [3].

Актуальність Big Data проявляється також у можливості підвищення прозорості фінансових операцій та посилення внутрішнього контролю на підприємстві. Аналітичні системи на основі великих даних дозволяють виявляти аномалії у фінансових показниках, попереджати шахрайські операції та забезпечувати своєчасне реагування на фінансові ризики. Це особливо важливо в умовах нестабільного економічного середовища та зростаючої конкуренції [4].

Основними напрямами використання Big Data у фінансах і обліку є фінансовий аналіз та прогнозування, автоматизація облікових процесів, управління ризиками, підвищення якості звітності та підтримка стратегічних управлінських рішень. Завдяки застосуванню сучасних цифрових технологій підприємства отримують можливість швидко адаптуватися до змін ринкових умов і підвищувати свою конкурентоспроможність [5].

Таким чином, використання Big Data у фінансах та бухгалтерському обліку є важливим чинником цифрової трансформації підприємств. Вони сприяють підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами, удосконаленню облікових процесів та формуванню якісної аналітичної інформації. Актуальність впровадження Big Data зумовлена необхідністю оперативного прийняття рішень, зниження фінансових ризиків і забезпечення сталого розвитку підприємств у сучасній цифровій економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Канигін С. М. Великі дані в управлінні фінансами підприємства. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 3. С. 45–52.

2. Денисюк О. М. Big Data в управлінському обліку: нові можливості цифрової економіки / Матеріали наукової конференції. 2023. С. 112–118.

3. Застосування Big Data й аналітики в бухгалтерському обліку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 6. С. 23–29.

4. Onyshchenko, O., Simanaviciene, Z., Semenyshena, N. Industry 4.0 and Accounting: a theoretical approach. *Public Policy and Accounting*, 2022. 2 (6). С. 32–39. DOI 10.26642/ppa-2022-2(6)-32-39

5. Onyshchenko, O. Technological transformation in accounting and finance: Industry 4.0 and Industry 5.0. Innovations in the Education of the Future: Integration of Humanities, Technical and Natural Sciences : International collective monograph. FIT CTU in Prague 2023. Pp. 411–431.

Наукове електронне мережеве видання

Фінансові механізми забезпечення відновлення економіки України в сучасних умовах

Тези доповідей
ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених

25 лютого 2026 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Укладачі	*Н. М. Давиденко,* *О. Д. Гордей,* *О. В. Новицька*
Відповідальний за випуск	*Н. Б. Добрянська*
Форматування та комп'ютерна верстка	*Д. П. Завальніцька*

Друк. арк. 32.9
Замовлення № 1178

Підготовлено науково-організаційним відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022